

Lakiosasto

29.11.2001

Työeläkelaitoksille

TYÖELÄKEASIOIDEN KÄSITTELY JA MUUTOKSENHAKU

Tässä yleiskirjeessä annetaan eläke- ja vakuuttamisasioiden käsittelyä sekä muutoksenhakua koskevat soveltamisohjeet.

Ohjeet on tarkoitettu henkilöille, jotka käsittelevät eläke-, vakuuttamis- ja muutoksenhakuasioita eläkelaitoksissa.

Oikeustapaukset, lakiosaston tiedotteet ja esseet, joihin yleiskirjeessä on viitattu, löytyvät internetistä osoitteesta: <http://www.tyoelakelait.etk.fi> tietokannoista Soveltamiskäytäntö ja Oikeuskäytäntö.

Tämä yleiskirje korvaa yleiskirjeen A 45/94.

ELÄKETURVAKESKUS

Seppo Pietiläinen

Riitta Korpiluoma

Yleiskirjeen valmisteluryhmä:

Aino Lassila pj.	ETK
Mika Ahonen	Eläke-Fennia
Kirsi Bastman	Varma-Sampo
Sirkka Hänninen	Porasto
Tuula Julkunen	ETK
Petri Jääskinen	Ilmarinen
Terttu Kajosalo	LEL Työeläkekassa
Merja Lamberg	ETK
Sonja Lilius	Mela
Satu Rajala	Eläke-Fennia
Monika Sievänen siht.	ETK

Lakiosasto

29.11.2001

SISÄLLYSLUETTELO

1	OIKEUSSUOJAJÄRJESTELMÄ JA YLEISET KÄSITTELYPERIAATTEET	1
1.1	Yleistä	1
1.2	Oikeusturvan lähtökohdat.....	3
1.2.1	Suomen perustuslaki.....	3
1.2.2	Hallintomenettelylaki.....	7
1.2.2.1	Toissijaisuus työeläkelakeihin nähden.....	7
1.2.2.2	Soveltamisala työeläkejärjestelmässä	8
1.2.3	Hallintolainkäyttölaki	9
1.2.3.1	Toissijaisuus työeläkelakeihin nähden.....	10
1.2.3.2	Soveltamisala työeläkejärjestelmässä	10
1.2.4	Laki vakuutusosoikeudesta	11
1.2.5	EY-oikeus	11
2	TYÖELÄKEJÄRJESTELMÄN KÄSITTELYPERIAATTEET	2
2.1	Käsittelyn vaiheet.....	2
2.2	Menettelyyn sovelletaan hallintomenettelylakia.....	2
2.3	Sähköinen asiointi	3
2.4	Neuvonta.....	3
2.4.1	Asianosaisen neuvonta	3
2.4.2	Yleisneuvonta ja tiedottaminen.....	5
2.5	Asianosainen ja asianosaisen puhevallan käyttäminen	6
2.5.1	Täysivaltainen henkilö	7
2.5.2	Henkilön toimintakelpoisuutta on rajoitettu	7
2.5.3	Vajaavaltainen henkilö.....	7
2.5.4	Edunvalvoja	8
2.5.5	Lähiomainen tai muu henkilö.....	10
2.5.6	Asiamies ja avustaja.....	11
2.5.7	Olosuhteiden muutokset ja eläkelaitoksen selvitysvelvollisuus puhevallan käyttöoikeudesta	12
2.5.8	Meklari.....	12
2.6	Vireillepano	13
2.6.1	Kirjallisesti.....	13
2.6.2	Suullisesti	15
2.6.3	Menettelyn kulut	16
2.7	Kansainväliset asiat	16
2.7.1	Ratkaisut Suomen sosiaaliturvan piiriin kuulumisesta	16
2.7.2	EY-virkamiesten eläkeoikeuden siirto.....	17
2.7.3	EU-eläkehakemus	17
2.8	Asian siirto.....	18
2.9	Asiakirjassa olevan puutteen poistaminen	19
2.10	Asian selvittäminen	20
2.10.1	Viranomaisen yleinen selvittämisvelvollisuus	21
2.10.2	Asianosaisen selvitysvelvollisuus	21
2.10.3	Eläkelaitoksen selvityspyyntö	24

Lakiosasto

29.11.2001

2.10.4	Asianosaisen suullinen lausuma.....	25
2.10.5	Katselmus ja suullinen todistelu.....	25
2.10.6	Tietojen merkitseminen asiakirjaan	26
2.10.7	Muun tahon velvoitteet	26
2.10.8	Asianosaiselle asetettava määräaika	26
2.11	Kuuleminen	27
2.11.1	Asianosaisen kuuleminen.....	27
2.11.1.1	Kuuleminen on tarpeen.....	29
2.11.1.2	Kuulemisvelvollisuutta ei ole	30
2.11.1.3	Lääketieteellinen ja muu selvitys	31
2.11.2	Muun tahon kuuleminen	32
2.12	Päätös.....	32
2.12.1	Rakenne ja muotoseikat	32
2.12.2	Sisältö.....	33
2.12.3	Perusteleminen.....	34
2.12.3.1	Säännökset.....	34
2.12.3.2	Tosiasiaperustelu.....	35
2.12.3.3	Oikeudellinen perustelu	35
2.12.3.4	Myönteiset ratkaisut.....	35
2.12.3.5	Kielteiset ja velvoittavat päätökset	36
2.12.4	Tiedoksianto	37
2.12.5	Asia-, kirjoitus- ja laskuvirheen korjaaminen.....	39
2.13	Tulkkaus ja kääntäminen.....	39
2.14	Esteellisyys	40
2.14.1	Säännökset.....	40
2.14.2	Lähisukulainen.....	42
2.14.3	Osallisuus	42
2.14.4	Hyöty tai vahinko	42
2.14.5	Avustaja tai edustaja	43
2.14.6	Palvelus- tai toimeksiantosuhde	43
2.14.7	Asema yhteisössä	44
2.14.8	Muu erityinen syy.....	44
2.14.9	Esteellisyyden vaikutus	45
2.14.10	Esteellisyyden toteaminen ja ratkaiseminen.....	46
2.15	Julkisuus ja salassapito.....	47
2.15.1	Käsittelyn julkisuus	47
2.15.2	Asiakirjojen julkisuus	47
3	TYÖSUHDEASIOIDEN KÄSITTELY	1
4	YRITTÄJIEN VAKUUTTAMINEN JA VAKUUTUSMAKSUT	1
4.1	Vakuuttaminen	1
4.2	Yrittäjä ottaa itse vakuutuksen	2
4.2.1	Järjestelyaika.....	3
4.2.2	Vakuutuksen hakeminen	3
4.2.3	Ehdollinen YEL-työtulopäätös.....	3
4.2.4	Yrittäjä ottaa vakuutuksen myöhässä	4

Lakiosasto

29.11.2001

4.2.5	Työtulon tarkistaminen	4
4.2.6	Vakuutuksen päättäminen	4
4.3	Vakuutusmaksun määrääminen ja periminen	5
4.4	Vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyönti	5
4.4.1	Eläketurvakeskus ottaa vakuutuksen	6
4.4.2	Maatalousyrittäjien eläkelaitos ottaa vakuutuksen	6
4.4.3	Laiminlyöntikorotus	7
4.5	Kuolleen yrittäjän vakuuttaminen	7
4.6	YEL-vakuutuksen siirtäminen toiseen yhtiöön tai eläkekassaan	8
4.7	Vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttaminen	9
5	TYÖNTEKIJÖIDEN VAKUUTTAMINEN JA VAKUUTUSMAKSUT	1
5.1	Vakuuttaminen	1
5.2	TEL-vakuuttaminen	2
5.2.1	Työnantaja ottaa vakuutuksen	3
5.2.1.1	Vakuutuksen vahvistaminen	3
5.2.1.2	Vakuutusmaksu	3
5.2.1.3	Vakuutusmaksun korottaminen myöhässä otetun vakuutuksen vuoksi	4
5.2.2	Pakkovakuuttaminen	5
5.2.3	Pakkovakuutus erityistilanteissa	6
5.2.3.1	Konkurssi	6
5.2.3.2	Osoitteeltaan tuntematon työnantaja	6
5.2.3.3	Yritystoiminta päättynyt	6
5.2.3.4	Työnantaja kuollut	7
5.2.4	Pakkovakuutus päätöksen oikeudellinen luonne	7
5.2.5	Eläkelaitoksen toimenpiteet pakkovakuutus päätöksen johdosta	7
5.2.6	Vakuutusmaksun vanhentuminen	8
5.2.7	TEL-vakuutuksen siirto vakuutusyhtiöstä toiseen	8
5.3	LEL- ja TaEL-vakuuttaminen	9
5.3.1	Vakuutusmaksun laiminlyönti	9
5.3.2	Vakuutusmaksu takautuvan vakuuttamisen ajalta	9
5.4	MEL-vakuuttaminen ja vakuutusmaksu	10
5.5	Väärinvakuuttamisen oikaisu	10
5.6	Työnantajan vapauttaminen vakuutusmaksuista (MaVa)	10
5.7	Työntekijäin eläkemaksu	11
6	VAKUUTUSMAKSUJEN MAKSUUNPANO JA PERINTÄ	1
6.1	Vakuutusmaksun maksuunpano	1
6.1.1	TEL-vakuutusmaksu	1
6.1.2	LEL- ja TaEL-vakuutusmaksu	3
6.1.3	YEL-vakuutusmaksu	3
6.1.4	MYEL-vakuutusmaksu	4
6.2	Viivästyskorko	4
6.3	Vastuu vakuutusmaksusta	5
6.4	YEL- ja MYEL-vakuutusmaksujen periminen eläkkeestä ja kuntoutusrahasta	5

Lakiosasto

29.11.2001

6.5	Vakuutusmaksun ulosotto ja ulosoton keskeytys	5
6.6	Vakuutusmaksun perintäaika	6
6.7	Yrittäjän maksamaton vakuutusmaksu pienentää eläkettä	6
6.8	YEL-vakuutusmaksun jakautuminen pääomaan ja viivästyskorkoon	6
6.9	Muutoksenhaku.....	7
7	ELÄKEHAKEMUKSEN KÄSITTELY.....	1
8	PÄÄTÖKSEN TÄYTÄNTÖÖNPANO	1
8.1	Täytäntöönpanokelpoisuus	1
8.2	Lainvoimaisuus	1
8.3	Oikeusvoimaisuus	2
8.4	Eläkkeen maksaminen	3
8.5	Eläkkeen keskeyttäminen.....	3
8.6	Takaisinperintä	4
8.7	Työtulopäätökset.....	5
9	MUUTOKSENHAKU	2
9.1	Muutoksenhakukeinot	2
9.2	Säädökset.....	3
9.3	Muutoksenhakuelimet ja muutoksenhaku eri eläkejärjestelmissä	4
9.4	Varsinainen muutoksenhaku	6
9.4.1	Valitus yksityisen puolen päätöksestä	6
9.4.1.1	Valitusedellytykset	6
9.4.1.1.1	Päätöksen valituskelpoisuus ja valitusosoitus.....	7
9.4.1.1.2	Valittajan valitusoikeus	9
9.4.1.1.3	Edunvalvojan puhevalta valituksen yhteydessä.....	13
9.4.1.1.4	Valituksen muodollinen oikeellisuus	13
9.4.1.1.4.1	Valitusaika.....	14
9.4.1.1.4.2	Valituskirjelmän muoto ja sisältö	15
9.4.1.1.4.3	Valituksen toimittaminen	18
9.4.1.1.4.4	Myöhästynyt valitus.....	21
9.4.1.2	Itseoikaisu valituksen yhteydessä.....	22
9.4.1.3	Siirto muutoksenhakuelimelle ja väliaikainen päätös	23
9.4.1.4	Uusi eläkehakemus valitusaikana	25
9.4.1.5	Uusi työtulohakemus.....	28
9.4.2	Kansainväliset asiat.....	28
9.4.2.1	EU-eläkepäätökset.....	28
9.4.2.2	Eläkepäätökset sosiaaliturvasopimusmaa -tilanteissa	29
9.4.2.3	EY-virkamiesten eläkeoikeuden siirtoa koskevat päätökset	30
9.4.2.4	ETK:n päätökset Suomen sosiaaliturvan piiriin kuulumisesta.....	30
9.4.3	Perustevalitus	30
9.4.3.1	Valitusedellytykset	31
9.4.3.2	Täytäntöönpano ja täytäntöönpanon keskeyttäminen.....	33
9.4.4	Valitus julkisen puolen päätöksestä.....	34

Lakiosasto

29.11.2001

9.4.5	Valitusasian käsittely eläkelautakunnassa.....	34
9.4.5.1	Menettelyä koskevat säännökset.....	34
9.4.5.2	Työeläkeasian käsittelyvaiheet eläkelautakunnassa.....	35
9.4.6	Valitusasian käsittely vakuutusosoikeudessa.....	35
9.4.6.1	Menettelyä koskevat säännökset.....	35
9.4.6.2	Työeläkeasian käsittelyvaiheet vakuutusosoikeudessa.....	37
9.4.7	Täytäntöönpanon kieltäminen ja keskeyttäminen.....	37
9.5	Ylimääräinen muutoksenhaku.....	38
9.5.1	Lainvoimaisen päätöksen poistaminen (purku).....	39
9.5.1.1	Edellytykset.....	40
9.5.1.2	Hakeminen.....	41
9.5.2	Itseoikaisu valittajan eduksi.....	42
9.5.2.1	Edellytykset.....	43
9.5.2.2	Päätökset.....	44
9.5.2.3	Muutoksenhakuelimet itseoikaisijoina.....	44
9.5.3	Päätösvirheen korjaaminen.....	45
9.5.3.1	Asiavirheen korjaaminen.....	46
9.5.3.2	Kirjoitus- ja laskuvirheen korjaaminen.....	48
9.5.4	Ylimääräinen muutoksenhaku julkisen puolen päätöksiin.....	48
9.6	Asian selvittäminen.....	49
9.7	Suullinen käsittely.....	49
9.7.1	Säännökset.....	50
9.7.2	Oikeus suulliseen käsittelyyn eläkelautakunnassa.....	51
9.7.3	Oikeus suulliseen käsittelyyn vakuutusosoikeudessa.....	51
9.7.4	Todistajan, asianosaisen ja asiantuntijan kuuleminen.....	51
9.7.5	Käytännön menettelyistä.....	52
9.8	Aikaisempien päätösten oikeusvoima.....	52
9.9	Muutoksenhakuelimen päätös ja eläkelaitoksen toimenpiteet.....	52
9.9.1	Yleistä muutoksenhakuelimen päätöksestä.....	53
9.9.2	Palautuspäätös.....	53
9.9.3	Siirto.....	54
9.9.4	Tutkimatta jättäminen.....	54
9.9.5	Raukeaminen.....	55
9.9.6	Valitus tai päätöksen poistamista koskeva hakemus hyväksytään tai hylätään.....	55
9.9.7	Viivästyskorotus.....	56
9.9.8	Tiedon välittäminen muutoksenhakuelimen päätöksestä.....	56
9.10	Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen.....	56
9.10.1	Korvattavat kulut.....	57
9.10.2	Muutoksenhakuelimen ratkaisun vaikutus.....	57
9.10.3	Eläkelaitoksen korvausvelvollisuus.....	58
9.10.4	Yksityisen asianosaisen korvausvelvollisuus eläkelaitokselle.....	58
9.10.5	Oikeudenkäyntikulut ylemmässä muutoksenhakuasteessa.....	59
9.10.6	Ei mahdollisuutta maksuttomaan oikeudenkäyntiin.....	59
9.10.7	Viivästyskorko.....	60
10	ELÄKEASIAKIRJOJEN JA TIETOJEN SÄILYTTÄMINEN.....	1

Lakiosasto

29.11.2001

11	MENETTELYTAPOJEN VALVONTA.....	1
11.1	Sosiaali- ja terveysministeriö (STM).....	1
11.2	Vakuutusvalvontavirasto (VVV).....	1
11.3	Julkisten alojen eläkelaitosten valvonta	2
11.4	Eläketurvakeskus (ETK).....	2
11.5	Oikeuskansleri (OKA) ja eduskunnan oikeusasiamies (EOA).....	2
11.6	Euroopan Ihmisoikeustuomioistuin.....	3
12	LIITTEET	1

Lakiosasto

29.11.2001

SISÄLLYSLUETTELO

1	OIKEUSSUOJAJÄRJESTELMÄ JA YLEISET KÄSITTELYPERIAATTEET	1
1.1	Yleistä	1
1.2	Oikeusturvan lähtökohdat.....	3
1.2.1	Suomen perustuslaki	3
1.2.2	Hallintomenettelylaki.....	7
	1.2.2.1 Toissijaisuus työeläkelakeihin nähden	7
	1.2.2.2 Soveltamisala työeläkejärjestelmässä	8
1.2.3	Hallintolainkäyttölaki	9
	1.2.3.1 Toissijaisuus työeläkelakeihin nähden	10
	1.2.3.2 Soveltamisala työeläkejärjestelmässä	10
1.2.4	Laki vakuutusosoikeudesta	11
1.2.5	EY-oikeus	11

Lakiosasto

29.11.2001

1 OIKEUSSUOJAJÄRJESTELMÄ JA YLEISET KÄSITTELYPERIAATTEET

1.1 Yleistä

Oikeusturva Oikeusturva hallintotoiminnassa merkitsee sitä, että lainmukaisuus ja lainalaisuus toteutuvat ja että yksityisen ihmisen tai yhteisön oikeudet ja edut sekä niiden toteutuminen ovat suojatut.

Oikeusturvaan kuuluu oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Kysymys on paitsi muutoksenhakuoikeudesta myös lainkäyttöelimeen ja sen noudattamaan menettelyyn kohdistuvista vaatimuksista.

Oikeussuojajärjestelmä

Oikeussuojajärjestelmä sisältää ne oikeudelliset periaatteet, säännöt ja menettelytavat, joiden tarkoituksena on oikeusturvan toteuttaminen.

Oikeussuojajärjestelmä on kaksiosainen. Ennalta vaikuttavan (ennalta ehkäisevän) oikeusturvan tarkoitus on vaikuttaa etukäteen niin, että asiat ratkaistaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa oikein ja lainmukaisesti. Jälkikäteisen (jälkikäteen korjaavan) oikeusturvan tarkoitus on mahdollistaa virheellisen ratkaisun korjaaminen ja varmistaa lainmukainen menettely.

Oikeussuojakeinot Tärkein ennakkollisen oikeusturvan tae on se, että hallinnossa noudatettavasta menettelystä säädetään lailla. Ennalta vaikuttavia oikeussuojakeinoja ovat muun muassa asioiden käsittelyn määrämuotoisuus, esteellisyysäännökset, asianosaisen kuuleminen ja päätösten perusteleminen.

Muutoksenhakujärjestelmä on jälkikäteinen oikeussuojakeino. Valitus on varsinainen muutoksenhakukeino. Ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja ovat lainvoimaisen päätöksen itseoikaisu ja päätöksen poistaminen (purku).

Yleiset hallinto-oikeudelliset periaatteet

Oikeusturvan toteutumista turvaavat myös yleiset hallinto-oikeudelliset periaatteet, joita noudatetaan kaikessa hallintotoiminnassa. Näitä ovat yhdenvertaisuusperiaate, tarkoitussidonnaisuuden periaate, suhteellisuusperiaate ja objektiviteettiperiaate.

Lakiosasto

29.11.2001

Yhdenvertaisuusperiaatteen mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä (Suomen perustuslaki 6 §). Ketään ei saa perusteettomasti asettaa eriarvoiseen asemaan. Yhdenvertaisuusperiaatteen sisältöön kuuluu myös *johdonmukaisuuden* vaatimus. Lähtökohta on, että oikeudellisesti samanlaisissa asioissa tulee noudattaa samanlaista menettelyä ja johdonmukaista ratkaisulinjaa ja antaa samanlaiset ratkaisut.

Tarkoitussidonnaisuuden periaate sisältää yleisen velvollisuuden käyttää toimivaltaa vain siihen tarkoitukseen, johon se on määrätty tai muuten tarkoitettu käytettäväksi. Ratkaisua tehtäessä ei saa ryhtyä edistämään muita tarkoituksia kuin niitä, jotka kuuluvat ratkaisijan tehtäväpiiriin tai jotka sisältyvät tapaukseen sovellettavan lain tai muun säännöksen tavoitteisiin.

Suhteellisuusperiaatteen keskeinen sisältö on, että toiminta on mitoitettava oikein suhteessa teon tai laiminlyönnin laatuun ja moitittavuuteen. Ensin on käytettävä lievempiä toimenpiteitä, ja vasta jos ne eivät tehoa, ankarampia. Esimerkiksi pakkovakuuttamisessa vakuutus otetaan työnantajan puolesta vain, mikäli tämä ei kehotuksesta huolimatta itse huolehdi vakuuttamisesta.

Objektiviteettiperiaate edellyttää, että toiminta ja päätöksenteko on puolueetonta ja objektiivisesti perusteltua. Periaate sisältää vaatimuksen toiminnan asiallisuudesta. Tähän pyritään muun muassa säätämällä laissa ratkaisutoimintaan osallistuvien henkilöiden esteellisyydestä.

Yleiset hallinto-oikeudelliset periaatteet rajoittavat viranomaisen harkintavaltaa. Ne myös rajaavat ja ohjaavat ratkaisuvaihtoehtojen valintaa silloin, kun viranomainen joutuu valitsemaan useiden sinänsä laillisten ratkaisuvaihtoehtojen välillä. Jos viranomaisen päätöksenteon todetaan olleen yleisen hallinto-oikeudellisen periaatteen vastainen, on kysymyksessä harkintavallan väärinkäyttö.

Hallintotoimintaan liittyy myös *läpinäkyvyys*, jonka toteutumista muun muassa edellä mainitut ennalta ehkäisevät oikeussuojakeinot palvelevat. Toiminnan pitää olla siten läpinäkyvää, että jokainen voi varmistua toiminnan asianmukaisuudesta, siitä, että on menetelty laillisesti ja että toiminnassa on noudatettu yleisiä hallinto-oikeudellisia periaatteita.

Valvonta

Valvonta tehostaa oikeusturvan toteutumista. Valvonta voi olla ennalta tapahtuvaa (esim. lain säätämisen yhteydessä tapahtuva ennakkokontrolli) tai jälkikäteistä valvontaa (kuten muutoksenhaun yhteydessä tapahtuva laillisuusvalvonta). Valvonta painottuu ennalta tapahtuvaan valvontaan (ks. luvut 9 Muutoksenhaku ja 11 Menettelytapojen valvonta).

Lakiosasto

29.11.2001

1.2

Oikeusturvan lähtökohdat

1.2.1

Suomen perustuslaki

Uusi, yksi ja yhtenäinen, Suomen perustuslaki (perustuslaki, PL) tuli voimaan 1.3.2000 (731/1999). Se korvasi aiemmin voimassa olleet neljä perustuslakia; Suomen hallitusmuodon, valtiopäiväjärjestyksen, ministerivastuulain ja valtakunnanoikeudesta annetun lain.

Perustuslaki on ylin kansallisen oikeusjärjestyksen säädös. Se muodostaa kehyksen koko kansalliselle oikeusjärjestykselle.

Perustuslaista ilmenevät julkisen vallan käyttöä sekä julkisen vallan ja yksilön välisiä suhteita koskevat perusratkaisut. Perustuslain mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla.

Perustuslaissa säädetään muun muassa perusoikeuksista, julkisen vallan käytön perusteista ja tuomiovallan käytöstä sekä määritellään hyvän hallinnon ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset. Perustuslaissa säädetään myös perustuslain säännösten asemasta suhteessa muihin säännöksiin, julkisen vallan käytön lainmukaisuuden valvonnasta ja virkatoimeen liittyvästä vastuusta.

Perusoikeudet

Oikeusturva on perusoikeus. Perusoikeuksia ovat myös esimerkiksi yhdenvertaisuus lain edessä, oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja oikeus käyttää viranomaisessa asioidessaan omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia. Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien toteutuminen lailla (PL 2 luku).

Oikeusvaltioperiaate, lainalaisuusperiaate

Julkisen vallan käyttö

Julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia (PL 2 §). Kaikki julkisen vallan käyttö on voitava viime kädessä johtaa perustuslaista.

Julkisen vallan käytölle ei ole laissa yleistä kattavaa määritelmää. Tyypillistä julkisen vallan käytölle on, että julkista valtaa käyttävä taho tekee lain nojalla yksipuolisesti päätöksen, jolla puututaan yksityisen henkilön oikeusasemaan, esimerkiksi myönnetään etuus tai tehdään työeläkelaikien soveltamispiiriin kuulumista koskeva ratkaisu.

Lähtökohta on, että julkista valtaa käyttävät valtion ja kunnan viranomaiset ja viranomaisten nimissä laillisesti virkoihinsa nimitetyt virkamiehet.

Lakiosasto

29.11.2001

Välillinen julkishallinto

Julkista valtaa ja julkisia hallintotehtäviä on rajoitetusti annettu myös varsinaiseen valtioon ja kuntien viranomaiskoneistoon kuulumattomille yksiköille, kuten valtion liikelaitoksille, julkisoikeudellisille yhdistyksille ja erilaisille yksityisoikeudellisille oikeushenkilöille. Tällaista hallintoa kutsutaan välilliseksi julkishallinnoksi.

Julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muuta hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle (PL 124 §).

Eläkeasioita käsitellessään työeläkelaitosten ja Eläketurvakeskuksen (ETK) katsotaan hoitavan julkista tehtävää.

Tuomiovallan käyttö

Tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet (PL 3 §).

Tuomioistuinten riippumattomuus tarkoittaa, että tuomioistuimet ovat lainkäyttötoiminnassaan riippumattomia, niin ulkoisista (esim. lainsäätäjä, viranomainen) kuin oikeuslaitoksen sisäisistä (ylempi tuomioistuin) tahoista.

Tuomioistuinten riippumattomuus muodostaa yleisen perustan sille, että tuomioistuimet ovat puolueettomia. Puolueettomuutta ja luottamusta siihen turvataan vaatimuksella tuomarin esteettömyydestä. Tuomarin esteettömyys liittyy tuomarin yleisiin ja erityisiin kelpoisuusehtoihin.

Tuomioistuinten riippumattomuus liittyy kiinteästi perusoikeutena ja ihmisoikeutena turvattuihin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksiin.

Tuomioistuimet ovat joko yleisiä tuomioistuinta (korkein oikeus, hovioikeudet, kärjäoikeudet) tai yleisiä hallintotuomioistuinta (korkein hallinto-oikeus, alueelliset hallinto-oikeudet). Erityistuomioistuinta, esimerkiksi vakuutus-oikeudesta, jotka käyttävät tuomiovaltaa erikseen määrättyillä toimialoilla, säädetään lailla (PL 98 §).

Oikeudenmukainen oikeudenkäynti ja hyvä hallinto

Oikeudenmukainen oikeudenkäynti ja oikeus siihen muodostuvat useista tekijöistä, joissa on kysymys paitsi oikeudesta oikeudenkäyntiin ja tuomioistuinmenettelyyn, myös lainkäyttöelimeen ja oikeudenkäyntimenettelyyn liittyvistä vaatimuksista.

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset käyvät ilmi oikeusturvaa koskevasta PL:n 21 §:stä:

Lakiosasto

29.11.2001

Jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Lailla turvataan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet.

PL:n 21 §:n tarkoitus on turvata oikeussuojaelimien riippumattomuus suhteessa toimeenpanovaltaan ja ratkaisuelimen puolueettomuus suhteessa oikeusjutun tai muun asian eri osapuoliin kussakin yksittäistapauksessa.

PL:n 21 §:ssä on katsottu ilmaistun myös hyvän hallinnon vaatimukset, joita ovat muun muassa asianmukainen käsittely, käsittelyn viivytyksettömyys, käsittely toimivaltaisessa viranomaisessa, käsittelyn julkisuus, oikeus tulla kuulluksi, oikeus saada perusteltu päätös ja oikeus hakea muutosta.

Euroopan ihmisoikeussopimus

Laillisen ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ("fair trial") periaatteet sisältyvät Euroopan neuvoston ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen, jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 19/1990, EIOS) 6 artiklaan, jonka mukaan:

Jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan ("civil right and obligation") tai häntä vastaan nostetusta rikossyytteestä (EIOS 6 artikla 1 alakohta 1 virke).

EIOS mainitsee puolueettomuuden eräänä keskeisenä lainkäyttöelimeen kohdistuvana vaatimuksena. Puolueettomuudessa on kysymys tuomioistuimen ja tuomarin itsenäisyydestä ja esteettömyydestä yksittäistapauksessa. Tuomarin lisäksi muiltakin asian ratkaisijoilta edellytetään puolueettomuutta samojen periaatteiden mukaisesti.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä puolueettomuusvaatimuksella tarkoitetaan yhtäältä sitä, ettei tuomarilla saa tosiasiallisesti olla ennakkokäsitystä asiasta tai halua edistää oikeudenkäynnin toisen asianosaisen etua (subjektiivinen puolueettomuus), ja toisaalta sitä, että tuomarin toiminnan tulee olla sellaista, ettei asianosaisille tai muillekaan synny perusteltua aihetta epäillä hänen tai tuomioistuimen puolueettomuutta yksittäisessä asiassa, esimerkiksi ulkoisten seikkojen perusteella (objektiivinen puolueettomuus).

Lakiosasto

29.11.2001

Vakuutusoikeuden ratkaisuisa 6785/97 ja 9775/99 on otettu kantaa esteellisyyteen ja objektiiviseen puolueettomuuteen.

Myös sellainen lainkäyttöelin, joka ei Suomen kansallisen oikeuden mukaan ole tuomioistuin, saattaa täyttää EIOS:n 6 artiklan vaatimukset riippumattomasta ja puolueettomasta tuomioistuimesta. Edellytyksenä kuitenkin on, että sen perusteista on säädetty laissa ja että se on riippumaton ja puolueeton. Muun muassa toimeentuloturvan muutoksenhakulautakunnat, kuten eläkelautakunta, valtion eläkelautakunta ja kuntien eläkelautakunta, ovat EIOS:n 6 artiklassa tarkoitettuja tuomioistuimia.

PL:n 21 §:ssä ei mainita erikseen puolueettomuutta, vaan sen katsotaan olevan osa riippumattomuutta. Sillä tarkoitetaan tapauskohtaista riippumattomuutta, joka ilmenee esteettömyytenä, objektiivisuutena ja vapautena ennakkokäsityksistä. Lähtökohta on, että PL:n 21 § on tarkoitettu kattamaan kaikki ne tilanteet, joita EIOS:n 6 artiklassa tarkoitetaan.

EIOS:ssa oleva vaatimus oikeudenmukaisuudesta viittaa prosessuaaliseen tasavertaisuuteen. Osapuolilla pitää olla tasapuoliset mahdollisuudet esittää näkemyksensä asiassa sellaisissa olosuhteissa, jotka eivät aseta osapuolia keskenään eriarvoiseen asemaan. Tämä edellyttää myös riittävien tietojen saantia kaikista asiaan vaikuttavista seikoista ja esitetyistä vaatimuksista. Tähän pyritään muun muassa hallintolainkäyttölain (586/1999, HLL) kuulemista ja oikeutta tietojen saantiin koskevien säännösten avulla. EIOS toimii lainkäytössä eräänlaisena yleisenä ohjenuorana velvoittaen tuomioistuimia ihmisoikeusystävälliseen laintulkintaan.

Suomessa sopimus on voimassa ranskaksi ja englanniksi, jotka ovat sopimuksen todistusvoimaisia kieliä.

Laillisuusvalvonta

Perustuslailla on etusija muihin säännöksiin nähden. Jos tuomioistuimessa käsiteltävässä asiassa perustuslain säännös on ristiriidassa sellaisen lain kanssa, joka on säädetty muussa kuin perustuslain säätämisyjärjestyksessä, perustuslailla on etusija (PL 106 §).

Jos asetus tai muu lakia alemmanasteinen säännös on ristiriidassa perustuslain tai muun lain kanssa, sitä ei saa soveltaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa (PL 107 §).

EIOS on valtiosisäisesti samassa asemassa kuin lait yleensä. Mahdolliset ristiriitatilanteet ihmisoikeussopimuksen ja kansallisen lainsäädännön välillä ratkaistaan lähtökohtaisesti niitä koskevien yleisten periaatteiden avulla.

Lakiosasto

29.11.2001

EIOS:n noudattamista valvovat Euroopan neuvoston ihmisoikeustoimikunta ja erityisesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuin. Niiden soveltamiskäytännöllä on keskeinen merkitys ihmisoikeussopimuksen tulkinnaissa.

Virkavastuu

Virkatoimen ja julkisen tehtävän hoitamiseen liittyy rikosoikeudellinen virkavastuu sekä tietyin edellytyksin vahingonkorvausvastuu (PL 118 §).

1.2.2

Hallintomenettelylaki

Hallintomenettelylaissa (598/1982, HMenL) on säännökset hallintoasioiden käsittelyssä noudatettavista yleisistä periaatteista.

Hallintoasian käsittelyyn luetaan vireillä olevan asian ratkaiseminen ja sellaiset viranomaisen toimet, jotka välittömästi edistävät ratkaisun tekemistä. Hallintomenettelyn tuloksena on yleensä hallintopäätös. Sillä tarkoitetaan yleisesti viranomaisen hallintoasiassa tekemää ratkaisua. Hallintopäätös on perusmuodoltaan hallintoviranomaisen yksittäisessä hallintoasiassa tekemä yksipuolinen oikeudellinen toimenpide, jolla ratkaistaan jonkun oikeuteen, etuun tai velvollisuuteen liittyvä asia. Tällainen hallintopäätös on valituskelpoinen.

HMenL määrittelee menettelyllisen oikeusturvan perusvaatimukset. Laissa korostuvat erityisesti palveluperiaate, yhdenvertaisuusperiaate sekä pyrkimys nopeaan ja tehokkaaseen menettelyyn.

HMenL osoittaa, miten viranomaisen on toimittava ja miten kansalaisen tulee menetellä asian käsittelyssä. Laissa säädetään muun muassa hallintoasian vireillepanosta, asiakirjassa olevan puutteen poistamisesta, asianosaisen kuulemisesta, viranomaisen selvitysvelvollisuudesta, viranomaisen esteellisyydestä, päätöksen perustelemisesta ja päätöksen korjaamisesta.

HMenL:n sijaan tai sen ohella voi tulla sovellettavaksi esimerkiksi määräaikojen laskemiseen, kuulemisvelvollisuuteen tai esteellisyyden huomioon ottamiseen liittyviä erityissäännöksiä.

Keskeisiä säännöksiä hallintoasian käsittelystä on myös asiakirjojen lähettämistä viranomaiselle säätelevässä asiakirjain lähettamisestä annetussa laissa (74/1954) sekä asiakirjojen tiedoksiannosta säätelevässä tiedoksiannosta hallintoasioissa annetussa laissa (232/1966).

1.2.2.1

Toissijaisuus työeläkelakeihin nähden

HMenL on yleislakina toissijainen erityislakeihin, esimerkiksi työeläkelakeihin, nähden. HMenL:sta selvästi poikkeavilla tai sen kanssa ristirii-

Lakiosasto

29.11.2001

dassa olevilla säännöksillä on etusija, jos muussa laissa on näin säädetty tai jos muu laki säätelee asian tyhjentävästi.

HMenL voi täydentää muussa laissa olevia, sitä väljempiä tai kokonaan puuttuvia menettelysäännöksiä. Erityislainsäädännössä voi puolestaan olla HMenL:a täydentäviä säännöksiä. Esimerkiksi TEL:n esteellisyys-säännös täydentää HMenL:n yleisiä esteellisyys-säännöksiä.

1.2.2.2

Soveltamisala työeläkejärjestelmässä

Yksityisen puolen eläkelaitosten ja Eläketurvakeskuksen toimintaan HMenL:n periaatteita sovelletaan siltä osin kuin ne käyttävät julkista valtaa. Eräät HMenL:n periaatteet ovat tulleet noudatettaviksi yksityisen puolen työeläkejärjestelmässä 1.5.1995 voimaan tulleiden lainmuutosten (878-885/1994) johdosta. Käytännössä niitä on noudatettu soveltuvin osin aiemminkin.

HMenL:n soveltamisesta työeläkejärjestelmään on erityissäännös TEL:n 10 c §:ssä (878/1994):

Käsiteltäessä eläkelaitoksessa tai eläketurvakeskuksessa tämän lain mukaista eläketurvan järjestämisvelvollisuutta (vakuuttamisasiat), eläkehakemusta, eläkeoikeutta, eläkkeen määrää tai maksamista sekä takaisinperintää ja näihin rinnastettavia asioita asianosaiselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jos se on hänen etunsa vuoksi ilmeisen tarpeellista. Alle 15-vuotiaan puhevaltaa muussa kuin henkilöä koskevassa asiassa käyttää hänen edunvalvojansa. Muutoin käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin hallintomenettelylain (598/1982) 4 (neuvonta), 6 (asiamies, avustaja), 9-11 (asiakirjassa olevan puutteen poistaminen, esteellisyys), 16, 16 a, 16 b (vajaavaltaisen ja edunvalvojan puhevallan käyttö), 21 (asianosaiselle asetettava määräaika), 23 (päätöksen sisältö) ja 24 (päätöksen perustelevaaminen) §:ssä ilmaistuja periaatteita (1331/1999).

Eläkelaitoksen toimihenkilö ja hallituksen jäsen voi kuitenkin sen estämättä, mitä hallintomenettelylain 10 §:n 1 momentin 4 ja 5 kohdassa (palvelussuhde- ja yhteisöjäävi) säädetään, käsitellä asiaa, joka koskee eläkelaitoksessa eläketurvan järjestänyttä työnantajaa tai tällaisen työnantajan palveluksessa olevaa työntekijää tai yrittäjää. Tämä koskee soveltuvin osin myös eläketurvakeskuksen toimihenkilöä ja hallituksen jäsentä.

TEL:n 10 c § on soveltuvin osin voimassa myös LEL:ä, TaEL:a, MYEL:ä ja YEL:ä sovellettaessa, jollei mainituista laeista muuta johdu. Ks. LEL 13 a §, TaEL 11 §, MYEL 19 § ja YEL 17 §, sekä SPVEL

Lakiosasto

29.11.2001

43 §, LUEL 24 §, LUTUL 40 § ja LUKL 37 §. MEL:n 2 a §:ssä on TEL:n 10 c §:ä vastaava säännös.

HMenL:ssa mainittuja periaatteita sovelletaan paitsi silloin, kun eläkelaitos käsittelee ja ratkaisee TEL:n 10 c §:n 1 momentissa tarkoitettuja asioita, myös silloin, kun se oikaisee päätöksensä, antaa valituksesta tai päätöksen poistamista koskevasta hakemuksesta (purkuhakemus) lausunnon (vastineen) muutoksenhakuelimelle tai neuvoo valituksen tai päätöksen poistamista koskevan hakemuksen tekemiseen liittyvässä menettelyssä.

HMenL:n piiriin kuuluvat myös perimistoimenpiteet ulosottoon saakka, mutta ei enää itse ulosottomenettely.

Ei sovelleta

HMenL ei koske menettelyä eläkelaitosten keskinäisissä suhteissa eikä eläkelaitosten ja Eläketurvakeskuksen välisissä yhteyksissä. Lain soveltamisalan ulkopuolelle jäävät muun muassa eläkelaitosten sijoitustoiminta sekä eläkelaitosten ja Eläketurvakeskuksen sisäinen hallintotoiminta.

Toimielimet, joihin sovelletaan HMenL:a

HMenL:a sovelletaan valtion hallintoviranomaisiin, kuntien ja kuntainliittojen viranomaisiin sekä kansaneläkelaitoksen ja Helsingin yliopiston toimielimiin (HMenL 3 §). HMenL:a sovelletaan siis sellaisenaan muun muassa Valtiokonttorissa, Kuntien eläkevakuutuksessa ja Suomen Pankissa.

1.2.3

Hallintolainkäyttölaki

Hallintolainkäyttölaissa (586/1996, HLL) on hallintolainkäyttöä koskevat keskeiset säännökset. Hallintolainkäytössä on kysymys muutoksenhausta hallintopäätökseen, lähinnä valituksesta sekä ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoasioissa tehtyihin päätöksiin. Hallintolainkäyttöön kuuluvat myös hallintoriita-asiat.

HLL sisältää keskeiset säännökset hallinto-oikeudellisista oikeusturva-keinoista ja niiden käsittelyssä noudatettavasta menettelystä hallintotuomioistuimissa ja muissa hallintolainkäyttöä harjoittavissa viranomaisissa. Laissa säädetään muun muassa valitusoikeudesta, valitusviranomaisesta, valituksen vireillepanosta ja käsittelystä, valitukseen annettavasta päätöksestä, oikeudenkäyntikuluista, ylimääräisestä muutoksenhausta ja hallintoriita-asiasta.

Hallintolainkäyttö on hallinnon jälkikäteisenä valvontamuotona oikeusturvan välttämätön osa. Sen tehtävänä on korjata hallinnossa kaikesta huolimatta sattuvat virheet, ratkaista lopullisesti hallinnon alalla syntyvät

Lakiosasto

29.11.2001

oikeusriidat ja antaa varmuus siitä, että hallinnossa menetellään lainmukaisesti.

Hallintolainkäyttömenettely on tavallaan hallintomenettelyn jatke. Muutoksenhaku merkitsee hallintoasian käsittelyä uudelleen tietyssä laajuudessa. Oikeudenkäyntimenettelynä hallintolainkäytön tulee olla yksityiskohtaisemmin säännelty kuin hallintomenettely. Toisaalta hallintolainkäytössä käsiteltävät asiat ovat prosessuaalisesti useamman tyyppisiä kuin lainkäytössä yleensä, joten säännöksiä ei ole voitu laatia niin yksityiskohtaisiksi kuin oikeudenkäymiskaaren vastaavat säännökset.

1.2.3.1

Toissijaisuus työeläkelakeihin nähden

HLL on yleislakina toissijainen erityislakeihin, esimerkiksi työeläkelakeihin, nähden. HLL:sta poikkeavilla tai sen kanssa ristiriidassa olevilla säännöksillä on etusija, jos muussa laissa on näin säädetty tai jos muu laki säätelee asian tyhjentävästi. Yleis- ja erityislakien säännökset voivat tulla sovellettavaksi myös toisiaan täydentävästi.

1.2.3.2

Soveltamisala työeläkejärjestelmässä

HLL:a sovelletaan paitsi lainkäyttöön yleisissä hallintotuomioistuimissa (HLL 1 § 1 mom.) myös kun hallintoasiassa tehtyyn päätökseen haetaan muutosta valittamalla tai ylimääräisellä muutoksenhakukeinolla hallintoviranomaiselta tai muutoksenhakuasioita käsittelemään perustelta lautakunnalta tai muulta tähän rinnastettavalta erityiseltä viranomaiselta (HLL 1 § 2 mom.).

Hallinnon eri aloille on erityislainsäädännöllä perustettu lautakuntatyyppisiä muutoksenhakuelimiä, jotka käsittelevät hallinto-oikeudellisia valituksia. Sosiaalivakuutuslainkäytössä tällaisia ovat toimeentuloturvan muutoksenhakulautakunnat, kuten eläkelautakunta, Valtion eläkelautakunta ja Kuntien eläkelautakunta, sekä tarkastuslautakunta, työttömyysturvalautakunta, opintotuen muutoksenhakulautakunta, tapaturmalautakunta ja sosiaalivakuutuslautakunnat.

HLL tuli 1.4.1999 sovellettavaksi sosiaalivakuutuksen muutoksenhaku-menettelyyn siltä osin kuin menettelystä ei ole sosiaalivakuutuslainsäädännössä erityissäännöksiä (278-306/1999). Muun muassa HLL:n suullista käsittelyä koskevat säännökset tulivat noudatettaviksi vakuutusoidessa ja eräin osin myös muutoksenhakulautakunnissa ja oikeudenkäyntikulujen korvaamiseen säädettiin noudatettavaksi HLL:a. Vuoden 1999 joulukuun alusta HLL:iin tulivat voimaan holhouslainsäädännön uudistamisesta johtuvat muutokset puhevallan käyttöön ja kuulemiseen (446/1999).

Lakiosasto

29.11.2001

Yleiskirjeet:

- A 23/98 Sosiaalivakuutuksen muutoksenhakumenettelyyn muutoksia
- A 9/99 Hallintolainkäyttö noudatettavaksi vakuutusosoikeudessa ja eläkelautakunnassa
- A 8/2000 Holhoustoimilain vaikutukset työeläkeasioihin

1.2.4

Laki vakuutusosoikeudesta

Vakuutusosoikeus on sosiaaliturva-asioita käsittelevä erityistuomioistuin. Vakuutusosoikeus on ylin muutoksenhakuaste yksityisen puolen työeläkejärjestelmän, kansaneläkejärjestelmän, valtion ja kuntien palveluksessa olevien eläkejärjestelmien sekä muiden julkisoikeudelliseen palvelusuhteeseen perustuvien eläkejärjestelmien osalta.

Vakuutusosoikeuden toiminnasta säädetään vakuutusosoikeudesta annetussa laissa (14/1958) sekä vakuutusosoikeudesta annetussa asetuksessa (264/1982). Tarkemmat määräykset asioiden käsittelystä ja toiminnan muusta järjestelystä on annettu vakuutusosoikeuden vahvistamassa työjärjestyksessä. Asian käsittelyssä vakuutusosoikeudessa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä. Eri työeläkelaeissa on muutoksenhakua vakuutusosoikeuteen ja ylimääräistä muutoksenhakua koskevat erityissäännökset. (Ks. luku 9 Muutoksenhaku).

1.2.5

EY-oikeus

Euroopan Yhteisön (EY) säädösten etusija suhteessa kansalliseen lain-säädäntöön perustuu EY:n tuomioistuimen vakiintuneeseen tulkintaan. EY:n säädösten etusija täydentää suomalaista normihierarkiaa, mutta ei merkitse muutosta kotimaisten säädösten keskinäisiin suhteisiin.

EY-oikeuden alalla oikeusturvan antaminen jäsenvaltioissa kuuluu kansallisille viranomaisille. Ne noudattavat tässä tehtävässään kansallisia toimivalta- ja menettelytapasäännöksiä ottaen kuitenkin huomioon yhteisön oikeuden sisältämät vaatimukset.

EY-tuomioistuin on oikeuskäytännöllään asettanut tiettyjä vaatimuksia kansalliselle tasolle, muun muassa velvoitteen EY-oikeusmyönteiseen tulkintaan.

Lakiosasto

29.11.2001

SISÄLLYSLUETTELO

2	TYÖELÄKEJÄRJESTELMÄN KÄSITTELYPERIAATTEET	2
2.1	Käsittelyn vaiheet	2
2.2	Menettelyyn sovelletaan hallintomenettelylakia	2
2.3	Sähköinen asiointi	3
2.4	Neuvonta	3
2.4.1	Asianosaisen neuvonta	3
2.4.2	Yleisneuvonta ja tiedottaminen	5
2.5	Asianosainen ja asianosaisen puhevallan käyttäminen	6
2.5.1	Täysivaltainen henkilö	7
2.5.2	Henkilön toimintakelpoisuutta on rajoitettu	7
2.5.3	Vajaavaltainen henkilö	7
2.5.4	Eduvalvoja	8
2.5.5	Lähiomainen tai muu henkilö	10
2.5.6	Asiamies ja avustaja	11
2.5.7	Olosuhteiden muutokset ja eläkelaitoksen selvitysvelvollisuus puhevallan käyttöoikeudesta	12
2.5.8	Meklari	12
2.6	Vireillepano	13
2.6.1	Kirjallisesti	13
2.6.2	Suullisesti	15
2.6.3	Menettelyn kulut	16
2.7	Kansainväliset asiat	16
2.7.1	Ratkaisut Suomen sosiaaliturvan piiriin kuulumisesta	16
2.7.2	EY-virkamiesten eläkeoikeuden siirto	17
2.7.3	EU-eläkehakemus	17
2.8	Asian siirto	18
2.9	Asiakirjassa olevan puutteen poistaminen	19
2.10	Asian selvittäminen	20
2.10.1	Viranomaisen yleinen selvittämisvelvollisuus	21
2.10.2	Asianosaisen selvitysvelvollisuus	21
2.10.3	Eläkelaitoksen selvityspyyntö	24
2.10.4	Asianosaisen suullinen lausuma	25
2.10.5	Katselmus ja suullinen todistelu	25
2.10.6	Tietojen merkitseminen asiakirjaan	26
2.10.7	Muun tahon veloitteet	26
2.10.8	Asianosaiselle asetettava määräaika	26
2.11	Kuuleminen	27
2.11.1	Asianosaisen kuuleminen	27
2.11.1.1	Kuuleminen on tarpeen	29
2.11.1.2	Kuulemisvelvollisuutta ei ole	30
2.11.1.3	Lääketieteellinen ja muu selvitys	31
2.11.2	Muun tahon kuuleminen	32
2.12	Päätös	32

Lakiosasto

29.11.2001

2.12.1	Rakenne ja muotoseikat	32
2.12.2	Sisältö	33
2.12.3	Perusteleminen	34
2.12.3.1	Säännökset	34
2.12.3.2	Tosiasiaperustelu	35
2.12.3.3	Oikeudellinen perustelu	35
2.12.3.4	Myönteiset ratkaisut	35
2.12.3.5	Kielteiset ja velvoittavat päätökset	36
2.12.4	Tiedoksianto	37
2.12.5	Asia-, kirjoitus- ja laskuvirheen korjaaminen	39
2.13	Tulkkaus ja kääntäminen	39
2.14	Esteellisyys	40
2.14.1	Säännökset	40
2.14.2	Lähisukulainen	42
2.14.3	Osallisuus	42
2.14.4	Hyöty tai vahinko	42
2.14.5	Avustaja tai edustaja	43
2.14.6	Palvelus- tai toimeksiantosuhde	43
2.14.7	Asema yhteisössä	44
2.14.8	Muu erityinen syy	44
2.14.9	Esteellisyyden vaikutus	45
2.14.10	Esteellisyyden toteaminen ja ratkaiseminen	46
2.15	Julkisuus ja salassapito	47
2.15.1	Käsittelyn julkisuus	47
2.15.2	Asiakirjojen julkisuus	47

Lakiosasto

29.11.2001

2

TYÖELÄKEJÄRJESTELMÄN KÄSITTELYPERIAATTEET

2.1

Käsittelyn vaiheet

Käsittelyyn kuuluu vireillä olevan asian ratkaiseminen sekä välittömästi asian ratkaisemista palvelevat toimet. Käsittely päättyy ratkaisuun, joka voi olla esimerkiksi päätös, lausunto tai esitys.

Vireillepano

Käsittely alkaa asian vireillepanolla eli kirjaamisella, jonka jälkeen alkaa valmistelu.

Valmistelu

Valmistelu on päätöksenteon valmistelua. Siihen kuuluu sekä menettelyn edellytysten että itse asian tutkiminen.

Menettelyn edellytyksillä tarkoitetaan vaatimuksia, joiden tulee täytyä, jotta asia otetaan tutkittavaksi. Nämä vaatimukset voivat kohdistua muun muassa asiaa käsittelevään viranomaiseen, käsiteltävään asiaan, asianosaisiin ja vireillepanotapaan. Asiaa ei voida tutkia eli selvittää päätöksentekoa varten, jos menettelyn edellytykset puuttuvat, esimerkiksi asia on väärässä paikassa.

Päätöksenteko

Valmistelua seuraa päätöksentekovaihe eli asian ratkaiseminen. Asian vireilläolo päättyy ratkaisuun. Ratkaisussa otetaan kantaa itse asiaan, esimerkiksi hakemusasiassa päätetään myönnetäänkö haettu etuus.

Päätöksentekovaiheeseen kuuluu myös päätöksen laatiminen. Päätös on asiakirja, joka ilmaisee tehdyn ratkaisun perusteluineen. Päätös voi sisältää asiaratkaisun tai sen, että asiaa ei oteta tutkittavaksi (tutkimattajättämisspätös).

Tiedoksianto

Käsittelyyn kuuluu myös päätöksen tiedoksianto. Tiedoksiantoa sääntelee tiedoksiannosta hallintoasioissa annettu laki (232/1996).

Edellä mainitut käsittelyvaiheet toteutuvat sekä käsiteltäessä työeläkeasioita eläkelaitoksissa että muutoksenhakumenettelyssä.

2.2

Menettelyyn sovelletaan hallintomenettelylakia

Käsitellessään eläkeasioita työeläkelaitokset ja Eläketurvakeskus hoitavat julkista tehtävää. Menettelyyn sovelletaan HMenL:a, ellei erityislaisissa ole toisin säädetty. (ks. luku 1 kohta 1.2.2 Hallintomenettelylaki)

Lakiosasto

29.11.2001

2.3

Sähköinen asiointi

Sähköisellä asioinnilla tarkoitetaan sähköisessä muodossa tapahtuvaa hallintoasian vireillepanoa, käsittelyä (mukaan lukien ratkaisu) ja tiedoksiantoa.

Laki sähköisestä asioinnista hallinnossa (1318/1999) tuli voimaan 1.1.2000. Sitä sovelletaan myös kaikkeen hallintoasian käsittelyyn edellyttämään, sähköisin menetelmin tapahtuvaan viranomaisen ja asianosaisen väliseen yhteydenpitoon, kuten kuulemiseen ja lisäselvitysten toimittamiseen. Lakia ei sovelleta viranomaisten väliseen yhteydenpitoon.

Lakia sovelletaan sähköiseen asiointiin työeläkelaitoksissa siltä osin kuin asiointi liittyy julkisen vallan käyttämiseen. Työeläkejärjestelmässä tällaisia asioita ovat muun muassa työeläkepäätökset, SITO-päätökset, työtulopäätökset, Eläketurvakeskuksen antamat soveltamisratkaisut, sekä vapaaehtoisten lisäetujen rekisteröinti.

2.4

Neuvonta

Palveluperiaatteen mukaan asiointiin hallinnon kanssa tulee olla mahdollisimman joustavaa ja palvelumyönteistä. Viranomaisessa asioivilla pitää myös olla tasavertaiset mahdollisuudet asioidensa hoitamiseen ja oikeuksiensa toteuttamiseen. Viranomaisen yleinen neuvontavelvollisuus, josta säädetään HMenL:n 4 §:ssä, korostaa menettelyn palveluluonnetta:

Viranomaisen on tarpeen mukaan annettava asianosaiselle ja muullekin henkilölle neuvoja siitä, miten sen toimialaan kuuluva asia pannaan vireille ja miten asiaa käsiteltäessä on toimittava.

Viranomaisen neuvontavelvollisuus liittyy viranomaiselle asetettuun yleiseen asian selvittämisvelvollisuuteen. (ks. kohta 2.10 Asian selvittäminen)

2.4.1

Asianosaisen neuvonta

Asianosainen on se (luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö), jonka edusta, oikeudesta tai velvollisuudesta menettelyssä päätetään tai jonka oikeudellisiin tai taloudellisiin etuihin ratkaisu välittömästi vaikuttaa. Asianosaisten piirin laajuus voi käytännössä vaihdella, mutta yleensä asianosaisina voidaan pitää niitä, joilla on asiassa muutoksenhakuoikeus. Myös eläkelaitokset ovat tietyissä tilanteissa asianosaisia. (ks. kohta 2.5 Asianosainen ja asianosaisen puhevallan käyttäminen)

Lakiosasto

29.11.2001

- Menettelyneuvoja** Neuvontavelvollisuus rajoittuu menettelyyn. Tämä tarkoittaa neuvojen antamista asian vireillepanon muodollisista seikoista, esimerkiksi siitä, mitä asiakirjoja vireillepanoon vaaditaan tai mitä määräaikoja tulee noudattaa, sekä siitä, millaisia toimenpiteitä vaaditaan käsittelyn aikana, esimerkiksi mitä lisäselvityksiä tulisi hankkia ennen asian ratkaisemista.
- Neuvontavelvollisuus kattaa vain neuvojen antamisen. Neuvoja on kuitenkin annettava tarpeellisessa määrin. Tarpeellisuus arvioidaan lähtökohtaisesti asianomaisen henkilön tarpeen mukaan ottamalla huomioon hänen tosiasialliset valmiutensa selviytyä itse asian hoitamisesta.
- Neuvontavelvollisuus ei sisällä suoranaista asiakkaan avustusvelvollisuutta. Eläkelaitoksella ei ole velvollisuutta laatia asiakirjoja asianosaisen puolesta, esimerkiksi täyttää eläkehakemuslomaketta tai laatia valituskirjelmää. Hakijan pyynnöstä eläkelaitoksen työntekijä voi kuitenkin täyttää hakemuksen asianosaisen ilmoituksen mukaisesti.
- Asianosaisen lisäksi neuvoja annetaan myös muille tiettyä asiaa hoitaville tahoille, esimerkiksi asianosaisen lakimääräisille edustajille, asiamiehille tai avustajille.
- Muita tietoja** Neuvontaan saattaa sisältyä tietoa eläkelaitoksen käytännöstä, muun muassa asian käsittelytavasta ja -vaiheista, sekä asiaa koskevien säännösten sisällöstä ja tulkinnasta.
- On hyvän hallintotavan mukaista selvittää asianosaiselle hänen asemansa vireille pantavassa menettelyssä ja antaa arvio asian odotettavissa olevasta käsittelyajasta.
- Oikeellisuus** Neuvojen oikeellisuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Neuvojen saajan tulee voida luottaa siihen, että menettelyneuvot pitävät paikkansa. Virheellisen neuvon antaminen saattaa johtaa vahingonkorvausvelvollisuuteen.
- Puolueettomuus** Neuvojan tulee toimia niin, ettei hänen puolueettomuutensa vaarannu. Puolueettomuusvaatimuksella on erityinen merkitys asioissa, joissa on useita asianosaisia tai jotka on ratkaistava samalla kertaa. Tällaisia ovat muun muassa työeläkelakien soveltamista koskevat ratkaisut ja asiat, joissa useat tahot ovat esittäneet samaan saatavaan, esimerkiksi takautavalta ajalta maksettavaan eläkkeeseen, kohdistuvia vaateita.
- Tietosuoja** Myös salassapitoa ja tietosuojaa koskevat säännökset tulee ottaa huomioon.

Yleiskirjeet:

A 8/88

Työeläkejärjestelmän tietojen anto

Lakiosasto

29.11.2001

- A 22/93 Lisätietoja eläkevakuutusmaksuvähennyksestä sekä tietojen antaminen vakuutusyhtiöille
- A 30/99 I Vakuutusyhtiölain ja eräiden muiden lakien salassapitosäännösten muutokset on vahvistettu
- II Vakuutuskassojen ja eläkesäätiöiden salassapitosäännösten muutoksista hallituksen esitys
- A 12/2000 II Vakuutuskassojen ja eläkesäätiöiden salassapitosäännökset ovat muuttuneet

2.4.2

Yleisneuvonta ja tiedottaminen

Yleisellä tasolla neuvoja annetaan muillekin kuin asianosaisille. Työeläkejärjestelmässä neuvontavelvollisuus koskee varsinaisesti vain omaan toimialaan kuuluvia asioita. Neuvoja voidaan antaa myös muita eläkkeitä koskevissa asioissa. Jotta vältyttäisiin tilanteelta, jossa saman alan viranomaiset antavat sisällöllisesti erilaisia neuvoja, on tärkeää ohjata kysyjä ottamaan yhteys asianomaiseen eläkelaitokseen tai oikeaan toimivaltaiseen viranomaiseen.

Eläketurvakeskuksen tehtävistä on erityissäännös TEL:n 14 §:ssä. Sen mukaan Eläketurvakeskuksen tulee muun muassa erityisesti tiedottaa ja antaa neuvoja työeläkejärjestelmästä sekä harjoittaa tilasto- ja tutkimustoimintaa. Eläketurvakeskus muun muassa toimittaa julkaisuja ja antaa muulla tavoin tietoja, selvityksiä ja neuvoja työeläkelakien soveltamisesta.

Yleiskirjeet:

- A 20/94 Eläketurvakeskuksen ohjesääntöä muutettu
- A 23/95 1 Asetukset ohjesääntöjen muutoksista
- 2 Esitys ulkomailta maksettavien etuuksien ensisijaisuudesta Suomen yksityisen puolen työkyvyttömyyseläkkeisiin nähden ja merimieseläkekassan tilintarkastusta koskevien säännösten muuttamisesta
- A 25/95 Eläketurvakeskuksen ohjesäännön muutos voimaan
- A 17/99 Muutoksia työntekijäin eläkelakiin koskien Eläketurvakeskuksen tehtäviä, hallintoa ja valvontaa
- A 21/99 I ETK:n tehtävistä säädetään aiempaa tarkemmin TEL:ssa
- II Israelin sosiaaliturvasopimus voimaan 1.9.1999

Lakiosasto

29.11.2001

III Laskuperustekorko

2.5

Asianosainen ja asianosaisen puhevallan käyttäminen

Asianosaiskelpoisuus ja hallintomenettelykelpoisuus

Asianosaiskelpoisuus tarkoittaa kykyä olla asianosaisena. Tällainen kelpoisuus on tahoilla, joille oikeusjärjestys tunnustaa oikeuskelpoisuuden eli lähtökohtaisesti luonnollisilla henkilöillä ja oikeushenkilöillä. Oikeushenkilöitä ovat erilaiset yhteisöt kuten osakeyhtiöt, osuuskunnat, kommandiittiyhtiöt ja avoimet yhtiöt.

Hallintomenettelykelpoisuus tarkoittaa oikeudellista kykyä tehdä itsenäisesti toimia hallintomenettelyssä. Tämä on asianosaiskelpoisuutta suppeampi käsite, sillä kaikki asianosaiset eivät ole oikeutettuja käyttämään itsenäistä puhevaltaa hallintomenettelyssä.

Asianosainen

Asianosainen on se (luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö), jonka edusta, oikeudesta tai velvollisuudesta menettelyssä päätetään tai jonka oikeudellisiin tai taloudellisiin etuihin ratkaisu välittömästi vaikuttaa. Asianosaisten piirin laajuus voi käytännössä vaihdella, mutta yleensä asianosaisina voidaan pitää niitä, joilla on asiassa muutoksenhakuoikeus. Myös eläkelaitokset ovat tietyissä tilanteissa asianosaisia. (ks. luku 9 Muutoksenhaku, kohta 9.4.1.1.2 Valittajan valitusoikeus.).

Puhevallan käyttö

Puhevallan käyttämisellä tarkoitetaan muun muassa asian vireillepääntä, vaatimuksen esittämistä tai sellaisesta luopumista, suostumuksen ja selvityksen antamista ja päätöksestä valittamista.

Eläkeasioiden käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin samoja puhevaltaa ja toimintakelpoisuutta koskevia säännöksiä kuin hallintomenettelyssä yleensä (TEL:n 10 c §:n 1 momentin viimeinen virke). Eläkkeen hakemisesta ja maksamisesta on lisäksi erityissäännös TEL:n 19 b §:ssä.

Yleensä asianosainen toimii itse asiassaan. Tietyissä rajoissa asianosaisen puolesta voi toimia tai häntä voi edustaa muu henkilö. Silloin kun asianosainen on estynyt hoitamasta itse asiaansa tai häneltä puuttuu kelpoisuus toimia hallintomenettelyssä itse tai hänen toimintakelpoisuuttaan on rajoitettu, hänen puhevaltaansa käyttää lain sallimissa tai määräämissä rajoissa joku muu.

Oikeushenkilön puhevaltaa käyttää sen lakimääräisenä edustajana tai erikseen valtuutettuna asiamiehenä luonnollinen henkilö.

Lakiosasto

29.11.2001

2.5.1

Täysivaltainen henkilö

Täysivaltainen henkilö toimii ja käyttää puhevaltaa täysin itsenäisesti työeläkeasiassaan. Hän voi toimia itse tai valtuuttaa tai kelpuuttaa toisen toimimaan puolestaan tai apunaan lain sallimissa rajoissa.

Jos täysi-ikäiselle henkilölle on määrätty tueksi edunvalvoja rajoittamatta hänen omaa toimintakelpoisuuttaan, sekä henkilö itse (päämies) että edunvalvoja voivat kumpikin toimia ja käyttää puhevaltaa asiassa (riinakkainen puhevalta).

2.5.2

Henkilön toimintakelpoisuutta on rajoitettu

Jos täysi-ikäisen henkilön toimintakelpoisuutta on rajoitettu taloudellisten asioiden osalta, ja hänelle on tältä osin määrätty edunvalvoja, ainoastaan edunvalvoja voi hoitaa päämiehen taloudellisia asioita. Taloudelliset asiat kattavat myös eläke- ja vakuuttamisasioiden hoidon.

Tuomioistuin voi myös rajoittaa päämiehen toimintakelpoisuutta nimenomaan ja ainoastaan työeläkeasioiden suhteen. Tämä on mahdollista silloinkin, kun päämiehen toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu muissa asioissa tai muun varallisuuden suhteen.

Edunvalvojan määräyksestä käy ilmi, millä perusteella henkilölle on määrätty edunvalvoja ja mikä on edunvalvojan toimivalta.

2.5.3

Vajaavaltainen henkilö

Vajaavaltainen

Vajaavaltainen on alle 18-vuotias henkilö (alaikäinen) sekä sellainen 18 vuotta täyttänyt henkilö (täysi-ikäinen), joka on julistettu vajaavaltaiseksi (Laki holhoustoimesta 442/1999, HolhTL 2 §).

Vajaavaltaisen puhevallan käytöstä on yleissäännös HMenL:n 16 §:ssä:

Vajaavaltaisen puolesta käyttää puhevaltaa hänen edunvalvojan-
sa, huoltajansa tai muu laillinen edustajansa, jollei tässä pykäläs-
sä toisin säädetä.

Vajaavaltaisella on oikeus käyttää yksinään puhevaltaa sellaista
tuloa tai varallisuutta koskevassa asiassa, jota hänellä on oikeus
vallita.

Vajaavaltainen, joka on täyttänyt 18 vuotta, käyttää itse yksin pu-
hevaltaansa henkilöään koskevassa asiassa, jos hän kykenee
ymmärtämään asian merkityksen. Alaikäisellä, joka on täyttänyt
15 vuotta, ja hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajal-

Lakiosasto

29.11.2001

laan on kummallakin oikeus erikseen käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäisen henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta.

Pääsääntö on, että vajaavaltaisen puhevaltaa käyttää hänen edunvalvojansa.

Alle 15 vuotta

Alle 15-vuotiaan puhevaltaa käyttää aina hänen edunvalvojansa (huoltajansa).

15-17 vuotta

Vajaavaltainen, joka on täyttänyt 15 vuotta, voi käyttää yksin puhevaltaa sellaista tuloa tai varallisuutta koskevassa asiassa, jota hänellä on oikeus vallita. Hänellä on oikeus vallita sitä, minkä hän on vajaavaltaisuutensa aikana omalla työllään ansainnut. Myös vajaavaltaisuuden aikana saatuun työansioon kokonaan perustuva työeläke-etuus on omalla työllä ansaittua. 15 vuotta täyttänyt vajaavaltainen voi hoitaa myös esimerkiksi työsuhteidensa rekisteröintiä ja työsuhdeselvittelyä koskevia asioita.

Perhe-eläkkeen lapsenetus ei ole sellainen etuus, jota 15 vuotta täyttänyt voi itse hakea, koska se ei perustu hänen omaan työpanokseensa. Perhe-eläkettä hakee siis aina edunvalvoja (huoltaja).

Vajaavaltaisen henkilöä tai henkilökohtaista etua tai oikeutta koskevassa asiassa sekä vajaavaltaisella että hänen edunvalvojallaan on kummallakin oikeus käyttää itsenäisesti puhevaltaa (rinnakkainen puhevalta). Vajaavaltaisen henkilöä koskevat asiat kohdistuvat välittömästi muihin kuin taloudellisiin seikkoihin.

18 vuotta täyttänyt

Vajaavaltainen, joka on täyttänyt 18 vuotta, käyttää yksin puhevaltaansa henkilöään koskevassa asiassa, jos hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen.

2.5.4

Edunvalvoja

Edunvalvoja on henkilö, joka HolhTL:n nojalla hoitaa päämiehen omaisuutta sekä huolehtii hänen asioistaan ja eduistaan.

Alaikäisen edunvalvojana ovat lähtökohtaisesti hänen huoltajansa. Täysi-ikäisen edunvalvonta perustuu tuomioistuimen tai holhousviranomaisen antamaan päätökseen.

Tietoja edunvalvojamääräyksistä saa väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmän henkilökyselyistä, samoin tiedon siitä, onko henkilön toimintakelpoisuutta rajoitettu. Toimintakelpoisuuden rajoituksen sisällöstä saa tiedot maistraateista, jotka ylläpitävät holhousasioiden rekisteriä.

Lakiosasto

29.11.2001

Edunvalvojaksi voidaan määrätä tehtävään sopiva täysi-ikäinen ja täysivaltainen henkilö, joka antaa tähän suostumuksensa. Sopivuutta arvioidessa kiinnitetään huomiota muun muassa edunvalvojaksi esitetyn taitoon ja kokemukseen sekä tehtävän laatuun ja laajuuteen.

Edunvalvojan määrääminen on ensisijainen keino asianosaisen etujen suojaamiseksi. Henkilölle määrätään edunvalvoja, jos hän ei kykene itse hoitamaan asioitaan esimerkiksi sairauden vuoksi.

Edunvalvojan määrääminen ei kuitenkaan aina ole yksinään riittävä keino henkilön suojaamiseksi. Jos on olemassa esimerkiksi vaara, että henkilö käyttää oikeustoimikelpoisuuttaan omaksi vahingokseen, hänen toimintakelpoisuuttaan voidaan rajoittaa.

Vajaavaltaiseksi julistaminen on äärimmäinen keino toimintakelpoisuuden rajoittamiseksi. Tällöin henkilö menettää lähtökohtaisesti oikeustoimikelpoisuutensa kokonaan.

Edunvalvojan määrääminen vastaa aiempaa uskotun miehen määräämistä ja vajaavaltaiseksi julistaminen aiempaa holhottavaksi julistamista. Holhoojan ja uskotun miehen nimikkeitä ei enää käytetä. Yleinen edunvalvoja on entinen virkaholhoaja.

Edunvalvojan puhevalta

Edunvalvoja käyttää puhevaltaa joko itsenäisesti tai rinnakkain päämiehen kanssa. Edunvalvojan oikeudesta käyttää puhevaltaa säädetään HMenL:n 16 a §:ssä:

Edunvalvoja, joka on määrätty täysivaltaiselle, käyttää päämiehensä ohella itsenäisesti puhevaltaa asioissa, jotka kuuluvat hänen tehtäviinsä. Jos edunvalvoja ja hänen päämiehensä ovat puhevaltaa käyttäessään eri mieltä, päämiehen kanta on ratkaiseva, jos hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen.

Jos päämiehen toimintakelpoisuutta on rajoitettu muulla tavoin kuin vajaavaltaiseksi julistamalla, edunvalvoja käyttää yksin päämiehen puhevaltaa asiassa, josta päämiehellä ei ole oikeutta päättää. Edunvalvoja ja hänen päämiehensä käyttävät kuitenkin yhdessä puhevaltaa asiassa, josta heidän tulee yhdessä päättää.

Yleiskirjeet:

A 8/2000 Holhoustoimilain vaikutukset työeläkeasioihin

Eläkkeen maksaminen muulle kuin eläkkeensaajalle itselleen

Lakiosasto

29.11.2001

2.5.5

Lähiomainen tai muu henkilö

Lähiomaisen tai muun henkilön oikeus käyttää puhevaltaa on poikkeuksellista. Se voidaan lähtökohtaisesti hyväksyä vain kiireellisissä tapauksissa, ja silloinkin vain TEL:n 19 b §:ssä tarkoitetuin edellytyksin. TEL:n 19 b §:ssä on eläkkeen hakemista ja maksamista koskeva erityissäännös:

Jos se, jonka tämän lain mukaisesta etuudesta on kysymys, iän, vamman, sairauden tai muun syyn takia ei itse pysty hakemaan etuutta tai muuten hoitamaan etuutta koskevia asioitaan eikä hänellä ole edunvalvojaa, voi eläkelaitoksen hyväksymä asianosaisen lähiomainen tai muu henkilö, joka on pääasiallisesti huolehtinut hänestä, asianosaisen puolesta käyttää puhevaltaa tämän lain mukaista etuutta koskevassa asiassa.

Tämän lain mukainen etuus maksetaan etuuden saajalle, jolle se on myönnetty, jollei laissa toisin säädetä. Etuuden maksamisesta sille, jolla on edunvalvoja, on soveltuvin osin voimassa, mitä hoidoustoimesta annetussa laissa (442/1999) säädetään. Alle 15-vuotiaan etuus maksetaan kuitenkin hänen edunvalvojalleen.

Eläkelaitoksen hyväksymä lähiomainen tai muu henkilö voi esimerkiksi hakea eläkettä ja toimittaa asian ratkaisemisessa tarvittavaa lisäselvitystä, jos eläkkeen myöntäminen tai maksaminen muutoin viivästyisi kohtuuttomasti.

Silloin kun henkilö hakee eläkettä toisen puolesta, eläkelaitoksen tulee neuvoa häntä ryhtymään toimenpiteisiin edunvalvojan määräämiseksi, sillä lähtökohtaisesti edes väliaikaista eläkepäättöä ei voida antaa eikä eläkettä maksa ennen kuin edunvalvoja-asia on ratkaistu.

Vaikka TEL:n säännös edunvalvojasta rajoittuu vain eläkkeen hakemiseen ja maksamiseen, yleisesti on katsottu, että edunvalvoja voi toimia myös muissa eläke- ja vakuutusasioissa.

Alaikäisen perhe-eläke maksetaan edunvalvojan (huoltajan) ilmoittamalle tilille. Poikkeustilanteissa, esimerkiksi silloin, kun edunvalvojaksi on määrätty asianajaja, joka ilmoittaa tilinumeroksi asiakasvarojensa tilin, alaikäiselle perustetaan oma tili, jolle eläke maksetaan.

Katso myös yleiskirjeen A8/2000 liite Eläkkeen hakeminen ja maksaminen

Lakiosasto

29.11.2001

2.5.6

Asiamies ja avustaja

Asiamies toimii päämiehen edustajana ja hänen sijastaan. Avustaja toimii päämiehen rinnalla tämän apuna.

Asiamiehen ja avustajan käyttö on lähtökohtaisesti sallittu kaikille hallintomenettelyssä esiintyville ja toimiville, ellei muualla ole säädetty toisin. Asiamiehen ja avustajan käytöstä hallintomenettelyssä on yleissäännös HMenL 6 §:ssä:

Hallintomenettelyssä saa käyttää asiamiestä ja avustajaa. Päämiehen on kuitenkin tultava henkilökohtaisesti paikalle, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi.

Asiamiehen on esitettävä valtakirja, ellei hänen oikeutensa toimia päämiehen puolesta ole epäilyksetön ilman valtakirjaakin.

Viranomainen voi kuitenkin kieltää asiamiestä tai avustajaa esiintymästä asiassa siinä viranomaisessa, mikäli hän osoittautuu tehtävänsä sopimattomaksi. Kiellosta on ilmoitettava päämiehelle.

Asiamiehelle tai avustajalle ei ole asetettu asiantuntemusta koskevia vaatimuksia eikä häneltä vaadita tiettyä kelpoisuutta. Riittää, että häntä pidetään tehtävään sopivana.

Asiamies

Asiamies on henkilö, joka toimii asianosaisen (edustettavan eli päämiehen) pyynnöstä tämän puolesta ja nimissä ja tähän kohdistuvin oikeusvaikutuksin.

Lähtökohtaisesti valtakirjalla

Asiamiehen toimimisoikeus perustuu päämiehen hänelle antamaan toimiksiantoon ja viranomaisen tietoon saatettuun valtuutukseen. Pääsääntö on, että asiamiehen on todistettava toimivaltuutensa valtakirjalla. Lähtökohtaisesti vain asianajajalla tai yleisellä oikeusavustajalla on oikeus työeläkeasiassa edustaa päämiestä ilman valtakirjaa.

Hakijan allekirjoitus tai valtakirja vaaditaan esimerkiksi vakuutushakemukseen, vakuutuksen päättämiseen ja työtulon tarkistushakemukseen.

Myös valituksen tekemiseen asianosaisen puolesta tarvitaan lähtökohtaisesti aina valtakirja.

Poikkeustapauksessa asiamies voi toimia ilman valtakirjaa ja tällöinkin vain, jos hänen toimimisoikeuttaan voidaan pitää epäilyksettömänä.

Toimimisoikeuden arviointiin voi vaikuttaa esimerkiksi se, että viranomainen tuntee ennestään asiamieheksi ilmoittautuneen sen

Lakiosasto

29.11.2001

perusteella, että tämä on aiemminkin hoitanut asianosaisen asioita. Toimimisoikeutta ei yleensä ole syytä epäillä silloin, kun asiamies ja päämies ovat saman perheen jäseniä. Se, että asiamieheksi ilmoittautuneella on hallussaan asian hoitamiseksi tarvittavat asiakirjat, tukee myös toimimisoikeuden olemassaoloa.

Valtakirjan esittämisvaatimuksen merkitys voi vaihdella riippuen siitä, minkälaisesta toimenpiteestä on kysymys. Esimerkiksi asiamiehen ilman valtakirjaa allekirjoittama eläkehakemus voidaan hyväksyä, jos asiakirjoista voidaan todeta, että on ollut perusteltua hakea eläkettä toisen puolesta.

Silloin kun asiamieheltä ei vaadita valtakirjaa, on kiinnitettävä erityistä huomiota salassapitosäännöksiin. Etenkin terveydentilaa ja taloudellista asemaa koskevien tietojen antamisessa on oltava varovainen. Yleensäkin tietoja annetaan vain siinä laajuudessa kuin asian hoitamiseksi on tarpeen.

Avustaja

Avustaja toimii asianosaisen rinnalla häntä avustaen. Avustaja laatii esimerkiksi hakemuksia tai valitus- tai muita kirjelmiä asianosaisen puolesta hänen läsnä ollessaan.

On mahdollista, että sama henkilö toimii eri tilanteissa asianosaisen avustajana tai hänen asiamiehenään. Silloin kun päämies on läsnä, asiamiehenä toiminut henkilö toimii hänen avustajanaan.

2.5.7

Olosuhteiden muutokset ja eläkelaitoksen selvitysvelvollisuus puhevallan käyttöoikeudesta

Eläkelaitoksen pitää varmistaa, että asianosaisen puhevaltaa käyttää aina oikea taho.

Jos asian aiemmasta käsittelyvaiheesta on kulunut pitkäaikoinen aika, esimerkiksi vuosi, tai jos on aihetta epäillä olosuhteissa tai henkilön tilanteessa tapahtuneen asiaan vaikuttavia muutoksia, eläkelaitoksen on selvitettävä kenellä on oikeus käyttää puhevaltaa. Puhevallan käyttöön vaikuttavia muutoksia voivat olla esimerkiksi henkilön toimintakelpoisuuden rajoitukset, kuolemantapaukset tai yrityksen toimintaan liittyvät muutostilanteet.

2.5.8

Meklari

Vakuutusmeklari on henkilö, joka välittää ammattimaisesti useille toimeksiantajille useiden toisistaan riippumattomien vakuutuksenantajien vakuutuksia.

Lakiosasto

29.11.2001

Meklari on sopimusneuvotteluissa asiakkaan edustaja ja toimii tämän toimeksiannon perusteella. Tässä suhteessa vakuutusmeklari eroaa vakuutusyhtiöiden myyntihenkilöstöstä ja asiamiehistä, jotka toimivat vakuutusyhtiön toimeksiannosta ja vakuutusyhtiön edustajina.

Meklari voi vakuutuksen ottajan (työnantaja) kanssa tekemänsä kirjallisen sopimuksen perusteella ottaa hoidettavakseen kaikki työnantajan vakuutusta koskevat asiat työnantajan puolesta. Meklarin on osoitettava eläkelaitokselle valtuutuksensa toimia työnantajan puolesta työeläkevakuutusasiassa työnantajan antamalla yksilöidyllä valtakirjalla. Tällöin eläkelaitos asioi eläkevakuutukseen liittyvissä asioissa suoraan meklarin kanssa.

Tiedot on saatava riittävän nopeasti myös meklarin välittämänä. Työnantajalla on vastuu siitä, että tiedot saadaan oikeina ja riittävän nopeasti. Eläkelaitos voi tarvittaessa pyytää tiedot suoraan työnantajalta.

Lakiosaston tiedote 2/93 Laki vakuutusvälittäjistä

2.6 Vireillepano

Vakuutus- ja eläkeasian vireillepano on monesti tärkein ja toisinaan myös ainoa asianosaisen ja eläkelaitoksen välinen yhteydenotto ennen varsinaisen päätöksen antamista. Käsittelyn nopeus riippuu olennaisesti siitä, miten riittävät ja selkeät tiedot asiasta annetaan vireillepanon yhteydessä.

Asiaa vireille pantaessa on käytävä ilmi vireillepanijan vaatimus perusteineen. Eläkelaitokselle syntyy velvollisuus käsitellä ja ratkaista asia, joka on pantu vireille muodollisesti asianmukaisella tavalla. Puutteellinenkin hakemus tulee vireille ja asiaa on ryhdyttävä käsittelemään. Tällöin hakijaa opastetaan korjaamaan puutteet. (Ks. kohta 2.9 Asiakirjassa olevan puutteen poistaminen).

2.6.1 Kirjallisesti

Pääsääntö on, että asia laitetaan vireille kirjallisesti (HMenL 7 §). Kirjallisen menettelyn tarkoitus on varmistaa oikeiden ja riittävän täsmällisten tietojen saanti.

Eläkehakemus on tehtävä vahvistetulla lomakkeella (TEA 11 §). Eläkehakemusta ei siten voi laittaa vireille suullisesti.

Vastaava säännös on LEL:n 11 §:ssä, MYEA:n 8 §:ssä, SPVEA:n 6 §:ssä, YEA:n 8 §:ssä, LUEA:n 5 §:ssä ja LUTUA:n 17

Lakiosasto

29.11.2001

§:ssä. TaEA:n 4 §:ssä on viittaus TEA:n 11 §:ään. MEL:n 26 §:n mukaan eläkettä on haettava kirjallisesti.

Myös vakuutus-, työtulo- ja vapautushakemus, sekä vakuutuksen lakauttamisilmoitus on tehtävä kirjallisesti.

Lähtökohtaisesti kirjallista menettelyä koskeva vaatimus täyttyy sekä silloin kun asiakirja on tehty perinteiseen tapaan kirjallisesti että silloin kun asiakirja on tehty muulla sellaisella tavalla, että se voidaan tulostaa ja lukea kirjallisessa muodossa. Kirjallisena pidetään muun muassa sähkökettä, teleksiä, telekopiota (faksi), sähköpostia ja sähköistä lomaketta. Sähköisesti eläkelaitokselle saapunut asiakirja täyttää aina kirjallisen muodon vaatimuksen.

Vireilletuloajankohta

Hakemus tulee vireille sinä päivänä, kun se on jätetty Eläketurvakeskukseen, eläkelaitokseen, eläkelaitoksen palvelupisteeseen tai kansaneläkelaitoksen toimistoon tai Melan asiamiehelle.

Jos asia on laitettu vireille sähköisesti, sähköisen viestin katsotaan saapuneen eläkelaitokseen silloin, kun se on eläkelaitoksen käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä siten, että viesti on luettavissa olevassa tai luettavaan muotoon saatettavassa muodossa. Riittää, että viestistä kyetään hahmottamaan asian sisältö. Sillä ei ole vaikutusta, että viestiä saatetaan joutua muokkaamaan teknisesti.

Ellei edellä mainittua ajankohtaa voida selvittää, sähköisen viestin katsotaan saapuneen sinä ajankohtana, jolloin se on lähetetty jos lähettämisaikajohdasta voidaan esittää luotettava selvitys.

Allekirjoitus

Jos asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu, on sähköisellä, varmenteen sisältävällä, allekirjoituksella lähtökohtaisesti tasavertainen asema käsinkirjoitetun allekirjoituksen kanssa.

Sen sijaan esimerkiksi telekopiota ei voi allekirjoittaa sähköisesti. Jos eläke- tai vakuutushakemus tehdään telekopiona, eläkelaitos toimittaa sen asianosaiselle allekirjoitettavaksi. Eläkelaitos pyytää hakijaa toimitamaan myös alkuperäisen hakemuksen, jos on syytä epäillä hakemuksen alkuperäisyyttä tai jos tapaus on muuten epäselvä. Telekopio on luonteeltaan jäljennös, mutta se voidaan hyväksyä alkuperäisen asiakirjan sijasta.

Omalla vastuulla

Postin kuten myös lähetin käyttäminen tapahtuu asianosaisen omalla vastuulla. Tämä tarkoittaa vastuuta muun muassa siitä, että asiakirja saapuu asianomaiselle viranomaiselle määräajassa.

Kuitenkin esimerkiksi postinkulun poikkeuksellinen hitaus voidaan rinnastaa ylivoimaiseen esteeseen esimerkiksi valituksen vireilletulon ajankohtaa selvitettäessä.

Lakiosasto

29.11.2001

Lähtettäjä toimittaa myös sähköisen viestin eläkelaitokselle omalla vastuullaan. Näin ollen asiakas vastaa esimerkiksi siitä, että hän käyttää asiointinsa oikeaa eläkelaitoksen ilmoittamaa yhteystietoa ja että viesti tulee perille määräajassa.

Eläkehakemus

Työeläkejärjestelmässä riittää yksi eläkehakemus, vaikka eläkettä haetaan sekä yksityiseltä että julkiselta puolelta.

Eläkehakemuksen ratkaisevasta laitoksesta (viimeisen laitoksen periaate) on säännökset TEA:n 12 ja 12 a-f §:ssä, LEA:n 13 §:ssä, TaEA:n 3 ja 4 §:ssä, MYEA:n 11 §:ssä, YEA:n 11 §:ssä, MEA:n 6 §:ssä ja LUEL:n 24 §:ssä.

Katso kohta 2.8 Asian siirto ja luku 7 Eläkehakemuksen käsittely.

Katso myös Yleiskirje A 12/2001 Viimeisen laitoksen periaatetta työeläkejärjestelmässä koskevat lait on vahvistettu.

Jatkohakemus

Kun kuntoutustuen jatkamista haetaan esimerkiksi vuoden kuluessa eläkkeen päättymisestä, hakemukseksi saattaa eläkelaitoksen harkinnan mukaan riittää pelkkä lääkärinlausunto.

Työttömyyseläkkeen maksamisen aloittamista uudelleen vuoden sisällä keskeyttämisestä voidaan hakea toimittamalla eläkelaitokselle pelkästään uusi työttömyystodistus ja selvitys siitä, että maksamisen este on poistunut.

Lepäämässä olevaa YVE:ä voidaan hakemuksesta alkaa maksaa entisen suuruisena. Samoin osaeläkkeen suuruisena maksettu YVE voidaan hakemuksesta palauttaa uudelleen täytenä maksuun. Hakemukseksi riittää tällöin työntekijän selvitys työn lopettamisesta tai vähentämisestä alle ansiorajan. Näin voidaan menetellä myös keskeytettynä olleen sukupolvenvaihdoseläkkeen suhteen.

Lainvoimaisen hylkäävän päätöksen jälkeen saapunut lääkärinlausunto voidaan hyväksyä uudeksi hakemukseksi.

Yleiskirjeet:

A 23/91 Työkyvyttömyyseläkkeet, luku 5 Eläkkeen hakeminen, kohta 5.6 jatkohakemus

A 23/2001 Työttömyyseläke

2.6.2
Suullisesti

Asian saa panna viranomaisen suostumuksella vireille suullisesti (HMenL 7 §).

Lakiosasto

29.11.2001

Suullisesti voidaan ottaa vireille esimerkiksi eläketurvan selvittelypyynnöt ja palkkatietojen korjaukset. Asianosaiselle ilmoitetaan samalla, että käsittely aloitetaan tämän ilmoituksen perusteella.

Jos itseoikaisupyyntö tehdään suullisesti, eläkelaitos voi käsitellä asian ja antaa myönteisen päätöksen. Mikäli oikaisemiseen ei ole aihetta, hakijalle ilmoitetaan, että hän voi kirjallisesta pyynnöstä saada valituskelpoisen päätöksen. Keskustelusta tehdään muistio liitettäväksi asiakirjoihin (Ks. kohta 2.10.4 Asianosaisen suullinen lausuma).

2.6.3

Menettelyn kulut

Asianosainen vastaa omista menettelykuluistaan. Käsittelevä laitos vastaa sille aiheutuvista käsittelykuluista.

2.7

Kansainväliset asiat

2.7.1

Ratkaisut Suomen sosiaaliturvan piiriin kuulumisesta

Eläketurvakeskuksella on TEL:n 14 §:n 3 momentin nojalla oikeus antaa valituskelpoinen päätös siitä, sovelletaanko ulkomailla työskentelevään henkilöön sosiaaliturva-asetuksen (ETY) 1408/71 tai sosiaaliturvasopimusten nojalla Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä.

Eläketurvakeskus ratkaisee asian työnantajan, työntekijän, virkamiehen tai yrittäjän hakemuksesta. Eläketurvakeskus antaa myönteisissä tapauksissa ratkaisusta asiaan kuuluvan todistuksen ja kielteisissä tapauksissa valituskelpoisen päätöksen. Eläketurvakeskus lähettää ratkaisustaan (todistus tai päätös) tiedon asianomaiselle eläkelaitokselle eläkevakuutuksen valvontaa varten.

Yleiskirjeet:

A 12/99	I Eläketurvakeskuksen (ETK) tehtävistä säädetään aiempaa tarkemmin työntekijäin eläkelaiissa
	II Israelin sosiaaliturvasopimus voimaan 1.9.1999
	III Laskuperustekorko
A 17/99	Muutoksia työntekijäin eläkelakiin koskien Eläketurvakeskuksen tehtäviä, hallintoa ja valvontaa

Lakiosasto

29.11.2001

2.7.2

EY-virkamiesten eläkeoikeuden siirto

Euroopan yhteisöjen (EY) palveluksessa olevat virkamiehet ja tilapäinen henkilökunta voivat halutessaan siirtää ansaitsemansa työeläkeoikeuden Suomesta Euroopan yhteisöjen eläkejärjestelmään siten kuin Suomea velvoittavassa EY:n henkilöstöasetuksessa säädetään. Eläkeoikeuden siirto toteutetaan siirtämällä EY:n eläkejärjestelmään Suomessa ansaittua työeläkeoikeutta vastaava pääoma-arvo.

Eläkelaitos antaa siirtoa haluavalle virkamiehelle päätöksen tämän eläkeoikeudesta. Päätös sisältää samat tiedot työ- ja virkasuhteista, yrittäjajaksoista sekä vapaakirjojen määrästä kuin normaalia eläkepääöstä annettaessa. Päätöksestä tulee käydä ilmi kaikki ne erät, joista hakijan ennakkolaskelmassa mainittu eläkeoikeuden pääoma-arvo muodostuu.

Eläketurvakeskus toimii yhdyslaitoksena, joka huolehtii eläkeoikeuden siirtoon liittyvästä yhteydenpidosta ja käytännön toimenpiteistä EY-virkamiesten ja kunkin toimivaltaisen Euroopan yhteisön toimielimen sekä Suomen eläkelaitosten kanssa.

Yleiskirjeet:

A 13/99 EY-virkamiehen eläkeoikeuksien siirto

Katso myös lakiosaston tiedote 7/2000 EY-virkamiesten eläkeoikeuden siirtoon liittyviä lisäohjeita. Eläkeoikeuden siirtoa koskeva hallituksen esitys on yleiskirjeen A 35/98 liitteenä ja yleiskirjeessä A 8/99 on 1.3.1999 voimaan tullut laki eläkeoikeuden siirtämisestä Suomen työeläkejärjestelmän ja Euroopan yhteisöjen eläkejärjestelmän välillä (165/1999).

2.7.3

EU-eläkehakemus

Hakija voi jättää eläkehakemuksen asuinmaansa laitokseen tai minkä tahansa muun EU-maan laitokseen. Suomessa hakemuksen voi jättää työeläkelaitokseen, sen palvelupisteeseen, Eläketurvakeskukseen tai Kansaneläkelaitokseen. Hakija täyttää aina kansallisen hakemuslomakkeen, mutta EU-maiden eläkelaitosten välillä hakemuslomakkeina käytetään EU-maiden yhteisesti sopimia lomakkeita.

Eläkkeen hakeminen yhdessä EU-maassa käynnistää käsittelyprosessin kaikissa maissa, joissa hakija on ollut vakuutettuna eli hakemus tulee vireille myös toisessa EU-maassa sinä päivänä, jona kansallinen hakemus on jätetty asuinmaan tai jonkin muun jäsenvaltion vakuutuslaitokselle.

Lakiosasto

29.11.2001

EU-hakemusmenettelyssä käsittelevä laitos eli hakijan asuinmaan laitos siirtää kansalliselta hakemuksealta tiedot EU-hakemuslomakkeelle ja hoitaa kaikki yhteydenpidot toisaalta eri maiden eläkelaitosten ja toisaalta eläkkeenhakijan ja eläkelaitosten välillä. Jos asuinmaasta ei ole eläkeoikeutta, käsittelevänä laitoksena toimii sen EU-maan laitos, jossa hakija on viimeksi ollut vakuutettuna.

Suomessa Eläketurvakeskus hoitaa Suomessa asuvan hakijan osalta yhteydet ulkomaille sekä työeläkejärjestelmän että kansaneläkejärjestelmän puolesta (eli toimii aina käsittelevänä laitoksena). Kansaneläkelaitos puolestaan hoitaa ulkomailta asuvan hakijan osalta yhteydet ulkomaille myös työeläkejärjestelmän puolesta (eli toimii aina yhdyslaitoksena).

Jos hakemus on jätetty muuhun EU-maahan kuin siihen, missä on käsittelevä laitos, hakemuksen vastaanottanut laitos toimittaa sen oikeaan maahan käsittelevälle laitokselle, tarvittaessa asuinmaan yhdyslaitoksen välityksellä. Hakija ohjataan jättämään hakemuksensa asuinmaan laitokseen.

Eläkepäätöksen antavat laitokset ilmoittavat perustiedot päätöksistä käsittelevälle laitokselle, joka tekee yhteenvedon kaikista päätöksistä. Yhteenvedo ja päätökset toimitetaan hakijalle ja ulkomaan yhdyslaitoksille (Suomessa teoreettiselle laitokselle ja Kelalle). Hakija saa yhteenvedon eläkepäätöksistä joko suomeksi tai ruotsiksi hakijan pyynnön mukaisesti.

EU-eläkehakemuksista ja niiden käsittelystä on kerrottu yleiskirjeessä A 48/96 Työeläke EU:n sosiaaliturvasäännösten mukaan, osiossa 3.

2.8 Asian siirto

Jos eläkelaitokselle on esimerkiksi erehdyksessä toimitettu hakemus tai muu asiakirja, joka ei kuulu sen toimialaan, eläkelaitos selvittää välittömästi joko asianosaiselta tai muulta taholta, mihin asiakirja on tarkoitettu ja siirtää sen oikeaan paikkaan, mikäli oikea paikka on tiedossa. Samoin menetellään myöhemmin toimitetun lisäselvityksen suhteen. Siirrosta ilmoitetaan lähettäjälle. Menettely vastaa HMenL:n 8 §:ssä olevaa yleissäännöstä asian siirtämisestä oikealle viranomaiselle.

Jos eläkehakemus on saapunut laitokselle, jonka ratkaistavaksi se ei kuulu, se toimittaa hakemuksen edelleen oikealle laitokselle (TEA 12 b §). Ellei asiakirjoista voida päätellä ratkaisevaa laitosta, hakemus toimitetaan Eläketurvakeskukselle. Siirrosta ilmoitetaan sekä eläkkeenhakijalle että Eläketurvakeskukselle.

Lakiosasto

29.11.2001

Valitus Siirron välittömyys on tärkeää etenkin silloin, kun siirrettävänä on määräaikaan sidottu asiakirja, esimerkiksi valitus, sillä valituksen vireilletulon edellytyksenä on muun muassa, että se tulee perille oikeaan paikkaan määräajassa.

Muu asiakirja Jos eläkelaitokselle tuodaan selvästi eläkeasiaan kuulumaton asiakirja, sitä ei tarvitse ottaa vastaan. Asiakirja annetaan takaisin tuojalle ja hänet ohjataan toimittamaan asiakirja oikeaan paikkaan, jos eläkelaitoksen tiedossa on, mihin viranomaiseen asiakirja kuuluu.

Sähköisen asiakirjan siirto

Siirtovelvollisuus on sähköisessä asiointissa lähtökohtaisesti samanlainen kuin tavanomaisen kirjallisessa muodossa saapuneiden asiakirjojen kohdalla.

2.9

Asiakirjassa olevan puutteen poistaminen

Lähtökohta on, että hakemusta ei hylätä suoraan puutteen vuoksi, vaan asiakirjat toimittaneelle varataan tilaisuus poistaa puute tai täydentää hakemusta. Asiakirjat toimittaneelle, yleensä asianosaiselle tai tämän edustajalle, kerrotaan miltä osin asiakirjat ovat puutteelliset ja miten hän voi korjata puutteen. Tarvittaessa voidaan opastaa myös mistä puuttuvat asiakirjat on mahdollista saada.

Täydentämismenettelyn tarkoitus on saattaa asia ratkaisukelpoiseksi. Menettely koskee lähtökohtaisesti kaikkia viranomaiselle toimitettuja asiakirjoja, myös lisäselvityksissä olevien puutteiden korjaamista.

Perusteista, joiden nojalla viranomaiselle toimitetussa asiakirjassa olevien puutteiden poistaminen tulee kysymykseen, on säädetty HMenL:n 9 §:ssä:

Jos viranomaiselle toimitetusta asiakirjasta puuttuu säännöksessä tai määräyksessä tarkoitettu tieto tai liite taikka jos asiakirjaa ei ole allekirjoitettu tai sen muodossa on jokin muu puutteellisuus, asiakirjan toimittaneelle on varattava tilaisuus poistaa puute, jollei se ole tarpeetonta.

Jos hakemuksesta puuttuu esimerkiksi allekirjoitus tai hakemus on tehty väärällä lomakkeella, hakijaa pyydetään korjaamaan puute.

Jos asiakirjoista puuttuu jokin erillinen asiakirja, esimerkiksi työttömyystodistus, hakijaa pyydetään toimittamaan se. Eläkelaitos voi asiaa käsitellessään pyytää myös lisäselvitystä, esimerkiksi vaatimuksen perusteista tai muista seikoista.

Lakiosasto

29.11.2001

Asiakirjojen puutteista voidaan ilmoittaa suullisesti tai kirjallisesti. Eläkelaitoksen on tarvittaessa kyettävä todentamaan tehty täydennyspyyntö ja sen sisältö.

Puutteen poistamiselle annetaan määräaika (Ks. kohta 2.10.8 Asianosaiselle asetettava määräaika).

Täydentämismenettely koskee myös sähköisesti toimitettuja asiakirjoja. Puutteellinen asiakirja voidaan esimerkiksi palauttaa täydennettäväksi sähköisellä tai omakätisellä allekirjoituksella.

Täydentämismenettelyyn ei ryhdytä

Täydentämismenettelyyn ei ryhdytä, jos se on tarpeetonta. Täydentämistä voidaan pitää tarpeettomana esimerkiksi silloin, kun puute on asian laatuun nähden vähäinen (esimerkiksi asuinpaikkaa koskeva tieto, jonka viranomaisen voi itse täydentää) tai asiaan vaikuttamaton. Asiakirjoissa oleva vähäinen puute jätetään ottamatta huomioon eikä täydentämiseen ryhdytä myöskään silloin, kun asiakirjoista on heti nähtävissä, että vireillepanijan vaatimus on hylättävä, esimerkiksi sen vuoksi että edellytykset eivät täyty.

Täydennystä ei toimiteta tai puutteellisuutta ei voida poistaa

Ellei asianosainen täydennä hakemusta määräajan kuluessa, asia tulee ratkaista hakemuksessa olevien tietojen perusteella.

Jos asiakirjoista puuttuu niin oleellista selvitystä, ettei ratkaisua voida tehdä, hakijalle voidaan ilmoittaa, että käsittelyä ei selvitysten puuttuessa jatketa ja että hakemus rauetetaan. Jos puuttuva selvitys myöhemmin saadaan, rauetetun asian käsittelyä jatketaan uutena asiana.

Jos puutteellisuutta ei voida poistaa, hakemus yleensä hylätään.

Vakuuttamis- ja vapauttamisasiä on ratkaistava määräajan jälkeen, vaikka riittävää selvitystä ei ole saatu.

2.10

Asian selvittäminen

Asian selvittämisellä tarkoitetaan asian ratkaisemiseksi tarpeellisten selvitysten hankkimista ja esittämistä päätöksentekoa varten. Oikeaan ratkaisuun pääseminen edellyttää, että kaikki asiaan vaikuttavat tosiseikat ja tarpeelliset todisteet niiden olemassa olosta ovat käytettävissä.

Selvittämisvelvollisuuteen ja selvitysvastuun jakaantumiseen viranomaisen ja asianosaisen kesken vaikuttaa lähinnä se, että hallintome-

Lakiosasto

29.11.2001

nettely on luonteeltaan viranomaistoimintaa, minkä vuoksi viranomaiselle on asetettu yleinen asian selvittämisvelvollisuus. Tämän lisäksi hallinnossa noudatetaan yleisesti periaatetta, jonka mukaan selvityksen hankkii se, jolla on siihen paremmat mahdollisuudet.

2.10.1

Viranomaisen yleinen selvittämisvelvollisuus

Viranomaisella on varsin laaja selvittämisvelvollisuus. Selvittämisvelvollisuuden taustalla on pyrkimys aineelliseen totuuteen ja oikeaan ratkaisuun.

HMenL:n 17 § sisältää yleisen vaatimuksen siitä, että tarvittava selvitys tulee hankituksi. Lähtökohta on, että viranomainen huolehtii omaaloitteisesti siitä, että kaikki asian ratkaisun kannalta tarpeelliset selvitykset ja tiedot tulevat hankituksi. Viranomaisella on viime kädessä velvollisuus huolehtia myös asianosaisaloitteisen asian selvittämisestä.

Lähtökohtaisesti viranomainen hankkii tarvittavan selvityksen omin voimin, ellei ole perustetta siihen, että selvitysten hankkiminen ja esittäminen kuuluu asianosaiselle tai muulle taholle.

Viranomaisen selvitysvelvollisuuteen kuuluu myös se, että viranomainen hankkii ne selvitykset, jotka se voi saada helpommin ja nopeammin kuin asianosainen ja joiden hankkimisesta ei synny asianosaisen maksettavaksi kuuluvia kustannuksia. Silloin kun eläkelaitos tekee aloitteen asian selvittämisestä (esim. yrittäjän työtulon tarkistus), sen tehtävänä on yleensä myös hankkia tarvittava selvitys.

Viranomainen voi hankkia selvitystä omin toimin tai pyytää sitä asianosaiselta tai muulta taholta. Viranomainen myös neuvoo antamaan oikeat selvitykset.

2.10.2

Asianosaisen selvitysvelvollisuus

Asianosaisella on velvollisuus selvittää vaatimuksensa perusteet. Lähtökohta on, että asianosainen esittää selvityksen samalla kuin vaatimuksen ja perusteet, mutta selvitystä voidaan toimittaa myöhemminkin.

Asianosaiselta saatetaan käytännön syistä pyytää sellaista selvitystä, jonka viranomainen voi itsekään hankkia, mutta joka asian laatuun nähden on tarkoituksenmukaisinta pyytää asianosaiselta (esim. tiedot hakijan yrityksen kirjanpidosta). Asianosaisen selvitysvelvollisuuden laajuuteen voivat vaikuttaa myös esimerkiksi vireillepanoasiakirjan liitteitä koskevat säännökset.

Lakiosasto

29.11.2001

Eläkkeenhakija

Eläkehakemus on tehtävä vahvistetulle lomakkeelle ja hakemukseen on liitettävä eläkelaitoksen määräämä selvitys.

Määräys lomakkeen käyttämisestä ja hakemukseen tarvittavista liitteistä on TEA:n 11 §:ssä. Vastaavat säännökset ovat myös LEA:n 11 §:ssä, MYEA:n 8 §:ssä, SPVEA:n 6 §:ssä, YEA:n 8 §:ssä, LUEA:n 5 §:ssä ja LUKA:n 8 §:ssä. TaEA:n 4 §:ssä on viitattu TEA:n 4 §:ään. MEL:n 26 §:n mukaan eläkettä on haettava kirjallisesti Merimieseläkekassan hallitukselta ja hakijan on liitettävä hakemukseen hallituksen määräämä selvitys.

Mikäli eläkehakemus on niin puutteellinen, ettei sitä voida sellaisenaan käsitellä, hakijalle varataan mahdollisuus poistaa puute.

Hakijan velvollisuutena on esimerkiksi toimittaa eläkelaitokselle työttömyystodistus. Työkyvyttömyyseläkehakemukseen hakijan on liitettävä vahvistetulle lomakkeelle hakijan terveydentilasta laadittu lääkärinlausunto, joka sisältää hoito- ja kuntoutussuunnitelman. Eläkelaitos voi hyväksyä myös muunlaisen lääkärinlausunnon tai vastaavan selvityksen. Hakemuksessa voi myös ilmoittaa, mistä lausunto on saatavissa. Jos hakija on hoidettavana sairaalassa, tai jos siihen on muu perusteltu syy, eläkelaitos voi (velvollisuutta tähän ei ole) hankkia lääkärinlausunnon omalla kustannuksellaan (TEA 11 § 2 mom.).

Mikäli hakija jättää ilman hyväksyttävää syytä menemättä eläkelaitoksen määräämiin lääkärin- tai sairaalatutkimuksiin, hakemuksen käsittely voidaan määrätä raukeamaan (TEA 11 § 3 mom.). Asian raukeamisella tarkoitetaan sitä, että eläkelaitos lopettaa asian käsittelemisen ja asian vireilläolo lakkaa.

1.1.2004 tulevat voimaan viimeisen laitoksen periaatteen ulottamista julkiselle sektorille koskevat lainmuutokset (375-382/2001). Uuden TEL:n 10 b §:n mukaan hakemuksen käsittelyä ei jatkossa voida määrätä raukeamaan, vaan asia tulee ratkaista saadun selvityksen perusteella. Jo ennen lain voimaantuloa tulisi raukeamisen sijaan käyttää hylkypäätöstä.

Jollei hakija toimita tarvittavaa selvitystä eläkelaitokselle sen määräämässä kohtuullisessa ajassa, tai jos hakemuksen käsittely on rautettu, hakemus katsotaan tehdyksi vasta kun hakemuksen ratkaisemiseksi tarpeellinen selvitys on saapunut eläkelaitokseen (TEA 11 § 4 mom.).

Yleiskirjeet:

A 23/91 Työkyvyttömyyseläkkeet, kohta 5.4.2

A 15/92 Eläkehakemuksen käsittelyohjeet, kohta 3.7

Lakiosasto

29.11.2001

A 12/2001 Viimeisen laitoksen periaatetta työeläkejärjestelmässä koskevat lait on vahvistettu

Eläkkeensaaja

Eläkkeensaaja on velvollinen ilmoittamaan eläkelaitokselle sellaisista muutoksista, jotka vaikuttavat hänen oikeuteensa saada eläkettä tai eläkkeen määrään (TEL 17 a § 1 mom.).

Eläkelaitos voi vaatia eläkkeensaajalta selvityksen eläkkeen määrään vaikuttavista seikoista ja selvityksen siitä, että hän edelleen täyttää eläkkeen saamisen edellytykset. Jollei eläkkeensaaja ole toimittanut sanottua selvitystä eläkelaitokselle sen määräämässä kohtuullisessa ajassa, eläkelaitos voi päättää, että eläkkeen suorittaminen keskeytetään, kunnes selvitys on toimitettu (TEL 17 a § 2 mom.).

Selvitysten toimittamisesta säädetään myös TEA:n 12 f §:ssä, LEA:n 14 a §:ssä, MYEA:n 13 a §:ssä, SPVEA:n 12 §:ssä, YEA:n 12 a §:ssä, MEL:n 31 §:ssä, LUEA:n 6 §:ssä ja LUKA:n 15 §:ssä. TaEA:n 4 §:ssä on viitattu TEA:n 12 f §:ään.

Yleiskirje A 23/91 Työkyvyttömyyseläkkeet, luku 15, Muutokset jatkuvassa eläkkeessä

Erityissäännökset

TEL:ssä on erityissäännöksiä selvittämisvelvollisuuden jaosta asianosaisen ja eläkelaitoksen kesken. Niissä korostetaan asianosaisen selvittämisvelvollisuutta.

Jos työntekijä pyytää soveltamaan eläkepalkan harkinnanvaraista tarkistamista koskevaa säännöstä yli 10 vuotta ennen eläketapahtumaa ilmaantuneen poikkeuksellisen syyn vuoksi, hänen on esitettävä siitä riittäväksi katsottava selvitys (TEL 7 d § 2 mom.).

Yleiskirje A 7/89 Alaikäraja ja harkinnanvarainen palkka

Silloin kun työntekijän vaatimus koskee hänen työsuhdetietojensa sitovuutta, hänen on tarvittaessa esitettävä vaatimuksensa perusteeksi sellainen selvitys kuin häneltä voidaan kohtuudella edellyttää, kun otetaan huomioon myös eläkelaitoksen mahdollisuudet hankkia selvitys. Jos vaatimus koskee sellaista työsuhdetta, jonka päättymisestä on kulunut yli viisi vuotta, työntekijän tulee esittää vaatimuksensa tueksi riittävä selvitys (TEL 10 a §).

LEL:n 13 a §:ssä ja TaEL:n 11 §:ssä on viitattu TEL:n 10 a §:ään. MEL:n mukaisten työsuhteasioiden selvittelystä on säädetty MEL:n 17 a §:ssä.

Kun työntekijä ilmoittaa, että työsuhderekisteristä puuttuu tietoja, hänen on annettava siitä tietoja siinä määrin, että selvittely voidaan annettujen tietojen perusteella aloittaa.

Lakiosasto

29.11.2001

Yleiskirje A 5/2001 TEL-työsuhteen selvittäminen ja vakuuttaminen

Asian jääminen selvittämättä

Jos asianosainen ei anna häneltä pyydettyä selvitystä tai jos eläkelaitos ei voi hankkia sitä, asian selvittämättä jääminen jää asianosaisen vahingoksi.

Eläkelaitos antaa selvittämättä jääneestä eläkeasiasta hylkäävän päätöksen valitusosoituksineen.

Katso myös kohta 2.9 Asiakirjassa olevan puutteen poistaminen.

2.10.3

Eläkelaitoksen selvityspyyntö

Eläkelaitokset joutuvat hankkimaan erilaisia selvityksiä ja lausuntoja viranomaisilta ja muilta ulkopuolisilta tahoilta, esimerkiksi veroviranomaisilta, sosiaalilautakunnilta ja rekisterinpitäjiltä.

Yksilöinti

Lausunto- ja selvityspyyntö on yksilöitävä. Siinä on mainittava, mistä seikoista selvitystä olisi erityisesti esitettävä.

Yksilöinnin tarkkuuteen voivat asian luonteen lisäksi vaikuttaa esimerkiksi pyynnön vastaanottajan asettamat vaatimukset (mm. veroviranomaiset edellyttävät tarkoin yksilöityä pyyntöä). Yleensä eläkelaitosten käyttämät kyselylomakkeet käyvät yksilöidystä selvityspyynnöstä. Joissakin tapauksissa yksilöinti voi olla myös sitä, että vastauksen antajalta pyydetään kaikki selvitykset, jotka sillä asiasta on.

Pyynnön mukana on annettava käsiteltävästä asiasta riittävästi tietoa, jotta vastaus voidaan antaa.

Yhdenvertaisuus

Yhdessä käsiteltävissä asioissa ja asioissa, joissa on useita asianosaisia, selvittäminen tulee tehdä niin, ettei asianosaisten yhdenvertaisuutta loukata. Eri tahoilta on pyydetävä selvitykset mahdollisuuksien mukaan samanaikaisesti.

Määräaika ja todentaminen

Selvitysten antamiselle asetetaan määräaika. Tämä koskee myös toisilta eläkelaitoksilta ja puhelimitse pyydettyjä selvityksiä. Määräajan pituus riippuu pyydetyn selvityksen laadusta ja laajuudesta. Vakuutus- ja eläkeasioissa määräaika on tavallisesti vähintään kaksi viikkoa. Eläkelaitoksen tulee tarvittaessa kyetä osoittamaan, mitä selvitystä on pyydetty.

Katso myös kohta 2.10.8 Asianosaiselle asetettava määräaika

Lakiosasto

29.11.2001

2.10.4

Asianosaisen suullinen lausuma

Työeläkeasioissa vaaditaan lähtökohtaisesti kirjallista asian vireillepääntä ja kirjallisia selvityksiä.

Asianosaiselle on kuitenkin mahdollisuuksien mukaan varattava asian vireillä ollessa tilaisuus esittää vaatimus tai selvitystä suullisesti (HMenL 18 §). Myös vireillä olevan asian täydentäminen ja lisäselvityksen antaminen voi tapahtua soveltuvien osin suullisesti.

Suullisen lausuman hyväksymisessä on kysymys siitä, että tiedon vastaanottaja merkitsee muistiin, mitä asianosainen on suullisesti esittänyt. Kysymys ei ole suullisesta käsittelystä, vaan tiedon kirjaamisesta.

Suullisen, esimerkiksi puhelimitse tai asiakaspalvelussa saadun, tiedon vastaanottaminen kirjallisen tiedon sijasta hyväksytään lähtökohtaisesti aina, kun se on mahdollista. Suullisesti saaduista tiedoista tehdään muistio, joka liitetään asiakirjoihin. Muistion sisältö on hyvä käydä läpi asiakkaan kanssa.

Esimerkiksi vanhoja työsuhdetietoja selvitellessä on usein tarkoituksenmukaista hyväksyä suullinenkin vastaus. Kirjallista selvitystä ei ole aina edes mahdollista saada.

Tietyissä asioissa eläkelaitokset kuitenkin tarvitsevat tiedot aina kirjallisina, esimerkiksi eläkeoikeuden syntymistä osoittavat selvitykset, kuten lääkärinlausunto tai työttömyystodistus.

Tarkoituksenmukaisuuden ja palvelunäkökohtien ohella menettelyn varmuuteen tulee kiinnittää huomiota.

2.10.5

Katselmus ja suullinen todistelu

Yleissäännös katselmuksen toimittamisesta, todistajien kuulemisesta valallisesti ja asianosaisen kuulemisesta totuusvakuutuksen nojalla on HMenL:n 19 §:ssä.

Katselmus

Katselmuksella tarkoitetaan jonkin asiaan liittyvän seikan tarkistamista paikan päällä.

Työeläkeasioissa ei yleensä ole tarpeen toimittaa katselmuksia. Katselmusta voidaan kuitenkin käyttää esimerkiksi silloin, kun on kysymyksessä TEL:n ja LEL:n soveltamista koskeva rajanveto.

Todistajien kuuleminen

Lakiosasto

29.11.2001

Eläkelaitoksella ja eläketurvakeskuksella on oikeus omasta aloitteestaan tai asianosaisen pyynnöstä kuulustuttaa todistajia yleisessä alioikeudessa käsiteltävänä olevan asian selvittämistä varten. Niillä on myös oikeus saada virka-apua viranomaisilta (TEL 16 §).

Todistajille maksettavat korvaukset määräytyvät oikeudenkäymiskaaren mukaan.

2.10.6

Tietojen merkitseminen asiakirjaan

Vakuutus- ja eläkeasioita käsiteltäessä kaikki tarpeelliset tiedot kirjataan.

Suullisesti esitetty vaatimus sekä sellainen suullinen selvitys ja katselmuksessa tehty havainto, samoin kuin sellainen henkilörekisteristä saatu tieto, joka saattaa vaikuttaa asian ratkaisuun, on merkittävä asiakirjaan (HMenL 20 §).

2.10.7

Muun tahon velvoitteet

TEL:n 17 §:ssä on säännelty muiden tahojen, esimerkiksi työnantajan, velvollisuuksista antaa tietoja.

2.10.8

Asianosaiselle asetettava määräaika

Asianosaiselle on tarvittaessa asetettava määräaika asiakirjassa olevan puutteen poistamista, selityksen antamista ja selvityksen esittämistä varten, sekä samalla ilmoitettava, ettei määräajan noudattamatta jättäminen estä ratkaisemasta asiaa (HMenL 21 §).

Työeläkelaeissa ei ole muutoksenhakua lukuun ottamatta säännelty tarkasti määräajoista. Määräaikoja ja eräissä valvontaa koskevissa säännöksissä hakija määrätään toimittamaan kohtuullisessa ajassa eläkelaitokselle lisäselvitykset, joita se tarvitsee asian käsittelyssä.

Määräaikasäännöksiä on TEA:n 11 §:ssä, LEA:n 12 §:ssä, MYEA:n 10 §:ssä, SPVEA:n 10 §:ssä, YEA:n 10 §:ssä, LUEA:n 6 §:ssä ja LUKA:n 9 §:ssä. MEL:n 31 §:ssä säädetään eläkkeensaajan velvollisuudesta toimittaa kohtuullisessa ajassa eläkekassan vaatima selvitys eläkkeen saamisedellytysten täyttämisestä.

Kohtuullinen määräaika

Eläke- ja vakuuttamisasioissa asianosaiselle tulisi yleensä antaa kohtuullinen määräaika selvitysten esittämiseen. Kohtuullisuutta arvioidaan

Lakiosasto

29.11.2001

suhteessa asian ja tarvittavan selvityksen laatuun ja laajuuteen. Eläke- ja vakuuttamisasioissa kohtuullisena määräaikana voidaan yleensä pitää kahta viikkoa. Ulkomailla asuville on tarkoituksenmukaista varata pidempi määräaika.

Määräaikaa ilmoitettaessa mainitaan samalla, että asia käsitellään eläkelaitoksessa olevan selvityksen perusteella, ellei pyydetty selvitys ole määräajassa saapunut. Jos laitos saa selvityksen määräajan jälkeen, mutta ennen asian ratkaisemista, selvitys otetaan huomioon.

Määräajan noudattamatta jättäminen

Eläkeasioissa määräajan noudattamatta jättäminen ei yleensä aiheuta asian raukeamista. Jollei hakija kehotuksen saatuaankaan toimita eläkelaitokselle esimerkiksi sen vaatimaa lääkärinlausuntoa tai muuta selvitystä, eikä myöskään ilmoita, mistä sen voisi saada, eläkelaitos hylkää hakemuksen (sitä ennen on syytä kuitenkin kysyä lääkärinlausuntoa Kelalta).

Myöskään vakuuttamisasioissa määräajan noudattamatta jättäminen ei raueta hakemusta, vaan asia ratkaistaan olemassa olevan selvityksen perusteella.

Lisäselvitysten pyytämisestä ja asetetusta määräajasta, kuten mahdollisesta määräajan pidentämisestäkin, tehdään merkintä käsittelymuistioon. Kirjallisesta selvityspyynnöstä otetaan asiakirjoihin kopio.

2.11

Kuuleminen

Viranomaisen velvollisuus kuulla asianosaista ennen ratkaisun tekemistä on keskeinen menettelyllisen oikeussuojan tae. Viranomaisella on vastuu siitä, että kuuleminen toimitetaan asianmukaisesti. Kuulemisvelvollisuuden piiriin voi asianosaisten lisäksi kuulua myös muita tahoja. Kuulemisvelvollisuuden sisältöä on voitu laajentaa tai supistaa erityissäännöksin.

2.11.1

Asianosaisen kuuleminen

Asianosaisen kuulemisesta on erityissäännös TEL:n 10 c §:n 1 momentissa:

Käsiteltäessä eläkelaitoksessa tai eläketurvakeskuksessa tämän lain mukaista eläketurvan järjestämisvelvollisuutta, eläkehakemusta, eläkeoikeutta, eläkkeen määrää tai maksamista sekä takaisinperintää ja näihin rinnastettavia asioita asianosaiselle on

Lakiosasto

29.11.2001

varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jos se on hänen etunsa vuoksi ilmeisen tarpeellista.

Vastaava kuulemissäännös on viittaussäännösten nojalla voimassa LEL:ä, TaEL:a, MYEL:ä ja YEL:ä sovellettaessa, jollei mainituista laeista muuta johdu. Ks. LEL 13 a §, TaEL 11 §, MYEL 19 § ja YEL 17 §, sekä SPVEL 43 §, LUEL 24 §, LUTUL 40 § ja LUKL 37 §. MEL:n 2 a §:ssä on TEL:n 10 c §:ä vastaava säännös.

Tilaisuus selityksen antamiseen

Kuuleminen tarkoittaa sitä, että asianosaiselle varataan ennen asian ratkaisemista tilaisuus antaa selityksensä, lähtökohtaisesti kaikista, asian ratkaisuun vaikuttavista seikoista. Asianosaiselle on myös selkeästi ilmoitettava, mistä vaatimuksista ja selvityksistä häneltä pyydetään selvitystä.

Kuulemisvelvollisuuden täyttämiseksi riittää, että asianosaiselle varataan tilaisuus selityksen antamiseen. Asianosainen voi olla käyttämättä oikeuttaan vastata kuulemispyyntöön. Vastaamatta jättäminen ei estä ratkaisemasta asiaa.

Riittävästi tietoa selityksen antamiseen

Asianosaiselle annetaan riittävässä määrin tieto kaikista vaateista ja sellaisista selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun.

Tarvittaessa asianosaiselle varataan tilaisuus tutustua ratkaisun perusteena olevaan selvitykseen eläkelaitoksessa.

Asianosaisen halutessa hänelle lähetetään jäljennökset sellaisista asiaan liittyvistä ja asian ratkaisuun vaikuttavista asiakirjoista, jotka eivät entuudestaan ole hänen hallussaan.

Annettaessa tietoja lääkärintodistuksista on syytä noudattaa varovaisuutta. Jos on kysymys psyykkisestä tai muusta sellaisesta sairaudesta, josta tietojen antaminen saattaisi vahingoittaa asianomaisen terveydentilaa, tietoja ei anneta. Myöskään lähiomaisia koskevia luottamuksellisia tietoja ei saa paljastaa.

Katso myös kohta 2.15 Julkisuus ja salassapito.

Yleensä kirjallisesti

Lähtökohta on, että kuuleminen tapahtuu kirjallisesti. Tilanteesta riippuen kuuleminen voidaan toimittaa suullisesti. Oleellista on, että kuuleminen tapahtuu tavalla, joka turvaa kuultavalle mahdollisuuden valvoa etuaan.

Lakiosasto

29.11.2001

Jos asianosaista kuullaan puhelimitse, keskustelusta tehdään muistio, josta käy ilmi keskustelun ajankohta ja sisältö sekä keskusteluun osallistuneet. Muistion sisältö käydään läpi asiakkaan kanssa ja muistio liitetään asiakirjoihin.

Asianosainen voi kuulemisen yhteydessä myös esittää vaatimuksia asiassa.

Työeläkeasioissa etukäteisen kuulemisen tarpeellisuutta vähentää se, että eläkelaitos on oma-aloitteisesti velvollinen huolehtimaan asian selvittämisestä ja useimmiten myös hankkimaan omalla kustannuksellaan asiaan vaikuttavan tarpeellisen selvityksen. Samaan suuntaan vaikuttaa myös työeläkeasioiden itseoikaisumenettely.

Silloin kun asiasta on vireillä muutoksenhaku, muutoksenhakuelin huolehtii kuulemisesta.

2.11.1.1

Kuuleminen on tarpeen

TEL:n 10 c §:n 1 momentin mukainen kuulemisvelvollisuus on rajattu tilanteisiin, joissa se on asianosaisen edun kannalta ilmeisen tarpeellista.

Kuuleminen on lähtökohtaisesti tarpeen silloin, kun useat asianosaiset ovat esittäneet asiassa vaatimuksia. Kuuleminen on tarpeen myös, kun asiassa saatu selvitys johtaisi siihen, että alun perin tehtyjä vaateita olisi uuden selvityksen johdosta arvioitava toisin tai kun selvitys merkitsisi asian ratkaisuperusteiden arvioimista oleellisesti toisin. Esimerkiksi jos eläkelaitoksen hankkima selvitys johtaisi joltain osin etuuden lakkauttamiseen, alentamiseen tai hakemuksen hylkäämiseen tai kun asiassa saadut selvitykset ovat ristiriitaisia, kuuleminen on tarpeen.

Harkinnanvaraisissa asioissa asian perusteellinen selvittäminen voi edellyttää kuulemista.

Esimerkkejä:

Eläkkeensaajaa kuullaan, kun eläkelaitos harkitsee perusteettomasti maksetun eläkkeen takaisinperintää.

Työsuhteselvittelyasioissa, kuten soveltamisasioissakin, kuullaan lähtökohtaisesti kaikkia asianosaisia (työnteettäjä / työnsuorittaja) ennen päätöksen antamista.

Eläkelaitokset voivat kuulla myös toisia eläkelaitoksia. Väärinvaikuttamistilanteissa päätöksen antava eläkelaitos kuulee sitä eläkelaitosta, jossa väärinvakuuttaminen on tapahtunut.

Lakiosasto

29.11.2001

Kuulemisvelvollisuus koskee myös YEL:n ja MYEL:n mukaisia työtuloasioita, esimerkiksi tilanteita, joissa yrittäjä on lyönyt laimin vakuuttamisvelvollisuutensa tai eläkelaitos tarkistaa työtuloa oma-aloitteisesti.

Yleiskirjeet:

- A 23/91 Työkyvyttömyyseläkkeet
 - A 34/91 Virheellisen vakuuttamisen oikaiseminen, TEL/TaEL
 - A 10/2001 Virheellisen vakuuttamisen oikaisua koskevien ohjeiden täydentäminen
 - A 5/2001 TEL-työsuhteen selvittäminen ja vakuuttaminen
 - A 23/2001 Työttömyyseläke
- Eläkkeen maksaminen muulle kuin eläkkeensaajalle itselleen

2.11.1.2

Kuulemisvelvollisuutta ei ole

Kuulemisvelvollisuutta ei ole silloin, kun kuuleminen ei ole asianosaisen edun kannalta tarpeellista tai kun kuuleminen ei asian laadun vuoksi voida tulla kysymykseen.

Asia voidaan ratkaista asianosaista kuulematta, jos kuuleminen on ilmeisen tarpeetonta. Näin on esimerkiksi silloin, kun vaatimus jätetään tutkimatta, vaatimus hylätään suoraan lain nojalla tai hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista.

Päätös asian tutkimatta jättämisestä voidaan tehdä asianosaista kuulematta, jos esimerkiksi asian vireillepanolle säädetty määräaika on lyöty laimin.

Vaatimus voidaan hylätä asianosaista kuulematta, jos hakemuksesta tai sen yhteydessä esitetystä selvityksestä ilmenee, että hakija ei täytä hakemaansa etua koskevia saamisedellytyksiä. Tämä edellyttää, että etuuden saamisen edellytykset on määritelty niin selvästi, ettei niihin liity harkintaa (esim. ikäraja koskeva vaatimus).

Kuuleminen on tarpeetonta silloin, kun perhe-eläke vähenee uuden edunsaajan ilmaantumisen vuoksi. Tällöin asianosainen saa päätöksessä tiedon asiasta. Uuden hakemuksen saapumisesta voidaan kuitenkin ilmoittaa perhe-eläkettä aiemmin hakeneille.

Lakiosasto

29.11.2001

Kuuleminen on yleensä tarpeetonta myös silloin, kun on kysymys virallisista rekistereistä saaduista tai asianosaisen itsensä muulle viranomaiselle antamista tiedoista. Sama koskee eläkelaitoksen hankkimia ansioselvityksiä, elleivät ne ole keskenään ristiriidassa.

SITO-asiassa työnantajaa ei tarvitse kuulla, jos on kysymys työsuhteesta, josta vakuutusmaksut ovat vanhentuneet ja työsuhteesta on saatu muutoinkin riittävä näyttö.

2.11.1.3

Lääketieteellinen ja muu selvitys

Kun harkitaan asianosaisen kuulemista terveydentilaa koskevista selvityksistä, on otettava huomioon, että nämä tiedot voivat olla salassa pidettäviä, esimerkiksi sairauden laadun vuoksi.

Hakijaa ei tarvitse kuulla esimerkiksi sairaalasta pyydettyjen sairauskertomusten, hoitavan tai hakijaa tutkineen lääkärin lähettämän lausunnon taikka kuntoutustutkimusten tulosten johdosta.

Hoitavan lääkärin asiana on selvittää tutkimusten yhteydessä hakijalle hänen terveydentilaansa liittyvät seikat. Sairaalat ja tutkimuslaitokset puolestaan lähettävät sairauskertomukset ja tutkimustulokset suoraan potilaalle.

Jos suoraan eläkelaitokselle saapunut lääkärinlausunto sisältää muutoin asiassa saadusta selvityksestä poikkeavia asiantietoja, kuten esimerkiksi työoloja koskevia tietoja, hakijaa kuullaan, mikäli uudet tiedot näyttäisivät johtavan hakijalle epäedullisempaan ratkaisuun.

Asianosaista kuullaan myös silloin, kun eläkelaitos on pyytänyt asiakirjojen perusteella lausunnon ulkopuoliselta asiantuntijalääkäriltä ja lausunto on ristiriidassa aiemman selvityksen kanssa ja johtaisi hakemuksen hylkäämiseen.

VakO oli valitusta käsitellessään pyytänyt lausunnon lääkärivarajäseneltään, joka ei osallistunut asian käsittelyyn. Kysymyksessä oli selvitys, joka voi vaikuttaa asian ratkaisuun. VakO:n ei sen vuoksi olisi tullut ratkaista valitusta varaamatta asianosaisille tilaisuutta kirjallisen selvityksen antamiseen lausunnon johdosta. Asia palautettiin VakO:on. KKO:n päätös 2.2.1994, VA 93/180, taltio 357.

Muu selvitys

Edellä selostettu koskee myös muussa kuin eläkeasiassa saatuja selvityksiä. Hakijaa voidaan kuulla esimerkiksi silloin, kun työnantajan lausunto YVE-asiassa on ilmeisen ristiriitainen muun asiassa saadun selvityksen kanssa tai kun vakuutushakemuksen yhteydessä esitetyt tiedot ovat ristiriitaisia.

Lakiosasto

29.11.2001

2.11.2

Muun tahon kuuleminen

Asiassa voidaan ja toisinaan pitääkin kuulla myös muita kuin varsinaisia asianosaisia, esimerkiksi edunvalvojaa tai muuta tahoa, joka käyttää asianosaisen puhevaltaa tai jolla on asiassa rinnakkainen puhevalta.

Katso kohta 2.5 Asianosainen ja asianosaisen puhevallan käyttäminen sekä Yleiskirje A 8/2000 Holhoustoimilain vaikutukset työeläkeasioihin.

2.12

Päätös

Päätös on asiakirja, josta käy ilmi viranomaisen tekemä ratkaisu perusteluineen.

2.12.1

Rakenne ja muotoseikat

Päätös voi varsinaisen päätösoosan lisäksi sisältää laskelmia ja valitusosoituksen.

Päätökseen sisällytettäviä perustietoja ovat tiedot asiasta, asianosaisista, siitä kenelle päätös osoitetaan, lähetetään ja annetaan tiedoksi, sekä tieto siitä, milloin hakemus on tullut vireille ja milloin päätös on annettu ja postitettu.

Päätös perustellaan. Perustelujen lisäksi päätökseen merkitään keskeiset lainkohdat, joihin ratkaisu perustuu. (Ks. kohta 2.13.3 Päätöksen perusteleminen)

Päätös allekirjoitetaan. Allekirjoitus voidaan merkitä koneellisesti, jos päätös annetaan koneellisessa tietojenkäsittelyssä tai muutoin ainakin osittain painomenetelmää käyttäen aikaan saatuna asiakirjana (TEA 23 §).

Päätökseen merkitään myös yhteystieto, josta päätöksestä ja sen perusteluista saa tietoja. Käytännössä päätökseen merkitään yleensä käsitelijän nimi ja puhelinnumero.

Päätös annetaan sillä kielellä (suomi tai ruotsi), jolla se on hakemuksessa pyydetty (jolla hakemus on tehty). Jos asiassa on useita asianosaisia, jotka ovat käyttäneet eri kieliä, päätös annetaan kullekin asianosaiselle hänen käyttämällään kielellä. Mela ja Kela ovat velvollisia antamaan päätöksen myös saamen kielellä.

Lakiosasto

29.11.2001

Mikäli asian käsittelyn yhteydessä on tehty laskelmia, ne liitetään päätökseen.

Valitusosoitus liitetään päätökseen, johon saa hakea muutosta valittamalla (ks. valitusosoitus liitteenä). Päätöksessä ilmoitetaan, jos valitusoikeutta ei ole.

2.12.2 Sisältö

Hallintopäätöksen yleisestä sisällöstä säädetään HMenL:n 23 §:ssä:

Päätöksestä on käytävä selvästi ilmi, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu taikka miten asia muuten on ratkaistu.

Lainkohta koskee erityisesti sellaiselta päätökseltä vaadittavaa sisältöä, jolla ratkaistaan jonkun etua, oikeutta tai velvollisuutta koskeva asia.

Hallintopäätökseen kohdistuu sekä yksilöintivaatimus että selkeysvaatimus.

Yksilöinti

Päätöksestä on käytävä ilmi, mistä kaikista seikoista asiassa on annettu ratkaisu ja miten nämä seikat on ratkaistu. Asianosaisen tulee saada päätöksestä tietää, mitä viranomaisen on päättänyt hänen edustaan, oikeudestaan tai velvollisuudestaan. Päätöksen tulee käydä asianosaiselle ohjeeksi esimerkiksi siitä, mitä hänelle on myönnetty, mitä hän saa tehdä tai mihin hänet on velvoitettu ja mitä hänen tämän vuoksi tulee tehdä.

Se, miten tarkoin päätös tulee yksilöidä, riippuu asian laadusta. Lähtökohta on, että asianosaisen tulee saada päätöksestä tietää, miten viranomaisen on tarkoittanut järjestää päätöksellä ratkaisemansa seikat.

Esimerkiksi myönteisessä eläkepäätöksessä todetaan kenelle eläke on myönnetty ja miten se maksetaan (kuukausittain, maksupäivä ja -paikka). Päätöksessä viitataan myös tehtyihin laskelmiin sekä mahdollisiin erillisiin päätöksiin, joita asiassa on tehty, esimerkiksi päätökseen takautuvalta ajalta maksettavasta eläkkeestä.

Päätöksen mukana lähetettävässä tiedotteessa hakijaa pyydetään tarkistamaan, että kaikki työsuhteet on otettu huomioon eläkettä määrättäessä. Päätökseen merkitään vain lakisääteiset eläkkeet, myös rekisteröidyt lisäeläkkeet. Rekisteröimättömistä lisäeläkejärjestelyistä annetaan erikseen päätös.

Yleiskirje A 23/91 Työkyvyttömyyseläkkeet, luku 11

Lakiosasto

29.11.2001

Selkeys

Selkeysvaatimus koskee päätöksen ymmärrettävyyttä. Päätöksessä on esitettävä asian ratkaisu ajatuksellisesti ja kielellisesti ymmärrettävästi ja yksiselitteisesti. Ymmärrettävyyttä arvioidaan lähtökohtaisesti asianosaisen, päätöksen saajan, kannalta. Päätöksessä käytettyjen ilmaisujen ymmärrettävyyttä edistävät muun muassa yleiskielen käyttö ja selkeät lauserakenteet.

2.12.3

Perusteleminen

Päätöksen perusteleminen on asianosaisen oikeusturvan kannalta tärkeää. *Lähtökohta on, että päätös on aina perusteltava.* Pääsääntö on myös, että päätöksessä lausutaan kaikista hakijan vaatimuksista. Perusteluvollisuus korostuu etenkin hylkäävien tai velvoittavien päätösten kohdalla.

2.12.3.1

Säännökset

Hallintopäätöksen perusteleminen säädetään HMenL:n 24 §:ssä:

Päätös on perusteltava ilmoittamalla sen perusteena olevat pääasialliset tosiseikat sekä säännökset ja määräykset. Perustelu voidaan jättää esittämättä:

- 1) jos päätöksellä hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista, tai jos perusteleminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta;
- 2) jos asia koskee palvelussuhteeseen tai vapaaehtoiseen koulutukseen ottamista taikka sellaisen edun myöntämistä, joka perustuu hakijan ominaisuuksien arvioimiseen; tai
- 3) jos perustelua ei voida laatia viivyttämättä huomattavasti päätöksen antamista.

Päätös on perusteltava esittämällä sekä tosiasia-perustelut että oikeudelliset perustelut, joista kummastakin tulee esittää vähintään ratkaisuun johtaneet pääasialliset perusteet.

Perustelut esitetään varsinaisessa päätösosassa tai laskelmassa. *Ratkaisuun vaikuttavat keskeiset seikat on aina mainittava itse päätöksessä.* Ei riitä, että ratkaisuun johtaneet syyt ilmoitetaan esimerkiksi erillisellä liitteellä tai suullisesti jälkeinpäin.

Perustelujen on oltava riittävän selkeitä ja yksityiskohtaisia, jotta hakija ymmärtää, mikä on ratkaisijan kanta asiassa ja millä perusteella ratkaisuun on päädytty. Asianmukaiset ja selkeät perustelut lisäävät luottamusta ratkaisujen sisältöön ja vähentävät tarpeetonta muutoksenhakua.

Lakiosasto

29.11.2001

Perusteluilla on keskeinen merkitys myös muutoksenhakuoikeuden käyttämisen kannalta. Perustelut antavat hakijalle tietoa muun muassa seikoista, joita mahdollisessa valituksessa kannattaa tuoda esille tai siitä, mitä uutta selvitystä pitäisi hankkia.

Muutoksenhakuviranomaisille perustelut välittävät tietoa siitä, mihin seikkoihin eläkelaitos on kiinnittänyt ratkaisussa huomiota ja minkä merkityksen se on niille antanut.

On hyvän hallintotavan mukaista, että asianosaiselle annetaan päätöksen antamisen jälkeenkin tarvittaessa selvitystä päätöksen perusteluista. Jälkeen päin tapahtuva selvitys ei kuitenkaan saa korvata varsinaisen päätöksen perusteluja, vaan kysymys on lähinnä täydentävästä selvityksestä. Tavoite on, että varsinainen päätös on niin selkeästi ja ymmärrettävästi perusteltu, ettei ole tarvetta jällenpäin tapahtuvaan selostamiseen.

2.12.3.2

Tosiasiaperustelu

Tosiasiaperusteluna on esitettävä *päätöksen perusteena olevat pääasialliset syyt*. Perustelusta tulee käydä ilmi ne selvitetyn katsotut seikat, joihin asian ratkaisu perustuu sekä se, mikä oikeudellinen merkitys niille on annettu.

Todistusharkintaa ei tarvitse perustella, joten esimerkiksi sen ilmoittamista, minkä takia tietty riitainen asia on katsottu määrätyn sisältöiseksi, ei vaadita. Jos esimerkiksi kahden henkilön todistukset työsuhteesta eivät riitä todentamaan työsuhteen olemassaoloa, riittää, että päätöksessä todetaan, ettei työsuhteesta ole riittävää näyttöä.

2.12.3.3

Oikeudellinen perustelu

Oikeudellisena perusteluna ilmoitetaan *ratkaisun perusteena olevat säännökset ja määräykset*. Niiden esittäminen selkeästi ja johdonmukaisesti saattaa edellyttää säännösten selostamista.

2.12.3.4

Myönteiset ratkaisut

Myönteiset päätökset voidaan perustella viittaamalla lakiin ja asianomaisiin säännöksiin, joihin päätös perustuu. Ratkaisun ollessa hakijalle myönteinen tällainen menettely on riittävää hakijan oikeussuojan kannalta.

Lakiosasto

29.11.2001

2.12.3.5

Kielteiset ja velvoittavat päätökset

Silloin kun ratkaisu ei ole hakijan vaatimuksen mukainen (kokonaan tai osittain) tai kun päätös on asianosaista velvoittava, pelkkä viittaus asianomaiseen lainkohtaan ei riitä perusteluksi. Hakijan oikeusturvan toteutuminen edellyttää, että *kielteiset päätökset perustellaan yksilöidysti*. Perustelussa tulee mainita ratkaisun perusteena olevat lainkohdat ja tuoda esille ainakin säännösten oleellinen sisältö sekä se, miten säännökset ovat vaikuttaneet asian ratkaisuun. Säännösten keskeinen sisältö voidaan esittää joko kirjoittamalla asianomainen lainkohta sellaisenaan perusteluihin tai selittämällä asia vapaamuotoisesti.

Täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneelle myönnetty osatyökyvyttömyyseläke on osittain kielteinen päätös, samoin työkyvyttömyyseläkettä hakeneelle myönnetty kuntoutustuki. Päätöksen perusteluista tulisi käydä ilmi, miksi osittain kielteiseen ratkaisuun on päädytty.

Esimerkkejä:

SITO-päätöksessä vahvistetaan päättyneestä TEL-työsuhteesta eläkkeeseen oikeuttava palvelusaika ja eläkkeen perusteena oleva palkka. Jatkuvasta työsuhteesta vahvistetaan työsuhteen alkamisajankohta. LEL:n ja TaEL:n osalta vahvistetaan työsuhteen ansiotiedot ja palkanmaksuaika.

Päätöksen muoto- ja perusteluvaatimukset koskevat myös YEL:n ja MYEL:n mukaisia työtulo-, vakuutuksen lakkauttamis- ja vapauttamispäätöksiä.

Kuntoutusrahaa koskevassa päätöksessä todetaan, että kuntoutusrahaa maksetaan kuntoutuksen ajalta. Päätöksessä mainitaan kuntoutusrahan alkamishetki ja todennäköinen päättymispäivä. Lisäksi päätöksessä todetaan, että kuntoutettavalla on velvollisuus toimittaa selvitys kuntoutuksen jatkumisesta, esimerkiksi todistus koulusta lukukausien alussa.

Sen sijaan valitusoikeutta ei ole päätöksestä, joka koskee oikeutta kuntoutukseen tai oikeutta kuntoutusrahaan kuntoutuspäätöksen antamisen ja kuntoutuksen väliseltä ajalta sekä kuntoutusjaksojen väliseltä ajalta, kuten ei myöskään harkinnanvaraista kuntoutusavustusta koskevasta päätöksestä (TEL 4 n § 2 mom.).

Jo eläkettä saavalle annetaan kuntoutuskorotuksesta erillinen päätös.

Päätöksessä voidaan ilmoittaa myös kuntoutusrahan maksamisesta odotusajalta ennen kuntoutuksen alkamista ja mahdollisten kuntoutusjaksojen väliseltä ajalta.

Lakiosasto

29.11.2001

Eläkkeen takaisinperinnästä annetaan valituskelpoinen päätös. Jos takaisinperintä toteutetaan kuittaamalla aiheettomasti maksettu etuus vastaisista eläke-eristä, tästä mainitaan päätöksessä. Samalla ilmoitetaan kuitattava määrä ja se, mistä eläkkeestä se kuitataan.

Mikäli eläkelaitos luopuu takaisinperinnästä, siitä annetaan asianosaisen pyynnöstä valituskelpoinen päätös.

Yleiskirjeet:

20/86	Työkyvyttömyyseläkepäätösten perustelevinen
A 23/91	Työkyvyttömyyseläkkeet
A 34/92	Perusteettomasti maksetun eläkkeen takaisinperiminen
A 30/97	Työeläkekuntoutus

2.12.4 Tiedoksianto

Asianosaisasioissa tehdyn päätöksen tiedoksiannosta säädetään yleisesti HMenL:n 25 §:ssä, jonka mukaan päätös on annettava tiedoksi asianosaiselle. Lainkohdassa säädetään lisäksi, että tiedoksianto toimitetaan sillä tavoin kuin erikseen on säädetty. Tällä tarkoitetaan lähinnä viittausta lakiin tiedoksiannosta hallintoasioissa (232/66, HTiedL).

Vastaanottaja

Pääsääntö on, että tiedoksianto toimitetaan asianosaiselle itselleen.

Tiedoksianto saa tapahtua myös muulle taholle, jolla on oikeus ottaa tiedoksiantoja vastaan asianosaisen puolesta, esimerkiksi valtuutetulle tai asiamiehelle.

Joissakin tapauksissa tiedoksiannon tulee tapahtua asianosaisen lisäksi tai hänen sijastaan muulle taholle, esimerkiksi edunvalvojalle. Asianosaisen ollessa oikeushenkilö, tiedoksianto toimitetaan oikeushenkilön lakimääräisenä edustajana olevalle luonnolliselle henkilölle.

Esimerkiksi osakeyhtiölle asia annetaan tiedoksi toimittamalla tiedoksianto hallituksen puheenjohtajalle (asunto-osakeyhtiössä isännöitsijälle), toimitusjohtajalle tai muulle henkilölle, jolla on oikeus yksin tai yhdessä toisen kanssa kirjoittaa yhtiön toiminimi. Avoimessa yhtiössä edustusvalta on toimitusjohtajan lisäksi yhtiömiehillä ja kommandiittiyhtiössä vastuunalaisilla yhtiömiehillä.

Tiedoksiantotapa

Lähtökohta on, että asianosaiselle toimitetaan tieto lähettämällä asiakirja hänelle postitse kirjeessä.

Lakiosasto

29.11.2001

Jollei päätöstä voida lähettää asianosaiselle postitse esimerkiksi sen vuoksi, että saajan osoite on tuntematon, tiedoksianto toimitetaan HTiedL:n mukaisena yleistiedoksiantona julkaisemalla kuulutus Virallissessa lehdessä. Tätä tiedoksiantotapaa eläkelaitokset käyttävät lähinnä vakuutusasioissa.

Yleiskirje A 41/97 YEL:n ja MYEL:n 1.1.1998 voimaan tulevat muutokset sekä YEL-vakuutuksen päättäminen taannehtivasti

Eläkelaitos voi asianosaisen nimenomaisen suostumuksen nojalla antaa päätöksen tiedoksi myös sähköisesti. Samalla eläkelaitoksen on ilmoitettava asianosaisen ilmoittamaan osoitteeseen, että päätös on asianosaisen tai tämän edustajan noudettavissa eläkelaitoksen osoittamalta palvelimelta. Päätöstä ei siis anneta suoraan tiedoksi asianosaisen ilmoittamaan sähköpostiosoitteeseen.

Tiedoksisaanti

Asianosaisen katsotaan saaneen tiedon postitse kirjeessä toimitetusta tiedoksiannosta seitsemäntenä päivänä sen jälkeen kun asiakirja annettiin postin kuljetettavaksi, jollei muuta näytetä.

Käytettäessä saantitodistusmenettelyä, tiedoksiannon katsotaan tapahtuneen saantitodistuksen osoittamana aikana. Kirjattuna kirjeenä toimitetusta asiakirjasta katsotaan saadun tiedon sinä päivänä, jona asiakirja on luovutettu asianosaiselle.

Asianosaisen katsotaan saaneen tiedon sähköisesti tiedoksiannetusta päätöksestä silloin, kun se on noudettu eläkelaitoksen osoittamalta palvelimelta. Jos asianosainen, jonka kanssa eläkelaitos on sopinut sähköisestä tiedoksiannosta, ei ole noutanut päätöstä seitsemän päivän kuluessa ilmoituksesta, päätös annetaan tiedoksi muulla tavoin. Tällöin valitusaika alkaa viimeksi mainitusta tiedoksiannosta.

Tiedon antaminen ratkaisusta muulle taholle

Päätösten tiedoksiannossa on otettava huomioon salassapitoa koskevat säännökset. Lähtökohtaisesti muun muassa asianosaista, työnantaja ja eläkelaitosta koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä tietoja.

Mikäli esimerkiksi eläkeratkaisusta joudutaan antamaan tieto työnantajalle, sosiaalilautakunnalle tai muulle viranomaiselle, se tehdään erillisellä ilmoituksella, joka laaditaan noudattaen salassapitoa koskevia määräyksiä.

EU-päätökset

Eri EU-maissa työskenteleville henkilöille annettavien eläkepäätösten tiedoksiannosta on kerrottu seuraavissa yleiskirjeissä A 48/96 Työeläke EU:n sosiaaliturvasäännösten mukaan.

Katso myös kohta 2.7 Kansainväliset asiat.

Lakiosasto

29.11.2001

2.12.5

Asia-, kirjoitus- ja laskuvirheen korjaaminen

Virheellisen hallintopäätöksen oikaiseminen voi kuulua samalle viranomaiselle, joka on tehnyt virheellisen hallintopäätöksen. Tällöin puhutaan itseoikaisusta, joka on yleensä hallintomenettelyä. Virhe voidaan korjata myös vasta varsinaisen tai ylimääräisen muutoksenhaun yhteydessä hallintolainkäyttömenettelyssä.

HMenL:n 26 – 28 §:ssä säädetään asia- ja kirjoitusvirheen korjaamisesta sekä korjaamismenettelystä. TEL:n 21 e §:ssä on vastaavan sisältöinen säännös.

Katso luku 9 Muutoksenhaku, kohta 9.5.3 Päätösvirheen korjaaminen.

2.13

Tulkkaus ja kääntäminen

Työeläkelaeissa ei ole säädetty erikseen tulkkaamisesta tai kääntämisestä. Yleissäännös asiasta on HMenL:n 22 §:ssä, jonka mukaan viranomaisen on huolehdittava tulkkaamisesta ja kääntämisestä, jos asianosainen asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta, ei osaa viranomaisessa kielilain (148/22) mukaan käytettävää kieltä tai ei aisti- tai puhevian vuoksi voi tulla ymmärretyksi.

Kielilain mukaan Suomessa käytettävät kielet ovat suomi ja ruotsi. Saamen kielelle on annettu vastaava asema (Laki saamen kielen käytämisestä viranomaisissa 516/91).

Käytännössä eläkelaitokset huolehtivat tulkkauksesta niissä tapauksissa, jotka tulevat vireille eläkelaitoksen omasta aloitteesta (esimerkiksi pakkovakuutusasiat). Tällöin eläkelaitos vastaa tulkkauksesta aiheutuvista kustannuksista.

Kunnan velvollisuudet

Kunnan on järjestettävä vaikeavammaisille henkilöille muun ohella tulkkipalvelut, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta tarvitsee välttämättä tulkkipalvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämäntoiminnoista (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987, VammaispalveluL).

Asiointi Pohjoismaissa

Pohjoismaiden kansalaisella on oikeus käyttää viranomaisen kanssa asioidessaan omaa pohjoismaista kieltään, ellei hän osaa maan kieltä (SopS 11/1987, asetukset 193/1987 ja 643/1987).

Lakiosasto

29.11.2001

Sosiaaliturvasopimukset

Voimassa olevat sosiaaliturvasopimukset eivät edellytä päätöksen antamista toisen sopimusmaan kielellä. Päätös voidaan antaa kunkin maan virallisella kielellä eli esimerkiksi Suomessa suomeksi, ruotsiksi tai saameksi. Päätöksen mukana on kuitenkin hyvä lähettää jollakin asianosaisen ymmärtämällä valtakielellä laadittu selvitys päätöksen sisällöstä.

Eläkkeenhakija tai muutoksenhakija saa käyttää omaa äidinkieltään tai mitä tahansa muuta EU:n 12:sta virallisesta kielestä. Eläkelaitos ja Eläketurvakeskus käännättää tarvittaessa vieraskielisen asiakirjan suomeksi ja maksaa käännöskustannukset, jotka se perii sitten Hallintotoimikunnalta. EU-asiassa päätös annetaan kunkin maan virallisella kielellä.

Yleiskirje A 48/96, Työeläke EU:n sosiaaliturvasäännösten mukaan, kohta 1.8 ja osio 5.

2.14 Esteellisyys

Esteellisyys eli jääviys tarkoittaa sitä, että virkamies on käsiteltävään asiaan, sen asianosaisiin tai asiassa tehtävän ratkaisun vaikutuspiiriin muuten kuuluviin henkilöihin (luonnollisiin tai oikeushenkilöihin) sellaisessa suhteessa, joka voi vaarantaa hänen puolueettomuutensa.

Esteellisyyssäännösten tarkoitus on turvata asian puolueeton, objektiivinen ja tasapuolinen käsittely sekä antaa varmuus siitä, että asiassa menetellään oikein ja lainmukaisesti. Yleinen esteettömyyden edellytys on virkamiehen esteettömyys ja puolueettomuus.

2.14.1 Säännökset

HMenL:n 10 § sisältää nimettyinä esteellisyyssperusteina osallisuus-, hyöty tai vahinko-, edustajan-, palvelussuhde- ja yhteisöjäävin. Lainkohdtaan sisältyy myös näitä täydentävä yleislausukkeeseen perustuva jääviys, joka korostaa luottamusta virkamiehen puolueettomuuteen. HMenL:n 10 §:n mukaan:

Virkamies on esteellinen:

- 1) jos hän tai hänen lähisukulaisensa on asianosainen;
- 2) jos asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa hänelle tai hänen lähisukulaiselleen;

Lakiosasto

29.11.2001

3) jos hän tai hänen lähisukulaisensa avustaa tai edustaa asianosaista tai sitä, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;

4) jos hän on palvelussuhteessa tai käsiteltävään asiaan liittyvässä toimeksiantosuhteessa asianosaiseen tai siihen, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;

5) jos hän on hallituksen tai siihen rinnastettavan toimielimen jäsenenä taikka toimitusjohtajana tai sitä vastaavassa asemassa sellaisessa yhteisössä, säätiössä tai julkisoikeudellisessa laitoksessa tai liikelaitoksessa, joka on asianosainen tai jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;
(6.6.1997/543)

5a) jos hän kuuluu viraston tai laitoksen johtokuntaan tai siihen rinnastettavaan toimielimeen ja kysymys on asiasta, joka liittyy tämän viraston tai laitoksen ohjaukseen ja valvontaan; tai
(6.6.1997/543)

6) jos luottamus hänen puolueettomuutensa muusta erityisestä syystä vaarantuu.

Lähisukulaisella tarkoitetaan 1 momentissa virkamiehen lapsia, vanhempia, isovanhempia ja sisaruksia sekä näiden puolisoa ja lapsia. Lähisukulaiseen rinnastetaan virkamiehen puoliso ja virkamiehen kanssa avioliitonomaisissa oloissa elävä henkilö, heidän lapsensa, vanhempansa, isovanhempansa ja sisaruksensa, näiden puoliso ja lapset sekä virkamiehen kihlattu. Lähisukulaisena pidetään myös vastaavaa puolisuokulaista.

Esteellisyyssperusteita sovelletaan sellaiseenkin henkilöön, joka muuten kuin virkamiehenä käsittelee asioita viranomaisessa.

Työeläkejärjestelmää koskevan ja HMenL:n esteellisyyssäännöstä täydentävän TEL:n 10 c §:n 2 momentin erityissäännöksen tarkoitus on mahdollistaa eläkeasioiden joustava käsittely:

Eläkelaitoksen toimihenkilö tai hallituksen jäsen voi kuitenkin sen estämättä, mitä hallintomenettelylain 10 §:n 1 momentin 4 ja 5 kohdassa säädetään, käsitellä asiaa, joka koskee eläkelaitoksessa eläketurvan järjestänyttä työnantajaa tai tällaisen työnantajan palveluksessa olevaa työntekijää tai yrittäjää. Tämä koskee soveltuvin osin myös eläketurvakeskuksen toimihenkilöä ja hallituksen jäsentä.

TEL:n säännös on soveltuvin osin voimassa myös LEL:iä, TaEL:ia, MYEL:iä ja YEL:iä sovellettaessa (LEL 13 a §, TaEL 11 §, MYEL 19 §, YEL 17 §).

Lakiosasto

29.11.2001

Työeläkejärjestelmässä sovellettavia esteellisyssäännöksiä on myös Eläketurvakeskuksen ohjesäännön sisältävän asetuksen 13 §:ssä, LEL Työeläkekassan ohjesäännön sisältävän asetuksen 11 §:ssä, Esiintyvien taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmien eläkekassan ohjesäännön sisältävän asetuksen 11 §:ssä, Melan ohjesäännön sisältävän asetuksen 11 §:ssä, MEL:n 39 §:ssä, vakuutuskassalain 3 luvun 32 ja 36 §:ssä, osakeyhtiölain 8 luvun 10 §:ssä, ja vakuutusyhtiölain 7 luvun 1 ja 3 a §:ssä. Eläkesäätiöitä koskevat yleiset esteellisyssäännökset ovat eläkesäätiölain 24 ja 26 §:ssä.

2.14.2

Lähisukulainen

Lähisukulaisen käsite on rajattu sellaisiin sukulaisuus- tai lankoussuhteisiin, joihin tyypillisesti liittyy melko kiinteät ja läheiset ihmissuhteet ja joiden piirissä tavallisesti on se varallisuus, joka on sukulaisuuteen perustuvan perimisoikeuden kohteena.

Lähisukulaisen käsite on laaja. Siihen kuuluvat myös puolisukulaiset, kuten äitipuoli, velipuoli ja sisarpuoli ja näiden lapset. Lähisukulaisia ovat myös ottolapsi ja ottovanhemmat.

Avoliiton yhteydessä syntyvillä perhe- ja lankoussuhteita vastaavilla suhteilla on esteellisyysperusteena samanlainen merkitys kuin avioliitossa.

2.14.3

Osallisuus

Eläkelaitoksen työntekijä on esteellinen asiassa, jossa hän tai hänen lähisukulaisensa on itse asianosainen.

2.14.4

Hyöty tai vahinko

Eläkelaitoksen työntekijä on esteellinen myös silloin, kun ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa hänelle itselleen tai hänen lähisukulaiselleen.

Hyöty tai vahinko on yleensä taloudellista laatua. Esteellisyys voi perustua esimerkiksi asianosaisena olevan yhtiön osakeomistukseen (esimerkiksi huomattava osakeomistus osakeyhtiössä, avoimen yhtiön yhtiömies).

Lakiosasto

29.11.2001

2.14.5

Avustaja tai edustaja

Eläkelaitoksen työntekijä on esteellinen, jos hän tai hänen lähisukulaisensa avustaa tai edustaa asianosaista tai sitä, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa.

Edustamisella tarkoitetaan toimimista toisen henkilön asiamiehenä tai edunvalvojana.

Eläkeasioissa on tavanomaista, että avustaja tai edustaja toimii vain pantaessa asiaa vireille. Avustajan ja edustajan toiminnan katsotaan kuitenkin jatkuvan koko menettelyn ajan, vaikka hän ei esiintyisikään asiassa myöhemmin.

Esteellisyys rajoittuu vain siihen asiaan, jossa avustaja tai edustaja toimii tällaisessa tehtävässä. Avustajana tai edustajana toimiminen edellyttää, että virkamies pidättäytyy tuon asian käsittelystä virkatehtävään. Aikaisempi samassa asiassa avustajana tai edustajana toimiminen ei aiheuta esteellisyyttä. Asianosaisen lakimääräinen edustaja on kuitenkin esteellinen kaikissa asianosaisen asioissa.

Eläkelaitoksen työntekijän puolueettomuus saattaa vaarantua esimerkiksi silloin, jos hän laatii asiakkaan puolesta muutoksenhakukirjelmän eläkelaitoksen päätökseen. Sen sijaan puolueettomuutta ei vielä vaaranna esimerkiksi toimiminen puhtaasti teknisenä avustajana valituskirjelmän laadinnassa, esimerkiksi valituksen kirjoittaminen valittajan ilmoituksen mukaisesti. Esteellisyyttä ei myöskään aiheuta esimerkiksi se, että eläkelaitoksen työntekijä on aikaisemmin avustanut tai edustanut henkilöä jossain toisessa asiassa.

2.14.6

Palvelus- tai toimeksiantosuhte

Esteellisyyden muodostaa myös se, että henkilö on palvelussuhteessa tai käsiteltävään asiaan liittyvässä toimeksiantosuhteessa asianosaiseen tai siihen, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa (HMenL 10 § 1 mom. 4 kohta).

TEL:n 10 c §:n 2 momentin erityissäännöksen nojalla eläkelaitoksen toimihenkilö voi kuitenkin käsitellä asiaa, joka koskee hänen työnantajanaan olevassa eläkelaitoksessa eläketurvan järjestänyttä työnantajaa tai tämän työntekijää taikka yrittäjää. Vastaava koskee soveltuvin osin Eläketurvakeskuksen toimihenkilöä.

Lakiosasto

29.11.2001

2.14.7

Asema yhteisössä

Esteellisyyden muodostaa se, että henkilö on hallituksen tai hallinto-neuvoston tai niihin rinnastettavan toimielimen jäsenenä taikka toimitus-johtajana tai sitä vastaavassa asemassa sellaisessa yhteisössä, sääti-össä tai julkisoikeudellisessa laitoksessa tai liikelaitoksessa, joka on asianosainen tai jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa (HMenL 10 § 1 mom. 5 kohta)

Myös kuuluminen viraston tai laitoksen johtokuntaan tai siihen rinnastet-tavaan toimielimeen silloin, kun on kysymys asiasta, joka liittyy tämän viraston tai laitoksen ohjaukseen ja valvontaan, muodostaa esteellisyy-den (HMenL 10 § 1 mom. 5 a kohta)

Yhteisöjäävi perustuu siihen, että virkamies osallistuu oikeushenkilön johtamiseen vastuunalaisella tavalla. Esimerkiksi pelkkä yhdistyksen jä-senyyttä tai osakeyhtiön osakkeiden omistaminen ei sellaisenaan aiheuta yhteisöjääviyttä.

TEL:n 10 c §:n 2 momentin erityissäännös koskee myös eläkelaitoksen hallituksen jäseniä. He voivat käsitellä asiaa, joka koskee eläkelaitok-sessa eläketurvan järjestänyttä työnantajaa tai tällaisen työnantajan palveluksessa olevaa työntekijää tai yrittäjää.

Säännös on tarpeen sen vuoksi, että eläkesäätiölain (Eläkesää-tiöL 469/55) ja vakuutuskassalain (VakuutuskassaL 1164/92) tar-koittamissa eläkelaitoksissa hallituksen jäsenet ja muut henkilöt osallistuvat eläkeasian käsittelyyn. Työnantajat ovat perustaneet nämä eläkelaitokset ja ne toimivat työnantajan yhteydessä. Täl-löin samat henkilöt ovat usein sekä työnantajan että eläkesäätiön tai -kassan päättävissä elimissä.

Ei esteellinen

Esteellisyydestä ei ole kysymys silloin, kun henkilö on nimetty osallis-tumaan asian käsittelyyn eläkelaitoksessa siitä syystä, että etujärjestö-jen näkemykset tulisivat otetuiksi huomioon eläkelaitoksen päätöksenteossa. Näin ollen esimerkiksi työmarkkinajärjestöjen edustajat eivät ole esteellisiä eläkelaitosten hallituksissa, neuvottelukunnissa ja vastaavis-sa elimissä, kun niissä käsitellään asioita, joissa heidän edustamansa järjestöt ovat tehneet vaatimuksia.

2.14.8

Muu erityinen syy

Asiaa käsittelevä on esteellinen, jos luottamus hänen puolueettomuuteensa vaarantuu muusta erityisestä syystä (ns. esteellisyyttä koskeva yleislauseke, HMenL 10 § 1 mom. 6 kohta).

Lakiosasto

29.11.2001

Yleislausekkeen tarkoittaman syyn on oltava yleensä myös ulkopuolisen havaittavissa ja sen puolueettomuutta vaarantavan vaikutuksen on oltava suunnilleen samanasteinen kuin erityisissä esteellisyysperusteissa. Yleislauseke ei merkitse laajennusta esteellisyysperusteisiin, vaan se täydentää edellä selostettuja konkreettisia esteellisyysperusteita.

Esteellisyysperuste voi syntyä esimerkiksi sen vuoksi, että asian käsitelijä tai ratkaisija on ollut aikaisemmin käsittelemässä samaa asiaa muussa laitoksessa tai viranomaisessa taikka ollut antamassa lausuntoa asianomaisesta muun laitoksen tai viranomaisen nimissä (toisenasteenjävi). Tällöin edellytetään lisäksi, että asian aikaisempi käsittely tai asiassa annettu lausunto on sisältänyt sellaista, että asian käsittely voi horjuttaa virkamiehen tasapuolisuutta ja vaarantaa luottamuksen hänen puolueettomuuteensa.

Myös esimerkiksi kiinteä ystävyysuhde tai julkinen vastapuoli- tai vihamiessuhde voi vaarantaa luottamuksen käsitelijän puolueettomuuteen ja muodostaa esteellisyysperusteen.

2.14.9

Esteellisyyden vaikutus

Esteellisyyden vaikutuksista on säädetty HMenL:n 11 §:ssä:

Esteellisenä ei saa käsitellä asiaa eikä olla läsnä sitä käsiteltäessä, paitsi milloin esteellisyys asian laadun vuoksi ei voi vaikuttaa ratkaisuun tai asian käsittelyä ei voida lykätä.

Esteellisyyden johdosta viranomaisessa on viipymättä ryhdyttävä asian käsittelemiseksi tarvittaviin toimiin.

Esteellisyys on menettelyvirheenä siten ehdoton, että päätös voidaan esteellisyyden vuoksi kumota, vaikka lopputulos asiassa olisi sinänsä lainmukainen ja oikea.

Käsittely

Jos henkilö on esteellinen, hän ei saa käsitellä asiaa. Käsittely on ymmärrettävä suhteellisen laajasti. Sillä tarkoitetaan kaikkia sellaisia toimia, jotka voivat vaikuttaa päätöksen sisältöön. Käsittelyä on asian valmistelu ja ratkaiseminen, kuten myös osallistuminen päätöksentekoon esittelijänä.

Läsnäolo

Esteellinen henkilö ei saa olla läsnä asiaa käsiteltäessä.

Läsnäolokiello on tarpeen, koska esteellinen henkilö saattaa horjuttaa puolueettomuutta jo pelkästään olemalla läsnä päätöksentekoa edeltävässä keskustelussa. Läsnäolokiellolla on merkitystä erityisesti silloin, kun asiaa käsitellään monijäsenisessä päätöksentekokokouksessa, jossa asian ratkaisua edeltää keskustelu asiasta.

Lakiosasto

29.11.2001

Johtaminen

Esteellinen henkilö ei myöskään saa missään vaiheessa osallistua menettelyn johtamiseen päättämällä menettelyyn liittyvistä toimista tai vaikuttamalla muutoin niitä koskeviin ratkaisuihin (esimerkiksi lausuntojen pyytäminen, selvitysten hankkiminen ja asianosaisen kuuleminen tai näistä toimista päättäminen).

Teknisluonteiset toimet

Esteellisyyttä eivät perusta ratkaisuun vaikuttamattomat, muuna kuin asian käsittelynä pidettävät toimet, esimerkiksi asiakirjojen kirjaaminen ja arkistointi tai teknisluonteiset tehtävät.

Esteellisenä saa

Esteellinen virkamies saa kuitenkin toimia asiassa, jos esteellisyys ei asian laadun vuoksi voi vaikuttaa ratkaisuun. Kysymykseen tulevat lähinnä asiat, joissa menettely on yksinkertaista ja sidotun kaavamaista ja joissa lopputulokseen ei voi vaikuttaa se, kuka asian käsittelee (esim. erilaiset rekisteröimistoimet).

2.14.10

Esteellisyyden toteaminen ja ratkaiseminen

Vakiintuneen menettelykäytännön mukaan asianomainen virkamies on oikeutettu itse harkitsemaan pitääkö hän itseään esteellisenä. Hänen tulee oma-aloitteisesti todeta esteellisyytensä ja jäädä itsensä asiassa.

Myös asianosainen voi tehdä väitteen virkamiehen esteellisyydestä. Esteellisyyttä koskeva väite on tutkittava ennen kuin virkamies jatkaa asian käsittelyä. Silloin kun ratkaisu tehdään monijäsenisessä toimielimessä, toimielin päättää jäsenensä esteellisyyden ratkaisemisesta. Virkamies, jonka esteellisyydestä on kysymys, saa kuitenkin osallistua esteellisyyttään koskevan väitteen ratkaisemiseen.

Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta (441/2001) tuli voimaan 1.9.2001. Lailla uudistettiin tuomarin esteellisyyttä koskevat säännökset. Muutoksen jälkeen tuomari ei itse osallistu esteellisyyttään koskevan väitteen ratkaisemiseen.

Myös HMenL:n uudistusta valmistellaan. Uuden hallintolain on tarkoitus tulla voimaan vuonna 2004. Esteellisyysperusteet ja esteellisyyden arviointimenettely olisivat siinä oikeudenkäymiskaaren säännöksiä vastaavat.

Lakiosasto

29.11.2001

2.15 Julkisuus ja salassapito

2.15.1

Käsittelyn julkisuus

Työeläkelaeissa ei ole säännöksiä asioiden käsittelyn julkisuudesta eläkelaitoksissa. Työeläkejärjestelmässä ei ole suullista käsittelyä, joten asianosaisella ei ole oikeutta olla läsnä asiansa käsittelyssä.

Katso kuitenkin kohta 2.10.5 Katselmus ja suullinen todistelu. Muutoksenhakuelinten osalta katso luku 9 kohta 9.7 Suullinen käsittely.

2.15.2

Asiakirjojen julkisuus

Perustuslain mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta (PL 12 § 2 mom.). HMenL:ssa todetaan lisäksi, että asiakirjojen julkisuudesta on säädetty erikseen (HMenL 5 § 2 mom.).

Oikeutta tietojen saantiin julkisesta asiakirjasta koskee laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (julkisuuslaki), joka tuli voimaan 1.12.1999 (621/1999). Lakia sovelletaan viranomaisiin. Julkisen sektorin työeläkelaitokset ovat kokonaan julkisuuslain soveltamisalan piirissä. Yksityisen sektorin työeläkelaitoksiin ja Eläketurvakeskukseen julkisuuslakia sovelletaan silloin, kun ne julkista tehtävää hoitaessaan käyttävät julkista valtaa.

Vireillä on työeläkejärjestelmän tietojen antamista, saamista ja salassapitoa koskevien säännösten tarkistaminen henkilötietolain ja julkisuuslain säännösten mukaisiksi.

Yleiskirje A 15/99 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta on vahvistettu

Asiakirja

Julkisuuslaki koskee viranomaisille ja työeläkelaitoksille annettuja ja niiden laatimia asiakirjoja. Asiakirjalla tarkoitetaan sekä perinteisiä paperilla olevia asiakirjoja, että automaattisen tietojenkäsittelyn avulla tallennettuja viestejä sekä mikrofilmattuja asiakirjoja.

Yleisöjulkisuus

Pääsääntö on, että julkiset asiakirjat on annettava kenen tahansa nähtäväksi, joka niitä pyytää. Muun muassa terveydentilaa, taloudellista asemaa sekä liike- ja ammattisalaisuuksia koskevien tietojen antoa on kuitenkin rajoitettu salassapitosäännösin.

Lakiosasto

29.11.2001

Asianosaisjulkisuus

Asianosaisella itsellään on pääsääntöisesti aina oikeus saada nähtäväkseen kaikki itseään koskevat asiakirjat ja saada itseään koskevat tiedot, myös salassa pidettäviin asiakirjoihin sisältyvät tiedot. Asianosaisella on oikeus saada tietoja sellaisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Lähtökohtaisesti tiedot annetaan asianosaiselle viivytyksettä siinä muodossa kuin hän on ne pyytänyt.

Asianosaisella on oikeus saada tutustua eläkeasian käsittelyasiakirjoihin, joista ilmenee eläkelaitoksen asiantuntijalääkärin lääketieteellinen kannanotto. Asianosaisella on oikeus saada tieto esimerkiksi hänen eläkeasiakirjojhinsa liitetystä eläkelaitoksen asiantuntijalääkärin muistioista sekä vastaavista eläkelaitoksessa syntyneistä selvityksistä ja keskustelumuistioista.

Lakiosaston tiedote 21/95 Asiantuntijalääkärin muistio annettava asianosaiselle

Asianosaiselle annetaan tiedoksi myös vakuutusosoikeuden ulkopuolisen asiantuntijalääkärin lausunto sekä eläkelaitoksen ulkopuoliselta asiantuntijalääkäriltä pelkästään asiakirjojen perusteella pyytämä lausunto (TEA 11 § 2 mom.).

Harkinnan mukaan

Terveystilaa koskevien tietojen antamista asianosaiselle on harkittava tarkoin. Lähtökohta on, että tieto annetaan. Silloin, kun kysymyksessä on sellainen psyykkinen tai muu sairaus, josta saadusta tiedosta saattaa olla haitallisia seurauksia asianosaiselle itselleen tai muulle henkilölle, tietoa ei anneta.

Mikäli asianosainen pyytää terveystilansa koskevia lausuntoja tai muita selvityksiä eläkelaitokselta, asianosaista kehoitetaan ensisijaisesti pyytämään mainitut asiakirjat hoitavalta lääkäriltään tai hoitolaitokselta.

Tietoa ei anneta

Neuvottelumuistiot keskusteluista Kelan kanssa ovat päätösharkintaa, josta ei tarvitse antaa tietoa asianosaiselle.

Lakiosasto

29.11.2001

3
TYÖSUHDEASIOIDEN KÄSITTELY

Edellä 1-2 luvussa selostettuja käsittelyperiaatteita noudatetaan myös työsuhdeasioiden käsittelyssä. Päätöksen täytäntöönpanoa koskevat menettelyohjeet on selostettu luvussa 8 ja muutoksenhakua koskevat menettelytavat luvussa 9.

Työsuhdeasioiden käsittelystä on annettu muun muassa seuraavia ohjeita:

Yleiskirjeet:

A 38/90 Työsuhdetietojen sitovuus

A 30/96 Työsuhdetietojen selvittämisvelvollisuus eläkelaitoksissa
(TEL 10 a §)

A 5/2001 TEL-työsuhteen selvittäminen ja vakuuttaminen

Lakiosasto tiedottaa 4/91/T, Eläkehakemuksen ja -päätöksen vaikutus työsuhdeselvittelyyn

Lakiosasto

29.11.2001

SISÄLLYSLUETTELO

4	YRITTÄJIEN VAKUUTTAMINEN JA VAKUUTUSMAKSUT	1
4.1	Vakuuttaminen	1
4.2	Yrittäjä ottaa itse vakuutuksen	2
4.2.1	Järjestelyaika.....	3
4.2.2	Vakuutuksen hakeminen	3
4.2.3	Ehdollinen YEL-työtulopäätös.....	3
4.2.4	Yrittäjä ottaa vakuutuksen myöhässä	4
4.2.5	Työtulon tarkistaminen	4
4.2.6	Vakuutuksen päättäminen	4
4.3	Vakuutusmaksun määrääminen ja periminen	5
4.4	Vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyönti	5
4.4.1	Eläketurvakeskus ottaa vakuutuksen	6
4.4.2	Maatalousyrittäjien eläkelaitos ottaa vakuutuksen.....	6
4.4.3	Laiminlyöntikorotus.....	7
4.5	Kuolleen yrittäjän vakuuttaminen	7
4.6	YEL-vakuutuksen siirtäminen toiseen yhtiöön tai eläkekassaan	8
4.7	Vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttaminen.....	9

Lakiosasto

29.11.2001

4

YRITTÄJIEN VAKUUTTAMINEN JA VAKUUTUSMAKSUT

4.1

Vakuuttaminen

Yrittäjänä ansiotyötä tekevä, 18 vuotta täyttänyt voi kuulua joko yrittäjien eläkelain (YEL) tai maatalousyrittäjien eläkelain (MYEL) piiriin. Yrittäjän on itse huolehdittava vakuutuksen ottamisesta.

Yrittäjien vakuuttamisasioiden käsittelyssä noudatetaan hallintomenettelylain periaatteita (TEL 10 c §, ks. luku 2).

YEL

YEL:n piiriin kuuluvan yrittäjän on otettava itselleen YEL-vakuutus eläkevakuutusyhtiöstä tai yrittäjäeläkkeitä hoitavasta eläkekassasta. Eläkekassasta vakuutuksen voi ottaa, jos yrittäjä täyttää eläkekassan toimintapiiriin kuulumisen edellytykset. Vakuutus on henkilökohtainen. Yrittäjän kaikki YEL-toiminta vakuutetaan yhdellä vakuutuksella, vaikka hän harjoittaisi yritystoimintaa samanaikaisesti useammassa yrityksessä.

Eläkevakuutusyhtiöiden osalta vakuutus sopimuksen ehdot on määritelty YEL:n mukaisen perusvakuutuksen vakuutusehdoissa, jotka vahvistaa sosiaali- ja terveysministeriö eläkevakuutusyhtiöiden yhteisestä hakemuksesta. Eläkekassoissa vakuutuksen ehdot on määritelty eläkekassan säännöissä, jotka vahvistaa Vakuutusvalvontavirasto.

MYEL

MYEL:n piiriin kuuluvan maatalousyrittäjän on otettava itselleen MYEL-vakuutus. MYEL-vakuutuksia hoitaa vain Maatalousyrittäjien eläkelaitos (Mela). Melan asiamiehet hoitavat MYEL-asioita paikallistasolla.

MYEL-vakuutus on yrityskohtainen. Maatalousyrittäjällä voi olla kaksi vakuutusta, esimerkiksi jos yrityksillä on eri omistajapiiri. Jos viljelmällä työskentelee useampia yrittäjiä, annetaan jokaiselle työtulopäätös erikseen.

Lisäeläke

Ennen 1.1.2001 yrittäjällä ja maatalousyrittäjällä oli mahdollisuus järjestää vähimmäisehdot ylittävä vakuutus ja rekisteröidä se Eläketurvakeskuksessa (rekisteröity lisäeläke). Tätä mahdollisuutta ei ole enää edellä mainitun ajankohdan jälkeen. Ennen 1.1.2001 tehdyt lisäetujärjestelyt ovat kuitenkin edelleen voimassa.

Yleiskirje A27/2000 Rekisteröityjen lisäetujen sulkeminen

Lisäeläkevakuutuksia koskevien asioiden käsittelyssä noudatetaan samoja periaatteita kuin lakisääteisessä vakuutuksessa.

Lakiosasto

29.11.2001

Vapaaehtoinen vakuutus

Yrittäjälle, jonka työtulo ei täytä lain piiriin kuulumisen vähimmäisrajaa, voidaan sosiaali- ja terveysministeriön määräämin ehdoin myöntää yrittäjäeläkelakien mukainen vakuutus. Vapaaehtoinen vakuutus voidaan järjestää myös maatilatalouden työhön osallistuvalla perheyrittäjän jäsenelle, jolle ei makseta palkkaa. (YEL 11 § 2 mom., MYEL 11 § 2 ja 3 mom.). Tällaista vakuutusta ei voida myöntää takautuvasti.

Vapaaehtoisen vakuutuksen voimaantuloaika voi olla aikaisintaan vakuutuksen hakemispäivä. Vapaaehtoinen vakuutus lakkaa yrittäjätoiminnan päättyessä ja myös silloin, kun yrittäjä on pakollisesti vakuutettava YEL:n mukaan. Vakuutuksenantajalla on oikeus irtisanoa vakuutussopimus vakuutuksenottajan maksukyvyttömyyden tai vakuutusmaksujen suorittamisen laiminlyönnin vuoksi. Vakuutus päättyy tällöin kuukauden kuluttua irtisanomisesta (YEL:n mukaisen perusvakuutuksen vakuutusehdot 13-15 §).

Vapaaehtoista ja pakollista vakuuttamista koskevien asioiden käsittelyssä noudatetaan samoja periaatteita.

Eläketurvakeskuksen soveltamispäätös

Eläketurvakeskus voi eläkelaitoksen tai asianosaisen hakemuksesta antaa valituskelpoisen päätöksen siitä, onko määrättyyn työhön tai henkilöön sovellettava YEL:a tai MYEL:a (YEL 1 § 5 mom., MYEL 1 § 5 mom.).

Eläketurvakeskus ei kuitenkaan anna soveltamispäätöstä, jos yrittäjä on jo vakuutettu ja tätä koskeva päätös on saanut lainvoiman.

4.2

Yrittäjä ottaa itse vakuutuksen

Yrittäjä on yrittäjäeläkelakien mukaan vakuuttamisvelvollinen, jos yritystoiminta on jatkunut yhdenjaksoisesti vähintään neljä kuukautta ja työtulo yrittäjätoiminnasta ylittää vähimmäisrajamäärän. Vakuutus voidaan saattaa voimaan takautuvasti enintään kulumassa olevalta ja kolmelta sitä edeltävältä kalenterivuodelta. Vakuutusta ei voida saattaa voimaan tätä aikaisemmalta ajalta vaan tältä osin eläkeoikeus on menetetty.

Seuraavassa selostetaan vakuutusta otettaessa noudatettavaa menettelyä lähinnä YEL-vakuutuksen näkökulmasta. Samoja periaatteita noudatetaan myös MYEL-vakuutuksessa.

Lakiosasto

29.11.2001

4.2.1

Järjestelyaika

Vakuutuksen järjestelyaika on kuusi kuukautta lain piiriin kuuluvan yritystoiminnan alkamisesta. Jos vakuutusta haetaan kuuden kuukauden järjestelyajan kuluttua umpeen, yrittäjälle määrätään laiminlyöntikorotusta viivästyksen ajalta (ks. kohta 4.4.3).

4.2.2

Vakuutuksen hakeminen

Yrittäjä hakee vakuutusta YEL-vakuutushakemuslomakkeella. Eläkelaitos antaa päätöksen, jolla vahvistetaan YEL-työtulo ja vakuutuksen alkamisaika. Vakuutuksen alkamisaika on lain piiriin kuuluvan yritystoiminnan alkaminen. Päätökseen liitetään valitusosoitus (YEL 7 § ja MYEL 8-8 j §).

Eläketurvakeskus on antanut ohjeet yrittäjän YEL-eläkkeen perusteena olevan työtulon määrittämiseksi. Ohjeet on laadittu yhteistyössä yrittäjien toimialajärjestöjen kanssa.

4.2.3

Ehdollinen YEL-työtulopäätös

Työtulopäätös voidaan antaa ehdollisena silloin kun ei vielä tiedetä, jatkuuko yritystoiminta neljää kuukautta. Tällöin päätökseen kirjoitetaan ehto: "YEL-vakuutuksen voimaantulo edellyttää, että yritystoiminta jatkuu neljä kuukautta". Koska yrittäjällä on oikeus hakea muutosta vakuutuksen alkamisaikaan ja työtulon määrään, päätökseen liitetään valitusosoitus.

Jos myöhemmin todetaan, ettei yrittäjätoiminta jatkunutkaan neljää kuukautta, työtulopäätös raukeaa. Tästä ilmoitetaan vakuutetulle kirjeellä. Jos yrittäjä kuitenkin katsoo kuuluvansa YEL:n piiriin, raukeamisesta annetaan päätös, johon liitetään valitusosoitus.

Jos yritystoiminta päättyy ennen kuin se on kestänyt neljä kuukautta eikä lainvoimaiseen päätökseen ole kirjoitettu edellä mainittua ehtoa, on vakuutusosikeudelta haettava työtulopäätöksen poistamista. Vakuutetun suostumuksella voidaan työtulopäätös poistaa eläkelaitoksessa asiavirheenä (ks. luku 9 kohta 9.5.3 Päätösvirheen korjaaminen).

Lakiosaston tiedote 2/85 T, Ehdolliset työtulopäätökset

Lakiosasto

29.11.2001

4.2.4

Yrittäjä ottaa vakuutuksen myöhässä

Jos yrittäjä ottaa vakuutuksen kuuden kuukauden järjestelyajan jälkeen, eläkelaitos määrää vakuutusmaksun lisäksi laiminlyöntikorotusta (YEL 12 § 4 mom., MYEL 12 § 3 mom.). Eläkelaitos ei anna laiminlyöntikorotuksesta päätöstä vaan periessään vakuutusmaksua määrittelee laskussa erikseen vakuutusmaksun ja laiminlyöntikorotuksen. Näistä kummastakin on yrittäjällä mahdollisuus tehdä perustevalitus (YEL 17 §:n ja MYEL 19 §:n viittaussäännös TEL 22 §:ään). (ks. luku 9 kohta 9.4.3.)

Eläkelaitos voi myös luopua korotuksen määräämisestä (ks. kohta 4.4.3).

4.2.5

Työtulon tarkistaminen

Työtuloa voidaan tarkistaa, jos työtulon suuruuteen vaikuttavat seikat ovat olennaisesti muuttuneet vakuutuksen alkamisen tai edellisen työtulon tarkistamisen jälkeen. Työtuloa ei voi tarkistaa takautuvasti (YEL 7 § 2 mom., MYEL 7 § 2 mom.). Työtulon tarkistamisesta annetaan päätös, johon liitetään valitusosoitus.

Yrittäjä voi itse hakea työtulonsa tarkistamista. Vakuutetun aloitteesta työtuloa tarkistettaessa on tarkistamisajankohta aikaisintaan se päivä, jolloin muutosilmoitus saapui eläkelaitokseen.

Työtulo voidaan tarkistaa myös eläkelaitoksen aloitteesta. Eläkelaitoksen aloitteesta tapahtuvan tarkistamisen yhteydessä kuullaan vakuutettua. Kuuleminen tapahtuu ensisijaisesti kirjallisesti, mutta se voi tapahtua myös puhelimitse ellei kysymys ole merkittävästä muutoksesta. Kuulemisesta tehdään merkintä puhelinmuistioon, jonka sisältö on vielä syytä käydä lävitse vakuutetun kanssa.

Jos vakuutettu vastaa kuulemispyyntöön, työtulo tarkistetaan siitä päivästä, jolloin vastaus saapui eläkelaitokseen. Näin menetellään, vaikka vakuutettu vastustaisi tarkistamista, mikäli tarkistamisen edellytykset täyttyvät. Jos vakuutettu ei vastaa tai häntä ei voida kuulla, työtulo tarkistetaan päätöksenantopäivästä.

4.2.6

Vakuutuksen päättäminen

Eläkelaitos päättää vakuutuksen kun vakuuttamisen edellytyksiä ei enää ole. Vakuutuksen päättämisestä annetaan perusteltu päätös valitusosoituksineen.

Lakiosasto

29.11.2001

Vakuutus päätetään yritystoiminnan todelliseen päättymispäivään tai siihen päivään, jolloin yrittäjän työpanos on muuttunut niin vähäiseksi, että yrittäjän työtulo jää alle rajamäärän. Vakuutus voidaan joissakin tapauksissa joutua päättämään takautuvasti pitkältikin ajalta.

Vakuutettua kuullaan, jos vakuutusta ollaan päättämässä eläkelaitoksen aloitteesta.

Yleiskirje 41/97, YEL:n ja MYEL:n 1.1.1998 voimaan tulevat muutokset sekä YEL-vakuutuksen päättäminen takautuvasti

4.3

Vakuutusmaksun määrääminen ja periminen

Eläkelaitos määrää ja perii vakuutusmaksun yrittäjälle vahvistetun työtulon perusteella.

Vakuutus voidaan saattaa voimaan takautuvasti enintään kulumassa olevalta ja kolmelta sitä edeltävältä kalenterivuodelta. Samalta ajalta voidaan takautuvasti määrätä vakuutusmaksu laiminlyöntikorotuksiin. Eläkelaitos voi periä vakuutusmaksua enintään maksuunpanovuotta seuraavat viisi vuotta (ks. luku 6 kohta 6.1.3).

Aloittava yrittäjä

Yleiskirjeessä A 31/2000 kerrotaan YEL:n 9 § 2 momentin mukaisesta aloittavan yrittäjän vakuutusmaksualennuksesta. Edellä mainitun yleiskirjeen ohjeita noudatetaan niihin yrittäjiin, jotka aloittavat yritystoiminnan ensimmäisen kerran 1.1.2001 tai sen jälkeen.

Yrittäjiin, jotka ovat aloittaneet ensimmäisen YEL:n piiriin kuuluvan yritystoiminnan ennen 1.1.2001, sovelletaan ennen 1.1.2001 voimassa olleita vakuutusmaksun alennusta koskevia säännöksiä.

Oikeus aloittavan yrittäjän vakuutusmaksualennukseen on vain YEL:n piiriin kuuluvilla yrittäjillä.

Uudessa 1.1.2001 voimaan tulleessa laissa ja vanhassa 1.1.1993 voimaan tulleessa laissa aloittavan yrittäjän käsite poikkeaa toisistaan (ks. yleiskirje A 8/92 Aloittavan yrittäjän vakuutusmaksualennus).

4.4

Vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyönti

Jos lain piiriin kuuluva yrittäjä laiminlyö vakuutuksen ottamisen, Eläketurvakeskus tai Mela ottaa vakuutuksen yrittäjän puolesta. Vakuutuksen ottamisesta annetaan perusteltu päätös (pakkovakuutus päätös), johon liitetään valitusosoitus.

Lakiosasto

29.11.2001

4.4.1

Eläketurvakeskus ottaa vakuutuksen

Eläketurvakeskus valvoo YEL-yrittäjien vakuuttamisvelvollisuutta. Eläketurvakeskus kehottaa vakuuttamisvelvollisuutensa laiminlyönyttä yrittäjää ottamaan vakuutuksen. Mikäli yrittäjä ei kehotuksesta huolimatta ota itse vakuutusta, Eläketurvakeskus ottaa vakuutuksen yrittäjän puolesta ja antaa siitä päätöksen (pakkovakuutus päätös).

Päätöksessä Eläketurvakeskus vahvistaa lain piiriin kuulumisen alkamisajan ja vakuutusyhtiön (YEL 12 § 1 mom.). Vakuutus järjestetään eläkevakuutusyhtiöissä niiden YEL-vakuutuskannan suuruuden mukaisessa suhteessa.

Vakuutus voidaan tehdä takautuvasti enintään kulumassa olevalle ja kolmelle sitä edeltävälle kalenterivuodelle. Tällöin kuluva vuosi on se vuosi, jolloin pakkovakuutus päätös annetaan. Jos vakuutettu itse ottaa vakuutuksen, kuluvaksi vuodeksi katsotaan se vuosi, jona vakuutushakemus on tullut vireille.

Eläketurvakeskuksen pakkovakuutus päätöksen perusteella eläkelaitos antaa työtulopäätöksen, jossa vakuutus määrätään alkamaan pakkovakuutus päätöksessä todetusta alkamisajasta. Lisäksi eläkelaitos määrää vakuutusmaksun laiminlyöntikorotuksineen sekä perii vakuutusmaksun.

Yrittäjällä on oikeus hakea valittamalla muutosta työtulopäätökseen. Vakuutusmaksun maksuunpanosta hän voi tehdä erikseen perustevalituksen (TEL 22 §).

Yrittäjä voi hakea muutosta joko Eläketurvakeskuksen pakkovakuutus päätökseen tai pakkovakuutus päätöksen perusteella annettuun eläkelaitoksen työtulopäätökseen tai molempiin. Muutoksenhakuelimelle lausuntoa annettaessa toimivalta pakkovakuutus päätöksen osalta on Eläketurvakeskuksella ja työtulopäätöksen osalta eläkelaitokseen. Sen, joka antaa lausunnon muutoksenhakuelimelle, tulisi pyytää asiasta myös toisen osapuolen kanta (ks. myös luku 9 kohta 9.5.1)

4.4.2

Maatalousyrittäjien eläkelaitos ottaa vakuutuksen

Maatalousyrittäjien vakuuttamisvelvollisuutta valvoo Mela. Se vahvistaa vakuutuksen ja työtulon sekä laiminlyöntikorotuksen määrän päätöksellä, johon liitetään valitusosoitus (MYEL 12 § 1 ja 2 mom.). Mela perii myös vakuutusmaksut.

Myös MYEL-vakuutus voidaan ottaa takautuvasti enintään kulumassa olevalle ja kolmelle sitä edeltävälle kalenterivuodelle samoin periaattein

Lakiosasto

29.11.2001

kuin YEL-vakuutus. Vakuutusmaksua voidaan periä maksuunpanovuotta seuraavat viisi vuotta.

4.4.3

Laiminlyöntikorotus

Laiminlyöntikorotuksen määrittämisestä tai siitä luopumisesta on ohjeet yleiskirjeessä A 41/97 YEL:n ja MYEL:n 1.1.1998 voimaan tulevat muutokset sekä YEL-vakuutuksen päättäminen taannehtivasti.

Laiminlyöntikorotukseen on oikeus hakea muutosta perustevalituksella.

YEL

Eläketurvakeskus ilmoittaa pakkovakuutus päätöksessä, että eläkelaitos määrää ja perii vakuutusmaksun laiminlyöntikorotuksineen. Laiminlyöntikorotus on 30 prosenttia, jolla eläkelaitos korottaa laiminlyöntiajalta määräytyvää, laskuperustekorolla korkoutettua vakuutusmaksua.

MYEL

Vakuutusmaksun laiminlyöntikorotuksineen määrää ja perii Mela, joka ilmoittaa korotuksesta työtulopäätöksen yhteydessä. MYEL-vakuutettu saa näin mahdollisuuden hakea valittamalla muutosta myös laiminlyöntikorotukseen.

Laiminlyöntikorotuksesta luopuminen

Laiminlyöntikorotuksesta voidaan luopua tietyissä tilanteissa. Ohjeet luopumisesta on annettu yleiskirjeessä A 41/97. Näitä ohjeita noudatetaan sekä YEL- että MYEL-vakuutuksen osalta.

Korotusta ei määrätä seuraavissa tilanteissa:

- jos yrittäjä on ollut vakuutettuna virheellisesti toisen lain mukaan
- vakuuttamisvelvollisuus on ollut tulkinnanvarainen
- yrittäjälle on annettu virheellistä tietoa vakuuttamisvelvollisuudesta
- alkamisaika on tulkinnanvarainen
- sosiaaliset syyt, esimerkiksi yrittäjä on iäkäs ja vakavasti sairas
- yrittäjän kuoleman jälkeen
- vapaaehtoinen vakuutus muuttuu pakolliseksi

4.5

Kuolleen yrittäjän vakuuttaminen

YEL-yrittäjän kuoleman jälkeen vakuutusta ei voida ottaa ellei Eläketurvakeskus kuolinpesän osakkaan hakemuksesta erityisestä syystä toisin päätä (YEL 2 § 2 mom.).

Lakiosasto

29.11.2001

Kuolleen maatalousyrittäjän vakuuttaminen tapahtuu samojen periaatteiden mukaan. Asiasta on säädetty MYEL:n 3 §:n 2 momentissa. Nämä asiat käsittelee Mela.

Asia tulee vireille yleensä siten, että perhe-eläkkeen hakijan eläkehakemuksessa mainitaan edunjättäjän harjoittamasta yrittäjä- tai maatalousyrittäjätoiminnasta, jota ei ole vakuutettu. Käsittelevä eläkelaitos pyytää asiasta lausunnon Eläketurvakeskukselta tai Melalta.

Yleiskirjeet:

A 14/86 MYEL 3 §:n ja YEL 2 §:n muuttamisesta

A 13/98 Eläkehakemuksen ratkaisevan laitoksen määräytyminen

YEL

Eläketurvakeskus lähettää hakijalle YT-lomakkeen ja kirjeen, jossa kerrotaan vakuutuksen ottamisen edellytykset. Jos hakija palauttaa lomakkeen, Eläketurvakeskus lähettää YEL-vakuutusasian lausunnon sille eläkelaitokselle, josta hakija on ilmoittanut haluavansa ottaa vakuutuksen.

Eläkelaitoksen lausunnon saatuaan Eläketurvakeskus kuulee vielä hakijaa ja ilmoittaa hänelle tiedot perhe-eläkkeen suuruudesta, sen jakautumisesta edunsaajien kesken sekä vakuutusmaksun suuruuden ja lähettää hakijalle maksusitoumuslomakkeen. Tässä vaiheessa hakija voi vielä luopua vakuutuksen hakemisesta. Jos hakija päättää ottaa vakuutuksen ja sitoutuu maksamaan vakuutusmaksun, ilmoittaa hän siitä Eläketurvakeskukselle.

Eläketurvakeskus ratkaisee, saako hakija ottaa YEL-vakuutuksen kuolleelle yrittäjälle. Jos Eläketurvakeskus suostuu hakemukseen, se toimittaa asiakirjat hakijan ilmoittamaan eläkelaitokseen vakuutuksen ja tulojen vahvistamista varten. Eläkelaitos antaa työtulopäätöksen, johon liitetään valitusosoitus.

Jos Eläketurvakeskus ei suostu hakemukseen, ei ratkaisusta ole muutoksenhakuoikeutta. Asiasta voi valittaa vasta perhe-eläkepäätöksen yhteydessä.

MYEL

Maatalousyrittäjän vakuuttamisen osalta menettely on muutoin samanlainen paitsi että työtulopäätöksen antaa Mela.

4.6

YEL-vakuutuksen siirtäminen toiseen yhtiöön tai eläkekassaan

Vakuutettu voi siirtää YEL-vakuutuksen toiseen eläkelaitokseen sanomalla vakuutuksen irti viimeistään kolme kuukautta ennen vakuutus-

Lakiosasto

29.11.2001

kauden (kalenterivuosi) päättymistä eli syyskuun loppuun mennessä. Kun vakuutus irtisanotaan, on yrittäjän kerrottava, mihin eläkelaitokseen hän siirtää vakuutuksensa. Vakuutus siirtyy toiseen yhtiöön seuraavan vuoden alusta. Uusi eläkelaitos ei anna uutta työtulopäätöstä, ellei työtulon määrä samalla muutu.

Vakuutuksen siirto toiseen yhtiöön tapahtuu käytännössä yleensä niin, että yrittäjä tekee uuden vakuutushakemuksen toiseen yhtiöön ja valtuuttaa tämän yhtiön irtisanomaan vanhan vakuutuksensa.

4.7

Vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttaminen

Yrittäjä voidaan vapauttaa YEL:n tai MYEL:n mukaisesta vakuuttamisvelvollisuudesta, jos hänen oma tai hänen omaistensa perhe-eläketurva on muun ansiotyön perusteella riittävä (MYEL 4 § 1 mom., YEL 3 § 1 mom.). Vapauttamisesta annetaan valituskelpoinen päätös.

Jos yrittäjällä on voimassa oleva vakuutus ja työtulopäätös on lainvoimainen, vapautus myönnetään toistaiseksi hakemista seuraavasta päivästä, kuitenkin niin pitkäksi ajaksi kuin vapautuksen edellytykset ovat olemassa.

Jos vakuutusta ei ole tai työtulopäätös ei vielä ole lainvoimainen, vapautus voidaan myöntää samalle ajalle kuin vakuutus voidaan tehdä takautuvasti.

Vapautuksen saanut yrittäjä voi hakeutua takaisin YEL-vakuutuksen piiriin, jos hän terveydentilansa ja muiden olosuhteiden puolesta täyttää vakuuttamisen edellytykset. Takaisin lain piiriin hyväksymisestä annetaan valituskelpoinen päätös.

Vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamisen edellytykset on säädetty sosiaali- ja terveysministeriön päätöksessä YEL 3 §:n ja MYEL 4 §:n soveltamisesta (494/94).

Yleiskirje A 32/94 Yrittäjien vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttaminen

Vuoden 2002 alusta tulee voimaan YEL:n 3 §:n ja MYEL:n 4 §:n muutos, jonka mukaan yrittäjä ei ole vakuuttamisvelvollinen, jos yrittäjätoiminnan perusteella ei kartu enää eläkettä. Asiasta annetaan valituskelpoinen päätös. YEL-yrittäjien osalta päätöksen antaa Eläketurvakeskus, jos yrittäjällä ei ole vakuutusta. Jos yrittäjällä on vakuutus, päätöksen antaa vakuutuksen myöntänyt eläkelaitos. MYEL-yrittäjien osalta päätöksen antaa aina Mela. Jos yrittäjällä on rinnakkain sekä YEL- että MYEL-toimintaa, asian käsittelee Eläketurvakeskus.

Lakiosasto

29.11.2001

Vuoden 2002 alusta nykyiset vapautussäännökset kumotaan. Nykyisten säännösten mukaan myönnetyt vapautukset kuitenkin jatkuvat niin kauan kuin vapautuksen edellytykset ovat edelleen olemassa.

Käsitlevä laitos

YEL:n mukaisesta vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamista haetaan Eläketurvakeskukselta, joka käsittelee hakemuksen ja antaa päätöksen. Samoin vapauttamisen keskeyttämistä YEL:stä vapautettu hakee Eläketurvakeskukselta.

MYEL:n mukaisesta vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamista haetaan Melalta, joka käsittelee hakemuksen ja antaa päätöksen.

Jos yrittäjä hakee vapautusta YEL:n ja MYEL:n mukaisesta vakuuttamisvelvollisuudesta samanaikaisesti, asian käsittelee ja päätöksen antaa Eläketurvakeskus.

Lakiosasto

29.11.2001

SISÄLLYSLUETTELO

5	TYÖNTEKIJÖIDEN VAKUUTTAMINEN JA VAKUUTUSMAKSUT.....	1
5.1	Vakuuttaminen	1
5.2	TEL-vakuuttaminen	2
5.2.1	Työnantaja ottaa vakuutuksen.....	3
5.2.1.1	Vakuutuksen vahvistaminen	3
5.2.1.2	Vakuutusmaksu	3
5.2.1.3	Vakuutusmaksun korottaminen myöhässä otetun vakuutuksen vuoksi.....	4
5.2.2	Pakkovakuuttaminen	5
5.2.3	Pakkovakuutus erityistilanteissa	6
5.2.3.1	Konkurssi	6
5.2.3.2	Osoitteeltaan tuntematon työnantaja	6
5.2.3.3	Yritystoiminta päätynyt.....	6
5.2.3.4	Työnantaja kuollut.....	7
5.2.4	Pakkovakuutus päätöksen oikeudellinen luonne	7
5.2.5	Eläkelaitoksen toimenpiteet pakkovakuutus päätöksen johdosta	7
5.2.6	Vakuutusmaksun vanhentuminen.....	8
5.2.7	TEL-vakuutuksen siirto vakuutusyhtiöstä toiseen	8
5.3	LEL- ja TaEL-vakuuttaminen.....	9
5.3.1	Vakuutusmaksun laiminlyönti	9
5.3.2	Vakuutusmaksu takautuvan vakuuttamisen ajalta	9
5.4	MEL-vakuuttaminen ja vakuutusmaksu.....	10
5.5	Väärinvakuuttamisen oikaisu.....	10
5.6	Työnantajan vapauttaminen vakuutusmaksuista (MaVa).....	10
5.7	Työntekijäin eläkemaksu	11

Lakiosasto

29.11.2001

5 TYÖNTEKIJÖIDEN VAKUUTTAMINEN JA VAKUUTUSMAKSUT

5.1 Vakuuttaminen

Työnantaja on velvollinen järjestämään ja kustantamaan eläketurvan työntekijälleen sen vuoden alusta, jona työntekijä täyttää 14 vuotta. Nykyisin vakuuttamisvelvollisuus koskee lähes kaikkea työsuhteessa tehtyä työtä.

Yksityisen työnantajan palveluksessa työsuhteessa tehtyyn työhön sovelletaan työntekijäin eläkelakia (TEL), lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelakia (LEL) tai taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelakia (TaEL). Merimiehet vakuutetaan merimieseläkelain (MEL) mukaan.

Vakuuttamisasioiden käsittelyssä noudatetaan hallintomenettelylain periaatteita (TEL 10 c §, ks. luku 2).

- TEL Työnantaja järjestää TEL-eläkevakuutuksen työeläkevakuutusyhtiöistä annetussa laissa (354/1997) tarkoitetussa vakuutusyhtiössä, vakuutus-kassalain (1164/1992) tarkoittamassa eläkekassassa tai eläkesäätiölain (1774/1995) mukaisessa eläkesäätiössä. Eläkevakuutusyhtiö ja eläkekassa perivät työnantajalta TEL-vakuutusmaksun. Eläkesäätiössä työnantaja maksaa säätiölle kannatusmaksuja.
- LEL ja TaEL LEL- ja TaEL-työnantajat maksavat oma-aloitteisesti vakuutusmaksun. Työnantaja hoitaa LEL-vakuuttamisen maksamalla vakuutusmaksut LEL Työeläkekassalle ja TaEL-vakuuttamisen maksamalla vakuutusmaksut Esiintyvien taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmien eläkekassalle (ETEK).
- MEL MEL:in piiriin kuuluvien työntekijöiden vakuuttaminen hoidetaan Merimieseläkekassassa.
- Lisäeläke Ennen 1.1.2001 työnantajalla oli mahdollisuus järjestää TEL:n piiriin kuuluville työntekijöille vähimmäisehdot ylittävä eläketurva ja rekisteröidä se Eläketurvakeskuksessa (TEL 11 §:n mukainen rekisteröity lisäeläke). Tätä mahdollisuutta ei ole enää edellä mainitun ajankohdan jälkeen. Ennen 1.1.2001 tehdyt lisäeläkejärjestelyt ovat kuitenkin edelleen voimassa.

Yleiskirje A 27/2000 Rekisteröityjen lisäetujen sulkeminen

Lisäeläkevakuutuksia koskevien asioiden käsittelyssä noudatetaan samoja periaatteita kuin lakisääteisessä vakuutuksessa.

Lakiosasto

29.11.2001

Vapaaehtoinen vakuutus

Työnantaja voi järjestää vapaaehtoisen vakuutuksen luottamustoimen tai ulkomaan työn osalta.

Vapaaehtoista ja lakisääteistä vakuuttamista koskevien asioiden käsittelyssä noudatetaan samoja periaatteita.

Eläketurvakeskuksen soveltamispäätös

Eläketurvakeskus voi eläkelaitoksen, työnantajan tai työntekijän hake-
muksesta antaa valituskelpoisen päätöksen siitä, mitä eläkelakia mää-
rättyyn työhön tai henkilöön on sovellettava (TEL 1 § 7 mom., LEL 1 § 4
mom., TaEL 1 § 6 mom.).

Työntekijän eläketurva työnantajan laiminlyötyä eläketurvan järjestämisen

Vaikka työnantaja olisi laiminlyönyt työntekijänsä vakuuttamisen, on
työntekijällä oikeus saada eläkettä kyseisen työsuhteen perusteella, mi-
käli työsuhtetiedot voidaan todentaa jälkikäteen. Ellei vakuutusmaksuja
saada perityksi työnantajalta, eläke tulee yhteisesti kustannettavaksi ta-
sausjärjestelmän kautta.

Työsuhteiden rekisteröinti

Eläkelaitos ilmoittaa vakuutuksen Eläketurvakeskukselle, joka ylläpitää
keskitetysti eläkejärjestelmän rekistereitä työnantajien eläkevakuutusten
ja työntekijöiden työsuhteiden osalta (TEL 14 §). Myös rekisteröidyt lisä-
eläkkeet ja vapaaehtoiset vakuutukset rekisteröidään.

Työntekijällä on oikeus koska tahansa tarkistaa, ovatko hänen työsuh-
detietonsa työnantajan ilmoitusten perusteella oikein rekisteröidyt.
Työntekijällä on myös oikeus pyytää eläkelaitokselta valituskelpoinen
päätös työsuhteen kestosta ja eläkkeen perusteena olevan palkan mää-
rystä (ns. SITO-päätös, TEL 10 a §).

5.2

TEL-vakuuttaminen

Työnantajan tulee järjestää eläketurva, kun työntekijän työsuhde täyttää
TEL:n piiriin kuulumisen edellytykset eli työsuhde on jatkunut TEL:ssä
säädetyn odotusajan 30 päivää ja ansiot ovat vähintään TEL:n rajamää-
rän suuruiset. Jos kuukausiansiot vaihtelevat yli ja alle rajamäärän, va-
kuuttaminen voi vaihtua TEL:n ja TaEL:n välillä.

Yleiskirjeet:

A 44/97 Lyhyiden työsuhteiden vakuuttaminen

Lakiosasto

29.11.2001

A 5/01 TEL-työsuhteen selvittäminen ja vakuuttaminen

Lakiosaston tiedote A 3/99 Palkattoman poissaolon aikaiset sa-
tunnaiset palkat ja TEL- TaEL- rajanveto**Järjestelyaika**

Työnantajan tulee ottaa TEL-vakuutus eläkelaitoksesta kolmen kuu-
kauden kuluessa (ns. järjestelyaika) ensimmäisen TEL:n piiriin kuulu-
van työsuhteen alkamispäivästä. Jollei työnantaja oma-aloitteisesti tai
kehotuksen saatuaan järjestä vakuutusta, Eläketurvakeskus ottaa va-
kuutuksen työnantajan puolesta (pakkovakuutus).

5.2.1

Työnantaja ottaa vakuutuksen

5.2.1.1

Vakuutuksen vahvistaminen

Työnantaja tekee TEL-vakuutusyhtiöön vakuutushakemuksen ja työ-
suhdeilmoituksen vakuutettavista työntekijöistä. Vakuutusyhtiö on vel-
vollinen antamaan lain vähimmäisehdot täyttävän vakuutuksen työnan-
tajalle, lukuun ottamatta TEL:n 3 §:n poikkeussäännöstä keskinäisten
vakuutusyhtiöiden osalta.

Vakuutusyhtiö toimittaa työnantajalle ilmoituksen, vakuutuskirjan, va-
kuutus sopimuksen vahvistamisesta ja pitää vakuutuksen voimassa. Jos
työnantaja ei ole enää TEL-vakuuttamisvelvollinen, työnantaja ilmoittaa
asiasta vakuutusyhtiölle, joka tarkistaa, että perusteet lakkauttamiselle
ovat olemassa ja lakkauttaa vakuutuksen.

Työnantaja voi tietyin edellytyksin järjestää työntekijöidensä eläketurvan
perustamalla oman eläkekassan tai -säätiön. Myös liittyminen jo ole-
massa olevaan kassaan tai säätiöön voi olla mahdollista.

Eläkelaitos ilmoittaa vakuutustiedot edelleen Eläketurvakeskuksen re-
kistereihin.

Työnantajan tulee ilmoittaa eläketurvan järjestämisestä myös työnteki-
jölleen laittamalla työpaikalle tiedonannon siitä, missä eläkelaitoksessa
työntekijöiden eläketurva on järjestetty (TEA 24 §).

5.2.1.2

Vakuutusmaksu

Vakuutusyhtiö määrää työnantajan maksettavaksi vakuutusmaksun so-
siaali- ja terveysministeriön vuosittain vahvistamien perusteiden mu-
kaan.

Lakiosasto

29.11.2001

Vakuutusmaksu lasketaan prosentteina työntekijän palkasta. Maksu määräytyy eri tavalla pientyönantajilla ja suurtyönantajilla. Vakuutusmaksuun sisällytetään laskuperustekorona suuruinen jatkuva korko teoreettisesta eräpäivästä varsinaiseen eräpäivään. Vakuutusyhtiö perii määräämänsä vakuutusmaksut ja vakuutusmaksun viivästyessä määrää vakuutusmaksulle viivästyskorkoa.

Eläkekassa määrää työnantajan maksettavaksi vakuutusmaksun, joka lasketaan prosentteina palkkasummasta.

Eläkesäätiössä työnantaja maksaa kannatusmaksuja joko kullekin työnantajalle kohdistuvien todellisten kustannusten mukaan tai tasavan mallin mukaan, jolloin maksu määräytyy esimerkiksi työnantajien maksamien palkkojen mukaisessa suhteessa.

Yleiskirje

A 33/2000 I Vakuutusmaksuprosentteja vuodelle 2001

II Laskuperustekorko

III Eläkepalkan vähennyskerroin vuodelle 2001

5.2.1.3

Vakuutusmaksun korottaminen myöhässä otetun vakuutuksen vuoksi

Jos työnantaja ei ota TEL-vakuutusta kolmen kuukauden kuluessa ensimmäisen TEL:n piiriin kuuluvan työsuhteen alkamisesta, vakuutusyhtiö ja eläkekassa määräävät vakuutusmaksun korotuksen laiminlyöntiajalta. Korotus voi olla enintään vakuutusmaksun suuruinen (TEL 15 § 1 momentti).

Eläketurvakeskus on antanut ohjeet korotuksen määräämisestä. Yleensä laiminlyöntikorotus on 10 prosenttia laskuperustekorolla korkoutetusta vakuutusmaksusta. Korotusprosentti voi olla suurempi räikeimmissä laiminlyöntitapauksissa.

Vakuutusyhtiö ja eläkekassa ratkaisevat, korottavatko ne vakuutusmaksua laiminlyönnin vuoksi vai luopuvatko ne korotuksesta. Eläkelaitokset luopuvat korotuksista, jotka ovat määrältään pieniä, enintään 500 markkaa. Myös eräissä erityisissä tilanteissa eläkelaitokset päättävät, onko korotuksesta syytä luopua. Erityistilanteissa eläkelaitokset noudattavat Eläketurvakeskuksen omaksumaa vakiintunutta käytäntöä. Näitä tilanteita on selostettu yleiskirjeessä A 41/96 kohdassa 3.2.4.

Työnantaja voi tehdä maksuunpanosta TEL 22 §:n mukaisen perustevalituksen. Valitusaika lasketaan maksuunpanon eräpäivästä. (ks. luku 9 kohta 9.4.3)

Lakiosasto

29.11.2001

Yleiskirjeet:

- A 19/96 TEL- ja YEL-vakuutusmaksun korottaminen eläkejärjestelyn viivästyessä
- A 41/96 Pakkovakuuttaminen ja myöhässä otettu TEL-vakuutus (TEL 15§)

5.2.2

Pakkovakuuttaminen

Eläketurvakeskus valvoo muun muassa verottajalta tai työsuhdeselvityspyynnöistä saamiensa tietojen perusteella, että työnantajat täyttävät TEL-vakuuttamisvelvollisuutensa. Jos työnantaja ei ole ottanut lainkaan TEL-vakuutusta, Eläketurvakeskus kehottaa valvonnassa saamiensa tietojen perusteella työnantajaa ottamaan vakuutuksen tai antamaan vastineen kehotuksen johdosta. Ellei työnantaja Eläketurvakeskuksen kehotuksestaan ota vakuutusta, Eläketurvakeskus hoitaa työsuhteiden selvittelyn ja ottaa työnantajan kustannuksella vakuutuksen eläkelaitoksesta (TEL 15 §).

Yleiskirje A 41/96 Pakkovakuuttaminen ja myöhässä otettu TEL-vakuutus (TEL 15 §)

Pakkovakuutus päätös

Jos työnantaja on TEL-vakuuttamisvelvollinen eikä ota vakuutusta Eläketurvakeskuksen kehotuksesta huolimatta, Eläketurvakeskus ottaa vakuutuksen työnantajan kustannuksella vakuutusyhtiöstä ja antaa siitä päätöksen, johon liitetään valitusosoitus (pakkovakuutus päätös).

Eläketurvakeskuksen pakkovakuutus päätöksessä todetaan se vakuutusyhtiö, josta Eläketurvakeskus on ottanut vakuutuksen. Lisäksi päätöksessä todetaan työnantajan TEL-vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyöntiaika. Se on vakuutukseen sisältyvän ensimmäisen TEL:n piiriin kuuluvan työsuhteen alkamispäivästä vakuutuksen ottamispäivään. Työnantaja on päätöksessä todetusta laiminlyöntiajan alkamisesta lähtien TEL-vakuuttamisvelvollinen.

Päätöksen liitteenä on vakuutukseen liitettävät työsuhdetiedot. Päätös valitusosoituksineen toimitetaan työnantajalle, jolla on muutoksenhakuoikeus päätöksestä (TEL 21 §). Pakkovakuutus päätös lähetetään tiedoksi myös vakuutusyhtiölle vakuutuksen voimaansaattamista varten.

Vakuutusyhtiöllä ja työnantajan vakuutuksen piiriin kuuluvilla työntekijöillä ei ole päätöksestä valitusoikeutta.

Lakiosasto

29.11.2001

5.2.3

Pakkovakuutus erityistilanteissa

5.2.3.1

Konkurssi

Työnantaja ei voi ottaa itse vakuutusta konkurssimenettelyn aikana. Tämän vuoksi Eläketurvakeskus ottaa vakuutuksen työnantajan kustannuksella ja osoittaa päätöksen pesähoitajalle. Pesähoitajalla on valitusoikeus pakkovakuutuspäätöksestä. Vakuutuksen voimaan saattamisen jälkeen vakuutusyhtiö valvoo vakuutusmaksusaatavansa kärkeä oikeudessa.

Konkurssimenettelyn päätyttyä työnantajat, joiden yhtiömiehet ovat henkilökohtaisesti vastuussa vakuutusmaksuista, ja työnantajana toiminut yksityishenkilö ovat itse velvollisia hoitamaan työntekijöidensä eläkevakuutuksen. Näin ollen Eläketurvakeskus kehottaa tällaisia työnantajia ottamaan vakuutuksen ja ottaa tarvittaessa vakuutuksen työnantajan kustannuksella. Osakeyhtiö, jonka toiminta päättyi konkurssiin, ei voi ottaa enää itse vakuutusta eikä Eläketurvakeskus tämän vuoksi anna työnantajalle kehotusta työntekijöiden eläketurvan hoitamiseksi. Eläketurvakeskus ottaa pakkovakuutuksen.

5.2.3.2

Osoitteeltaan tuntematon työnantaja

Eläketurvakeskus ottaa vakuutuksen myös siinä tapauksessa, että työnantajaa ei ole enää mahdollista kuulla esimerkiksi sen vuoksi, että työnantajan osoite ei ole tiedossa. Eläketurvakeskus kuuluttaa Virallisessa lehdessä siitä, että se on antanut työnantajalle kehotuksen ottaa vakuutus. Jos työnantaja ei ota TEL-vakuutusta, Eläketurvakeskus ottaa eläkevakuutusyhtiöstä TEL 15 §:n mukaisen vakuutuksen työnantajan kustannuksella. Eläketurvakeskus antaa asiasta valituskelpoisen päätöksen ja ilmoittaa päätöksestä kuulutuksella Virallisessa lehdessä. Eläkelaitos, josta vakuutus on otettu, perii vakuutusmaksun työnantajalta.

5.2.3.3

Yritystoiminta päätynyt

Yritystoiminnan päättyminen ei yleensä poista työnantajan velvollisuutta ottaa TEL-vakuutus. Vakuuttamisvelvollisuutta ei myöskään poista työnantajan taloudellinen tilanne, esimerkiksi varattomuus. Tällöin Eläketurvakeskus kehottaa työnantajaa ottamaan vakuutuksen. Ellei työnantaja ota vakuutusta, Eläketurvakeskus ottaa pakkovakuutuksen työnantajan kustannuksella.

Lakiosasto

29.11.2001

Työnantaja ei itse voi ottaa vakuutusta edellä mainituissa työnantajan konkurssiin liittyvissä tilanteissa. Myöskään rekisteröity yhtiö tai yhteisö, joka on purkautunut julkisen haasteen johdosta, ei voi enää ottaa vakuutusta.

5.2.3.4

Työnantaja kuollut

Jos työnantaja ei eläessään ottanut TEL-vakuutusta, kuolinpesän osakkaat ovat vastuussa vakuutuksen ottamisesta. Eläketurvakeskus ottaa pakkovakuutuksen kuolinpesän kustannuksella, jos kuolinpesän osakkaat eivät kehotuksesta huolimatta ota vakuutusta.

5.2.4

Pakkovakuutus päätöksen oikeudellinen luonne

Eläketurvakeskuksen pakkovakuutus päätöksen merkitys työnantajaan nähden on, että päätöksellä todetaan työnantajan olevan päätöksessä mainitusta ajankohdasta TEL-vakuuttamisvelvollinen. Eläkelaitokseen nähden päätöksen merkitys on, että sen perusteella eläkelaitos voi saattaa TEL-vakuutuksen voimaan.

Pakkovakuutus päätöksen liitteessä todetaan myös vakuutukseen kuuluvat työntekijät, heidän työsuhdeaikansa sekä palkkansa. Pakkovakuutus päätös ei kuitenkaan saavuta oikeusvoimaa päätöksen perusteena olevien työsuhteiden osalta. Eläkelaitos voi korjata Eläketurvakeskuksen päätöksessä olevaa työsuhdeaikaa tai palkkaa ja muuttuneiden työsuhdetietojen perusteella myös aikaisempaa vakuutusmaksun maksuunpanoan. Maksuunpanosta työnantajalla on oikeus tehdä perustevalitus.

Yleiskirje A 41/96 Pakkovakuuttaminen ja myöhässä otettu TEL-vakuutus (TEL 15 §)

5.2.5

Eläkelaitoksen toimenpiteet pakkovakuutus päätöksen johdosta

Vakuutusyhtiö saattaa TEL-vakuutuksen voimaan Eläketurvakeskuksen pakkovakuutus päätöksen perusteella ja lähettää työnantajalle vakuutus kirjan. Lisäksi eläkelaitos ilmoittaa Eläketurvakeskuksen työsuhderekisteriin vakuutukseen kuuluvat työsuhteet.

Vakuutusyhtiö määrää työnantajalle vakuutusmaksun sekä päättää, tuleeeko pakkovakuutuksen johdosta myös laiminlyöntikorotusta. Pääsääntöisesti korotus on 30 prosenttia laskuperustekorolla korkoutetusta vakuutusmaksusta. Korotus saa olla enintään vakuutusmaksun suuruinen. Oikeuskäytännössä korotuksesta on luovuttu eräissä tilanteissa. Näitä tilanteita on selostettu yleiskirjeessä A 41/96 kohdassa 2.4.

Lakiosasto

29.11.2001

Vakuutusyhtiö perii työnantajalta vakuutusmaksun. Vakuutusmaksujen perintää on selostettu luvussa 6.

Työnantajalla on oikeus tehdä maksuunpanosta TEL 22 §:n mukainen perustevalitus (ks. luku 9 kohta 9.4.3).

Lisäksi eläkelaitos antaa TEL 10 a §:n mukaisen päätöksen (SITO) niiden Eläketurvakeskuksen päätökseen sisältyvien työsuhteiden osalta, jotka ovat tulleet työsuhdeselvittelyinä vireille Eläketurvakeskukseen. SITO-päätöksestä on muutoksenhakuoikeus työntekijällä ja työnantajalla.

Yleiskirje A 38/90 Työsuhdetietojen sitovuus

5.2.6

Vakuutusmaksun vanhentuminen

TEL-vakuutusmaksuihin sovelletaan vanhentumisasetuksen mukaista kymmenen vuoden vanhentumisaikaa.

TEL-vakuutusmaksun ja siihen liittyvien laiminlyöntikorotusten määräytymishetki on lopullisen TEL-vakuutusmaksun eräpäivä. Tämä ajankohda on vakuutusyhtiöissä ja useassa eläkekassassa kesäkuun 20. päivä palkanmaksua seuraavana kalenterivuonna. Kymmenen vuoden vanhentumisaika alkaa tästä ajankohdasta.

Esimerkki:

Vakuuttamisvelvollisuuden alainen palkka on maksettu ajalla 1.6.2000-30.8.2000. Näiden palkkojen lopullinen vakuutusmaksu eräännyy maksettavaksi seuraavan kalenterivuoden kesäkuun 20. päivä eli 20.6.2001. Näiden palkkojen viimeinen maksuunpanopäivä on 20.6.2011.

Yleisen kymmenen vuoden vanhentumisajan katkaisemiseksi riittää, että velkoja muistuttaa velallista yksilöivästi velasta. Vanhentumisen katkaisee myös velan laillinen hakeminen, esimerkiksi konkurssivalvonta tai ulosmittausyritys.

Yleiskirje A 37/95 TEL-vakuutusmaksun vanhentuminen

5.2.7

TEL-vakuutuksen siirto vakuutusyhtiöstä toiseen

Työnantaja voi siirtää TEL-vakuutuksen toiseen eläkelaitokseen sanomalla vakuutuksen irti viimeistään kolme kuukautta ennen vakuutuskauden (kalenterivuosi) päättymistä eli syyskuun loppuun mennessä.

Lakiosasto

29.11.2001

5.3

LEL- ja TaEL-vakuuttaminen

Työnantaja ei tee LEL- eikä TaEL-vakuuttamisen osalta erillistä vakuutus sopimusta eläkekassan kanssa. Työnantaja suorittaa omaaloitteisesti LEL Työeläkekassalle LEL-vakuutusmaksut ja ETEK:lle TaEL-vakuutusmaksut sekä toimittaa kyseiselle eläkekassalle työntekijöiden ansiotiedot kerran kuukaudessa viimeistään palkanmaksua seuraavan kuukauden 20. päivänä. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa vuosittain ansioista maksettavat vakuutusmaksuprosentit.

Työnantajan tulee suorittaa LEL- ja TaEL-vakuutusmaksut ansioista, jotka on maksettu työntekijöille lain piiriin kuuluvan työskentelyn perusteella. Jos kuitenkin TaEL-työsuhteessa kuukausiansiot vaihtelevat yli ja alle TEL:n rajamäärän, voi työsuhteen vakuuttaminen tulla siirrettäväksi jaksoissa TEL:iin ja TaEL:iin.

Yleiskirjeet:

A 44/97 Lyhyiden työsuhteiden vakuuttaminen

A 5/2001 TEL-työsuhteen selvittäminen ja vakuuttaminen

Lakiosaston tiedote A 3/99 Palkattoman poissaolon aikaiset satunnaiset palkat ja TEL- TaEL - rajanveto

LEL Työeläkekassa ja ETEK ilmoittavat työntekijöiden vakuutustiedot Eläketurvakeskuksen rekistereihin.

5.3.1

Vakuutusmaksun laiminlyönti

Vakuuttamisvelvollisuuden valvontaa hoitaa LEL- ja TaEL-vakuutusmaksujen osalta LEL Työeläkekassa. Laiminlyöty vakuutusmaksu voidaan korottaa enintään kaksinkertaiseksi. Kyseiset eläkelaitokset perivät vakuutusmaksut ja mahdollisen viivästyskoron työnantajalta.

5.3.2

Vakuutusmaksu takautuvan vakuuttamisen ajalta

Vakuutettaessa LEL- tai TaEL-työtä jälkikäteen vakuutusmaksu tulee maksettavaksi enintään kuluvalta ja tätä edeltävältä viideltä kalenterivuodelta.

Lakiosasto

29.11.2001

5.4

MEL-vakuuttaminen ja vakuutusmaksu

Merimieseläkekassa rekisteröi merimiesten eläkeoikeudet työnantajan työsuhde- ja vuosi-ilmoitusten perusteella. Työntekijä ja työnantaja maksavat kumpikin samansuuruisen vakuutusmaksun Merimieseläkekassalle.

5.5

Väärinvakuuttamisen oikaisu

Jos työnantaja on järjestänyt työntekijänsä eläketurvan väärän eläkelain mukaisesti, väärän eläkelain mukaisesti järjestetyn vakuutuksen perusteella määrättyä vakuutusmaksua oikaistaan enintään kahdelta vuodelta takautuvasti. Ajankohta, jolloin eläkelaitos ilmoittaa työnantajalle virheellisestä vakuuttamisesta, määrää oikaistavan vakuuttamisajan (TEL 15 b §, LEL 10 b §, TaEL 8 a §). Vakuutusmaksut oikaistaan oikean lain mukaisiksi siltä kalenterivuodelta, jona edellä mainittu ilmoitus tehtiin ja tätä edeltävältä kalenterivuodelta. Työntekijän eläketurva sen sijaan määräytyy oikean lain mukaan työsuhteen alusta lähtien.

Yleiskirjeet:

A 34/91	Virheellisen vakuuttamisen oikaiseminen, TEL/TaEL
A 5/92	Virheellisen vakuuttamisen oikaisu, TEL/TaEL, vahvistettu
A 10/2001	Virheellisen vakuuttamisen oikaisua koskevien ohjeiden täydentäminen

Eläketurvakeskuksen ohje 23.4.1992 Virheellisen vakuuttamisen oikaisu

5.6

Työnantajan vapauttaminen vakuutusmaksuista (MaVa)

Työnantaja on saattanut jättää järjestämättä työntekijänsä eläketurvan, koska työsuhteen on katsottu silloisen oikeuskäytännön perusteella jäävän työeläkelakien ulkopuolelle. Jos työnantaja oikeuskäytännön muuttumisen tai muun siihen verrattavan erityisen syyn vuoksi tulee myöhemmin velvolliseksi järjestämään työntekijälleen eläketurvan, Eläketurvakeskus voi hakemuksesta vapauttaa työnantajan maksamasta takautuvia TEL-, LEL- tai TaEL-vakuutusmaksuja joko kokonaan tai osittain (TEL 15 a §, LEL 13 a § ja TaEL 11 §).

Eläketurvakeskus antaa asiasta valituskelpoisen päätöksen työnantajalle ja eläkelaitokselle.

Lakiosasto

29.11.2001

Eläketurvakeskuksen essee 13 TEL 15 a §:n mukainen maksu-
vapautus (MaVa).

5.7

Työntekijäin eläkemaksu

Työsuhteessa olevat palkansaajat osallistuvat ansioeläketurvan kustantamiseen työntekijäin eläkemaksulla. Työntekijäin eläkemaksu on sosi-
aali- ja terveystieteiden ministeriön vuosittain vahvistaman prosenttimäärän suu-
ruinen summa eläkkeen perusteena olevista ansioista.

Työnantaja pidättää työntekijälleen maksamastaan palkasta eläkemak-
sun palkanmaksun yhteydessä. Jos työnantaja ei ole pidättänyt työntekijältä eläkemaksua ollenkaan tai ei ole pidättänyt maksua ajallaan, työnantaja vastaa koko vakuutusmaksusta ja suorittaa eläkelaitokselle vahvistetun vakuutusmaksuprosentin mukaisen vakuutusmaksun tai kannatusmaksun kokonaisuudessaan. (TEL 12 b §, LEL 10 c § ja TaEL 7 a §).

Työntekijäin eläkemaksua vastaava osuus vähennetään eläke-
palkasta (TEL 7 a §, LEL 5 § ja TaEL 4 §).

Työnantaja pidättää TEL:n soveltamispiirissä olevan työntekijän palkasta eläkemaksun siltä osin kuin työnantaja on palkanmaksuhetken tilanteessa velvollinen järjestämään työntekijän eläketurvan. STM:n päätöksessä (29.12.1997/1417) on ohjeet koskien TEL:n piiriin kuuluvia työntekijöitä.

LEL- ja TaEL-ansioiden osalta työnantaja pidättää työntekijältään palkanmaksun yhteydessä eläkemaksun, joka lasketaan vakuutettavaksi tulevan palkan perusteella.

MEL:n piiriin kuuluvaan työntekijään ei sovelleta työntekijäin eläkemaksulakia, vaan heidän vakuutusmaksuvelvollisuutensa määräytyy MEL:n mukaan. MEL-työntekijöillä osuus vakuutusmaksusta on puolet työnantajan kustantaessa toisen puolen.

Yleiskirje A 65/93 Työntekijäin eläkemaksu

Työntekijä ei saa varsinaista päätöstä työntekijäin eläkemaksun pidättämisestä. Työntekijä voi perustevalituksella hakea muutosta eläkemaksun pidättämiseen (ks. luku 9 kohta 9.4.3).

Valituskirjelmään tulee liittää palkkalaskelma, josta eläkemaksun pidätys on nähtävissä.

Lakiosasto

29.11.2001

SISÄLLYSLUETTELO

6	VAKUUTUSMAKSUJEN MAKSUUNPANO JA PERINTÄ	1
6.1	Vakuutusmaksun maksuunpano	1
6.1.1	TEL-vakuutusmaksu	1
6.1.2	LEL- ja TaEL-vakuutusmaksu.....	3
6.1.3	YEL-vakuutusmaksu.....	3
6.1.4	MYEL-vakuutusmaksu.....	4
6.2	Viivästyskorko	4
6.3	Vastuu vakuutusmaksusta	5
6.4	YEL- ja MYEL-vakuutusmaksujen periminen eläkkeestä ja kuntoutusrahasta.....	5
6.5	Vakuutusmaksun ulosotto ja ulosoton keskeytys	5
6.6	Vakuutusmaksun perintäaika	6
6.7	Yrittäjän maksamaton vakuutusmaksu pienentää eläkettä	6
6.8	YEL-vakuutusmaksun jakautuminen pääomaan ja viivästyskorkoon	6
6.9	Muutoksenhaku	7

Lakiosasto

29.11.2001

6

VAKUUTUSMAKSUJEN MAKSUUNPANO JA PERINTÄ

6.1

Vakuutusmaksun maksuunpano

Työnantaja on vastuussa työntekijöidensä vakuuttamisesta ja vakuutusmaksusta. Työnantajan vakuutusmaksun maksuunpanoon vaikuttaa olennaisesti se, minkä työeläkelain mukaan työntekijät vakuutetaan. TEL-työnantajilla vakuutusmaksuun vaikuttaa lisäksi se, onko vakuutus järjestetty vakuutusyhtiössä, eläkesäätiössä vai eläkekassassa.

Yrittäjä järjestää itse oman eläketurvansa ja vastaa ensisijaisesti itse vakuutusmaksuista. Myös se, onko vakuutus otettu vakuutusyhtiössä vai eläkekassassa, vaikuttaa yrittäjän vakuutusmaksuun.

6.1.1

TEL-vakuutusmaksu

Vakuutuksen alkaessa työnantaja ilmoittaa eläkelaitokselle työntekijöille maksetut eläkepalkkaan kuuluvat ansiot. Myös vakuutuksen jatkuessa työnantaja ilmoittaa vuosi-ilmoituksella eläkelaitokselle edellisen vuoden aikana työntekijöilleen maksamiensa eläkepalkkaan kuuluvien ansioiden määrät. Palkkatietojen perusteella eläkelaitos arvioi kullekin vuodelle ennakkomaksun, jonka eläkelaitos perii työnantajalta neljännesvuosittain sovittuina eräkuukausina. Vuosi-ilmoituksen perusteella eläkelaitos määrää edellisen vuoden lopullisen maksun. Ellei työnantaja ilmoita ansiotietoja, eläkelaitos määrää maksut arvioimansa vuosiansion perusteella.

Vakuutuskauden lopullinen vakuutusmaksu ja siitä suoritettava ennakkovakuutusmaksu sekä lopulliseen vakuutusmaksuun sisällytettävä korko määrätään sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamien perusteiden mukaan (TEL:n mukaisen perusvakuutuksen vakuutusehdot 6 §).

Vakuutusyhtiöissä TEL-vakuutusmaksu määrätään prosentteina työntekijän eläkepalkkaan kuuluvista ansioista. Maksuprosentin määrää vuosittain sosiaali- ja terveysministeriö ja siihen sisältyy myös työntekijöiden osuus maksusta. Pientyönantajien (enintään 49 työntekijää) ja suurtyönantajien (vähintään 50 työntekijää) maksut määritellään toisistaan poikkeavalla tavalla.

Vakuutusyhtiön TEL-vakuutusmaksun määrään vaikuttavat edellä mainittu vakuutusmaksuprosentti sekä sosiaali- ja terveysministeriön vakuutusyhtiöiden hakemuksesta vahvistama laskuperustekorko. Lisäksi otetaan huomioon mahdolliset alentavat tai korottavat tekijät, kuten

Lakiosasto

29.11.2001

asiakashyvitys, myöhässä otetun vakuutuksen korotus (laiminlyöntikorotus) tai pakkovakuutuskorotus.

Eläkekassan TEL-vakuutusmaksun ja eläkesäätiön TEL-kannatusmaksun määrään vaikuttavat vastuuvelan/eläkevastuun muutos, muut tuotot sekä eläkelaitoksen muut menot.

Ennakkomaksu

Ennakkomaksu eräännyttäväksi vakuutus sopimuksen, eläkesäätiön tai eläkekassan sääntöjen mukaan. Vakuutusyhtiöiden ja useiden eläkekassojen eräpäivä on neljännesvuosittain sovitun maksukuukauden 20. päivä. Ennakkomaksu voidaan sopia erääntymään aikaisemminkin. Jos vakuutusmaksuja on jo erääntynyt tai erääntymässä, vakuutusyhtiö ja työnantaja voivat tehdä maksusopimuksen.

Työnantaja voi eräissä tilanteissa tehdä sopimuksen vakuutusyhtiön kanssa TEL-ennakkomaksujen maksamisesta oma-aloitteisesti. Näin voidaan menetellä sellaisen työnantajan osalta, jonka palveluksessa on enintään neljä työntekijää tai jonka maksamat palkat ovat enintään 500 000 markkaa vuodessa.

Vuoden 2002 alusta markkojen muuttuessa euroiksi oma-aloitteisen maksun raja muuttuu.

Lopullinen maksu

Vakuutusyhtiöiden ja usean eläkekassan lopullinen vakuutusmaksu eräännyttävä viimeistään palkanmaksua seuraavan kalenterivuoden kesäkuun 20. päivä. Eläkesäätiöissä lopullisen kannatusmaksun eräpäivän päättää hallitus.

Ennakkomaksua hyvitetään laskuperustekorolla ennakkomaksun eräpäivästä lopullisen vakuutusmaksun eräpäivään. Jos lopullinen vakuutusmaksu on suurempi kuin peritty ennakkomaksu, eläkelaitos perii vakuutuksenottajalta puuttuvan maksun. Jos ennakkomaksuna on peritty lopullista maksua enemmän, käytetään liikaa peritty määrä seuraavien erääntyvien ennakkomaksujen hyvitykseen.

Eläkelaitoksen oikeus yksipuolisesti muuttaa eräpäivä

Jos työnantaja on toistuvasti jättänyt vakuutusmaksun suorittamatta viimeistään eräpäivänä tai jos vakuutusyhtiö on joutunut perimään maksua ulosottoteitse, vakuutuksenantajalla on oikeus muuttaa ennakkovakuutusmaksu erääntymään toisin kuin on sovittu (TEL:n mukaisen perusvakuutuksen vakuutusehdot 11 §).

Lakiosasto

29.11.2001

6.1.2

LEL- ja TaEL-vakuutusmaksu

LEL- ja TaEL-vakuutusmaksun perusteena on työntekijän eläkepalkkaan kuuluvat ansiot. LEL- ja TaEL-vakuutusmaksu määräytyy sosiaali- ja terveysministeriön vahvistaman maksuprosentin mukaan.

Työnantaja maksaa eläkelaitokselle oma-aloitteisesti LEL:n ja TaEL:n piiriin kuuluvien ansioiden perusteella vakuutusmaksut palkanmaksua seuraavan kalenterikuukauden 20. päivään mennessä. Jos maksussa on puutteita tai se on laiminlyöty kokonaan, LEL Työeläkekassa perii työnantajalta työntekijän ansioiden perusteella LEL-maksut ja Esiintyvien taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmien eläkekassa TaEL-maksut. Työnantajan liikaa maksamat vakuutusmaksut eläkelaitos palauttaa maksajalle. Poikkeuksena ovat kuitenkin TEL:n, LEL:n ja TaEL:n väärinvakuuttamisäännösten tarkoittamat tilanteet.

Yleiskirjeet:

A 34/91	Virheellisen vakuuttamisen oikaiseminen, TEL/TaEL
A 5/92	Virheellisen vakuuttamisen oikaisu, TEL/TaEL, vahvistettu
A 10/2001	Virheellisen vakuuttamisen oikaisua koskevien ohjeiden täydentäminen

Eläketurvakeskuksen ohje 23.4.1992 Virheellisen vakuuttamisen oikaisu

6.1.3

YEL-vakuutusmaksu

YEL-vakuutusmaksun perusteena on yrittäjälle vahvistettu työtulo. YEL-vakuutusmaksu määräytyy sosiaali- ja terveysministeriön vahvistaman maksuprosentin mukaan. Yrittäjien maksuprosentti vahvistetaan vuosittain samaksi kuin se prosenttimäärä, jonka voidaan arvioida vastaavan TEL:n vähimmäisehtojen mukaisen vakuutuksen keskimääräistä vakuutusmaksua. Lisäksi vakuutusmaksua määrättäessä otetaan huomioon mahdollinen aloittavan yrittäjän vakuutusmaksualennus.

Yleiskirje A 31/2000 Aloittavan yrittäjän vakuutusmaksualennus

YEL-vakuutusmaksut ovat lopullisia ja ne erääntyvät yrittäjän ja eläkelaitoksen erikseen sopimina eräpäivinä. YEL:n perusvakuutuksen ehtojen 9 §:n mukaisesti erääntymässä olevien maksujen maksuaikataulusta voi myös sopia. Viivästyneestä maksusta peritään viivästyskorkoa (ks. kohta 6.2).

Lakiosasto

29.11.2001

Eläkekassan YEL-vakuutusmaksu määräytyy muutoin kuten vakuutusyhtiön YEL-vakuutusmaksu paitsi, että YEL-hoitokustannusosasta eläkekassa voi antaa hyvitystä.

6.1.4

MYEL-vakuutusmaksu

MYEL-vakuutusmaksu määräytyy sosiaali- ja terveysministeriön vahvistaman maksuprosentin mukaan. Mela perii maatalousyrittäjän MYEL-vakuutusmaksun ennakkomaksuna vahvistamansa työtulon perusteella. Ennakkomaksu lasketaan yleensä kerran vuodessa tammi-kuussa vuodenvaihteen työtulon mukaan. Jos maatalousyrittäjän työtu- lo muuttuu vuoden aikana, Mela ottaa huomioon korjaussumman seuraavan vuoden ensimmäisen maksun yhteydessä, jollei muuhun ole perusteltua syytä.

MYEL-vakuutusmaksun eräpäivät määräytyvät MYEA 17 §:n 2 ja 3 momentin perusteella. Jos ensimmäinen vakuutusmaksu vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyönnin takia on suuri, vakuutettu ja Mela voivat eräissä tilanteissa sopia maksueristä.

6.2

Viivästyskorko

Jos vakuutusmaksu suoritetaan myöhästyneenä, eläkelaitos perii viivästyskorkoa vakuutuksenottajalta. Viivästyskorko määräytyy korkolain 4 §:n 3 momentin mukaan ja on 7 prosenttia yli valtiovarainministeriön vahvistaman viitekoron. Viivästysajan korko takautuvalta ajalta määrätään kyseisen kalenterivuoden vahvistetun korkoprosentin perusteella. Vakuutusmaksujen viivästyskorko peritään eräpäivästä maksupäivään asti.

Vuoden 2001 viivästyskorko on 11 prosenttia maksamattomasta pääomasta.

Yleiskirjeet:

A 15/95	Viivästyskorotuksen ja -koron muutos
A 41/97	YEL:n ja MYEL:n 1.1.1998 voimaan tulevat muutokset sekä YEL-vakuutuksen päättäminen taannehtivasti
A 12/98	YEL:n oma-aloitteisen suorituksen jakaminen viivästyskorkoon ja pääomaan

Lakiosasto

29.11.2001

6.3

Vastuu vakuutusmaksusta

Työnantajan yhtiömuodosta riippuu, onko yhtiömies henkilökohtaisesti vastuussa yhtiön veloista, muun muassa TEL-, LEL- tai TaEL-vakuutusmaksuista. Avoimen yhtiön yhtiömies ja kommandiittiyhtiön vastuunalainen yhtiömies vastaavat henkilökohtaisesti yhtiön veloista (TEL 19 § 2 momentti). Sen sijaan osakeyhtiöissä yhtiön osakas ei ole henkilökohtaisesti vastuussa yhtiön velvoitteista.

Yrittäjä on vastuussa samassa yrityksessä työskentelevien perheenjäsentensä YEL-vakuutusmaksuista niin kuin omasta velastaan. Jos YEL:n mukaista toimintaa harjoitetaan yhtymänä tai yhteisönä, myös nämä vastaavat osakkaittensa tähän toimintaan perustuvista vakuutusmaksuista niin kuin omasta velastaan (YEL 9 § 4 mom.).

Vuoden 2002 alusta myös MYEL:n 10 §:n 5 momenttiin tulee YEL:n 9 §:n 3 momenttia vastaava säännös.

6.4

YEL- ja MYEL-vakuutusmaksujen periminen eläkkeestä ja kuntoutusrahasta

Eläkelaitos saa vähentää maksamatta jääneet YEL- ja MYEL-vakuutusmaksut yrittäjän omasta YEL- ja MYEL-eläkkeestä tai kuntoutusrahasta. Vakuutusmaksuja saadaan periä enintään kolmannes kulloinkin maksettavan YEL- ja MYEL-eläkkeen määrästä. Eläkkeensaajan suostumuksella voidaan vakuutusmaksuja periä eläkkeestä tätä suurempikin osuus.

Eläkelaitos ilmoittaa eläkkeensaajalle kirjeellä yrittäjävakuutusmaksujen perinnästä. Eläkkeensaajalla on mahdollisuus pyynnöstä saada asiasta valituskelpoinen päätös.

Yleiskirje Eläkkeen maksaminen muulle kuin eläkkeensaajalle itselleen

6.5

Vakuutusmaksun ulosotto ja ulosoton keskeytys

Vakuutusmaksu saadaan ulosmitata viivästyskorkeineen ilman tuomiota tai päätöstä siten kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetussa laissa säädetään (TEL 19 § 1 mom.). Eläkelaitos tekee ulosottohakemuksen maksamatta jääneestä vakuutusmaksusta yrittäjän kotipaikan ulosottoviranomaiselle. Myös ulosoton kautta perittäessä saaminen vanhentuu kohdassa 6.6 mainitussa ajassa.

Lakiosasto

29.11.2001

Myös eläkkeestä on mahdollista ulosmitata maksamattomia vakuutusmaksuja. Eläkkeensaajan suostumuksella vakuutusmaksuja voidaan myös kuitata vastaisista eläke-eristä.

Yleiskirje A 31/89 Eläkkeen ulosmittaamisesta.

Työeläkelainsäädäntöön perustuvia saatavia voidaan antaa myös ulkopuolisen perittäväksi.

Yleiskirje

A 12/99

I Laki saatavien perinnästä

II Laki perintätoiminnan luvanvaraisuudesta

III Laki ulosottolain muuttamisesta

Velallinen voi perustevalituksen yhteydessä tehdä ulosmittauksen keskeytyspyynnön (ks. luku 9 kohta 9.4.3.2).

6.6

Vakuutusmaksun perintäaika

Maksuunpantu vakuutusmaksu on perittävä viiden vuoden kuluessa sitä seuraavan vuoden alusta lukien, jona saaminen on määrätty tai maksuunpantu (TEL 19 § 1 mom., veroulosottolain 11 §). Tämä aika voi muodostua pitemmäksi eräissä yrityssaneeraus- ja yksityishenkilön velkajärjestelytapauksissa näitä asioita koskevien erityissäännösten perusteella sekä ulosmittaus- ja konkurssitilanteissa.

6.7

Yrittäjän maksamaton vakuutusmaksu pienentää eläkettä

Vuonna 1998 tuli voimaan lainmuutos, jonka mukaan vanhentuneet, maksamatta jääneet vakuutusmaksut vähentävät yrittäjälle vahvistettua työtuloa, jolloin ne pienentävät yrittäjätoiminnasta karttuvaa eläkettä.

Yleiskirje A 41/97 YEL:n ja MYEL:n 1.1.1998 voimaan tulevat muutokset sekä YEL-vakuutuksen päättäminen taannehtivasti

6.8

YEL-vakuutusmaksun jakautuminen pääomaan ja viivästyskorkoon

Jos yrittäjä maksaa viivästyneen YEL-vakuutusmaksun omaaloitteisesti, eläkelaitos kuolettaa maksusuorituksella ensin pääomaa. Jos suoritus ei kata koko pääomaa, eläkelaitos jakaa suorituksen korkoon ja pääomaan samassa suhteessa kuin mitä ne ovat koko saatavan yhteismäärästä.

Lakiosasto

29.11.2001

Ulosotosta saatu maksu kohdennetaan ensin korkoihin ja vasta sen jälkeen pääomaan. Jos yrittäjä maksaa ulosotossa olevan maksun suoraan eläkelaitokselle (ohimaksu), noudatetaan suhteellista jakoa pääomaan ja korkoon.

Yleiskirje A 12/98 YEL:n oma-aloitteisen suorituksen jakaminen viivästyskorkoon ja pääomaan

6.9

Muutoksenhaku

Eläkelaitoksen määräämään vakuutusmaksun maksuunpanoon voi hakea muutosta perustevalituksella (ks. luku 9 kohta 9.4.3).

Lakiosasto

29.11.2001

7
ELÄKEHAKEMUKSEN KÄSITTELY

Eläkehakemuksen käsittelystä ja viimeisen laitoksen määräytymisestä on annettu muun muassa seuraavat ohjeet:

Yleiskirjeet:

- A 23/91 Työkyvyttömyyseläkkeet
- A 48/96 Työeläke EU:n sosiaaliturvasäännösten mukaan
- A 13/98 Eläkehakemuksen ratkaisevan laitoksen määräytyminen

Vuoden 2004 alusta viimeisen laitoksen periaate (VILMA) ulotetaan koskemaan myös Valtiokonttoria ja Kuntien eläkevakuutusta. Ohjeet VILMA:n toimeenpanosta ja eläkehakemuksen käsittelystä annetaan myöhemmin.

Yleiskirjeessä A 9/2001 on VILMA-lainmuutosta koskeva hallituksen esitys (HE 19/2001 vp) ja yleiskirjeen A 12/2001 liitteenä ovat vahvistetut lait.

Lakiosasto

29.11.2001

SISÄLLYSLUETTELO

8	PÄÄTÖKSEN TÄYTÄNTÖÖNPANO	1
8.1	Täytäntöönpanokelpoisuus	1
8.2	Lainvoimaisuus	1
8.3	Oikeusvoimaisuus	2
8.4	Eläkkeen maksaminen	3
8.5	Eläkkeen keskeyttäminen.....	3
8.6	Takaisinperintä.....	4
8.7	Työtulopäätökset.....	5

Lakiosasto

29.11.2001

8 PÄÄTÖKSEN TÄYTÄNTÖÖNPANO

Päätökseen liittyviä ominaisuuksia ovat lainvoima, oikeusvoima, täytäntöönpanokelpoisuus ja pätevyys. Lainvoima ja oikeusvoima määrittävät päätöksen oikeudellista vahvuutta. Täytäntöönpanokelpoisuus ja pätevyys liittyvät päätöksen tavoitteiden toteuttamiseen.

8.1 Täytäntöönpanokelpoisuus

Täytäntöönpano merkitsee päätöksessä määritellyn asiantilan tosiasiallista toteuttamista. Jotta päätöksellä määritellyt muutokset päätöksen kohteen oikeuksissa, eduissa ja velvollisuuksissa voidaan toteuttaa, päätöksen on oltava täytäntöönpanokelpoinen.

Yleensä hallintopäätös on täytäntöönpanokelpoinen heti valmistuttuaan siinä mielessä, että toimeenpano ei edellytä erillistä vahvistuspäätöstä tai toimeenpanotuomiota. Lähtökohtaisesti täytäntöönpano edellyttää, että päätös on oikeudellisesti arvioiden virheetön eli pätevä.

Työeläkejärjestelmässä päätökset voidaan yleensä panna heti täytäntöön. TEL:n 21 b §:n erityissäännöksen mukaan muutoksenhauulla ei ole päätöksen täytäntöönpanoa siirtävää vaikutusta:

Eläkelaitoksen ja eläketurvakeskuksen päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

Eläkelaitoksen, eläketurvakeskuksen ja eläkelautakunnan lainvoimainen päätös saadaan panna täytäntöön niin kuin riita-asiansa annettu lainvoimainen tuomio.

TEL:n 21 b § on soveltuvin osin voimassa myös LEL:ä, TaEL:a, MYEL:ä ja YEL:ä sovellettaessa, jollei sanotuista laeista muuta johdu. Ks. LEL:n 13 a §, TaEL:n 11 §, MYEL:n 19 § ja YEL:n 17 §.

8.2 Lainvoimaisuus

Ratkaisun sanotaan olevan lainvoimainen, kun siihen ei enää voida hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakekeinoin. Näin on silloin, kun varsinaisen muutoksenhaun määräajat ovat kuluneet umpeen tai kun valitusprosessissa on käyty läpi kaikki oikeusasteet. Päätös, johon ei saa hakea muutosta on heti lainvoimainen.

Lakiosasto

29.11.2001

Lainvoimaiseen ratkaisuun voidaan hakea muutosta ainoastaan ylimääräisin muutoksenhakukeinoin. Lainvoimaisuus ei estä itseoikaisua (Ks. luku 9 kohta 9.5.2 Itseoikaisu valittajan eduksi).

Ratkaisu saattaa olla lainvoimainen vain osittain, mikäli siihen on joiltakin osin haettu muutosta. Lainvoimaisen ratkaisun myötä alkuperäinen asia lakkaa olemasta vireillä.

8.3

Oikeusvoimaisuus

Lainvoimaisella ratkaisulla on oikeusvoimavaikutus. Sillä tarkoitetaan päätöksen sisällön sitovaa vaikutusta samaa asiaa myöhemmin käsiteltäessä.

Negatiivinen oikeusvoimavaikutus tarkoittaa sitä, että sellaista asiaa tai vaatimusta, joka on ratkaistu lainvoimaisella päätöksellä, ei saa ottaa uudelleen tutkittavaksi. *Positiivinen oikeusvoimavaikutus* merkitsee sitä, että aikaisempi ratkaisu on pantava uuden ratkaisun perustaksi, jos se tulee esille myöhemmässä käsittelyssä. Päätöksen kohteen kannalta pysyvyys merkitsee lähtökohtaisesti asian lopullista ratkaisua.

Oikeusvoimavaikutus työeläkejärjestelmässä

Työeläkejärjestelmässä päätösten oikeusvoimalla ei ole yhtä vahvaa merkitystä kuin yleisten tuomioistuimien päätöksillä.

Työkyvyttömyyseläkeasioissa päätöksessä ei ole tarkoitus ratkaista lopullisesti eläkeoikeutta. Päätös tehdään sen hetkisen selvityksen pohjalta. Uusi selvitys saattaa merkitä ratkaisun perusteiden muuttumista. Siksi työkyvyttömyyseläkeasiassa annettu ratkaisu ei ole sillä tavalla oikeusvoimainen, etteikö uuteen hakemukseen, jossa on uutta selvitystä, annettaisi uutta muutoksenhakukelpoista ratkaisua.

Eläkelaitoksen päätös ei yleensä saavuta niin vahvaa oikeusvoimaa, että hakijan uusi eläkehakemus voitaisiin jättää tutkimatta. Eläkelaitos ei kuitenkaan saa muuttaa päätöstään hakijan vahingoksi. Jos henkilö hakee toistuvasti eläkettä samoilla selvityksillä, hakemus jätetään tutkimatta. Tutkimatta jättämisestä annetaan valituskelpoinen päätös.

Muutoksenhakuelimen työkyvyn arviointia koskevat päätökset saavuttavat rajoitetun oikeusvoiman. Aikaisempi ratkaisu on sitova sikäli kuin perusteet säilyvät entisellään.

Muutoksenhakuelimet ja eläkelaitokset voivat mennä ajallisesti muutoksenhakuelimen ratkaisun taakse silloin, kun saadaan asiaan vaikuttavaa uutta selvitystä tai kun lopputulos muutoin muodostuisi kohtuuttomaksi.

Lakiosasto

29.11.2001

Työkykyä koskeva asia tutkitaan näin ollen uudelleen ja hakijalle voidaan myöntää työkyvyttömyyseläke muutoksenhakuelinten päätösten antamista edeltävältä ajalta, jos uusi selvitys kiistatta osoittaa sen aiheelliseksi. Jollei uutta selvitystä ole esitetty, eläkelaitos jättää uuden hakemuksen tutkimatta. Tutkimatta jättämisestä annetaan valituskelpoinen päätös.

Eläkkeen perusteet (esim. palvelusaika ja eläkepalkka) saavuttavat oikeusvoiman. Siten työkyvyttömyyseläkkeen jatkopäätöksen yhteydessä ei voida muuttaa eläkkeen perusteita hakematta päätöksen poistamista.

Päätöksen oikeusvoima ei ole esteenä TEL:n 21 d § 2 momentissa tarkoitettulle itseoikaisulle.

8.4

Eläkkeen maksaminen

Eläkelaitos panee myönteisen päätöksen perusteella eläkkeen maksuun välittömästi. Valitusajan kulumista umpeen ei odoteta. Näin silloinkin, kun eläkettä maksetaan muulle kuin eläkkeensaajalle itselleen.

Siinä tapauksessa, että eläkelautakunta on eläkkeensaajan valituksen johdosta myöntänyt evätyn eläkkeen ja eläkelaitos valittaa päätöksestä vakuutusoikeuteen, eläkettä ei yleensä laiteta maksuun ennen kuin vakuutusoikeus on ratkaissut asian.

8.5

Eläkkeen keskeyttäminen

Eläkeoikeuden olemassaolosta ei ole saatu selvitystä

Eläkelaitos voi vaatia eläkkeensaajalta selvityksen eläkkeen määrään vaikuttavista seikoista ja selvityksen siitä, että hän edelleen täyttää eläkkeen saamisen edellytykset. Jollei eläkkeensaaja ole toimittanut sanottua selvitystä eläkelaitokselle sen määräämässä kohtuullisessa ajassa, eläkelaitos voi päättää, että eläkkeen suorittaminen keskeytetään, kunnes selvitys on toimitettu (TEL 17 a § 2 mom.).

Ennen keskeyttämistä eläkkeensaajaa kuullaan. Kuuleminen tapahtuu selvityspyynnön yhteydessä. Selvityspyynnössä eläkelaitos antaa eläkkeensaajalle kohtuullisen määräajan (esim. kaksi viikkoa) selvityksen toimittamista varten. Selvityspyynnössä mainitaan eläkkeen keskeyttämismahdollisuudesta ja -ajankohdasta.

Keskeyttämisestä annetaan päätös, johon liitetään valitusosoitus. Eläke keskeytetään heti päätöksen antamista seuraavan kuukauden alusta. Eläkettä keskeytettäessä eläkkeensaajaa ei tarvitse enää uudelleen kuulla.

Lakiosasto

29.11.2001

Ansioiden vuoksi Eläkelaitos voi keskeyttää yksilöllisen varhaiseläkkeen ja työttömyyseläkkeen maksamisen eläkkeensaajan ansiotyön vuoksi seuraavasta mahdollisesta maksujaksosta alkaen (TEL 5 b § 6 mom. ja TEL 4 c § 6 mom.). Sama koskee sukupolvenvaihdoseläkettä (SPVEL 24-26 §) ja luopumistukea (LUTUL 25 §). Eläkkeensaajaa kuullaan ennen eläkkeen keskeyttämistä.

Päätöksen poistamista koskevan hakemuksen yhteydessä

Jos eläkelaitos on hakenut vakuutusoikeudelta päätöksensä poistamista, se voi keskeyttää eläkkeen maksamisen tai ryhtyä maksamaan sitä sen määräisenä kuin päätöksen poistamista koskevassa hakemuksessa on esitetty. Muutos on mahdollinen sitä seuraavan kuukauden alusta, kun päätöksen poistamista koskeva hakemus on saapunut vakuutusoikeuteen. TEL:n 21 d §:n 1 momentin mukaan:

Jos 21 §:ssä tarkoitettussa asiassa annettu lainvoimainen päätös perustuu väärään tai puutteelliseen selvitykseen taikka on ilmeisesti lain vastainen, vakuutusoikeus voi eläkelaitoksen esityksestä tai asianosaisen hakemuksesta, varattuaan muille asianosaisille tilaisuuden tulla kuulluksi, poistaa päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Tehtyään edellä sanotun esityksen eläkelaitos voi, kunnes asia on uudelleen ratkaistu, väliaikaisesti keskeyttää eläkkeen maksamisen tai maksaa sen esityksensä mukaisesti.

Eläkkeensaajalle ilmoitetaan etukäteen eläkkeen keskeyttämisestä tai pienentämisestä. Jollei vakuutusoikeus suostu päätöksen poistamiseen, maksamatta jääneet eläke-erät maksetaan eläkkeensaajalle viivästyskorotuksineen.

Yleiskirje A 23/91, Työkyvyttömyyseläkkeet, luvut 15 ja 17

8.6

Takaisinperintä

TEL:n 21 d § soveltuu myös aiheettomasti maksetun etuuden takaisinperintään kuittauksena tulevista eläke-eristä tai ulosoton avulla. Käytännössä takaisinperintään ei kuitenkaan ryhdytä ennen kuin takaisinperintäpäätös on lainvoimainen. Myös aiheettomasti maksetun etuuden ulosottoon ryhdytään vasta, kun eläkelaitoksen päätös on lainvoimainen.

Yleiskirje A 34/92, Perusteettomasti maksetun eläkkeen takaisinperiminen

Lakiosasto

29.11.2001

8.7
Työtulopäätökset

Eläkelaitos voi määrätä vakuutusmaksut maksettavaksi ja ryhtyä perimään niitä, vaikka yrittäjä valittaisi eläkelaitoksen työtulopäätöksestä tai Eläketurvakeskuksen vakuuttamispäätöksestä (TEL 21 b § 1 mom.).

Eläkelaitos voi kuitenkin vakuutetun pyynnöstä keskeyttää vakuutusmaksujen perinnän esimerkiksi eläkehakemuksen tai valituksen ollessa vireillä tai silloin, kun yrittäjä vaatii, että häntä ei vakuutettaisi YEL:n mukaan muun eläketurvan riittävyysvuoksi. MYEL:n osalta asiasta on säädetty laissa (MYEL 12 § 6 mom.).

Lakiosasto

29.11.2001

SISÄLLYSLUETTELO

9	MUUTOKSENHAKU.....	2
9.1	Muutoksenhakukeinot	2
9.2	Säädökset	3
9.3	Muutoksenhakuelimet ja muutoksenhaku eri eläkejärjestelmissä	4
9.4	Varsinainen muutoksenhaku	6
9.4.1	Valitus yksityisen puolen päätöksestä	6
9.4.1.1	Valitusedellytykset	6
9.4.1.1.1	Päätöksen valituskelpoisuus ja valitusosoitus.....	7
9.4.1.1.2	Valittajan valitusoikeus	9
9.4.1.1.3	Edunvalvojan puhevalta valituksen yhteydessä.....	13
9.4.1.1.4	Valituksen muodollinen oikeellisuus	13
9.4.1.1.4.1	Valitusaika.....	14
9.4.1.1.4.2	Valituskirjelmän muoto ja sisältö	15
9.4.1.1.4.3	Valituksen toimittaminen	18
9.4.1.1.4.4	Myöhästynyt valitus.....	21
9.4.1.2	Itseoikaisu valituksen yhteydessä	22
9.4.1.3	Siirto muutoksenhakuelimelle ja väliaikainen päätös	23
9.4.1.4	Uusi eläkehakemus valitusaikana	25
9.4.1.5	Uusi työtulohakemus.....	28
9.4.2	Kansainväliset asiat.....	28
9.4.2.1	EU-eläkepäätökset.....	28
9.4.2.2	Eläkepäätökset sosiaaliturvasopimusmaa -tilanteissa	29
9.4.2.3	EY-virkamiesten eläkeoikeuden siirtoa koskevat päätökset	30
9.4.2.4	ETK:n päätökset Suomen sosiaaliturvan piiriin kuulumisesta	30
9.4.3	Perustevalitus	30
9.4.3.1	Valitusedellytykset	31
9.4.3.2	Täytäntöönpano ja täytäntöönpanon keskeyttäminen.....	33
9.4.4	Valitus julkisen puolen päätöksestä.....	34
9.4.5	Valitusasian käsittely eläkelautakunnassa.....	34
9.4.5.1	Menettelyä koskevat säännökset.....	34
9.4.5.2	Työeläkeasian käsittelyvaiheet eläkelautakunnassa.....	35
9.4.6	Valitusasian käsittely vakuutusosoikeudessa.....	35
9.4.6.1	Menettelyä koskevat säännökset.....	35
9.4.6.2	Työeläkeasian käsittelyvaiheet vakuutusosoikeudessa	37
9.4.7	Täytäntöönpanon kieltäminen ja keskeyttäminen.....	37
9.5	Ylimääräinen muutoksenhaku	38
9.5.1	Lainvoimaisen päätöksen poistaminen (purku).....	39
9.5.1.1	Edellytykset.....	40
9.5.1.2	Hakeminen.....	41
9.5.2	Itseoikaisu valittajan eduksi.....	42
9.5.2.1	Edellytykset.....	43

Lakiosasto

29.11.2001

	9.5.2.2 Päätökset.....	44
	9.5.2.3 Muutoksenhakuelimet itseoikaisijoina.....	44
9.5.3	Päätösvirheen korjaaminen.....	45
	9.5.3.1 Asiavirheen korjaaminen.....	46
	9.5.3.2 Kirjoitus- ja laskuvirheen korjaaminen.....	48
9.5.4	Ylimääräinen muutoksenhaku julkisen puolen päätöksiin.....	48
9.6	Asian selvittäminen.....	49
9.7	Suullinen käsittely.....	49
	9.7.1 Säännökset.....	50
	9.7.2 Oikeus suulliseen käsittelyyn eläkelautakunnassa.....	51
	9.7.3 Oikeus suulliseen käsittelyyn vakuutus oikeudessa.....	51
	9.7.4 Todistajan, asianosaisen ja asiantuntijan kuuleminen.....	51
	9.7.5 Käytännön menettelystä.....	52
9.8	Aikaisempien päätösten oikeusvoima.....	52
9.9	Muutoksenhakuelimen päätös ja eläkelaitoksen toimenpiteet.....	52
	9.9.1 Yleistä muutoksenhakuelimen päätöksestä.....	53
	9.9.2 Palautuspäätös.....	53
	9.9.3 Siirto.....	54
	9.9.4 Tutkimatta jättäminen.....	54
	9.9.5 Raukeaminen.....	55
	9.9.6 Valitus tai päätöksen poistamista koskeva hakemus hyväksytään tai hylätään.....	55
	9.9.7 Viivästyskorotus.....	56
	9.9.8 Tiedon välittäminen muutoksenhakuelimen päätöksestä.....	56
9.10	Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen.....	56
	9.10.1 Korvattavat kulut.....	57
	9.10.2 Muutoksenhakuelimen ratkaisun vaikutus.....	57
	9.10.3 Eläkelaitoksen korvausvelvollisuus.....	58
	9.10.4 Yksityisen asianosaisen korvausvelvollisuus eläkelaitokselle.....	58
	9.10.5 Oikeudenkäyntikulut ylemmässä muutoksenhakuasteessa.....	59
	9.10.6 Ei mahdollisuutta maksuttomaan oikeudenkäyntiin.....	59
	9.10.7 Viivästyskorko.....	60

Lakiosasto

29.11.2001

9
MUUTOKSENHAKU

Muutoksenhakujärjestelmä on jälkikäteinen oikeussuojakeino. Sen tehtävänä on korjata hallinnossa kaikesta huolimatta sattuvat virhées, ratkaista lopullisesti hallinnon alalla syntyvät oikeusriidat ja antaa varmuus siitä, että hallinnossa menetellään lainmukaisesti.

9.1
Muutoksenhakukeinot

Muutoksenhakukeinot jaetaan varsinaisiin ja ylimääräisiin muutoksenhakukeinoihin.

Vakuutus- ja eläkeasioissa varsinainen muutoksenhakukeino on valitus ja vakuutusmaksuasioissa perustevalitus. Valituksella haetaan muutosta valitusajan kuluessa. Valitusajan kuluttua umpeen ratkaisu tulee lainvoimaiseksi, jolloin siihen ei enää voi hakea muutosta valittamalla.

Ylimääräisellä muutoksenhaulla haetaan muutosta lainvoimaisiin päätöksiin. Ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja ovat lainvoimaisen päätöksen itseoikaisu vakuutetun eduksi, päätöksen poistaminen (purku) sekä päätösvirheen (asia-, kirjoitus- tai laskuvirhe) korjaaminen.

Oikaisut

Eläkelaitos voi itse muuttaa tekemäänsä päätöstä seuraavissa tilanteissa:

1. varsinaisen muutoksenhaun yhteydessä oikaisuvaatimuksen johdosta TEL:n 21 a §:n 2 momentin nojalla (lakisääteinen itseoikaisu).

Eläkelaitoksen tekemä itseoikaisu on ensisijainen keino muuttaa päätös. Valitus ohjataan ensin päätöksen tehneeseen eläkelaitokseen mahdollista itseoikaisua varten. Siltä osin kuin se ei suostu itseoikaisuun se ohjaa valituksen eteenpäin muutoksenhakuelimen tutkittavaksi.

2. ylimääräisen muutoksenhaun yhteydessä, kun se oikaisee lainvoimaisen päätöksensä vakuutetun eduksi TEL:n 21 d §:n 2 momentin nojalla ja
3. kun se korjaa päätöksensä joko asiavirheen vuoksi (varsinainen itseoikaisu) tai kirjoitus- tai laskuvirheen vuoksi TEL:n 21 e §:n 1 ja 2 momentin nojalla (teknisluonteinen itseoikaisu).

Lakiosasto

29.11.2001

9.2
Säädökset

Muutoksenhausta on säädetty sekä työeläkelaeissa että hallintolainkäyttölaissa (586/1996, HLL).

Työeläkelaeissa

Muutoksenhausta yksityisen puolen työeläkelaitosten päätöksiin säädetään TEL:n 20–22 §:ssä ja MEL:n 59–61 a §:ssä. Niissä on säädetty muun muassa valituksesta ja eläkelaitoksen mahdollisuudesta oikaista tekemänsä päätös sekä päätöksen poistamisesta.

TEL:n muutoksenhakua koskeviin säännöksiin on lisäksi viitattu LEL:n 1 ja 13 a §:ssä, TaEL:n 11 §:ssä, MYEL:n 19 §:ssä, SPVEL:n 43 §:ssä, YEL:n 17 §:ssä, LUEL:n 24 §:ssä, LUKL:n 37 §:ssä ja LUTUL:n 40 §:ssä.

Muutoksenhausta julkisen puolen eläkelaitosten päätöksiin säädetään VEL:n 23–24 §, KVTEL:n 8–10 ja 10 b §:ssä sekä KiEL:n 7–7b §:ssä.

Eläkelautakunnan toimintaa koskevat säännökset ovat TEL:n 20 §:ssä, TEA:n 18–21 §:ssä ja eläkelautakunnan ohjesäännössä. Vakuutusoi-keudesta on annettu oma lakinsa (Laki vakuutusoi-keudesta 14/1958) ja asetuksensa (Asetus vakuutusoi-keudesta 264/1982).

Hallintolainkäyttölaissa

Hallintolainkäyttölaki tuli 1.4.1999 alkaen sovellettavaksi sosiaalivakuutuksen muutoksenhakumenettelyyn siltä osin kuin menettelystä ei ole sosiaalivakuutuslainsäädännössä erityissäännöksiä (278–306/1999). HLL:n suullista käsittelyä koskevat säännökset tulivat noudatettaviksi vakuutusoi-keudessa ja eräin osin myös muutoksenhakulautakunnissa. Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen tuli mahdolliseksi myös muutok- senhakulautakunnissa. Vuoden 1999 joulukuun alusta HLL:iin tulivat voimaan holhouslainsäädännön uudistamisesta johtuvat muutokset pu- hevallan käyttöön ja kuulemiseen (446/1999).

Yleiskirjeet:

A 23/98	Sosiaalivakuutuksen muutoksenhakumenettelyyn muutoksia
A 9/99	Hallintolainkäyttö noudatettavaksi vakuutusoi-keudessa ja eläkelautakunnassa
A 8/2000	Holhustoimilain vaikutukset työeläkeasioihin

Lakiosasto

29.11.2001

9.3

Muutoksenhakuelimet ja muutoksenhaku eri eläkejärjestelmissä

Jokaisessa eläkejärjestelmässä haetaan muutosta erikseen. Yksityisen puolen eläkelakien, eräiden julkisen puolen eläkelakien ja kansaneläkelain mukaisten valitusasioiden käsittelyä varten kullakin eläkejärjestelmällä on oma ensimmäisen asteen muutoksenhakuelin. Ylimpänä muutoksenhakuasteena kaikilla on vakuutusosoikeus. (kaaviokuva liitteenä)

Valtioneuvosto on asettanut komitean, jonka tehtävänä on kartoittaa toimeentuloturvan muutoksenhakujärjestelmän uudistamistarpeet kokonaisuutena. Komitean tulee tehdä kokonaisesitys muutoksenhakumenettelystä eri lautakunnissa ja selvittää mahdollisuuksia lautakuntajärjestelmän ja niissä noudatettavan menettelyn selkeyttämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi. Komitea tekee myös ehdotuksen vakuutusosoikeudesta annetun lain uudistamisesta. Komitean määräaika on 31.10.2001.

Jos hakija on saanut eläkepäätöksen useammasta eläkejärjestelmästä, valitus tehdään kunkin eläkejärjestelmän päätöksestä erikseen. Sama koskee itseoikaisupyyntöä sekä päätöksen poistamista koskevaa hakemusta.

Vuoden 2004 alusta viimeisen laitoksen periaate (VILMA) ulotetaan koskemaan myös Valtiokonttoria ja Kuntien eläkevakuutusta. Myös kirkon eläkejärjestelmä ja kansaneläkelaitoksen henkilökunnan eläkejärjestelmä liittyvät VILMAan samasta ajankohdasta. Viimeisen laitoksen periaatteen mukaan eläkkeenhakija saa yhdellä kertaa päätöksen koko työeläketurvastaan.

Uudistus vaikuttaa myös muutoksenhakujärjestelmään ja myös nämä soveltamisohjeet tulevat muutettaviksi. Ennen vuotta 2004 annettuihin päätöksiin sovelletaan nykyistä lainsäädäntöä ja näitä soveltamisohjeita.

Suomessa tehdyn hakemuksen perusteella hakijan eläkeoikeus tutkitaan myös kaikissa niissä EU-maissa ja sosiaaliturvasopimusmaissa, joiden lainsäädännön piiriin hakija on kuulunut. Muutosta haetaan jokaisesta maasta erikseen. Päätösten yhteenvetoon liitetään valitusosoitus. Valituksen voi jättää asuinvaltion laitokselle ulkomaille toimitettavaksi. Tällöin Eläketurvakeskus toimittaa valituksen oikeaan paikkaan.

Yleiskirje A 48/96 Työeläke EU:n sosiaaliturvasäännösten mukaan. Muutoksenhakua käsitellään osiossa 6.

Yksityisen puolen työeläkeasiat

Eläkelautakunta (ELK) on ensimmäinen muutoksenhakuaste yksityisen puolen työeläkeasioissa. Eläkelautakunta on eläkelaitoksista ja Eläke-

Lakiosasto

29.11.2001

turvakeskuksesta riippumaton muutoksenhakuelin, joka toimii Eläketurvakeskuksen yhteydessä. Eläkelautakunta tutkii valitukset, jotka koskevat TEL-, LEL-, TaEL-, MYEL-, SPVEL-, YEL-, MEL-, LUEL-, LUKL- ja LUTUL -asioita.

Valtiokonttori, kirkko Valtiokonttorin päätöksestä sekä evankelisluterilaisen kirkon kirkkohallituksen eläkettä koskevassa asiassa tekemästä päätöksestä valitetaan ensimmäisenä asteena Valtion eläkelautakuntaan. Ortodoksisen kirkon kirkollishallituksen päätöksestä valitetaan korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Kuntien eläkevakuutus

Kuntien eläkevakuutuksen antamasta eläkepäätöksestä valitetaan ensimmäisenä asteena Kuntien eläkelautakuntaan.

Tarkastuslautakunta

Kansaneläkelaitoksen (Kela) kansaneläkelain (KEL) mukaiseen päätökseen haetaan ensi asteena muutosta tarkastuslautakunnalta. Tarkastuslautakunnan päätökseen saa hakea muutosta vakuutusoikeudelta, jos päätös koskee oikeutta eläkkeeseen, hoitotukea tai takaisinperintää.

Kelan henkilöstön eläkkeet

Muutosta Kelan henkilöstön eläkesääntöä koskevan eläkesäännön tai eläkeohjesäännön mukaisiin päätöksiin haetaan suoraan vakuutusoikeudelta.

Suomen Pankin virkamiehet

Suomen Pankin johtokunnan päätökseen eläkettä koskevassa asiassa haetaan muutosta vakuutusoikeudelta.

Ahvenanmaan maakunta

Maakuntahallituksen päätökseen haetaan muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

Vakuutusoikeus

Vakuutusoikeus on sosiaaliturva-asioita käsittelevä erityistuomioistuin ja ylin muutoksenhakuaste yksityisen puolen työeläkejärjestelmän, kansaneläkejärjestelmän, valtion ja kuntien palveluksessa olevien eläkejärjestelmien sekä muiden julkisoikeudelliseen palvelussuhteeseen perustuvien eläkejärjestelmien osalta. Myös päätöksen poistamista haetaan vakuutusoikeudelta.

Lakiosasto

29.11.2001

9.4

Varsinainen muutoksenhaku

Varsinainen muutoksenhakekeino vakuutus- ja eläkeasioissa on valitus ja vakuutusmaksuasioissa perustevalitus.

9.4.1

Valitus yksityisen puolen päätöksestä

TEL:n 21 §:n mukaan:

Asianosainen, joka ei tyydy eläkelaitoksen eläkettä taikka työntajalle tässä laissa säädettyjä velvollisuuksia koskevaan päätökseen, saa hakea siihen muutosta eläkelautakunnalta kirjallisella valituksella viimeistään 30 päivänä sen päivän jälkeen, jona asianosainen on saanut tiedon päätöksestä. Sama koskee vastaavanlaista eläketurvakeskuksen päätöstä ja eläketurvakeskuksen eläkelaitokselle tässä laissa säädettyjä velvollisuuksia koskevaa päätöstä sekä 1 §:n 7 momentissa, 1 c §:n 2 momentissa, 9 a §:n 1 momentissa, 10 a §:n 2 momentissa, 12 §:n 6 momentissa ja 14 §:n 3 momentissa tarkoitettua eläketurvakeskuksen päätöstä. (23.12.1999/1263).

Joka ei tyydy eläkelautakunnan edellä mainitussa asiassa antamaan päätökseen, saa hakea siihen muutosta vakuutusoikeudelta kirjallisella valituksella 1 momentissa säädettyssä määräajassa.

Mitä 10 c §:n 1 momentin kahdessa ensimmäisessä virkkeessä säädetään asianosaisen ja edunvalvojan puhevallasta ja kuulemisvelvollisuudesta, on vastaavasti voimassa muutoksenhakumenettelyssä. (30.12.1999/1331).

Jos valituksen yhteydessä ei muuta näytetä, valittajan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä sen päivän jälkeen, jona päätös on postitettu valittajan ilmoittamaan osoitteeseen.

Mitä tässä pykälässä on säädetty, on soveltuvin osin voimassa LEL:ä, TaEL:a, MYEL:ä ja YEL:ä sovellettaessa, jollei sanotuista laeista muuta johdu. Ks. LEL:n 13 a §, TaEL:n 11 §, MYEL:n 19 § ja YEL:n 17 §.

9.4.1.1

Valitusedellytykset

Valituksen tutkiminen ja päätöksen antaminen edellyttävät valitusedellytysten täyttymistä eli, että:

1. valituksen kohteena oleva päätös on valituskelpoinen,

Lakiosasto

29.11.2001

2. valittajalla on asiassa valitusoikeus ja
3. valitus on tehty muodollisesti oikein eli oikeassa ajassa, oikeassa muodossa, oikean sisältöisenä ja toimitettu oikeaan paikkaan.

Eläkelaitoksen tehtävänä on tutkia täytyvätkö valitusedellytykset. Tarvittaessa eläkelaitos pyytää valittajaa täydentämään valitusta.

Eläkelaitos ei voi antaa päätöstä valituksen tutkimatta jättämisestä, jos valitusedellytykset eivät täyty, vaan sen on siirrettävä asia muutoksenhakuelimeen.

Eläkelaitos siirtää valituksen muun muassa silloin, kun valitus on myöhässä tai se koskee päätöstä, josta ei voi valittaa tai sen on tehnyt henkilö, jolla ei ole valitusoikeutta.

Silloinkin kun valitus on saapunut eläkelaitokseen valitusajan jälkeen, eläkelaitos voi tutkia asian ja antaa oikaisupäätöksen. Katso kohta 9.4.1.1.4.4 Myöhästynyt valitus ja kohta 9.5.2 Itseoikaisu valittajan eduksi.

9.4.1.1.1

Päätöksen valituskelpoisuus ja valitusosoitus

Valituksen kohteena voi olla vain päätös, joka sisältää lopullisen asiaratkaisun. Tällainen on päätös, jolla asia on ratkaistu tai jätetty tutkimatta (HLL 5 §). Päätös asian tutkimatta jättämisestä on muutoksenhakukelpoisuuden kannalta rinnastettavissa asian ratkaisuun. Pelkästään perusteluihin ei saa hakea muutosta, vaan on vaadittava muutosta myös päätöksen lopputulokseen.

Lähtökohta on, että päätöksestä saa valittaa, ellei laissa ole säädetty valituskieltoa. Valitusoikeus on sekä myönteisestä että kielteisestä ratkaisusta. Valitusoikeus on olemassa silloinkin kun päätös on täysin hakijan vaatimusten mukainen.

Valitusosoitus

Päätökseen, josta saa valittaa, on liitettävä valitusosoitus (entinen nimitys muutoksenhakuosoitus). Valitusosoituksessa on mainittava:

1. valitusviranomainen,
2. viranomainen, jolle valituskirjelmä on toimitettava, sekä
3. valitusaika ja se, mistä valitusaika lasketaan.

Valitusosoituksessa on myös selostettava säännökset valituskirjelmän sisällöstä ja liitteistä, sekä valituksen perille toimittamisesta (HLL 14 §). Lisäksi eläkelaitos antaa neuvoja muutoksenhakumenettelystä.

Lakiosasto

29.11.2001

Valitusosoituksen liittämisvelvollisuus koskee sekä hallintomenetelyssä että hallintolainkäyttömenettelyssä annettavia valituskelpoisia päätöksiä.

Valitusosoituksena voidaan käyttää Eläketurvakeskuksen mallia ETK 2921 (liitteenä).

Yleiskirje A 9/99 Hallintolainkäyttölaki sovellettavaksi vakuutusosikudessa ja eläkelautakunnassa.

Rajoitettu valitusoikeus

Silloin kun päätökseen saa hakea muutosta vain osittain, valitusoikeuden rajoitus on selvästi mainittava päätöksessä. Muilta osin päätös on valituskelpoinen. Päätökseen liitetään valitusosoitus.

Rajoitettu valitusoikeus on esimerkiksi silloin, kun eläkelautakunta on hylännyt vaatimuksen täyden työkyvyttömyyseläkkeen myöntämisestä ja pysyttänyt eläkelaitoksen päätöksen osaeläkkeen myöntämisestä, mutta palauttanut asian eläkelaitokselle tutkittavaksi eläkkeen määrän osalta.

Ei valitusmahdollisuutta

Valitusoikeuden puuttuminen voi perustua nimenomaiseen valituskieltoon tai siihen, että päätös ei ole valituskelpoinen, esimerkiksi sen vuoksi, että se ei sisällä asiaratkaisua.

Jos valittaminen on kielletty erityisen säännöksen perusteella, päätöksessä on ilmoitettava valituskiellosta. Ilmoituksessa on myös mainittava, mihin säännökseen kiello perustuu (HLL 15 §).

Silloinkin kun valitusoikeuden puuttuminen ei perustu erityiseen kiello-säännökseen, päätöksessä mainitaan syy valitusoikeuden puuttumiseen, vaikka laki ei sitä edellytä.

Sellaiseen päätökseen, johon ei ole valitusoikeutta ei liitetä valitusosoitusta.

Valitusmahdollisuutta ei ole esimerkiksi seuraavista päätöksistä:

- Eläkelaitoksen oikaisuvaatimuksen yhteydessä antama väliaikainen päätös (TEL 21 a § 3 mom.)
- Kuntoutuslupauksen antamista, kuntoutuksen epämisestä tai harkinnanvaraisesta kuntoutusavustusta koskeva päätös (TEL 4 n § 2 mom.)

Lakiosasto

29.11.2001

- Eläketurvakeskuksen TEA:n 12 d §:n 1 momentin nojalla antama päätös toimivaltaisesta eläkelaitoksesta
- Kuolleen yrittäjän YEL:n mukaista vakuuttamista koskeva kielteinen Eläketurvakeskuksen päätös ja kuolleen maatalousyrittäjän MYEL:n mukaista vakuuttamista koskeva Melan kielteinen päätös. Vakuuttamishakemuksen hylkäämisestä voi valittaa vasta perhe-eläkepäätöksen yhteydessä
- Päätös, jolla asian käsittely on määrätty raukeamaan TEA:n 11 §:n 3 momentin nojalla. Sama koskee SPVEL:n ja LUTUL:n nojalla annettuja ehdollisia päätöksiä (SPVEL 18 § 2 mom., LUTUL 21 § 2 mom.)
- Muutoksenhakuelimen pelkkä palauttamispäätös tai siirtopäätös. Tällainen päätös ei sisällä asiaratkaisua, joten päätös ei voi olla valituksen kohteena (HLL 5 §).

1.1.2004 lukien käsittelyä ei enää rauteta, vaan asia ratkaistaan saadun selvityksen perusteella ja asiasta annetaan valituskelpoinen päätös, lainmuutokset 375-384/2001.

Valitusosoituksen korjaaminen

Jos valitusosoitusta ei ole annettu tai jos siinä on virheellisesti ilmoitettu, ettei päätöksestä saa valittaa, viranomaisen on annettava uusi lainmukainen valitusosoitus. Jos valitusosoitus on muuten virheellinen, viranomaisen on annettava uusi valitusosoitus valitusajassa tehdystä pyynnöstä. Valitusaika luetaan siitä kun uusi valitusosoitus on annettu tiedoksi (HLL 16 §).

Lähtökohta on, että viranomainen korjaa virheen oma-aloitteisesti. Uusi valitusosoitus on annettava myös lakisääteisen valitusajan jälkeen. Valitusosoitus annetaan tiedoksi antamalla päätös valitusosoituksineen uudelleen tiedoksi noudattaen samaa menettelyä kuin alkuperäistä päätöstä ja siihen liittyvää osoitusta annettaessa tuli noudattaa.

Virheellisen valitusosoituksen vaikutuksesta on kerrottu kohdassa 9.4.1.1.4.3 Valituksen toimittaminen.

9.4.1.1.2

Valittajan valitusoikeus

TEL:n 10 c §:ssä viitataan HLL:n 6 §:ään, jossa säädetään valittajasta:

Päätöksestä saa valittaa se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa.

Lakiosasto

29.11.2001

Viranomaisella on lisäksi valitusoikeus, jos laissa niin säädetään tai jos valitusoikeus on viranomaisen valvottavana olevan julkisen edun vuoksi tarpeen.

Lainkohta määrittelee yleisesti sen, kenellä on oikeus valittaa päätöksestä. Lainkohta sisältää myös yleisen määritelmän siitä, ketä pidetään asianosaisena. Lähtökohtaisesti valitusoikeus on asianosaisella.

Valitusoikeus on ensinnäkin sillä, johon päätös kohdistuu eli sillä, jolle päätöksessä on nimenomaisesti asetettu jokin velvollisuus, rajoitus tai kielto tai jolta on evätty kokonaan tai osittain jokin oikeus tai etu. Toiseksi valitusoikeus on sillä, jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa, mutta johon päätöstä ei ole suoranaisesti kohdistettu. Tällöin valitusoikeus tulee arvioitavaksi lähinnä puhevallan käytön kannalta.

Myös viranomainen voi olla asianosaisen asemassa. Viranomaisen valitusoikeus voi asianosaisaseman lisäksi perustua lain nimenomaiseen säännökseen tai siihen, että viranomaisen valvottavana oleva julkinen etu niin vaatii.

Eläkkeenhakija, eläkkeensaaja, vakuutettu

Eläkkeenhakija ja –saaja on asianosainen, joten hänellä on valitusoikeus. Työtuloasiassa valitusoikeus on vakuutetulla tai vakuutusta hakenneella.

Kuolinpesä

Lähtökohtaisesti valitusoikeus on eläkkeenhakijalla ja –saajalla itsellään. Mikäli eläkkeenhakija on kuollut hakemusmenettelyn aikana, hänen kuolinpesällään on valitusoikeus. Kuolinpesällä saattaa olla oikeudellista etua valvottavanaan myös perhe-eläkkeen kannalta. Valitusoikeus on kaikilla kuolinpesän osakkailla. Muita osakkaita on kuultava valituksen johdosta.

VakO:n päätös 3423/78, 28.6.1979: Henkilö oli hakenut työkyvyttömyyseläkettä ja valittanut hylkäävästä päätöksestä eläkelautakuntaan. Hänen kuoltuaan leski valitti eläkelautakunnan päätöksestä vakuutusosoikeuteen. Vakuutusosoikeus piti leskeä asianosaisena ja tutki valituksen.

Kuolinpesällä ei ole oikeutta vaatia eläkettä, johon edunjättäjällä olisi ollut oikeus, mutta jota tämä ei ollut hakenut. Edunjättäjän leski tai kuolinpesän osakkaat eivät voi edunjättäjän kuoltua vaatia myöskään edunjättäjän oman eläkkeen oikaisua, jos päätös on jo saavuttanut lainvoiman (VakO:n päätökset 1159/98 ja 7765/98, 14.6.2001).

Lakiosasto

29.11.2001

Eläkelaitos

Työeläkelaitoksella on eräissä tilanteissa katsottu olevan asianosaisasema ja näin ollen valitusoikeus eläkelautakunnan päätökseen. Valitusoikeus voidaan johtaa TEL:n 21 §:n 2 momentin säännöksestä.

Eläkelaitos on asianosaisen asemassa silloin, kun sillä on asiassa välitöntä etua valvottavanaan, esimerkiksi silloin kun eläkelaitoksen tai eläkelautakunnan päätös johtaa siihen, että vastuu täysitehoisesta eläkkeestä siirtyy sille (VakO:n päätös 6500/74, 24.8.1977).

Eläkelaitoksella ja Eläketurvakeskuksella voidaan katsoa olevan niiden työeläkejärjestelmän piiriin kuuluvien tehtävien luonteen vuoksi oikeus esiintyä asianosaisena esimerkiksi soveltamisratkaisusiassa (VakO:n päätös 1237/81, 30.9.1982 ja 5507/82, 24.5.1984).

Käytännössä eläkelaitokset ja Eläketurvakeskus valittavat lähinnä silloin, kun on kysymys periaatteellisesta laintulkinta-asiasta, esimerkiksi siitä, kuuluuko työskentely TEL:n vai YEL:n tai TEL:n, LEL:n vai TaEL:n piiriin.

Kuntien eläkevakuutuksella on erityinen eläkeasiamies, jolla on oikeus seurata eläkettä koskevien asioiden käsittelyä eläkelaitoksessa. Hänellä on itsenäinen muutoksenhakuoikeus eläkelaitoksen ja Kuntien eläkelautakunnan päätöksiin (KVTEL 8 § 1 mom.). Hän voi hakea muutosta myös eläkkeenhakijan vahingoksi. Eläkelaitoksella ei ole valitusoikeutta.

Myös Kirkkohallituksessa on eläkeasiamies, jolla on oikeus seurata eläkettä koskevien asioiden käsittelyä Kirkkohallituksessa ja Kirkon keskusrahastossa. Hänellä on myös itsenäinen valitusoikeus kirkkohallituksen päätökseen (KiEL 7 § 1 mom.).

Eläkeasiamies on myös Suomen Pankissa. Hän voi valittaa Suomen Pankin johtokunnan päätöksestä.

Valtiokonttorilla on oikeus valittaa Valtion eläkelautakunnan päätöksestä vakuutusoikeuteen (VEL 23 §, voimaan 1.1.1995).

Työnantaja

Työnantajalla on asianosaisena valitusoikeus muun muassa seuraavissa tilanteissa:

Työnantaja voi valittaa Eläketurvakeskuksen soveltamisratkaisusta.

Vakuutusmaksun maksuunpanosta työnantaja voi tehdä perustevalituksen.

Työnantajalla on valitusoikeus TEL:n 10 a §:n mukaisesta työsuhdeselvittelypäätöksestä (SITO-päätös). Valitusoikeus on silloinkin, kun työnantajalla on ollut muutoksenhakuoikeus asian aikaisemmassa vaiheessa (perustevalitus maksuunpanosta). Sillä ei ole merkitystä, missä yh-

Lakiosasto

29.11.2001

teydessä työntekijä ilmoittaa työsuhteen rekisteröinnissä olevista puutteista. Jos työsuhdeseelvittely ei johda uuden työsuhteen vahvistamiseen tai rekisterissä jo olevien työsuhteiden tietojen muuttamiseen, työnantajalla ei ole asianosaisasemaa eikä valitusoikeutta (ELK 5407/91).

Työnantaja on asianosainen myös silloin, kun se eläkepäätöksessä veloitetaan vastoin omaa käsitystään järjestämään eläketurva, eikä sillä ole ollut muutoksenhakumahdollisuutta asian aikaisemmassa vaiheessa (VakO:n päätös 6344/71, 27.9.1972).

Työnantajalla on asianosaisena valitusoikeus myös silloin, kun asia on lain soveltamisen kannalta muuttunut muutoksenhakuelimen päätöksen johdosta. Siinä tapauksessa, että työnantaja on järjestänyt eläketurvan kuntoon ennen eläkkeen myöntämistä, sillä ei kuitenkaan enää ole valitusoikeutta työntekijän eläkepäätöksestä.

Työnantajalla on oikeus valittaa myös päätöksestä, jonka Eläketurvakeskus on antanut sen tekemään ulkomaan työn vakuuttamista koskevaan vapautushakemukseen (TEL 1 c §).

Päätös annetaan työntekijäryhmää koskevana, joten yksittäinen työntekijä ei voi valittaa päätöksestä. Myöskään eläkelaitoksella ei ole valitusoikeutta. Työntekijä kuten myös eläkelaitos voivat saattaa asian käsiteltäväksi hakemalla Eläketurvakeskuksen soveltamisratkaisua (TEL 1 § 7 mom.).

Työnantajalla on valitusmahdollisuus myös TEL:n 15 §:n mukaisesta pakkovakuutus päätöksestä sekä TEL:n 15 a §:n mukaisesta vakuutusmaksusta vapauttamista koskevasta päätöksestä.

Työkyvyttömyysratkaisuissa suurtyönantajalla ei ole katsottu olevan välitöntä oikeudellista etua valvottavanaan, eikä näin ollen myöskään oikeutta valittaa (VakO:n päätös 8115/75, 26.5.1976).

Muu tahon

Asianosaisasema ja valitusoikeus on myös sillä taholla, jolle eläkettä maksetaan edunsaajan sijasta tai joka on hakenut eläkettä maksettavaksi itselleen.

Esimerkiksi sosiaalilautakunnalla on valitusoikeus silloin, kun on kysymys eläkkeen maksamisesta lautakunnalle. Se, mitä on säädetty sosiaalilautakunnasta, koskee myös toimielintä, joka on huolehtii sosiaalihuollon toimeenpanosta (sosiaalihuoltolaki 6 §). Eläkeoikeutta koskevasta ratkaisusta lautakunnalla ei ole valitusoikeutta. Myös työttömyyskassalla ja Kelalla voi olla valitusoikeus.

Yleiskirje
itselleen

Eläkkeen maksaminen muulle kuin eläkkeensaajalle

Lakiosasto

29.11.2001

Kunta

Kunnalla voi olla valitusoikeus, jos on kysymys kunnan oikeudesta periä eläke eläkkeensaajan laitoshoidon tai -huollon taikka perhehuollon ajalta.

Työnantajan asemassa kunnalla ei ole valitusoikeutta Kuntien eläkevaikutuksen eikä Kuntien eläkelautakunnan päätöksestä.

9.4.1.1.3

Edunvalvojan puhevalta valituksen yhteydessä

TEL:n 21 §:n 3 momentin mukaan muutoksenhakumenettelyssä on voimassa, mitä TEL:n 10 c §:n 1 momentin kahdessa ensimmäisessä virkkeessä on säädetty asianosaisen ja edunvalvojan puhevallasta sekä kuulemismenettelystä:

Käsiteltäessä eläkelaitoksessa tai eläketurvakeskuksessa tämän lain mukaista eläketurvan järjestämisvelvollisuutta, eläkehakemusta, eläkeoikeutta, eläkkeen määrää ja maksamista sekä takaisinperintää ja näihin rinnastettavia asioita asianosaiselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jos se on hänen etunsa vuoksi ilmeisen tarpeellista. Alle 15-vuotiaan puhevaltaa muussa kuin henkilöä koskevassa asiassa käyttää hänen edunvalvojansa.

Jos edunvalvoja on käyttänyt puhevaltaa työeläkeasian käsittelyn aikaisemmassa vaiheessa, hän voi käyttää puhevaltaa myös muutoksenhaussa, ellei olosuhteista ole tapahtunut muutosta, joka vaikuttaa puhevallan käyttöön.

Valitusasioissa työeläkepäättökseen antamisesta on kulunut vain vähän aikaa, joten voidaan olettaa, että olosuhteissa ei ole tapahtunut muutosta. Jos eläkelaitoksen tietoon tulee, että muutoksia on tapahtunut, esimerkiksi valitettaessa eläkelautakunnan päätöksestä vakuutusosoikeuteen, puhevallan käyttöä koskeva kysymys ratkaistaan kuten hakemusvaiheessa.

Sen sijaan lähiomainen tai muu henkilö, joka on tilapäisesti (TEL:n 19 b §:n 1 momentin nojalla) hoitanut eläkkeenhakijan asian hakemusvaiheessa, ei voi hakea muutosta eläkeasiassa annettuun päätökseen.

Yleiskirje A 8/2000 Holhustoimilain vaikutukset työeläkeasioihin, s. 23.

9.4.1.1.4

Valituksen muodollinen oikeellisuus

Valituksen muodollinen oikeellisuus tarkoittaa sitä, että valitus on tehty oikeassa ajassa, oikeassa muodossa, oikean sisältöisenä ja toimitettu oikeaan paikkaan.

Lakiosasto

29.11.2001

9.4.1.1.4.1
Valitusaika

Valitusaika on 30 päivää. Päätökseen on haettava muutosta valittamalla viimeistään 30. päivänä sen jälkeen, jona valittaja on saanut tiedon päätöksestä (TEL 21 § 1 mom.).

Päätöksen tiedoksisaanti

Valitusaika alkaa kulua päätöksen tiedoksisaannista, kuitenkin niin, että tiedoksisaantipäivää ei lasketa mukaan valitusaikaan. Valitusaika alkaa kulua tiedoksisaantipäivää seuraavasta päivästä.

TEL:n 21 §:n 4 momentin mukaan:

Jos valituksen yhteydessä ei muuta näytetä, valittajan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä sen päivän jälkeen, jona päätös on postitettu valittajan ilmoittamaan osoitteeseen.

Näytöksi siitä, että valittaja on saanut tiedon päätöksestä myöhemmin, riittää perusteltu selitys. Tiedoksisaantiajankohdan siirtäminen kovin pitkälle vaatii kuitenkin jo selviä todisteita. Esimerkiksi ulkomailla oleskelu (Vako:n päätös 1550/85, 19.12.1985) ja tiedonsaannin viivästyminen sen vuoksi, että päätös oli ensin lähetetty virheelliseen osoitteeseen (VakO 5133/84, 22.10.1985) ovat olleet perusteita siirtää tiedoksisaantiajankohtaa myöhemmäksi.

Valittajan valitusajaksi on kuitenkin väärinkäsitysten välttämiseksi syytä laskea päätöksen postitus- ja valitusaika (7 + 30 päivää) siitäkin huolimatta, että valittaja on maininnut aiemman ajankohdan tiedoksisaantipäiväksi.

Kun päätökseen on annettu uusi valitusosoitus, valitusaika alkaa kulua uuden valitusosoituksen tiedoksisaannista.

Katso myös kohta 9.4.2 Kansainväliset asiat.

Eläkelaitoksen katsotaan saaneen tiedon eläkelautakunnan päätöksestä eläkelaitoksen saapumisleiman päivänä (VakO:n päätös 6261/66, 12.10.1967).

Määräajan laskeminen

Määräaikoja laskettaessa noudatetaan soveltuvin osin lakia säädettyjen määräaikojen laskemisesta (150/1930, MääräaikaL).

Lakiosasto

29.11.2001

Jos määräajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joului- tai juhannusaatto tai arkilauantai, valituksen voi toimittaa ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen.

Valituksen on saavuttava eläkelaitokselle viimeistään valitusajan viimeisenä päivänä ennen aukioloajan päättymistä. Valitus on toimitettava ajoissa perille riippumatta siitä, millä tavoin valitus toimitetaan. Niin postitse kuin esimerkiksi telekopiona tai sähköpostina toimitetun valituksen tulee olla saapunut eläkelaitokselle ennen aukioloajan päättymistä. Tällöin alkuperäinen valituskirjelmä voidaan toimittaa valitusajan jälkeenkin.

VakO:n päätökset 8343/95 ja 6154/94: Valitusajan viimeisenä päivänä virka-ajan jälkeen telefaksina saapunut valitus jätettiin myöhään tehtynä tutkimatta.

9.4.1.1.4.2

Valituskirjelmän muoto ja sisältö

Valituskirjelmälle ei ole asetettu tarkkoja muotovaatimuksia. Valituksen muotoa ja sisältöä koskeva HLL:n 23 § sisältää ohjeellisen luettelon valituksen yksilöimiseksi. Sen mukaan valitus tehdään kirjallisesti. Valituskirjelmässä, joka on osoitettava valitusviranomaiselle, on ilmoitettava:

1. päätös, johon haetaan muutosta;
2. miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi; sekä
3. perusteet, joilla muutosta vaaditaan.

Kirjallisesti

Valitus tehdään kirjallisesti. Kirjallisena pidetään myös sähköisenä, telexinä, telekopiona (faksi), sähköpostina tai sen liitteenä taikka muulla sellaisella tavalla tehtyä valitusta, joka voidaan tulostaa kirjallisena ja luettavassa muodossa.

Jos eläkelaitos tarjoaa mahdollisuuden sähköiseen asiointiin, sen on huolehdittava riittävästä tietoturvallisuudesta.

Osoitettava valitusviranomaiselle

Valituskirjelmä on osoitettava aina sille viranomaiselle, jolta muutosta haetaan.

Yksilöinti

Valituskirjelmän tulee olla siten yksilöity, että siitä käy ilmi, mihin päätökseen tai päätöksen osaan valittaja hakee muutosta ja miten hän haluaa päätöstä muutettavan.

Lakiosasto

29.11.2001

Käytännössä valitukseksi riittää kirje, jossa päätöksensaaaja ilmoittaa olevansa tyytymätön päätökseen. Asian käsitteleminen valituksena edellyttää jonkinlaista muutosvaatimusta tai ainakin sellaiseksi tulkittavissa olevaa ilmoitusta. Asian käsittelyn ja ratkaisun kannalta on kuitenkin tärkeää, että valittaja esittää riittävän selvästi ne tosiasialliset syyt, joihin hän vaatimuksensa perustaa. Muutoksenhaun perusteet olisi hyvä osoittaa asiakirjoin.

Valituskirjelmän tulee sisältää valittajan henkilö-, osoite- ja yhteystiedot. Jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä tai jos valituksen laatijana on joku muu henkilö, valituskirjelmässä on ilmoitettava myös hänen nimensä ja osoitetietonsa.

Valituksessa ilmoitettavista henkilö- ja osoitetiedoista säädetään HLL:n 24 §:ssä. Valituksen yksilöimiseksi saatetaan tarvita tarkempiakin tietoja, kuten esimerkiksi perhe-eläketapauksessa edunjäntäjää koskevia tietoja. Katso liitteenä oleva Valitusosoitus, kohta Miten valitus tehdään.

Allekirjoitus

Valitus on allekirjoitettava. Valituskirjelmän allekirjoittaa valittaja tai hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä (HLL 24 § 3 mom.). Sen sijaan muun laatijan allekirjoitus ei ole riittävä, koska allekirjoittajalla pitää olla toimivalta valituksen tekemiseen asianosaisen puolesta.

Silloin, kun valitus on tehty esimerkiksi telekopiona, eläkelaitos pyytää valittajalta erikseen alkuperäisen allekirjoitetun valituskirjelmän tai lähettää telekopion allekirjoitettavaksi. Sähköpostina tullut valitus tulostetaan ja lähetetään valittajalle allekirjoitettavaksi.

Valituksena tutkitaan myös eläkelaitoksen osakasyhtiön asiamiehen valittajan valtuuttamana sähköpostitse lähettämä valitus. Tällöin asiamies on toiminut valittajan asiamiehenä ja eläkelaitoksen on pyydettävä häntä täydentämään valitus valittajan antamalla valtakirjalla.

Muutoksenhakuelimelle toimitettaviin asiakirjoihin liitetään sekä telekopiona tullut että myöhemmin toimitettu valituskirjelmä.

Valituksen muuttaminen

Pääsääntöisesti varsinaiset vaatimukset tulee esittää valitusajan kuluessa. Valitusajan päätyttyä muutoksenhakija saa esittää vireillä olevassa asiassa ainoastaan sellaisen uuden vaatimuksen, joka perustuu olosuhteiden muutokseen tai valitusajan päättymisen jälkeen valittajan tietoon tulleeseen seikkaan (HLL 27 §). Muunlaista uutta vaatimusta valitusviranomaisella ei ole velvollisuutta tutkia ensimmäisenä asteena.

Lakiosasto

29.11.2001

Sen sijaan uusien perusteiden esittäminen aikaisemmin esitettyjen vaatimusten tueksi on mahdollista valitusajan jälkeenkin sikäli kuin asia ei niiden vuoksi muutu toiseksi.

Liitännäisvaatimukset Valituksessa voidaan esittää myös muita kuin varsinaista pääasiaa koskevia vaatimuksia, esimerkiksi oikeudenkäyntikulujen korvaamista tai täytäntöönpanokielltoa koskevia vaatimuksia. Tällaisten vaatimusten esittäminen ei ole sidottu valitusaikaan.

Oikeudenkäyntikulujen korvausvaatimus voi kohdistua vain asianomaisessa lainkäyttöviranomaisessa aiheutuneisiin kuluihin. Jatkovalituksen yhteydessä voi saada korvausta asian käsittelystä aikaisemmassa valitusviranomaisessa aiheutuneista kuluista vain valittamalla määräajassa tämän viranomaisen päätöksestä myös siltä osin kuin siinä on hylätty kuluvaatimus. Katso myös kohta 9.10 Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen.

Valituskirjelmän liitteet

Valituskirjelmän liitteistä on säädetty HLL:n 25 §:ssä. Sosiaalivakuutusprosessi on luonteeltaan vähemmän muotosidonnaista, eikä valituskirjelmän liitteille ei ole asetettu yhtä tarkkoja muotomääräyksiä. Valituskirjelmään tulee liittää mukaan:

- 1) päätös tai jäljennös päätöksestä, johon haetaan muutosta ja
- 2) asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole aiemmin toimitettu valitusviranomaiselle

Valitukseen on liitettävä mukaan koko päätös, vaikka muutosta haettaisiin vain päätöksen johonkin osaan. Valitus tutkitaan, vaikka valitusasiakirjoihin ei olisi liitetty valituksenalaista päätöstä.

Jos valituksen perusteena olevat selvitykset ovat jo viranomaisen tiedossa, riittää, että niihin viitataan.

Valitukseen on hyvä liittää selvitys valitusajan alkamiseen vaikuttavista seikoista, esimerkiksi siitä, minä päivänä muutoksenhakija on saanut tiedon päätöksestä, jos muutoksenhakija haluaa vedota siihen, että valituksen myöhästymiseen on ollut painavia syitä. Lisäselvitystä voi toimittaa myöhemminkin.

Asiamiehen tulee liittää valituskirjelmään valtakirja.

Katso myös mitä luvussa 2 kohdassa 2.5.6 Asiamies ja avustaja on sanottu valtakirjasta.

Lakiosasto

29.11.2001

Täydentämismenettely

Mikäli valituskirjelmässä on puutteita, valittajalle on lähtökohtaisesti varattava tilaisuus täydentää sitä, jollei täydentäminen ole asian käsittelyn kannalta tarpeetonta. Täydentämiselle asetetaan kohtuullinen määräaika ja samalla ilmoitetaan, millä tavalla valitus on puutteellinen (HLL 28 §).

Täydentämismenettelyä vastaa hallintomenettelyssä HMenL:n 9 §:n säännös asiakirjassa olevan puutteen poistamisesta. Katso luku 2 kohta 2.9 Asiakirjassa olevan puutteen poistaminen.

Valitus vai oikaisupyyntö

Aina ei ole selvää, onko kysymyksessä valitus vai oikaisupyyntö. Valitusaikana saapuneen valitukseksi otsikoidun tai sellaiseksi tarkoitetun kirjelmän eläkelaitos käsittelee valituksena. Myös myöhässä saapunut, valitukseksi otsikoitu kirjelmä käsitellään valituksena ja toimitetaan tarvittaessa muutoksenhakuelimelle.

Silloinkin kun kirjelmää ei ole otsikoitu valitukseksi, mutta se sisältää tyytymättömyyden ilmaisun eläkelaitoksen päätökseen ja on alle kuukauden myöhässä, kirjelmä tulkitaan valitukseksi ja eläkelaitos tutkii asian valitusasiana.

Yli kuukauden myöhässä olevan kirjelmän, joka on otsikoitu oikaisupyyntöksi tai joka voidaan tulkita sellaiseksi, eläkelaitos tutkii oikaisuasiana.

Myöhässä oleva valitus saattaa olla tarkoitettu päätöksen poistamista koskevaksi hakemukseksi.

Epäselvissä tapauksissa henkilöltä tiedustellaan, mitä tarkoitusta varten asiakirja on lähetetty.

Edellä selostettu menettely koskee myös työtulon muutosilmoitusta.

9.4.1.1.4.3

Valituksen toimittaminen

TEL:n 21 a §:n 1 momentin mukaan:

Asianosaisen on toimitettava 21 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu valituskirjelmänsä 21 §:n 1 momentissa säädetyssä määräajassa asianomaiselle eläkelaitokselle tai eläketurvakeskukselle, jos se on ratkaissut asian ensimmäisenä päätöksentekoaikana.

Lakiosasto

29.11.2001

Toimittamistapa

Lain mukaan asianosaisen on toimitettava valituskirjelmä. Valituskirjelmän voi toimittaa myös valittajan laillinen edustaja tai asiamies. Valituskirjelmän voi toimittaa myös postitse, lähetin välityksellä tai sähköisesti.

Oikea paikka

Lain mukaan valituskirjelmä on toimitettava päätöksen antaneelle viranomaiselle. Käytännössä eläkelaitokset noudattavat vakiintunutta menettelyä, jonka mukaan valitus katsotaan ajoissa tehdyksi ja oikeaan paikkaan toimitetuksi, jos se on saapunut määräajassa Eläketurvakeskukseen, mihin tahansa yksityisen puolen eläkelaitokseen tai eläkeasioita käsittelevään muutoksenhakuelimeen. Myös eläkelaitoksen kanssa samaan konserniin tai taloudelliseen yhteenliittymään kuuluvaan muuhun vakuutusyhtiöön, Melan asiamiehelle ja Kansaneläkelaitokseen valitusajassa jätetty valitus katsotaan toimitetuksi oikeaan aikaan ja paikkaan.

Muualle toimitetun valituksen katsotaan saapuneen valitusajassa vain, jos se on valitusajassa ehtinyt johonkin edellä mainituista laitoksista (VakO:n päätökset 10502/79, 2.5.1980 ja 10193/81, 4.11.1982 sekä ELK:n päätös 4052/92). Näin ollen valituksen, joka on tullut määräajassa yksityisen sektorin ulkopuoliseen laitokseen, mutta saapunut vasta valitusajan jälkeen yksityiselle sektorille, katsotaan saapuneen myöhässä.

Valituskirjelmä katsotaan toimitetuksi viranomaiselle myös silloin, kun se on toimitettu viranomaisen käytettäväksi luovutettuun postilokeroon (KHO 1956 I 14).

Kun eläkelaitos tai Eläketurvakeskus valittavat eläkelautakunnan päätöksestä, ne toimittavat valituksensa suoraan vakuutusoikeuteen.

Katso myös kohta 9.4.2 Kansainväliset asiat.

Uudet selvitykset

Valittajan olosuhteissa saattaa tapahtua muutoksia valitusmenettelyn aikana. Uutta selvitystä voi toimittaa valitusmenettelyn missä vaiheessa tahansa kunnes asia on ratkaistu. Myös uusi selvitys toimitetaan eläkelaitokseen. Valituskirjelmässä on hyvä mainita myöhemmin lähetettävästä lisäselvityksestä, jos se on tiedossa valitusta tehtäessä.

Muualle tarkoitettu

Jos yksityisen sektorin eläkelaitoksessa tai valituselimessä huomataan, että valitus on tarkoitettu julkiselle sektorille tai päinvastoin, valitus toimitetaan oikeaan paikkaan. Valituksen siirtäminen mahdollisimman pian oikeaan viranomaiseen on tärkeää, koska valituskirjelmän on saavuttava perille oikeaan viranomaiseen valitusajassa.

HLL:n 29 §:n mukaan viranomainen voi siirtää sille erehdyksessä toimitetun valituksen oikealle viranomaiselle, ja jos toimivaltainen viranomainen on selvillä, valitus on siirrettävä sille. Tällöin valituksen tutkimatta jättämisestä ei tarvitse tehdä päätöstä. Siirrosta ilmoitetaan valittajalle.

Lakiosasto

29.11.2001

HLL:n 29 §:n taustalla on HMenL:n 8 §:n säännös asian siirtämisestä oikealle viranomaiselle. Katso myös luku 2 kohta 2.8 Asian siirto.

Valitus voi koskea myös kahden eri eläkejärjestelmän päätöksiä, jolloin eläkelaitos lähettää siitä kopion toisen järjestelmän muutoksenhakuelimelle tai eläkelaitokselle.

Eläkelaitos ilmoittaa myös valittajalle valituskirjelmän siirtämisestä tai kopion lähettämisestä.

Useita asianosaisia

Lain mukaan eläkelaitos saa oikaista päätöksen, jos se hyväksyy kaikilta osin valittajan vaatimukset. Jos asiassa on useita asianosaisia, joiden vaatimukset ovat keskenään ristiriidassa tai ne eroavat toisistaan, eläkelaitos siirtää asian muutoksenhakuelimen ratkaistavaksi. Tällöin hän se ei voi hyväksyä vaatimuksia kaikilta osin.

Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun SITO-päätöksessä työnantaja ja työntekijä ovat eri mieltä TEL-työsuhteen päättymisajankohdasta tai eläkepalkkaan kuuluvista ansioista.

Myös silloin, kun kysymyksessä on rajoitussäännön soveltaminen, jolloin vastuu eläkkeestä siirtyisi toiselle eläkelaitokselle, eläkelaitos siirtää asian muutoksenhakuelimen ratkaistavaksi.

Jos asianosaisten edut eivät ole vastakkaisia, siirtoa ei tehdä.

Virheellisen valitusosoituksen vaikutus

Jos valitus on puuttuneen tai virheellisen valitusosoituksen vuoksi tehty väärää menettelyä noudattaen, valitusta ei jätetä tämän vuoksi tutkittavaksi. Jos valitus on edellä mainitusta syystä pantu vireille väärässä viranomaisessa tai valituskirjelmä on toimitettu väärälle viranomaiselle, viranomaisen on siirrettävä valituskirjelmä oikealle viranomaiselle. Siirrosta on ilmoitettava valittajalle (HLL 30 §).

Jos valitusosoitus on ollut virheellinen eikä virhe ole ollut selvästi havaittavissa, valitus tai siihen annettu vastaus katsotaan oikein tehdyksi, mikäli asianomainen on noudattanut joko osoitusta tai sitä, mitä asiasta on säädetty (VakO 2927/98).

Virheellinen valitusosoitus ei luo valitusoikeutta tai poista valitusoikeuden rajoituksia.

Valituksen rekisteröinti

Eläkelaitos kirjaa valituksen vireille omaan rekisteriinsä.

Lakiosasto

29.11.2001

Eläkelautakunta vie tiedot vireillä olevista valituksista ja päätöksistä Eläketurvakeskuksen asianhallintarekisteriin.

Vakuutusosoikeus ilmoittaa sille saapuneista valituksista ja päätöksen poistamista koskevista hakemuksista Eläketurvakeskukselle, joka vie tiedot asianhallintarekisteriin.

9.4.1.1.4.4 Myöhästynyt valitus

TEL:n 21 c §:n mukaan:

Jos eläkelautakunnalle tai vakuutusosoikeudelle annettava valitus on saapunut asianomaiselle eläkelaitokselle tai eläketurvakeskukselle taikka asianomaiselle muutoksenhakuelimelle 21 tai 22 §:ssä säädetyn määräajan jälkeen, asianomainen muutoksenhakuelin voi tästä huolimatta ottaa valituksen tutkittavakseen, jos myöhästymiseen on ollut painavia syitä.

Vastaava säännös on MEL:n 60 §:ssä.

Jos valitus on saapunut eläkelaitokseen valitusajan päätyttyä, eläkelaitos voi siitä huolimatta tutkia asian ja antaa oikaisupäätöksen. Eläkelaitos tai Eläketurvakeskus voi myös väliaikaisella päätöksellä oikaista aikaisemman päätöksensä siltä osin kuin se hyväksyy valituksen. Siltä osin kuin laitos ei anna oikaisupäätöstä, se siirtää valituksen lausuntoineen (vastatineineen) muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi. Eläkelaitos ei voi antaa päätöstä valituksen tutkimatta jättämisestä.

Jos valitus on saapunut myöhässä, eläkelaitoksen tulisi todeta se lausunnossaan. Vaikka eläkelaitos olisi sitä mieltä, että valitusta ei tulisi myöhään tulleen tutkia, sen olisi hyvä ottaa lausunnossaan kantaa myös itse asiaan siltä varalta, että muutoksenhakuelin katsoo valituksen myöhästymiseen olleen painavia syitä ja tutkii valituksen.

Katso myös lakiosaston tiedote 13/98 Muutoksenhakuun liittyvien ohjeiden täydentäminen.

Muutoksenhakuelin tutkii, onko myöhästymiseen ollut painavia syitä. Muutoksenhakijalla on pääsääntöisesti näyttövelvollisuus siitä, että valituksen myöhästymisen on johtunut painavista syistä.

Ruotsissa vakituista asuntoa vailla olevan henkilön myöhässä tullut valitus tutkittiin (VakO 338/98). Myös kirjattuna lähetetty, mutta lakon vuoksi myöhässä saapunut valitus tutkittiin (ELK 1819/86).

Sen sijaan vakuutusosoikeus ei hyväksynyt sairautta painavaksi syyksi, vaan jätti myöhässä saapuneen valituksen tutkimatta

Lakiosasto

29.11.2001

(VakO 7261/96). Myöskään asianajajan viivyttelyä ei pidetty painavana syynä valituksen myöhästymiseen (VakO 3389/86).

9.4.1.2

Itseoikaisu valituksen yhteydessä

Eläkelaitos voi oikaista päätöstään varsinaisen muutoksenhaun yhteydessä tehdyn oikaisuvaatimuksen johdosta. Tällöin on kyseessä ns. lakisääteinen itseoikaisu, joka on ensisijainen keino muuttaa päätös. TEL:n 21 a §:n 2 momentin mukaan:

Jos eläkelaitos tai eläketurvakeskus hyväksyy kaikilta osin sille toimitetussa valituksessa esitetyt vaatimukset, sen on annettava asiasta oikaisupäätös. Oikaisupäätökseen saa hakea muutosta siten kuin 21 §:ssä säädetään.

TEL:n 21 a § on soveltuvin osin voimassa LEL:iä, TaEL:ia, MYEL:iä ja YEL:iä sovellettaessa, jollei sanotuista laeista muuta johdu. Ks. LEL:n 13 a §, TaEL:n 11 §, MYEL:n 19 § ja YEL:n 17 §.

Eläkelaitos tutkii valituksen ja jos se hyväksyy valittajan vaatimukset kaikilta osin, se antaa oikaisupäätöksen valitusosoituksineen. Asian käsittely päättyy tähän, eikä asiakirjoja lähetetä muutoksenhakuelimelle.

Joskus voi olla tulkinanvaraista, milloin valittajan vaatimukset on hyväksytty kaikilta osin.

Esimerkiksi työkyvyttömyyseläkeasiassa vaatimukset katsotaan hyväksytyksi kaikilta osin silloin, kun täysitehoinen eläke alkaa heti ensisijaisuusajan jälkeen.

Sen sijaan edellytys 'kaikilta osin' ei täyty, jos esimerkiksi valituksen liitteenä on lääkärinlausunto, jossa työkyvyttömyys on merkitty toistaiseksi jatkuvaksi ja eläkelaitos kuitenkin myöntää eläkkeen määräajaksi. Tällöin eläkelaitos myöntää kuntoutustuen väliaikaisella päätöksellä ja siirtää asian muutoksenhakuelimeen.

Eläkelaitos ei voi hyväksyä valittajan vaatimusta, joka johtaisi valittajan kannalta aikaisempaa huonompaan lopputulokseen (reformatio in pejus -kielto). Tällaisessa tilanteessa eläkelaitoksen on siirrettävä valitus muutoksenhakuelimeen.

Työtuloasiat

Silloin kun työtulo on määrätty virheellisesti ja valittaja esittää valituksensa tueksi riittävät perusteet ja eläkelaitos on valittajan kanssa samaa mieltä asiasta, eläkelaitos antaa oikaisupäätöksen. Tällöin ei tarvitse tehdä edullisemmuusvertailua yrittäjän myöhemmän eläkkeen kannalta.

Lakiosasto

29.11.2001

Työsuhde vakuutettu toisessa eläkelaitoksessa

Jos valitus kohdistuu eläkkeen perusteena olevaan työsuhteeseen, joka on vakuutettu muussa kuin eläkepäättöksen antaneessa eläkelaitoksessa, eläkepäättöksen antanut eläkelaitos pyytää lausunnon työsuhteen vakuuttaneelta eläkelaitokselta. Jos työsuhteen vakuuttanut eläkelaitos lausunnossaan hyväksyy valittajan vaatimuksen kaikilta osin, eläkepäättöksen antanut eläkelaitos antaa oikaisupäättöksen.

9.4.1.3

Siirto muutoksenhakuelimelle ja väliaikainen päätös

TEL:n 21 a §:n 3 ja 4 momentin mukaan:

Jos eläkelaitos tai eläketurvakeskus ei voi oikaista valituksen kohteena olevaa päätöstä 2 momentissa mainituin tavoin, sen on 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä toimitettava valituskirjelmä ja lausuntonsa eläkelautakunnalle tai, jos valitus koskee eläkelautakunnan päätöstä, vakuutusosikeudelle käsiteltäväksi. Eläkelaitos tai eläketurvakeskus voi tällöin väliaikaisella päätöksellä oikaista aikaisemman päätöksensä siltä osin kuin se hyväksyy valituksessa esitetyn vaatimuksen. Jos valitus on jo toimitettu muutoksenhakuelimelle, eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen on ilmoitettava sille heti väliaikaisesta päätöksestä. Väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta.

Edellä 3 momentissa tarkoitettua määräajasta voidaan poiketa, jos valituksen johdosta tarvittavan lisäselvityksen hankkiminen sitä edellyttää. Lisäselvityksen hankkimisesta on tällöin viipymättä ilmoitettava valittajalle. Valituskirjelmä ja lausunto on kuitenkin aina toimitettava asianomaiselle muutoksenhakuelimelle viimeistään 60 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä.

Siirtotilanteet

Eläkelaitos siirtää valituksen muutoksenhakuelimelle, jos se:

1. ei oikaise päätöstään,
2. oikaisee päätöstään vain osittain tai
3. on sitä mieltä, että valitus tulisi jättää tutkimatta

Eläkelaitos siirtää valituksen muutoksenhakuelimeen, kun se ei hyväksy valittajan vaatimuksia lainkaan tai joiltakin osin. Eläkelaitos siirtää valituksen myös silloin, kun valittajan vaatimus johtaisi tälle huonompaan lopputulokseen tai kun eläkelaitoksen mielestä valitus tulisi jättää tutkimatta.

Lakiosasto

29.11.2001

Määräaika

Eläkelaitos ratkaisee kantansa valitukseen ja sen kohteena olevan päätöksen oikaisemiseen 30 päivän kuluessa. Oikaisupäätöksen voi antaa myöhemminkin.

Eläkelaitoksen on toimitettava valituskirjelmä ja vastineensa sekä asiakirjat muutoksenhakuelimelle 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä. Siinä tapauksessa, että asiassa hankitaan lisäselvityksiä, valitus voidaan siirtää myöhemminkin, kuitenkin viimeistään 60 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä.

Myöhässä saapunut valitus siirretään muutoksenhakuelimelle mahdollisimman pian, jos päätöstä ei oikaista tai jos eläkelaitos oikaisee sitä vain osittain. Eläkelaitos toimittaa samalla muutoksenhakuelimelle kaikki ratkaisuun vaikuttaneet selvitykset.

Edellä mainitut 30 ja 60 päivän määräajat eivät koske niitä tilanteita, joissa muutoksenhakuelin on velvoittanut eläkelaitoksen hankkimaan lisäselvitystä tai se on palauttanut asian kokonaan eläkelaitokselle lisäselvityksen hankkimista varten.

Uusi selvitys

Edellä mainitut määräajat koskevat myös valittajan lupaamaa lisäselvitystä. Lisäselvitykset toimitetaan eläkelaitokseen, vaikka valitusasia olisi jo siirretty muutoksenhakuelimelle. Jos eläkelaitokseen tulee lisäselvitystä, esimerkiksi uusi lääkärinlausunto, sen jälkeen, kun valitusasia on siirretty muutoksenhakuelimelle, eläkelaitos antaa asiasta lisälausunnon lisäselvityksen perusteella. Lisäselvityksestä on syytä lähettää välittömästi kopio muutoksenhakuelimelle, jotta myös sillä on mahdollisuus heti perehtyä lisäselvitykseen. Eläkelaitoksen tulisi myös ilmoittaa muutoksenhakuelimelle, tuleeko se antamaan asiassa lisälausunnon.

Lisäselvitys

Valituskirjelmästä saattaa ilmetä sellaisia uusia asioita, joista on tarpeen hankkia lisäselvitystä. Eläkelaitos huolehtii siitä, että kaikki asiaan oleellisesti vaikuttava lisäselvitys hankitaan. Jos valituksen yhteydessä käy ilmi, että lisäselvitystä on olemassa ja se on kohtuudella saatavissa, eläkelaitos hankkii sen. Eläkelaitos voi myös kehottaa muutoksenhakijaa toimittamaan selvityksen, johon hän on valituksessaan vedonnut.

Eläkelaitos ei ole velvollinen hankkimaan maksullisia lisäselvityksiä, vaan valittajan on hankittava ne itse. Jos eläkelaitos kuitenkin esimerkiksi velvoittaa eläkkeenhakijan menemään tutkimuksiin työkyvyn selvittämiseksi, eläkelaitos korvaa tutkimuksista aiheutuneet kustannukset (TEA 11 § 3 mom.).

Ilmoitus siirrosta

Valittajalle ilmoitetaan kirjeellä, että eläkelaitos ei ole oikaissut päätöstään ja että valitus on siirretty muutoksenhakuelimelle. Jos asiamies on tehnyt valituksen, ilmoitus tehdään hänelle. Tarpeen mukaan ilmoitus voidaan lähettää myös asianosaiselle. Kirjeeseen liitetään jäljennös eläkelaitoksen lausunnosta.

Lakiosasto

29.11.2001

Ilmoituskirjeessä kerrotaan valittajalle, että hänellä on mahdollisuus antaa eläkelaitoksen lausunnon johdosta oma lausuntonsa muutoksenhakuelimelle 30 päivän kuluessa ilmoituskirjeen päiväyksestä.

Kirjeessä on hyvä ilmoittaa myös muutoksenhakuelimen arvioitu käsittelyaika, jos se on tiedossa. Vakuutusosoikeudessa keskimääräinen käsittelyaika on 9-12 kuukautta. Myös eläkelautakunnassa käsittely kestää useampi kuukausia.

Lakiosaston tiedote 17/96 Valittajan kuuleminen eläkelaitoksen vastineen johdosta.

Lisäselvityksen hankkimisesta ilmoitetaan viipymättä valittajalle.

Vaikka asiamies on edustanut hakijaa valitusvaiheessa, lisäselvitystä voidaan pyytää myös asianosaiselta, jos se on asian selvittämiseksi perusteltua.

Väliaikainen päätös

Eläkelaitos voi väliaikaisella päätöksellä oikaista aiemman päätöksensä, jos se hyväksyy valituksessa esitetyt vaatimukset osittain (esim. myöntää osatyökyvyttömyyseläkkeen kun on vaadittu täyttä työkyvyttömyyseläkettä).

Eläkelaitos toimittaa valituksen ja lausunnon muutoksenhakuelimelle edellä mainitussa 30 tai 60 päivän määräajassa. Jos eläkelaitos olisi suostumassa valittajan vaatimukseen sen jälkeen kun asia on jo toimitettu muutoksenhakuelimelle, väliaikaisesta päätöksestä on heti ilmoitettava muutoksenhakuelimelle.

Eläkelaitos voi tiedustella muutoksenhakuelimeltä asian käsittelyn vaihetta ja tehdä ilmoituksen väliaikaisesta päätöksestä tässä yhteydessä.

Väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta, joten päätökseen ei liitetä valitusosoitusta.

9.4.1.4

Uusi eläkehakemus valitusaikana

Kun valitusaikana tai valituksen vireillä ollessa ratkaistaan uutta eläkehakemusta, tavoite on, että henkilöllä ei ole samanaikaisesti vireillä useita samaa eläke-etuutta tai samaa asiaa koskevia valituksia.

Sama eläkelaji

Saatuaan hylkäävän eläkepäätöksen henkilö saattaa tehdä samaa eläke-etuutta koskevan uuden hakemuksen valitusaikana, eikä valitusta. Tällöin eläkelaitos käsittelee uuden hakemuksen valituksena. Jos eläkelaitos suostuu hakijan vaatimukseen, se antaa oikaisupäätöksen valitusosoituksineen. Jos eläkelaitos ei suostu hakijan vaatimukseen tai

Lakiosasto

29.11.2001

suostuu niihin vain osittain, se toimittaa hakemuksen muutoksenhakuelimelle valituksena tutkittavaksi.

Eri eläkelaji

Valittaja voi valituksen ollessa vireillä hakea uudella eläkehakemuksella myös toista eläkettä, esimerkiksi työkyvyttömyyseläkevalituksen ollessa vireillä hakea varhennettua vanhuuseläkettä tai yksilöllistä varhaiseläkettä. Hakemukseen varhennetusta vanhuuseläkkeestä eläkelaitos voi antaa päätöksen valitusosoituksineen. Yksilöllistä varhaiseläkettä koskevaan ennakkopäätökseen liitetään valitusosoitus. Sen sijaan myönteinen maksupäätös yksilöllisestä varhaiseläkkeestä on syytä antaa väliaikaisena.

Valitus on vielä eläkelaitoksessa

Kun yksilöllistä varhaiseläkettä koskevasta päätöksestä on vireillä valitus ja eläkelaitokseen tulee samaan aikaan vireille työkyvyttömyyseläkehakemus, eläkelaitos käsittelee molemmat asiat.

Jos eläkelaitos päättyy myönteiseen työkyvyttömyyseläkeratkaisuun, se antaa asiasta päätöksen valitusosoituksineen. Tällöin YVE-valitusta ei enää toimiteta eläkelautakuntaan, vaan asia jää sillensä. Tästä mainitaan työkyvyttömyyseläkepäätöksessä. Eläkkeensaajan vaatimuksesta valitus kuitenkin toimitetaan muutoksenhakuelimeen.

Jos eläkelaitos ei myönnä työkyvyttömyyseläkettä, se antaa asiasta hylkäyspäätöksen valitusosoituksineen. Jos eläkelaitos suostuu YVE-valitukseen, se antaa myönteisen ennakkopäätöksen oikaisupäätöksenä valitusosoituksineen. Jos eläkelaitos ei myönnä edes YVE:ä, se toimittaa valituksen ja lausuntonsa eläkelautakuntaan.

Myös silloin kun työkyvyttömyyseläkepäätöksestä on vireillä valitus ja samaan aikaan tulee vireille YVE-hakemus, eläkelaitos käsittelee molemmat asiat. Jos eläkelaitos suostuu työkyvyttömyyseläkevalitukseen, se antaa asiasta oikaisupäätöksen valitusosoituksineen. Tällöin YVE-hakemus jää sillensä ja asiasta mainitaan oikaisupäätöksessä. Myös tällöin eläkkeensaaja voi vaatia, että valitus toimitetaan muutoksenhakuelimelle.

Jos eläkelaitos ei myönnä työkyvyttömyyseläkettä, se toimittaa valituksen ja vastineensa eläkelautakuntaan ja antaa YVE-hakemukseen joko myöntävän tai hylkäävän päätöksen valitusosoituksineen.

Myönteisestä YVE-ratkaisusta huolimatta työkyvyttömyyseläkettä koskeva valitus toimitetaan eläkelautakuntaan.

Näin sen vuoksi, että työkyvyttömyyseläkkeeseen saattaa liittyä oikeus lisäeläkkeeseen, johon YVE-eläkkeen saajalla ei ole oikeutta. Lisäksi työkyvyttömyyseläkkeessä ansaintarajat eläkeikäi-

Lakiosasto

29.11.2001

sen työskentelyn ajalta ovat korkeampia, joten työkyvyttömyyseläke saattaa eläkkeensaajan kannalta olla edullisempi eläkevaihtoehto kuin yksilöllinen varhaiseläke.

Valitus on jo lähetetty muutoksenhakuelimelle

Jos YVE-hakemus tulee vireille sen jälkeen, kun työkyvyttömyyseläkepäätöksestä on tehty valitus ja asiakirjat on lähetetty muutoksenhakuelimelle, eläkelaitos antaa YVE-hakemukseen hylkäävän päätöksen tai myönteisen ennakkopäätöksen valitusosoituksineen. Eläkkeen määrää koskeva YVE-päätös (maksupäätös) annetaan väliaikaisena. Päätöksestä ilmoitetaan muutoksenhakuelimelle.

Jos työkyvyttömyyseläkehakemus tulee vireille vasta, kun YVE-päätöksestä tehty valitus on jo muutoksenhakuelimessä, eläkelaitos antaa myönteisen päätöksen väliaikaisena ja hylkäävän päätöksen valitusosoituksineen. Päätöksestä ilmoitetaan muutoksenhakuelimelle.

Alun perin haettu molempia

Jos hakemus, jolla on haettu sekä työkyvyttömyyseläkettä että yksilöllistä varhaiseläkettä, on hylätty ja henkilö hakee valituksen vireillä ollessa uudelleen jompaa kumpaa eläkettä tai molempia eläkkeitä, hakemusta pidetään valituksena.

Jos eläkelaitos myöntää työkyvyttömyyseläkkeen oikaisupäätöksellä YVE-asia jää sillensä.

Jos eläkelaitos hylkää työkyvyttömyyseläkettä koskevan vaatimuksen, mutta suostuu YVE-vaatimukseen, se antaa YVE-oikeudesta myönteisen ennakkopäätöksen väliaikaisena päätöksenä ja siirtää asian muutoksenhakuelimelle.

Eläkelaitos siirtää hakemuksen muutoksenhakuelimelle valituksena käsiteltäväksi myös silloin, kun se ei suostu kumpaankaan valittajan vaatimukseen. Näin voidaan menetellä, koska eläkelaitos on jo ensimmäisenä asteena ottanut kantaa molempiin eläkelajeihin.

Valituksen yhteydessä haetaan molempia

Jos hakija on alun perin hakenut vain toista eläkelajia, mutta hän toimittaa valitusaikana uuden eläkehakemuksen, jossa hän hakee sekä työkyvyttömyyseläkettä että yksilöllistä varhaiseläkettä, eläkelaitos voi antaa oikaisupäätöksen siitä eläkelajista, josta se on antanut päätöksen. Siitä eläkelajista, josta eläkelaitos ei vielä ole antanut päätöstä, se antaa päätöksen valitusosoituksineen.

Lakiosasto

29.11.2001

Jos valitusasia jo on muutoksenhakuelimessä, eläkelaitos voi antaa lopullisen päätöksen siitä eläkelajista, josta se ei ole aiemmin antanut päätöstä. Päätöksestä ilmoitetaan muutoksenhakuelimelle ja hakemus toimitetaan valituksen liitteeksi.

Valituksen käsittelyvaiheen selvittäminen

Eläkelaitoksen on ennen päätöksen antamista syytä tiedustella muutoksenhakuelimeltä, missä vaiheessa asian käsittely on, jotta välttyttäisiin tilanteelta, jossa hakija saa samaan aikaan ristiriitaisia päätöksiä.

9.4.1.5

Uusi työtulohakemus

Valitusaikana

Eläkelaitokseen saattaa työtulovalituksen vireillä ollessa saapua työtulon tarkistushakemus. Jos sillä selvästi haetaan työtulon tarkistamista ilmoitusajankohdasta eteenpäin, eläkelaitos käsittelee asian normaalisti tarkistushakemuksena ja antaa lopullisen päätöksen valitusosoituksiin.

Valitusajan jälkeen

Valitusajan jälkeen saapunut työtuloa koskeva hakemus käsitellään tarkistushakemuksena, valituksena, päätöksen poistamista koskevana hakemuksena tai oikaisuasiana sen mukaan kuin hakija on tarkoittanut. Epäselvissä tilanteissa hakijalta tiedustellaan, mitä hän on tarkoittanut.

Yrittäjä saattaa esimerkiksi tehdä työtulon muutoshakemuksen tai perustevalituksen vakuutusmaksusta, vaikka hänen tarkoituksenaan on ollut pyytää koko vakuutuksen poistamista tai työtulon pienentämistä vakuutuksen alusta alkaen.

9.4.2

Kansainväliset asiat

9.4.2.1

EU-eläkepäätökset

Vaikka EU-eläkkeessä päätösten yhteenvedon antaa vain yksi, asuinmaan käsittelevä laitos, sen liitteenä olevista eri maiden antamista päätöksistä valitetaan kunkin maan omien muutoksenhakusäännösten mukaan.

Vaikka hakija olisi saanut muutoksenhakuoikeuden jo kansallisesta eläkepäätöksestä, hän saa muutoksenhakuoikeuden myös yhteenvedosta asetuksen 574/72 48 artiklan mukaisesti.

Katso myös yleiskirje A 48/96 Työeläke EU:n sosiaaliturvasäännösten mukaan, osio 5 EU-eläkepäätös.

Lakiosasto

29.11.2001

Kansallisesta oikeusjärjestyksestä riippuu, miten suhtaudutaan yhteenvedon perusteella tehtyyn valitukseen, jos hakija on valittanut päätöksestä ja muutoksenhakuelimen päätös on tullut lainvoimaiseksi.

Jos hakija on jo valittanut kansallisesta päätöksestä ja muutoksenhakuelimen päätös on tullut lainvoimaiseksi, muutoksenhakuelin jättää tutkimatta yhteenvetopäätöksestä tehdyn valituksen, jos hakemus koskee samaa asiaa, eikä uutta selvitystä ole esitetty.

ELK:n päätös 1370/98: ELK jätti valituksen tutkimatta, koska ELK ei voi tutkia valitusta, joka kohdistuu samaan eläkepäätökseen, jota koskevan valituksen se on jo kertaalleen tutkinut, ja josta tehty jatkovalitus on lainvoimaisesti ratkaistu vakuutusosoikeudessa. Henkilö ei saa yhteenvedon perusteella uutta muutoksenhakuoikeutta jo aiemmin käyttämänsä muutoksenhakuoikeuden tilalle.

Eläkelaitoksen lausunnosta olisi hyvä näkyä laitoksen kanta sekä valitukseen että valituksen tutkimiseen, kuten myös asiaratkaisuun.

Valitus EU-päätöksestä katsotaan määräajassa tehdyksi ja oikeaan paikkaan toimitetuksi, jos se on toimitettu määräajassa jonkin jäsenvaltion viranomaiselle, laitokselle tai tuomioistuimelle. Jos ulkomaan eläkepäätöstä koskeva valitus toimitetaan eläkelaitokseen, se lähettää sen Eläketurvakeskukselle ulkomaille lähetettäväksi.

Valitusaika päätösten yhteenvedosta lasketaan yhteenvedon tiedoksisaannista.

Yleiskirje A 48/96 Työeläke EU:n sosiaaliturvasopimusten mukaan, osio 6 Muutoksenhaku EU-eläkepäätökseen.

9.4.2.2

Eläkepäätökset sosiaaliturvasopimusmaa -tilanteissa

Sosiaaliturvasopimusvaltion eläkelaitoksen päätökseen tyytymättömällä on mahdollisuus tehdä kirjallinen valitus sosiaaliturvasopimuksesta riippuen 1-3 kuukauden kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valitusaika mainitaan päätöksessä. Valituskirjelmän voi laatia suomeksi.

Sosiaaliturvasopimuksissa on sovittu, että valitus katsotaan tehdyksi siinä päivänä, jolloin se on jätetty jommankumman sopimusmaan laitokselle, joka on toimivaltainen ottamaan vastaan eläkehakemuksia. Eläkelaitos lähettää sille saapuneen sopimusmaan eläkepäätöstä koskevan valituksen Eläketurvakeskukselle ulkomaille toimitettavaksi.

Lakiosasto

29.11.2001

9.4.2.3

EY-virkamiesten eläkeoikeuden siirtoa koskevat päätökset

Eläkelaitokset antavat eläkeoikeuden siirtoa haluavalle EY-virkamiehelle päätöksen hänen eläkeoikeudestaan. Eläkelaitokset lähettävät päätöksensä eläkeoikeuden määrästä Eläketurvakeskukselle, joka kokoaa kaikki asianomaisen henkilön päätökset yhteenvetoon. Jokaisessa päätöksessä on valitusosoitus, jonka mukaan valitukset ohjataan Eläketurvakeskukselle, joka ohjaa ne edelleen eläkelaitokseen itseoikaisua varten. Jos valitus on toimitettu suoraan eläkelaitokseen, sen tulee ilmoittaa valituksesta Eläketurvakeskukselle. Valitusaika alkaa kuitenkin kulua vasta päätösyhteenvedon postituspäivästä. Jos eläkelaitos oikaisee päätöksensä valituksen mukaisesti, se antaa itseoikaisupäätöksen. Päätös postitetaan suoraan valittajalle ja lähetetään tiedoksi Eläketurvakeskukselle. Valitusaika alkaa kulua päätöksen postituspäivästä.

Muutoksenhakuelimet toimittavat oman päätöksensä valitusosoituksiin suoraan valittajalle ja lähettävät tiedon päätöksestä Eläketurvakeskukselle.

Siirtoprosessi voi jatkua vasta, kun päätökset ovat lainvoimaisia.

EY-virkamiesten eläkeoikeuden siirtoa ja valitusmenettelyä on selostettu yleiskirjeessä A 13/99. Katso myös Lakiosaston tiedote 7/2000 EY-virkamiesten eläkeoikeuksien siirtoon liittyviä lisäohjeita.

9.4.2.4

ETK:n päätökset Suomen sosiaaliturvan piiriin kuulumisesta

Muutoksenhaku tapahtuu samalla tavoin kuin muihinkin Eläketurvakeskuksen antamiin valituskelpoisiin päätöksiin.

9.4.3

Perustevalitus

Varsinainen muutoksenhakekeino vakuutusmaksuasioissa on perustevalitus. TEL:n 22 §:n mukaan:

Joka katsoo, että eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen tämän lain perusteella määräämä maksuunpano on ollut lain tai sopimuksen vastainen, saa tehdä siitä kirjallisen perustevalituksen eläkelautakunnalle viimeistään kahden vuoden kuluessa sitä seuraavan vuoden alusta lukien, jona saaminen on määrätty tai maksuunpantu. Sama koskee maksuunpanoa, joka perustuu 1 §:n 6 momenttiin. Jos sellainen perustevalitus tehdään ulosmitta-

Lakiosasto

29.11.2001

uksen johdosta, on lisäksi voimassa, mitä verojen ja maksujen ulosotossa perustevalituksesta säädetään. (23.12.1999/1263)

Joka ei tyydy eläkelautakunnan 1 momentissa mainitussa asiassa antamaan päätökseen, saa hakea siihen muutosta vakuutus-oikeudelta kirjallisella valituksella 21 §:ssä säädettyssä määräajassa.

Luottovakuutuksen sisältöä koskevat riita-asiat on käsiteltävä yleisessä tuomioistuimessa.

Mitä tässä pykälässä säädetään, on soveltuvin osin voimassa LEL:iä, TaEL:ia, MYEL:iä ja YEL:iä sovellettaessa, jollei sanotuista laeista muuta johdu. Ks. LEL:n 13 a §, TaEL:n 11 §, MYEL:n 19 § ja YEL:n 17 §.

9.4.3.1

Valitusedellytykset

Myös perustevalituksella on olemassa valitusedellytykset, joiden tulee täytyä, jotta valitus voidaan tutkia ja käsitellä:

1. valitus kohdistuu vakuutusmaksun maksuunpanoon,
2. valittajalla on valitusoikeus ja
3. valitus on tehty muodollisesti oikein eli oikeassa ajassa, oikeassa muodossa ja toimitettu oikeaan paikkaan.

Valituksen kohde

Perustevalitus kohdistuu vakuutusmaksun maksuunpanoon. Vakuutusmaksun perinnästä ei anneta erillistä päätöstä, vaan maksuunpano tapahtuu siten, että eläkelaitos lähettää laskun vakuutusmaksusta maksuvelvolliselle.

Valitusperusteena on se, että saaminen on määrätty tai pantu maksuun lakia virheellisesti soveltaen tai sopimuksen vastaisesti. Jos valitus koskee muuta seikkaa, esimerkiksi vakuuttamisvelvollisuutta tai vakuutuksen alkamis- tai päättymisajankohtaa, kyseessä ei ole perustevalitus.

Valitusoikeus

Valituksen voi tehdä se, joka on velvoitettu maksamaan vakuutusmaksu. Myös toissijainen maksuvelvollinen voi tehdä perustevalituksen, jos perintätoimet kohdistetaan häneen.

Työntekijäin eläkemaksu

Työntekijäin eläkemaksuun noudatetaan soveltuvin osin mitä TEL:ssä, LEL:ssä ja TaEL:ssä on säädetty työnantajan valitusoikeudesta vakuu-

Lakiosasto

29.11.2001

tusasioissa. Näin ollen myös työntekijä voi tehdä perustevalituksen, jos hän on tyytymätön työnantajan pidättämään eläkemaksuun.

Valtion palveluksessa olevan työntekijän palkasta pidätettyä eläkemaksua koskevan muutoksenhaun osalta noudatetaan soveltuvin osin VEL:n 23 §:n säännöksiä.

KVTEL:n piiriin kuuluvien viranhaltijoiden ja työntekijöiden eläkemaksun pidätyksestä valitetaan Helsingin hallinto-oikeuteen (KVTEL 8 § 2 mom.) Sen päätöksestä valitetaan edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

MEL:n piiriin kuuluvien työntekijöiden vakuutusmaksuvelvollisuus määräytyy MEL:n mukaan. Siitä valitetaan eläkelautakuntaan ja edelleen vakuutusoikeuteen (MEL 59 b §).

Yleiskirjeet:

A 54/93	Työntekijän eläkemaksu valtion eläkejärjestelmässä
A 57/93	Palkansaajan työeläkemaksu kunnallisessa eläkejärjestelmässä
A 65/93	Työntekijäin eläkemaksu

Muodolliset edellytykset

Perustevalitus tehdään kirjallisesti ja se osoitetaan sekä toimitetaan eläkelautakunnalle. Valituksen voi toimittaa myös eläkelaitokselle.

Perustevalitus on tehtävä viimeistään kahden vuoden kuluessa sitä seuraavan vuoden alusta lukien, jona saaminen on määrätty tai pantu maksuun.

Valitusaika alkaa vakuutusmaksun maksuunpanosta. Maksuunpanopäivänä pidetään vakuutusmaksun eräpäivää.

Jos maksuunpano on kohdistettu sekä ensisijaiseen että toissijaiseen maksajaan, valitusaika lasketaan kummankin osalta erikseen.

Eläkelautakunnan perustevalitusta koskevasta päätöksestä valitetaan TEL:n 21 §:ssä säädetyssä valitusajassa eli 30 päivän kuluessa tiedoksisaannista. Valituskirjelmä osoitetaan ja toimitetaan vakuutusoikeuteen. Valituksen voi toimittaa myös eläkelaitokseen.

Liitteet

Eläkelautakunta vaatii vakuutusmaksuvalituksissa kopion vakuutusmaksulaskusta tai jos valitus koskee työntekijän eläkemaksua, kopion palkkalaskelmasta. Ellei valittaja ole toimittanut vakuutusmaksulaskua

Lakiosasto

29.11.2001

perustevalituksen yhteydessä, eläkelaitos toimittaa sen lausuntonsa yhteydessä eläkelautakuntaan.

9.4.3.2

Täytäntöönpano ja täytäntöönpanon keskeyttäminen

Täytäntöönpano

Eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen määräämä maksu ja viivästyskorko saadaan ulosottaa ilman tuomiota tai päätöstä niin kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottoimin annetussa laissa (VeroUL, 367/61) säädetään (TEL 19 §).

Perustevalitus ei keskeytä vakuutusmaksujen perimistä, vaan ne on maksettava muutoksenhausta huolimatta.

Täytäntöönpanon keskeytys

Hakemus

Jos perustevalitus tehdään ulosmittauksen johdosta, valitukseen sovelletaan myös VeroUL:n säännöksiä perustevalituksesta (TEL:n 22 §:n 1 momentin viimeinen virke).

Jos se, jonka omaisuutta on ulosmitattu, haluaa valituksen perusteella hakea täytäntöönpanon keskeytystä, hänen on ilmoitettava siitä heti tai viimeistään kahdeksantena päivänä ulosmittauksen jälkeen ulosottomiehelle, jonka on keskeytettävä ulosmittaus toistaiseksi.

Hakemus täytäntöönpanon keskeyttämiseksi on tehtävä kirjallisesti. Se osoitetaan ulosottomiehelle ja siihen liitetään ulosottomiehen oikeaksi todistama jäljennös ulosmittauspöytäkirjasta sekä todistus siitä, että saamisen määräämistä tai maksuunpanoa koskeva valitus on vireillä taikka perustevalituskirjelmä ja ne asiakirjat, joihin valittaja viittaa perusteluinaan.

Keskeytyshakemus on toimitettava liitteineen ulosottomiehelle viimeistään 20 päivänä ulosmittauksen jälkeen. Ulosottomies lähettää asiakirjat valitusviranomaiselle.

Valituselimet käsittelevät keskeytyshakemukset kiireellisinä.

Ei valitusoikeutta

Keskeytyshakemukseen annettuun päätökseen ei saa hakea muutosta. Ulosoton keskeytys- tai kieltomääräys on voimassa, kunnes valitus on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu, ellei valitusviranomainen määrää toisin.

Katso myös kohta 9.4.7 Täytäntöönpanon kieltäminen ja keskeyttäminen.

Lakiosasto

29.11.2001

9.4.4

Valitus julkisen puolen päätöksestä

Muutoksenhausta julkisen puolen laitosten päätöksiin säädetään VEL:n 23-24 §, KVTEL:n 8-10 ja 10 b §:ssä sekä KIEL:n 7-7b §:ssä.

9.4.5

Valitusasian käsittely eläkelautakunnassa

9.4.5.1

Menettelyä koskevat säännökset

Muutoksenhausta eläkelautakuntaan säädetään työntekijäin eläkelaisissa (395/1961). Eläkelautakunnan toiminnasta säädetään työntekijäin eläkeasetuksen (183/1962) 18-21 §:ssä ja sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamassa eläkelautakunnan työjärjestyksessä. Valitusasian käsittelyssä eläkelautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä.

Jäsenet

Eläkelautakunnassa on päätoiminen puheenjohtaja sekä vähintään kahdeksan varsinaisia jäseniä sekä heidän varajäsenensä. Puheenjohtajalta vaaditaan tuomarinviran hoitamiseen oikeuttava tutkinto sekä perehtyneisyys eläkevakuutukseen. Jäsenet määrää sosiaali- ja terveysministeriö enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan ja he toimivat tuomarin vastuulla. Heidän paikkansa vapautuessa kesken toimikauden määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Jäsenten oikeudesta pysyä tehtävässään on muutoin voimassa, mitä tuomarinviran haltijoista säädetään. Jäsenistä ainakin kaksi on määrättävä työnantajyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ja ainakin kaksi työntekijäin ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta. Muista jäsenistä ainakin yhden tulee olla tuomarinvirkaan oikeuttavan tutkinnon suorittanut ja eläkevakuutukseen perehtynyt henkilö, yhden vakuutusmatemaatikko ja kahden vakuutuslääkäri (TEL 20 §).

Jaoston kokoonpano

Asiat käsitellään jaostoissa. Muutoksenhakuasioita ratkaistaan esittelystä neljässä kuusijäsenisessä jaostossa. Yleiseltä kannalta merkittävät asiat sekä sellaiset asiat, joissa jaoston ratkaisu tulisi poikkeamaan aikaisemmasta käytännöstä, jaosto voi päättää tai lautakunnan puheenjohtaja voi määrätä asian käsiteltäväksi täysistunnossa.

Suullinen käsittely

Valitusasioiden käsittely on pääosin kirjallista. Eläkelautakunnassa voidaan tarvittaessa toimittaa suullinen käsittely asian selvittämiseksi siten kuin hallintolainkäyttölain 37 §:ssä säädetään.

Katso suullisesta käsittelystä kohta 9.7.

Lakiosasto

29.11.2001

9.4.5.2

Työeläkeasian käsittelyvaiheet eläkelautakunnassa

Muutoksenhakukirjelmän ja sitä koskevien asiakirjojen saavuttua eläkelautakuntaan asia kirjataan vireille eläkelautakunnan kirjaamossa. Tämän jälkeen alkaa asian ratkaisemista valmisteleva käsittely. Sen aikana voidaan hankkia tarpeellista lisäselvitystä, lausuntoja ja vastineita sekä huolehditaan tarvittavista asianosaisten kuulemisista kirjeitse. Valmistelevien toimenpiteiden päätyttyä esittelijä laatii esittelijänmuistion ja päätösesityksen jaoston käsiteltäväksi. Esittelijänmuistio ja päätösesitys sekä asiakirjat kierteävät jaoston jäsenillä ennen eläkelautakunnan istunnon järjestämistä.

Asian ratkaisusta voidaan äänestää. Äänestyksessä voittaa tällöin mielipide, jota jäsenten enemmistö on kannattanut. Äänten mennessä tasan puheenjohtajan ääni ratkaisee. Äänestyspöytäkirja liitetään päätökseen.

Eläkelautakunnan istunnon jälkeen seuraa päätöksen jälkikäsitteily, johon kuuluu muun muassa päätösasiakirjan laatiminen jaoston päätöksen mukaiseksi. Esittelijä allekirjoittaa päätöksen, jossa mainitaan myös käsittelyyn osallistuneiden jäsenten nimet ja eriävät mielipiteet. Kansliapäällikkö ja puheenjohtaja tarkastavat päätöksen muun muassa oikeusperiaatteiden ja laintulkinnan yhdenmukaisuuden valvomiseksi. Käsittely päättyy päätöksen lähettämiseen asianosaisille ja asiakirjojen palauttamiseen eläkelaitokselle.

9.4.6

Valitusasian käsittely vakuutus oikeudessa

9.4.6.1

Menettelyä koskevat säännökset

Vakuutus oikeuden toiminnasta säädetään laissa vakuutus oikeudesta (14/1958) sekä vakuutus oikeudesta annetussa asetuksessa (264/1982). Tarkemmat määräykset asioiden käsittelystä ja toiminnan muusta järjestelystä on annettu vakuutus oikeuden vahvistamassa työjärjestyksessä. Asian käsittelystä vakuutus oikeudessa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä. Eri työeläkelaeissa on muutoksenhakua vakuutus oikeuteen sekä ylimääräistä muutoksenhakua koskevat erityissäännökset.

Jäsenet

Vakuutus oikeudessa on vakuutus ylituomari, vanhempia ja nuorempia vakuutus tuomareita sekä vakuutus sihteereitä. Oikeudenkäyntiasiat käsitellään jaostoissa ja päätetään esittelystä. Vakuutus sihteerit toimivat asioiden esittelijöinä. Vakuutus oikeuden lakimies jäsenet ovat päätoimia.

Lakiosasto

29.11.2001

Vakuutusosoikeudessa toimii myös sivutoimisia lääkäri- ja maallikkojäseniä, jotka valtioneuvosto määrää oikeusministeriön esityksestä kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Lääkärjäsenen tulee olla laillistettu lääkäri. Työeläkeasioissa maallikkojäsenet ovat työnantaja- ja työntekijäpuolen, maatalousyrittäjien tai yrittäjien edustajia. Tarkemmat säännökset maallikkojäsenille asetettavista kelpoisuusvaatimuksista sekä niistä tahoista, jotka tekevät maallikkojäsenten määräämistä koskevia ehdotuksia on annettu laissa vakuutusosoikeudesta.

Jaoston kokoonpano Asiat käsitellään jaostoissa. Jaoston kokoonpano voi olla kolmi- tai viisi-jäseninen. Jaostossa toimii puheenjohtajana vakuutusylituomari tai vakuutustuomari sekä muina jäseninä kaksi lakimiesjäsentä. Toinen lakimiesjäsenistä on asian esittelevä vakuutussihteeri. Jos asia koskee lääkeopillista seikkaa, jaoston jäsenenä toimii esittelijän sijasta lääkärijäsen. Viisijäsenisessä kokoonpanossa asian käsittelyyn osallistuu edellä kerrottujen jäsenten lisäksi kaksi maallikkojäsentä.

Maallikkojäsenet osallistuvat asian käsittelyyn vakuutusosoikeudesta annetun lain 5 a §:ssä mainituissa tapauksissa tai jos jaosto kolmijäsenisessä kokoonpanossa niin päättää. Työeläkeasioissa maallikkojäsenten on osallistuttava asian käsittelyyn aina, kun on kysymys siitä, oikeuttaako sairaus, vika tai vamma TEL:n, YEL:n, MYEL:n, LEL:n tai TaEL:n mukaiseen eläkkeeseen. Merimieseläkelain mukaisten asioiden sekä kansaneläkejärjestelmän ja julkisen puolen eläkejärjestelmien osalta maallikkojäsenet osallistuvat kaikkien muutoksenhakuasioiden käsittelyyn. Edellä kerrotuissa asioissa jaosto voi kuitenkin päättää muusta toimenpiteestä kuin lopullisesta pääasiantarkaisusta ilman maallikkojäseniä.

Laajempi kokoonpano Jos asialla on periaatteellista merkitystä tai jos jaoston ratkaisu poikkeaisi aikaisemmasta käytännöstä, jaosto voi päättää tai vakuutusylituomari määrätä sen käsiteltäväksi täysistunnossa tai laajennetussa jaostossa, jossa jaoston puheenjohtajana toimii vakuutusylituomari ja istuntoon osallistuu asiaa aikaisemmin käsitelleiden lisäksi vanhemmista vakuutustuomareista virassa vanhin.

Suullinen käsittely Muutoksenhakuasioiden käsittely on vakuutusosoikeudessa useimmiten kirjallista. Vakuutusosoikeudessa voidaan kuitenkin toimittaa suullinen käsittely asian selvittämiseksi. Suullinen käsittely voidaan toimittaa myös yksityisen asianosaisen pyynnöstä siten kuin hallintolainkäyttölain 38 §:ssä säädetään. Suullisessa käsittelyssä voidaan kuulla asianosaisia, todistajia ja asiantuntijoita sekä vastaanottaa muuta selvitystä. Suullisen käsittelyn toimittamisesta päätetään jaostokokoonpanossa. Suullisen käsittelyn toimittamisen jälkeen asia päätetään kirjallisen aineiston sekä suullisessa käsittelyssä saadun selvityksen perustella esittelystä.

Ks. kohta 9.7 suullinen käsittely.

Lakiosasto

29.11.2001

9.4.6.2

Työeläkeasian käsittelyvaiheet vakuutusoikeudessa

Muutoksenhakukirjelmän ja sitä koskevien asiakirjojen saavuttua vakuutusoikeuteen asian vireilletulo kirjataan ensin vakuutusoikeuden kirjaimossa. Tämän jälkeen alkaa asian ratkaisemista valmisteleva käsittely. Sen aikana voidaan hankkia tarpeellista lisäselvitystä, lausuntoja ja vastineita sekä huolehditaan tarvittavista asianosaisten kuulemisista kirjeitse. Valmistelevien toimenpiteiden päätyttyä esittelijä laatii esittelijänmuistion ja päätösesityksen jaoston käsiteltäväksi. Asian koskiessa lääketieteellistä seikkaa tätä vaihetta edeltää kuitenkin lääkärijäsenen osallistuminen asian käsittelyyn. Esittelijänmuistio ja päätösesitys sekä asiakirjat kiertävät jaoston jäsenillä ennen vakuutusoikeuden istunnon järjestämistä.

Vakuutusoikeuden istunnossa ovat samanaikaisesti läsnä asian esittelevä vakuutussihteeri, maallikkojäsenet, lääkärijäsen, vakuutustuomari sekä puheenjohtaja. Asian ratkaisusta voidaan äänestää. Äänestyksessä voittaa tällöin mielipide, jota jäsenten enemmistö on kannattanut.

Vakuutusoikeuden istunnon jälkeen seuraa päätöksen jälkikäsittely, johon kuuluu muun muassa päätösasiakirjan laatiminen jaoston päätöksen mukaiseksi, tarkistaminen, tekstinkäsittely sekä monistaminen. Esittelijä allekirjoittaa päätöksen. Päätöksessä ilmoitetaan päätöksentekoon osallistuneiden nimet ja eriävät mielipiteet. Päätökset annetaan tämän jälkeen vielä vakuutusylituomarin tarkastettavaksi oikeusperiaatteiden ja laintulkinnan yhdenmukaisuuden valvomiseksi. Käsittely päättyy päätöksen lähettämiseen asianosaisille, asiakirjojen palauttamiseen eläkelaitokselle ja muutoksenhakua koskevien asiakirjojen arkistointiin vakuutusoikeudessa.

9.4.7

Täytäntöönpanon kieltäminen ja keskeyttäminen

TEL 21 b §:n 1 momentin erityissäännöksen mukaan eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

Työeläkejärjestelmässä päätökset voidaan yleensä panna täytäntöön, vaikka ne eivät ole vielä lainvoimaisia. Takaisinperintäpäätöksiä eläkelaitokset eivät käytännössä kuitenkaan pane täytäntöön ennen kuin ne ovat lainvoimaisia. Muutoksenhakijalla on silti oikeus hakea täytäntöönpanon kieltä tai keskeytystä.

Valitusviranomainen voi kieltää täytäntöönpanon tai määrätä alkaneen täytäntöönpanon keskeytettäväksi, siitä huolimatta, että päätös on erityissäännöksen nojalla pantavissa välittömästi täytäntöön.

Lakiosasto

29.11.2001

Valitusviranomaisen oikeus puuttua täytäntöönpanoon perustuu HLL:n 32 §:n yleiseen toimivaltasäännökseen, jonka mukaan:

Kun valitus on tehty, valitusviranomainen voi kieltää päätöksen täytäntöönpanon tai määrätä sen keskeytettäväksi tai antaa muun täytäntöönpanoa koskevan määräyksen.

Asian käsittelyn lopettavassa päätöksessään valitusviranomaisen on tarvittaessa lausuttava täytäntöönpanoa koskevan määräyksen voimassaolosta. Jos päätöksestä saa valittaa, siinä voidaan määrätä, että täytäntöönpanoa koskeva määräys on voimassa, kunnes päätös on lainvoimainen tai ylempi valitusviranomainen määrää toisin.

Jos valitusviranomainen päätöksen kumotessaan palauttaa tai siirtää asian uudelleen käsiteltäväksi, se voi samalla määrätä, että kumottua päätöstä on edelleen noudatettava, kunnes asia ratkaistaan tai sitä käsittelevä viranomainen määrää toisin.

Myös erityislaeissa voi olla säännöksiä viranomaisen oikeudesta vaikuttaa täytäntöönpanoon.

Täytäntöönpanon kieltä tai keskeyttämistä voidaan pyytää vasta, kun valitus on tehty. Pyyntö voidaan esittää samalla kun tehdään varsinainen valitus tai myöhemmin valituksen ollessa vireillä.

Yleensä kieltä- tai keskeytyspyynnön tekee asianosainen, mutta valitusviranomaisella on asiassa myös oma-aloitteinen toimivalta. Valituskirjelmästä tai muutoinkin voi ilmetä, että täytäntöönpanon kieltä tai keskeytys on aiheellista valituksen tarkoituksen toteuttamiseksi.

Täytäntöönpanon keskeyttämis- tai kieltihakemukseen annettuun päätökseen on valitusoikeus.

Täytäntöönpanon kieltämis- tai keskeyttämismääräys on voimassa, kunnes valitus on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu, ellei valitusviranomainen määrää toisin.

Valituselimet käsittelevät keskeytyshakemukset kiireellisinä.

Katso myös kohta 9.4.3 Perustevalitus

9.5

Ylimääräinen muutoksenhaku

Ylimääräiseen muutoksenhakuun vakuutusvoimassa sovelletaan sosiaalivakuutuslainsäädännön erityissäännöksiä, eikä HLL:n säännöksiä.

Lakiosasto

29.11.2001

Ylimääräisellä muutoksenhaulla haetaan muutosta lainvoimaisiin päätöksiin.

Päätös tulee lainvoimaiseksi, jos siihen ei haeta muutosta valitusajan kuluessa. Silloin kun päätöksestä on valitettu, päätös tulee lainvoimaiseksi, kun valitus on ratkaistu ja valitusviranomaisen päätös on saanut lainvoiman. Jos päätöksestä on valituskielto, päätös tulee heti lainvoimaiseksi. Lainvoimaisiin päätöksiin ei voi hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin.

Ylimääräiset muutoksenhakukeinot tulevat kysymykseen poikkeustapauksessa ja tällöinkin vain määrätyin, laissa säädetyin rajoitetuin edellytyksin.

Ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja ovat:

1. lainvoimaisen päätöksen poistaminen (purku) (TEL 21 d § 1 mom.),
2. lainvoimaisen päätöksen itseoikaisu vakuutetun eduksi (TEL 21 d § 2 mom.) ja
3. päätösvirheen korjaaminen eli asiavirheen korjaaminen (varsinainen itseoikaisu) taikka kirjoitus- tai laskuvirheen korjaaminen (tekniluonteinen itseoikaisu) (TEL 21 e §).

9.5.1

Lainvoimaisen päätöksen poistaminen (purku)

TEL:n 21 d §:n 1 momentin mukaan:

Jos 21 §:ssä tarkoitetussa asiassa annettu lainvoimainen päätös perustuu väärään tai puutteelliseen selvitykseen taikka on ilmeisesti lain vastainen, vakuutusosoikeus voi eläkelaitoksen esityksestä tai asianosaisen hakemuksesta, varattuaan muille asianosaisille tilaisuuden tulla kuulluksi, poistaa päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Tehtyään edellä sanotun esityksen eläkelaitos voi, kunnes asia on uudelleen ratkaistu, väliaikaisesti keskeyttää eläkkeen maksamisen tai maksaa sen esityksensä mukaisesti.

VakO 4709/97, 21.9.1998: Vakuutusmaksun maksuunpano ei ollut sellainen työntekijäin eläkelain 21 §:ssä tarkoitetussa asiassa annettu päätös, jonka vakuutusosoikeus olisi voinut mainitun lain 21 d §:n 1 momentin nojalla poistaa. Hakemus maksuunpanon poistamisesta jätettiin tutkimatta.

Lakiosasto

29.11.2001

9.5.1.1
Edellytykset

Vakuutusosoikeus voi poistaa lainvoimaisen päätöksen, jos:

1. päätös perustuu väärään tai puutteelliseen selvitykseen tai
2. päätös on ilmeisesti lain vastainen

Väärä tai puutteellinen selvitys

Lainvoimainen päätös voidaan poistaa, jos myöhemmin osoittautuu, että päätöksentekohetkellä päätöksenteon perusteena ollut selvitys onkin ollut puutteellista tai jopa virheellistä.

Myöhemmin saatava uusi selvitys voi vaikuttaa päätöksen sisältöön niin oleellisesti, että on perusteltua palauttaa ennen päätöstä vallinnut asiantila ja ratkaista asia uudelleen. Uuden selvityksen ei aina tarvitse olla ennestään tuntematonta, vaan riittää, että näitä seikkoja ei ole otettu tai tiedetty ottaa huomioon asiaa ratkaistaessa.

Ilmeisesti lainvastainen

Päätöstä tehtäessä on voitu päätyä lainvastaiseen ratkaisuun, vaikka käytävissä on ollut oikea ja riittävä selvitys. Päätöksentekohetkellä esimerkiksi jokin asiaan vaikuttava selvitys on saattanut jäädä ottamatta huomioon tai päätöksen tehneellä viranomaisella on voinut olla virheellinen käsitys sovellettavan lain sisällöstä. Tällöin päätös saa yleensä asiallisesti väärän sisällön.

Sen sijaan lain tulkinnanvaraisuus ei sinänsä ole peruste päätöksen poistamiselle. Myöskään tietyn säännöksen soveltamisessa tapahtunut tulkinnan muutos ei ole peruste aikaisemman käytännön mukaisten, lainvoimaisten päätösten, poistamiselle.

Päätös on ilmeisesti lainvastainen myös silloin, kun päätöksentekijällä ei ole ollut toimivaltaa asiassa tai päätös on tehty virheellisessä kokoonpanossa. Tällöin ehdoton hallintomenettelyn tai hallintolainkäyttömenettelyn edellytys on puuttunut.

Kuulematta jättäminen oikeuttaa yleensä päätöksen poistamiseen, paitsi jos voidaan selvästi osoittaa, että kuulemisella ei ole voinut olla asiassa merkitystä.

Päätöksen poistamisen perusteen on tullut olla olemassa päätöksentekohetkellä. Virheen, joka poistettavaan päätökseen sisältyy, tulee olla sellainen, joka on voinut vaikuttaa päätökseen. Vähäiset virheet ja sel-

Lakiosasto

29.11.2001

laiset virheet, jotka eivät ole voineet vaikuttaa asian ratkaisuun, eivät oikeuta päätöksen poistamiseen.

Ylimääräiseen muutoksenhakuun liittyvässä kokonaisharkinnassa voidaan ottaa huomioon asian laatu ja merkitys asianosaiselle, kuten myös päätöksen tekemisestä kulunut aika ja päätöksen poistamisesta aiheutuvat seuraukset yleisemminkin.

Ennen kuin vakuutusoikeus ratkaisee päätöksen poistamista koskevan hakemuksen, se varaa muille asianosaisille tilaisuuden tulla kuulluksi.

Samalla kun vakuutusoikeus poistaa lainvoimaisen päätöksen, se määrää asian käsiteltäväksi uudelleen alemmassa päätöksentekoaikavälissä. Haettaessa julkisen puolen päätöksen poistamista, vakuutusoikeus voi myös ottaa asian käsiteltäväkseen (VEL 24 §, KVTEL 10 §).

9.5.1.2

Hakeminen

Vakuutusoikeus voi poistaa lainvoimaisen päätöksen joko eläkelaitoksen esityksestä tai asianosaisen hakemuksesta. Lähtökohtaisesti päätöksen poistamista voi hakea se, jolla on asiassa valitusoikeus. Ks. kohta 9.4.1.1.2 Valittajan valitusoikeus.

Päätöksen poistamista koskevalle hakemukselle ei ole asetettu tarkkoja muotovaatimuksia. Hakemus tehdään kirjallisesti ja se osoitetaan ja toimitetaan vakuutusoikeudelle. Jos hakemus toimitetaan eläkelaitokselle, se tutkii onko itseoikaisuun edellytyksiä. Hakemukseen on soveltuvin osin voimassa, mitä valituksen tekemisestä on sanottu.

Yli viisi vuotta vanhan päätöksen poistaminen

Päätöksen poistamista on haettava viiden vuoden kuluessa siitä, kun päätös sai lainvoiman. Erityisen painavista syistä päätös voidaan poistaa määräajan jälkeenkin tehdystä hakemuksesta (VakOL 9 § 2 mom.).

VakO 878/94, 24.10.1994: Eläkelaitos haki 28.1.1994 vakuutusoikeuteen saapuneella hakemuksella 20.2.1980 antamansa työkyvyttömyyseläkepäätöksen poistamista, koska päätöstä tehtäessä ei ollut tietoa tapaturmakorvauksen määrän noususta TEL:n mukaisen työkyvyttömyyden alkamisen yhteydessä. Suoritettu eläke oli 8.519,51 mk/kk (v.93 ind.) ja oikein yhteensovitettu eläke oli 6.154,75 mk/kk (v.93 ind.). Katsottiin, että erittäin painavat syyt päätöksen poistamiselle olivat olemassa ja eläkelaitoksen päätös poistettiin.

Lakiosasto

29.11.2001

Pakkovakuutus päätökseen tai siihen perustuvan työtulopäätöksen poistamista koskeva hakemus

Yrittäjä voi hakea vakuutusoikeudelta Eläketurvakeskuksen YEL:n mukaisen pakkovakuutus päätöksen tai pakkovakuutus päätökseen perustuvan työtulopäätöksen poistamista. Pakkovakuutus päätöksen osalta toimivalta lausunnon antamiseen kuuluu Eläketurvakeskukselle ja työtulopäätöksen osalta eläkelaitokselle. Jos esimerkiksi pakkovakuutus päätöksen poistamista koskeva hakemus saapuu eläkelaitokselle, sen tulee siirtää asia Eläketurvakeskukselle.

Jos hakemus on aiheellinen, vakuutusoikeudelle annettavassa lausunnossa pyydetään poistamaan sekä pakkovakuutus päätös että työtulopäätös. Näin menetellen vältetään siltä, että vakuutusoikeus poistaisi työtulopäätöksen, mutta pakkovakuutus jäisi voimaan tai päinvastoin.

Jos yrittäjä väittää päätöksen poistamista koskevassa hakemuksessaan, että häntä ei tulisi vakuuttaa yrittäjäeläkelakien mukaan tai on sitä mieltä, että vakuutuksen alkamisaika on väärin, hakemuksen on katsottava kohdistuvan Eläketurvakeskuksen pakkovakuutus päätökseen, jolloin lausunnon antaminen vakuutusoikeudelle kuuluu Eläketurvakeskuksen toimivaltaan. Eläketurvakeskus pyytää myös eläkelaitoksen lausunnon asiasta.

Jos yrittäjä vaatii hakemuksessaan työtulon määrän muuttamista ja on samalla sitä mieltä, että vakuutuksen alkamisaika on väärin, eläkelaitos pyytää asiasta vakuutuksen alkamisajan osalta Eläketurvakeskuksen lausunnon. Eläketurvakeskus ilmoittaa lausunnossaan käsityksensä siitä, pitäisikö pakkovakuutus päätös poistaa. Lausunnossaan vakuutusoikeudelle eläkelaitos ottaa huomioon myös Eläketurvakeskuksen kannan.

Jos yrittäjä on hakenut pakkovakuutus päätöksen poistamista, Eläketurvakeskus lähettää hakemuksen työtulopäätöksen osalta lausunnon eläkelaitokselle. Eläketurvakeskus antaa lausunnon vakuutusoikeudelle sen jälkeen kun se on saanut eläkelaitoksen lausunnon asiasta.

9.5.2

Itseoikaisu valittajan eduksi

Lainvoimaisen päätöksen muuttaminen hakijan eduksi on mahdollista TEL:n 21 d §:n 2 momentin nojalla:

Jos asiassa, jossa on kysymys evätyn edun myöntämisestä tai myönnetyn edun lisäämisestä, ilmenee uutta selvitystä, eläkelaitoksen on tutkittava asia uudelleen. Eläkelaitos voi aikaisemman lainvoimaisen päätöksen estämättä myöntää evätyn edun tai myöntää edun aikaisempaa suurempana. Myös eläkelautakunta

Lakiosasto

29.11.2001

ja vakuutusosoikeus voivat menetellä vastaavasti muutoksenhakua asiaa käsitellessään. Päätökseen saa hakea muutosta siten kuin 21 §:ssä säädetään.

9.5.2.1

Edellytykset

Oikaistavan päätöksen on oltava lainvoimainen.

Oikaisu on mahdollinen asiassa, jossa on kysymys joko myönnetyn edun lisäämisestä tai evätyn edun myöntämisestä (esim. eläkepäätös).

Jos tällaisessa asiassa ilmenee uutta selvitystä, joka ei ole ollut eläkelaitoksen käytettävissä päätöstä tehtäessä, sen on tutkittava asia uudelleen.

Asia voidaan tutkia uudelleen joko asianosaisen pyynnöstä tai eläkelaitoksen omasta aloitteesta.

Asia voi tulla vireille esimerkiksi siten, että asianosainen ilmoittaa valitusajan kuluttua olevansa tyytymätön saamaansa päätökseen. Hän voi uudistaa aiemmin esittämänsä vaatimukset lähettämällä eläkelaitokselle esimerkiksi kirjeen tai uuden lääkärinlausunnon tai pyytää puhelimitse päätöksen oikaisua.

Eläkelaitos voi tutkia myös myöhässä saapuneen valituksen itseoikaisupyynnönä.

Eläkeasian käsittelemiseksi ja päätöksen antamiseksi vaaditaan yleensä asianosaisen oma tahdonilmaus. Epäselvissä tilanteissa eläkelaitos kysyy henkilöltä, onko hänen tarkoituksenaan ollut esimerkiksi saattaa eläkeasiansa uudelleen vireille lähettämällä lääkärinlausunto.

Oikaisu voidaan tehdä ainoastaan hakijan eduksi (myönnetään evätty etu tai myönnetään etu aiempaa suurempana). Edellytyksenä on, että ratkaisun voidaan yksiselitteisesti todeta olevan hakijan eduksi. Eläkelaitos voi oikaista hakijan eduksi myös eläkelautakunnan tai vakuutusosikeuden päätöksen, jos osoitetaan, että se on ollut virheellinen.

TEL:n 21 d §:n 2 momentin mukaista itseoikaisua ei voida soveltaa työtuloasioissa, koska ei ole yksiselitteistä, milloin ratkaisu on hakijalle eduksi. Esimerkiksi työtulon pienentäminen vähentää vakuutusmaksuja, mutta pienentää eläkettä. Selvissä virhetapauksissa työtulo voidaan korjata asiavirheenä.

Uusi selvitys

Uudella selvityksellä tarkoitetaan sellaista selvitystä, joka ei ole ollut eläkelaitoksen käytettävissä, kun päätös on tehty. Näin ollen uusi selvitys voi olla paitsi kokonaan uutta, myös sellaista selvitystä joka on ollut

Lakiosasto

29.11.2001

olemassa, mutta joka ei ole ollut eläkelaitoksen tiedossa tai käytettävissä päätöksenteon aikaan.

Usein on harkinnanvaraista, mikä on uutta selvitystä. Rajatapauksissa tulisi päätyä siihen, että kysymys on uudesta selvityksestä.

Jos esimerkiksi osaeläkettä saanut henkilö hakee täyttä työkyvyttömyyseläkettä ilman, että hän samalla vaatii aikaisempaa päätöstä oikaistavaksi, eläkelaitos antaa normaalisti valituskelpoisen päätöksen.

9.5.2.2

Päätökset

Eläkelaitoksen päätöksessä todetaan, että kysymys on oikaisuvaatimuksen johdosta annetusta päätöksestä.

Jos asiassa ei ole uutta selvitystä, eläkelaitos antaa valituskelpoisen päätöksen, jossa asia jätetään tutkimatta.

Mikäli uusi selvitys ei aiheuta muutosta eläkelaitoksen aikaisempaan ratkaisuun, eläkelaitos antaa hylkäävän päätöksen valitusosoituksineen.

Kun uusi selvitys johtaa päätöksen oikaisemiseen hakijan eduksi, eläkelaitos antaa valituskelpoisen oikaisupäätöksen. Päätöksessä todetaan, mikä tai mitkä päätökset on oikaistu, ja mihin lainkohtaan oikaisu perustuu.

Oikaisu hakijan vahingoksi

Jos päätöstä olisi uuden selvityksen vuoksi muutettava hakijan vahingoksi, eläkelaitos voi käsitellä asian asiavirheen korjaamisena. Virhe voidaan korjata, jos asianosainen suostuu siihen. Tällöin eläkelaitos antaa valituskelpoisen päätöksen asiavirheen korjaamisesta. Jollei asianosainen suostu virheen korjaamiseen eläkelaitoksessa, eläkelaitos voi hakea vakuutusosikeudelta päätöksen poistamista. Katso kohta 9.5.3.1 Asiavirheen korjaaminen.

9.5.2.3

Muutoksenhakuelimet itseoikaisijoina

Myös eläkelautakunta ja vakuutusosikeus voivat soveltaa TEL:n 21 d §:n 2 momentin itseoikaisua koskevaa säännöstä. Uuden selvityksen perusteella ne voivat valitusasiaa käsitellessään ratkaista lainvoimaisesti päätetyn asian valittajan eduksi aikaisemmaltakin ajalta, kuin mihin eläkelaitos on valituksenalaisessa päätöksessään ottanut kantaa.

Lakiosasto

29.11.2001

Esimerkiksi työkyvyttömyyseläkeasiassa vakuutusoikeus voi lisäselvityksen perusteella aikaisemman päätöksensä estämättä käsitellä asian kokonaisuudessaan uudelleen ja myöntää eläkkeen aikaisemmalta ajalta.

9.5.3

Päätösvirheen korjaaminen

TEL:n 21 e §:n mukaan:

Jos eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen vääriin lain soveltamiseen, eläkelaitos tai eläketurvakeskus voi asianosaisten suostumuksella poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen.

Jos eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen päätöksessä on ilmeinen kirjoitus- tai laskuvirhe, sen on korjattava päätöksensä. Virhettä ei saa kuitenkaan korjata, jos korjaaminen johtaa asianosaiselle kohtuuttomaan tulokseen.

Korjaamisesta on tehtävä merkintä eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen tallekappaleeseen. Asianosaiselle on toimitettava korjattu tai uusi päätös. Jos päätöksestä on vireillä muutoksenhaku, eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen on ilmoitettava korjaamisasian käsiteltäväksi ottamisesta ja toimitettava siinä tekemänsä päätös myös muutoksenhakuelimelle.

Päätökseen, jolla eläkelaitos tai eläketurvakeskus ei ole hyväksynyt virheen korjaamista koskevaa vaatimusta, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Mitä tässä pykälässä säädetään, on soveltuvin osin voimassa LEL:iä, TaEL:ia, MYEL:iä ja YEL:iä sovellettaessa, jollei sanotuista laeista muuta johdu. Ks. LEL:n 13 a §, TaEL:n 11 §, MYEL:n 19 § ja YEL:n 17 §.

TEL:n 21 e §:n säännös päätösvirheen korjaamisesta täydentää TEL:n 21 d §:n 2 momentin säännöstä päätöksen oikaisemisesta asianosaisen eduksi.

Päätösvirheen korjaamisessa voi olla kysymys:

1. asiavirheen korjaamisesta (TEL 21 e § 1 mom.) tai
2. kirjoitus- tai laskuvirheen korjaamisesta (TEL 21 e § 2 ja 3 mom.)

Eläkelaitos voi korjata vain omassa päätöksessään olevan virheen. Eläkelaitos ei voi korjata muutoksenhakuelimen antamassa päätöksessä

Lakiosasto

29.11.2001

olevaa virhettä, vaan tällöin on haettava virheellisen päätöksen poistamista vakuutusosoikeudelta.

Valitusosoikeutta ei ole, jos eläkelaitos on hylännyt päätösvirheen korjaamista koskevan vaatimuksen. Asianosaisella ei ole tällöin oikeussuojan tarvetta, sillä hän on voinut valittaa aiemmasta päätöksestä tai tehdä päätöksen poistamista koskevan hakemuksen vakuutusosoikeudelle.

Määräaika

Pätösvirheen korjaamiselle ei ole asetettu määräaika.

Pätösvirheen korjaamiseen ei tule ryhtyä ennen kuin päätös on lainvoimainen, vaikka lain mukaan näin voitaisiin tehdä. Näin vältetään se, että asianosaisella on useampia valituskelpoisia päätöksiä ja asia mahdollisesti vireillä eri paikoissa samaan aikaan. Kirjoitus- ja laskuvirhe voidaan korjata täytäntöönpanosta huolimatta.

Mikäli korjattavan päätöksen antamisesta on kulunut hyvin pitkä aika, virheen korjaamisen saattaa johtaa asianosaiselle kohtuuttomaan lopputulokseen. Tällöin olisi harkittava päätöksen poistamista koskevan hakemuksen tekemistä vakuutusosoikeuteen.

Kohtuuttomuutta arvioitaessa otetaan huomioon esimerkiksi se, ovatko vakuutusmaksut palauttamis- tai perimiskelpoisia.

9.5.3.1

Asiavirheen korjaaminen

Asiavirheen korjaaminen tarkoittaa varsinaisesta muutoksenhausta riippumattomasti, muusta kuin pelkän kirjoitus- tai laskuvirheen vuoksi virheellisen hallintopäätöksen oikaisemista päätöksen tehneen viranomaisen itsensä toimesta (varsinainen itseoikaisu).

Asiavirhe on kysymyksessä silloin, kun lainvoimainen päätös on perustunut:

1. selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen tai
2. ilmeisen väärään lain soveltamiseen

Asiavirheeseen on käytännössä yleensä syynä päätöksenteon pohjana olleiden selvitysten virheellisyys tai puutteellisuus kohdistuu siihen aineistoon, joka on ollut viranomaisen käytettävissä ratkaisua tehtäessä. Virheellinen selvitys tarkoittaa aiemmassa päätöksenteossa huomioon otettua, mutta sittemmin virheelliseksi osoittautunutta seikkaa. Selvityksen puutteellisuus tarkoittaa, että päätöksenteossa ei ole lainkaan otettu huomioon tiettyä asiaan vaikuttavaa seikkaa. Tosiseikan, jota ei ole päätöksenteossa otettu huomioon tai joka on arvioitu väärin, on täytynyt olla olemassa jo päätöstä annettaessa.

Lakiosasto

29.11.2001

Esimerkiksi työtulopäätöstä ei voi korjata, jos työtuloon vaikuttaneet seikat ovat muuttuneet vasta päätöksen antamisen jälkeen.

Virheen on oltava kiistaton. Virheen peruste ei saa olla tulkinnanvarainen. Asiavirheenä voidaan korjata vain päätöksen sisältövirheet.

Jos kysymyksessä on esimerkiksi vakuutetun ja eläkelaitoksen välinen tulkintaerimielisyys, asiaa ei voida oikaista asiavirheenä, vaan se on siirrettävä vakuutusoikeuteen päätöksen poistamista koskevana hakemuksena käsiteltäväksi.

TEL:n 21 e §:ää ei voida yleensä käyttää myöskään työtuloasioissa, vaan asia on käsiteltävä vakuutusoikeudessa päätöksen poistamista koskevana asiana.

Myöskään YEL-vakuutuksen lakkauttamispäätöstä ei voida korjata asiavirheenä (VakO 5517/98, 19.10.1999).

Asiavirhe voidaan korjata joko asianosaisen tai eläkelaitoksen omasta aloitteesta. Sillä ei ole merkitystä, onko virheellisen tai puutteellisen selvityksen syy viranomaisessa vai asianosaisessa.

Asiavirhe voidaan korjata esimerkiksi, jos asianosainen ei ole osannut toimia oikein ja tämän vuoksi jokin asiaan vaikuttava seikka on jäänyt selvittämättä.

Suostumus

Asiavirheen korjaamisen edellytyksenä on asianosaisen kirjallinen ja nimenomainen suostumus. Ilman suostumusta asiavirhettä ei voida korjata. Tällöin on haettava päätöksen poistamista vakuutusoikeudelta.

Silloin, kun asianosainen on itse pyytänyt virheen korjaamista, suostumusta ei tarvitse hankkia erikseen. Sen sijaan, jos eläkelaitos ryhtyy asiavirheen korjaamiseen omasta aloitteestaan, asianosaiselta on hankittava tarkasti yksilöity kirjallinen suostumus (suostumukseen ei tarvita todistajia). Pelkkä kuuleminen ei riitä. Suostumuspyynnössä selvitetään myös päätöksen korjaamisen vaikutukset, joten esimerkiksi mahdollisesta takaisinperinnästä tulee mainita.

Asiavirheen korjaaminen voi tapahtua myös asianosaisen vahingoksi, mikäli asianosainen siihen suostuu.

Päätös

Eläkelaitos antaa päätösvirheen korjaamisesta uuden, oikeansisältöisen päätöksen valitusosoituksineen. Päätöksessä ilmoitetaan, että sillä oikaistaan aiemmin annettua päätöstä.

Lakiosasto

29.11.2001

9.5.3.2

Kirjoitus- ja laskuvirheen korjaaminen

Eläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen on korjattava päätöksessään oleva ilmeinen kirjoitus- tai laskuvirhe (tekninen itseoikaisu).

Kirjoitus- ja laskuvirhe on luonteeltaan tekninen virhe, joka on syntynyt eläkelaitoksessa päätöksen valmisteluvaiheessa tai päätöstä laadittaessa. Olennaista on, että päätöksenteon pohjana olevat tiedot ovat muutoin olleet oikeita. Jos virhe on päätöksenteon perustana olleissa selvityksissä, kyseessä on asiavirhe. Epäselvissä tapauksissa virhe tulkitaan asiavirheeksi.

Kirjoitusvirhe on tavallisesti syntynyt päätöstä laadittaessa, jolloin kirjoitettu päätös ei vastaa asiassa tehtyä päätöstä. On myös mahdollista, että valmisteluvaiheessa syntynyt kirjoitus- tai laskuvirhe on jäänyt päätökseen.

Kirjoitusvirheenä voidaan korjata esimerkiksi virheellinen ammatinimike, jos työkyvyn arviointi on kuitenkin tehty oikeaan ammattiin nähden.

Kirjoitus- tai laskuvirheen korjaaminen ei vaadi asianosaisen suostumusta, mutta häntä on kuitenkin kuultava.

Kirjoitus- tai laskuvirhettä ei kuitenkaan saa korjata, jos korjaaminen johtaa asianosaiselle kohtuuttomaan lopputulokseen. Kohtuuttomuutta arvioidaan tapauskohtaisesti kokonaisharkinnalla.

Huomioon voidaan ottaa esimerkiksi se, onko asianosainen voinut havaita virheen sekä päätöksen antamisesta kulunut aika.

Asianosaiselle toimitetaan uusi tai korjattu päätös ja tallekappaleeseen tehdään merkintä korjaamisesta. Jos asiassa on valitus vireillä, muutoksenhakuelimelle ilmoitetaan korjaamismenettelystä ja lähetetään kopia päätöksestä.

9.5.4

Ylimääräinen muutoksenhaku julkisen puolen päätöksiin

VEL:n 24 §:ssä on säädetty lainvoimaisen päätöksen poistamisesta. VEL:n 24 §:ään on otettu myös säännös itseoikaisusta vakuutetun eduksi (lainmuutos 775/2001, voimaan 15.9.2001).

KVTEL:n 10 §:ssä säädetään lainvoimaisen päätöksen poistamisesta ja oikaisemisesta vakuutetun eduksi. Päätösvirheen korjaamisesta on säännökset KVTEL:n 10 b §:ssä.

Lakiosasto

29.11.2001

9.6

Asian selvittäminen

Valitusasiassa, kuten asian käsittelyssä yleensäkin, selvittämisvastuu jakaantuu asianosaisen ja viranomaisen kesken. Lähtökohta on, että asianosaisen on esitettävä ne tosiseikat, jotka tukevat hänen vaatimustaan. Lainkäyttöviranomaisen on huolehdittava siitä, että asianosaiset voivat esittää aineistonsa ja että asianosaiset saavat esittää näkemyksensä vastapuolen vaatimuksista.

HLL 33 §:ssä on ilmaistu periaatteellisella tasolla se, missä määrin asian ratkaisemiseksi tarvittavan aineiston hankkiminen kuuluu lainkäyttöviranomaiselle ja asianosaiselle:

Valitusviranomaisen on huolehdittava siitä, että asia tulee selvite-tyksi, ja tarvittaessa osoitettava asianosaiselle tai päätöksen teh-neelle hallintoviranomaiselle, mitä lisäselvitystä asiassa tulee esittää.

Valitusviranomaisen on hankittava viran puolesta selvitystä siinä laajuudessa kuin käsittelyn tasapuolisuus, oikeudenmukaisuus ja asian laatu sitä vaativat.

Katso myös, mitä asian selvittämisestä on sanottu luvussa 2 kohdassa 2.10.

9.7

Suullinen käsittely

Suullinen käsittely on mahdollista työeläkeasioita koskevassa muutok-senhakumenettelyssä vakuutusosoikeudessa ja kaikissa muutoksenhaku-lautakunnissa (mm. eläkelautakunnassa sekä Kuntien ja Valtion eläke-lautakunnassa).

Menettely hallintolainkäytössä on lähtökohtaisesti kirjallista. Suullinen käsittely on ainoastaan eräs osa muutoksenhakuprosessia ja sillä voi-daan täydentää kirjallista menettelyä. Asiaa voidaan selvittää esimer-kiksi kuulemalla asianosaisia, todistajia ja asiantuntijoita sekä vastaan-ottamalla muuta selvitystä. Asianosaiset voivat muutenkin - vielä suulli-sen käsittelyn jälkeenkin - hankkia ja toimittaa muutoksenhakuelimelle lisäselvitystä tai antaa kirjallisia lisälausuntoja.

Jos asianosainen pyytää suullisen käsittelyn toimittamista, hänen on il-moitettava muutoksenhakuelimelle, minkä vuoksi sen toimittaminen on tarpeen ja mitä selvitystä hän toimittaisi suullisessa käsittelyssä.

Silloin, kun ratkaisu perustuu lääketieteellisiin arvioihin potilaan terveydentilasta, suullisella käsittelyllä ei yleensä saada lisäselvi-

Lakiosasto

29.11.2001

tystä asioihin (HE 83/98). Kirjalliset lääkärintlausunnot ovat tärkein tiedon lähde ja niitä voidaan tarvittaessa hankkia lisää.

Muutoksenhakuelin voi rajoittaa suullisen käsittelyn koskemaan ainoastaan osaa asiasta, asianosaisten käsitysten selvittämistä tai suullisen käsittelyn vastaanottamista, tai muulla vastaavalla tavalla.

9.7.1 Säännökset

Suullinen käsittely toimitetaan HLL:n mukaisesti ellei erikseen toisin säädetä. Suullista käsittelyä koskevia HLL:n säännöksiä sovelletaan valitusasiaan, joka on tullut vireille lain tultua voimaan eli 1.4.1999 jälkeen.

HLL:n 37 mukaan:

Asian selvittämiseksi toimitetaan tarvittaessa suullinen käsittely. Siinä voidaan kuulla asianosaisia, 36 §:ssä tarkoitettua viranomaista, todistajia ja asiantuntijoita sekä vastaanottaa muuta selvitystä.

Suullista käsittelyä voidaan rajoittaa siten, että se koskee ainoastaan osaa asiasta, asianosaisten käsitysten selvittämistä tai suullisen todistelun vastaanottamista, tai muulla vastaavalla tavalla.

HLL:n 38 §:n mukaan:

Hallinto-oikeuden on toimitettava suullinen käsittely, jos yksityinen asianosainen pyytää sitä. Sama koskee korkeinta hallinto-oikeutta sen käsitellessä valitusta hallintoviranomaisen päätöksestä. Asianosaisen pyytämä suullinen käsittely voidaan jättää toimittamatta, jos vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti tai jos suullinen käsittely on asian laadun vuoksi tai muusta syystä ilmeisen tarpeeton. (26.3.1999/433)

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos suullista käsittelyä pyytäneen asianosaisasema perustuu kunnan tai muun yhteisön jäsenyyteen.

Jos asianosainen pyytää suullisen käsittelyn toimittamista, hänen on ilmoitettava, minkä vuoksi sen toimittaminen on tarpeen ja mitä selvitystä hän esittäisi suullisessa käsittelyssä.

Suullinen käsittely toimitetaan lähtökohtaisesti silloin, kun:

1. se on asian selvittämiseksi tarpeen (sekä eläkelautakunnassa että vakuutusoiikeudessa) tai
2. asianosainen sitä vaatii (vakuutusoiikeudessa).

Lakiosasto

29.11.2001

Asianosaisen oikeus suulliseen käsittelyyn on erilainen vakuutusosoikeudessa ja eläkelautakunnassa.

9.7.2

Oikeus suulliseen käsittelyyn eläkelautakunnassa

Eläkelautakunnan osalta suullisen käsittelyn järjestämisestä säädetään TEL 20 §:ssä, jossa viitataan edelleen HLL:n 37 §:ään.

Eläkelautakunnassa periaatteena on, että suullinen käsittely järjestetään, jos se katsotaan asian selvittämisen vuoksi tarpeelliseksi. Eläkelautakunta ratkaisee suullisen käsittelyn järjestämisen tapauskohtaisesti erikseen.

Jos suullista käsittelyä ei järjestetä asianosaisen pyynnöstä huolimatta, asiasta ei voi valittaa erikseen. Jos muutoksenhakija valittaa eläkelautakunnan päätöksestä edelleen vakuutusosoikeuteen, hänellä on mahdollisuus valittaa samalla myös siitä, että hän ei ole saanut vaatimaansa suullista käsittelyä eläkelautakunnassa. Vakuutusosoikeus harkitsee siten, palautetaanko asia eläkelautakuntaan suullista käsittelyä varten vai hoidetaanko suullinen käsittely vakuutusosoikeudessa.

9.7.3

Oikeus suulliseen käsittelyyn vakuutusosoikeudessa

Vakuutusosoikeuden osalta HLL:n soveltamisesta säädetään vakuutusosoikeudesta annetun lain 9 §:ssä, jossa viitataan edelleen HLL:n 37 ja 38 §:ään.

Vakuutusosoikeudessa on lähtökohtana, että suullinen käsittely on järjestettävä, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi tai jos asianosainen sitä pyytää.

Suullinen käsittely voidaan pyynnöstä huolimatta jättää pitämättä, jos se asian laadun vuoksi tai muusta syystä on ilmeisen tarpeeton. Vakuutusosoikeus harkitsee tapauskohtaisesti onko suullinen käsittely tarpeen.

9.7.4

Todistajan, asianosaisen ja asiantuntijan kuuleminen

Suullisessa käsittelyssä voidaan kuulla todistajana henkilöä, jonka asianosainen tai päätöksen tehnyt eläkelaitos nimeää tai jonka kuulemista valitusviranomaisen pitää tarpeellisenä. Jos asiassa vedotaan yksityisluonteiseen kirjalliseen todistajankertomukseen, todistajia kuullaan suullisesti, jollei se ole tarpeetonta tai siihen ole erityistä estettä. Todistajien kuuleminen tapahtuu oikeudenkäymiskaaren (OK) säännösten mukaisesti (OK 17 luku 18-39 §).

Lakiosasto

29.11.2001

Myös eläkelaitoksen edustajaa on mahdollista kuulla todistajana asiassa.

Asianosaista voidaan kuulla totuusvakuutuksen nojalla sellaisista seikoista, joilla on erityistä merkitystä ratkaistaessa asiaa.

Valitusviranomainen voi myös hankkia erityistä asiantuntemusta vaativasta kysymyksestä lausunnon yksityiseltä asiantuntijalta.

9.7.5

Käytännön menettelystä

Valitusviranomaisen on kutsuttava suulliseen käsittelyyn asianosaiset, päätöksen tehneen eläkelaitoksen edustaja ja ne muut henkilöt, joiden läsnäoloa se pitää tarpeellisena. Asianosainen tai hänen laillinen edustajansa kutsutaan suulliseen käsittelyyn uhalla, että poissaolo ei estä asian käsittelyä ja ratkaisemista. Hänet voidaan kutsua saapumaan henkilökohtaisesti suulliseen käsittelyyn, jos se on tarpeellista asian selvittämisen kannalta. Tällöin voidaan asettaa sakon uhka (HLL 43 §).

Muutoksenhakijan vaatiessa suullista käsittelyä asiassaan, muutoksenhakuelin lähettää hänelle tiedustelukirjeen, jossa tiedustellaan sekä perusteluja suulliselle käsittelylle että esitettäväksi aiottua selvitystä. Lisäksi kirjeessä tiedotetaan mahdollisuudesta joutua korvaamaan käsittelystä aiheutuvat oikeudenkäyntikulut.

Suullisessa käsittelyssä pidetään pöytäkirjaa, johon merkitään käsittelyyn osallistuneet henkilöt, asia ja muut sellaiset tiedot sekä käsittelyssä esitetyt vaatimukset, tehdyt päätökset ja selostus muusta käsittelyn kuluista.

Suulliset käsittelyt järjestetään muutoksenhakuelinten tiloissa ja käsittely nauhoitetaan kokonaisuudessaan.

9.8

Aikaisempien päätösten oikeusvoima

Oikeusvoimavaikutusta on selostettu luvussa 8 Päätöksen täytäntöönpano.

9.9

Muutoksenhakuelimen päätös ja eläkelaitoksen toimenpiteet

Lakiosasto

29.11.2001

9.9.1

Yleistä muutoksenhakuelimen päätöksestä

HLL:ssa on ilmaistu yleinen hallintolainkäyttöpäätöksen perusteluvelvollisuus. Perusteluista on ilmentävä, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun ja millä oikeudellisilla perusteilla siihen on päädytty (HLL 53 §). HLL:iin on myös otettu yleissäännös niistä seikoista, joiden tulee käydä päätöksestä ilmi. HLL 54 §:n mukaan:

Päätöksestä on käytävä ilmi:

- 1) valitusviranomaisen nimi ja päätöksen päiväys;
- 2) valittajan nimi ja päätös, josta valitetaan;
- 3) tarpeellisilta osiltaan selostus asian aikaisemman käsittelyn vaiheista;
- 4) selostus asianosaisten vaatimuksista ja tarpeellisilta osiltaan niiden perusteista;
- 5) tarpeellisilta osiltaan selostus asiassa annetuista selvityksistä;
- 6) päätöksen perustelut ja lopputulos; sekä
- 7) päätöksentekoon osallistuneiden henkilöiden nimet sekä, jos asiasta on äänestetty tai esittelijä on ilmoittanut eriävän mielipiteensä, ilmoitus siitä, jolloin eriävät mielipiteet on liitettävä päätökseen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu selostus voidaan kokonaan tai osittain korvata liittämällä päätökseen kokonaan tai tarpeellisilta osin jäljennös alemman viranomaisen päätöksestä, vireillepanoasiakirjasta tai muusta asiakirjasta, jos päätöksen selvyys ei siitä vaarannu.

Hallintolainkäyttöpäätösten sisällöstä ja muodosta, sekä päätöksiin liittyvästä käytännön menettelystä on myös olemassa virastokohtaisia ohjeita ja määräyksiä, jotka ovat usein asetuksentasoisia tai työjärjestyksissä olevia määräyksiä.

Katso myös, mitä aiemmin luvussa 2 on lausuttu päätöksestä, kohta 2.12.

9.9.2

Palautuspäätös

Muutoksenhakuelin voi palauttaa vakuutus- tai eläkeasian eläkelaitokselle. Asia voidaan palauttaa lisäselvityksen hankkimista varten, menettelyvirheen vuoksi tai sen vuoksi, että asiaan on valituksen vireillä olles-

Lakiosasto

29.11.2001

sa saatu olennaista lisäselvitystä, johon muutoksenhakuelin ei ota kantaa ensimmäisenä asteena. Muutoksenhakuelin voi palauttaa asian eläkelaitokselle myös silloin, kun eläkelaitos on väliaikaisella päätöksellä myöntänyt eläkkeen.

Eläkelautakunnassa tällaiset asiat käsitellään nopeutetussa järjestyksessä.

Palautuspäätös ei sisällä asiaratkaisua eli kannanottoa itse valitusasiiaan. Näin ollen siitä ei ole valitusoikeutta ja se on heti lainvoimainen.

Jos päätöksessä on ratkaistu asiakysymys ja asia on palautettu eläkelaitokseen toimenpiteitä varten, kyseessä ei ole tässä tarkoitettu palautuspäätös. Katso kohta 9.9.6 Valitus tai päätöksen poistamista koskeva hakemus hyväksytään tai hylätään.

Palautuspäätöksellä poistetaan valituksenalainen päätös ja eläkelaitos veloitetaan käsittelemään asia uudelleen ottaen huomioon palauttamisen syy. Tällöin eläkelaitos antaa päätöksen heti lopullisena.

Eläkelaitos ei ole sidottu muutoksenhakuelimen käsitykseen siitä, miten laajasti asia on palauttamisen jälkeen käsiteltävä uudelleen. Jos asia on palautettu eläkelaitokselle niin, että muutoksenhakuelin ei ole ottanut kantaa asiaan, eläkelaitos voi tutkittuaan asian uudelleen antaa myös entisen sisältöisen päätöksen. Se ei kuitenkaan voi muuttaa ratkaisua vakuutetulle huonompaan suuntaan alkuperäiseen päätökseen verrattuna.

9.9.3 Siirto

Muutoksenhakuelin siirtää sille virheellisesti toimitetun valituksen oikeaan paikkaan. Jos valitus on toimitettu suoraan muutoksenhakuelimelle, se siirtää asian eläkelaitokseen käsiteltäväksi ensin oikaisuasiana.

Asian siirrosta on säädetty HLL 29 §:ssä, jonka mukaan viranomainen voi siirtää sille erehdyksessä toimitetun valituksen oikealle viranomaiselle, ja jos toimivaltainen viranomainen on selvillä, valitus on siirrettävä sille. Tällöin valituksen tutkimatta jättämisestä ei tarvitse tehdä päätöstä. Siirrosta ilmoitetaan valittajalle.

9.9.4 Tutkimatta jättäminen

Muutoksenhakuelin jättää tutkimatta valituksen esimerkiksi silloin, kun asia on jo ratkaistu lainvoimaisella päätöksellä, ehdoton prosessin edellytys puuttuu (esim. valittajalla ei ole valitusoikeutta) tai jos asia ei kuulu sen toimivaltaan.

Lakiosasto

29.11.2001

Myöhässä saapuneen valituksen muutoksenhakuelin voi tutkia, jos myöhästymiseen on ollut painavia syitä (TEL 21 c §). Ks. kohta 9.4.1.1.4.4.

Eläkelautakunnan päätöksestä, jolla se on jättänyt tutkimatta asian voi valittaa vakuutusosoikeuteen.

9.9.5 Raukeaminen

Asian käsittely raukeaa, jos valittaja peruuttaa valituksen. Päätöksen raukeamisesta antaa muutoksenhakuelin.

9.9.6 Valitus tai päätöksen poistamista koskeva hakemus hyväksytään tai hylätään

Jos valitus hyväksytään, muutoksenhakuelin kumoaa tai muuttaa eläkelaitoksen päätöksen ja palauttaa asian sille toimenpiteitä varten. Eläkelaitos antaa asiasta uuden päätöksen.

Jos muutoksenhakuelin on ratkaissut asian, esimerkiksi työtulon tai eläkkeen määrän, eläkelaitos toteuttaa muutoksenhakuelimen määräyksen. Tällöin eläkelaitos ei anna valitusosoituksin varustettua päätöstä.

Jos vakuutusosoikeus hyväksyy purkuhakemuksen, se poistaa eläkelaitoksen päätöksen ja määrää asian eläkelaitokseen uudelleen käsiteltäväksi. Tällöin eläkelaitos antaa uuden päätöksen valitusosoituksineen.

Kun muutoksenhakuelin hyväksyy YVE:ä koskevan valituksen, se yleensä vain toteaa, että henkilöllä on oikeus YVE:en. Muutoksenhakuelin kumoaa valituksenalaisen päätöksen ja palauttaa asian eläkelaitokselle toimenpiteitä varten. Tällöin eläkelaitos ei anna uutta YVE-ennakkopäätöstä eikä valitusosoitusta. Eläkkeenhakijalle lähetetään ainoastaan kirje, jossa selostetaan samat asiat kuin eläkelaitoksen myönteisen ennakkopäätöksen yhteydessä.

Hakijalla on oikeus YVE:en muutoksenhakuelimen päätöksen perusteella, jos ilmoitus työstä luopumisesta tehdään yhdeksän kuukauden tai sovitun tätä pitemmän ajan kuluessa muutoksenhakuelimen päätöksen lainvoimaiseksi tulosta.

Tiedote työeläkelaitoksille 1/88/T YVE:n ennakkopäätös

Muutoksenhakuelin saattaa myöntää osatyökyvyttömyyseläkkeen täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneelle, jonka hakemus on hylätty alemmissa asteissa. Yleensä muutoksenhakuelimen päätös on vain arvio hakijan työkyvystä, eikä siinä oteta kantaa osatyökyvyttömyyseläkkeen

Lakiosasto

29.11.2001

alkamisajankohtaan. Koska hakijan tulee voida itse päättää, haluaako hän jäädä osatyökyvyttömyyseläkkeelle, eläkelaitoksen tulisi antaa osatyökyvyttömyyseläkkeestä ennakkopäätös ilman valitusosoitusta ja ilmoittaa päätöksessä sitovuusaika, johon mennessä hakijan tulee ilmoittaa, ottaako hän eläkkeen vastaan.

Kun valitus hylätään tai päätöksen poistamista koskevaan hakemukseen ei suostuta, eläkelaitos ei enää anna päätöstä.

9.9.7

Viivästyskorotus

Muutoksenhakuelin voi määrätä eläkelaitoksen maksamaan viivästyneelle eläkkeelle korotusta harkitsemastaan ajankohdasta. Käytännössä eläkelaitoksilla on kolme kuukautta korotonta käsittelyaikaa, mutta muutoksenhakuelin voi määrätä, että korotus lasketaan myöhemmästä ajankohdasta, jos eläkelaitos osoittaa muutoksenhaun aikana tapahtuneen oleellisen muutoksen eläkkeensaajan olosuhteissa (TEL 19 d § 2 mom.).

Yleiskirjeet:

A 22/92 Työeläkkeiden viivästyskorotus

A 15/95 Viivästyskorotuksen ja koron muutos 1.5.1995 alkaen

9.9.8

Tiedon välittäminen muutoksenhakuelimen päätöksestä

Eläkelaitos ilmoittaa muutoksenhakuelimessä muuttuneesta ratkaisusta toisen järjestelmän eläkelaitokselle (Kela, julkinen eläkejärjestelmä) mahdollisimman pian lähettämällä päätöksestä kopion.

Yleiskirje C 3/93 Ennakkoilmoitus- ja neuvottelumenettely

9.10

Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen

1.4.1999 voimaan tulleen lainmuutoksen (278-306/1999) jälkeen asianosaisella on mahdollisuus saada korvausta oikeudenkäyntikuluistaan siten kuin HLL:n 74 ja 75 §:ssä säädetään. Menettely koskee niiden muutoksenhakuasioiden käsittelyä, jotka ovat tulleet vireille muutoksenhakuelimessä 1.4.1999 jälkeen.

Lakiosasto

29.11.2001

9.10.1

Korvattavat kulut

Oikeudenkäyntikuluina voivat tulla korvattavaksi:

1. oikeudenkäynnin valmistelusta ja asian ajamisesta tuomioistuimessa aiheutuneet kustannukset (esim. tarpeellisten asiakirjojen hankkiminen, todistajien palkkiot, tarkastukset),
2. asiamiehen tai avustajan palkkiokulut, mikäli ne kohtuuden mukaan ovat olleet aiheellisia, sekä
3. asianosaisen työ ja ajanhukka, jonka oikeudenkäynti on asianosaiselle aiheuttanut

Vaatus oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta tulee tehdä ennen pääasian käsittelyn päättymistä ja vaatimuksessa on eriteltävä oikeudenkäyntikulujen määrä sekä niiden perusteet (OK 21 luku 14 § 1 mom.).

9.10.2

Muutoksenhakuvelimen ratkaisun vaikutus

Peruslähtökohta oikeudenkäyntikulujen korvaamisessa on se, että asianosaisen kulut on korvattava, jos erityisesti asiassa annettu ratkaisu huomioon ottaen olisi kohtuutonta, että tämä joutuisi pitämään ne vahinkonaan (HLL 74 § 1 mom.). Asianosaisella ei siis ole ehdotonta oikeutta saada korvausta oikeudenkäyntikuluistaan siinäkin tapauksessa, että hän voittaa asiansa.

Korvausvelvollisuuden arvioinnissa ensisijaisena perusteena on muutoksenhakuvelimen antama ratkaisu. Ratkaisun lopputulos eli se, onko asianosainen voittanut tai hävinnyt asian, määrittelee lähtökohtaisesti -vaikkakaan ei kaavamaisesti - sen, kuka on korvausvelvollinen. Tämä vastaa oikeudenkäymiskaaren mukaista periaatetta, jonka mukaan hävinneen tulee lähtökohtaisesti korvata vastapuolen oikeudenkäyntikulut.

Muut tekijät, kuten se, onko asianosainen voittanut asian kokonaan vai osittain, sekä asian riitaisuus tai asian merkittävyys asianosaiselle sekä oikeudenkäyntikulujen määrä suhteessa riidan kohteeseen tai asianosaisen maksukykyyn, vaikuttavat lähinnä siihen, kuinka suuri osuus kuluista korvataan. Oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus harkitaan aina tapauskohtaisesti.

Hallituksen esityksessä (HE 83/1998) todetaan, että oikeudenkäyntikulujen korvaaminen tulisi kysymykseen erityisesti tilanteissa, joissa vakuutuslaitoksen tai julkisyhteisön katsotaan päätyneen sen käytettävissä olleilla tiedoilla virheelliseen ratkaisuun. Säännöksen soveltamiseen sisältyy kohtuusarviointia. Tässä

Lakiosasto

29.11.2001

kohtuusarvioinnissa tulee ottaa huomioon muun muassa, millaiset toimet ovat objektiivisesti arvioituna olleet tarpeen muutoksen saamiseksi. Valittajan toimien tarpeellisuutta tulisi arvioida valittajan näkökulmasta ja niiden olosuhteiden pohjalta, jotka ovat valinneet valitusta tehtäessä. Esimerkiksi oikeudellisen asiantuntijan apu ei yleensä ole tarpeen, jos valituksessa on pääosin kysymys valittajan terveydentilan lääketieteellisestä arvioinnista.

9.10.3

Eläkelaitoksen korvausvelvollisuus

Jos yksityisen asianosaisen valitus hylätään, eläkelaitosta ei velvoiteta korvaamaan muutoksenhakijan oikeudenkäyntikuluja.

Tällöin muutoksenhakija vastaa itse avustajansa ja mahdollisten todistajien palkkioiden maksamisesta. Käytännössä palkkion lopullinen suuruus jää viime kädessä muutoksenhakijan ja palkkioon oikeutettujen väliseksi asiaksi.

Jos muutoksenhakemus hyväksytään, muutoksenhakuelin arvioi onko eläkelaitoksen maksettava muutoksenhakijan oikeudenkäyntikuluja ja kuinka paljon. Ratkaisussa ilmoitetaan korvattavat kulut ja palkkiot, jotka korvausvelvollisen osapuolen on vastapuolelle maksettava (OK 21 luku 14 § 2 mom.).

Harkittaessa eläkelaitoksen korvausvelvollisuutta, muutoksenhakuelin kiinnittää huomiota erityisesti siihen, onko oikeudenkäynti aiheutunut eläkelaitoksen virheestä (HLL 74 § 2 mom.).

Esimerkiksi silloin, kun eläkelaitoksen päätös muuttuu valitusasteessa sen vuoksi, että asianosainen ei ole toimittanut riittävää selvitystä siinä vaiheessa, kun asiaa on käsitelty eläkelaitoksessa ensimmäisenä asteena, eläkelaitoksen menettelyä ei voida pitää virheellisenä, ellei riittävän selvityksen hankkimatta jättämistä voida lukea eläkelaitoksen selvitysvelvollisuuden laiminlyönniksi.

9.10.4

Yksityisen asianosaisen korvausvelvollisuus eläkelaitokselle

Yksityisen asianosaisen korvausvelvollisuus eläkelaitokselle tulee kysymykseen ainoastaan poikkeustilanteissa.

Hallituksen esityksen (HE 83/1998) mukaan yksityisen asianosaisen velvoittaminen korvamaan vastapuolena olevan vakuutuslaitoksen kulut olisi lähes kaikissa tapauksissa kohtuutonta, kun otetaan huomioon sosiaalivakuutusasioiden luonne ja osapuolten erilainen taloudellinen asema. Oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevat säännökset eivät myöskään saa olla esteenä yksityisen asianosaisen valitusoikeuden käytölle.

Lakiosasto

29.11.2001

Käytännössä yksityisen asianosaisen korvausvelvollisuus tulee kysymykseen vain silloin, kun hänen voidaan katsoa suorastaan käyttäneen väärin muutoksenhakumenettelyä.

9.10.5

Oikeudenkäyntikulut ylemmässä muutoksenhakuasteessa

Oikeudenkäyntikulujen korvausvaatimus voi kohdistua vain asianomaisessa lainkäyttöviranomaisessa aiheutuneisiin kuluihin. Muutoksenhakuelin ratkaisee oikeudenkäyntikuluasian samalla kun se ratkaisee varsinaisen asian. Ratkaisussa ilmoitetaan erikseen korvattavat kulut ja palkkiot (OK 21 luku 14 § 2 mom.).

Jatkovalituksen yhteydessä voi saada korvausta asian käsittelystä aikaisemmassa valitusviranomaisessa aiheutuneista kuluista vain valittamalla määräajassa tämän viranomaisen päätöksestä myös siltä osin kuin siinä on hylätty vaatimus oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Valituksen kohteena voi olla myös pelkästään oikeudenkäyntikuluja koskeva ratkaisu.

Kun eläkelaitoksen päätöksestä on valitettu vakuutusoikeuteen, eläkelaitoksen on hyvä ottaa lausunnossaan kantaa mahdolliseen oikeudenkäyntikulujen korvausvaatimukseen, kuten myös vaatimukseen suullisesta käsittelystä.

Jos ylempi muutoksenhakuelin palauttaa asian alempaan muutoksenhakuelimeen, tämän on tutkittava oikeudenkäyntikuluja koskeva kysymys myös siltä osin kuin vaatimus koskee ylemmässä asteessa syntyneitä kuluja (OK 21 luku 16 § 2 mom.). Näin myös silloin, kun asia on palautettu ylimääräisen muutoksenhaun johdosta.

Jos asia palautetaan eläkelaitokseen tai Eläketurvakeskukseen hallintomenettelyssä käsiteltäväksi, nämä eivät voi soveltaa hallintolainkäyttömenettelyä koskevia HLL:n 74 ja 75 §:n säännöksiä, joten palautuspäätöksessä on lausuttava myös oikeudenkäyntikuluista.

9.10.6

Ei mahdollisuutta maksuttomaan oikeudenkäyntiin

Maksuttomasta oikeudenkäynnistä annettu laki (87/1973) ei koske oikeudenkäyntiä työeläkejärjestelmän muutoksenhakuelimissä. Näin ollen oikeudenkäyntikulut avustajan palkkioineen voivat jäädä muutoksenhakijan vahingoksi silloin, kun hänen muutoksenhakemuksensa hylätään.

Hoitamalla asiansa ilman avustajaa tai turvautumalla yleiseen oikeusavustajaan, muutoksenhakijalla on mahdollisuus välttyä maksamasta

Lakiosasto

29.11.2001

avustajan palkkiota. Mahdolliset todistajan palkkiot hän voi joutua tällöinkin korvaamaan.

Vireillä on lainmuutos (HE 82/2001), jolla nykyinen oikeusapu ja maksuton oikeudenkäynti ehdotetaan korvattavaksi uudella yhteisellä oikeusapujärjestelmällä, jonka puitteissa annettaisiin valtion varoin oikeusapupalveluja. Ehdotetun oikeusapulain perusteella vakuutus oikeudessa voisi saada oikeusavustajan. Hallintomenettelyssä, hallintoviranomaisessa tai erilaisissa lautakuntatyypisissä muutoksenhakuelimissä tapahtuvaan käsittelyyn ei yksityistä avustajaa voisi jatkossakaan määrätä. Uudistus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.6.2002.

9.10.7

Viivästyskorke

Oikeudenkäyntikulusaatavalle määrätään korkolain (633/1982) 4 §:n 3 momentin mukainen viivästyskorke siitä lähtien, kun kuukausi on kulunut päivästä, jona päätös on ollut asianosaisten saatavissa (OK 21 luku 8 § 2 mom.), käytännössä kuukauden kuluttua muutoksenhakuelimen päätöksen postittamisesta.

Lakiosasto

29.11.2001

10

ELÄKEASIAKIRJOJEN JA TIETOJEN SÄILYTTÄMINEN

Eläkeasiakirjojen ja tietojen säilyttämisestä on annettu ohjeet seuraavissa yleiskirjeissä:

A 28/92 Eläkeasiakirjojen ja tietojen säilyttämisohjeet

A 49/94 Uusi arkistolaki

Sähköinen asiakirja on arkistoitava siten, että sen alkuperäisyys (asiakirjan merkitys) ja säilyminen sisällöltään muuttumattomana voidaan myöhemmin osoittaa.

Lakiosasto

29.11.2001

SISÄLLYSLUETTELO

11	MENETTELYTAPOJEN VALVONTA.....	1
11.1	Sosiaali- ja terveysministeriö (STM).....	1
11.2	Vakuutusvalvontavirasto (VVV).....	1
11.3	Julkisten alojen eläkelaitosten valvonta	2
11.4	Eläketurvakeskus (ETK).....	2
11.5	Oikeuskansleri (OKA) ja eduskunnan oikeusasiamies (EOA)	2
11.6	Euroopan Ihmisoikeustuomioistuin.....	3

Lakiosasto

29.11.2001

11
MENETTELYTAPOJEN VALVONTA11.1
Sosiaali- ja terveysministeriö (STM)

Sosiaali- ja terveysministeriön tehtävänä on vakuutusalaan koskevan lainsäädännön valmistelu ja merkittävä osa alemmanasteisesta norminannosta. Ministeriön tehtävänä on myös lakisääteisen työeläkevakuutuksen ehtojen ja laskuperusteiden vahvistaminen. Lisäksi ministeriölle kuuluu vakuutusalaan koskevan Euroopan unionin piirissä tapahtuvan ja muun kansainvälisen yhteistyön koordinointi.

Vakuutusyhtiöiden perustaminen ja toimilupaa koskevat päätökset kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriön ja valtioneuvoston yleisistunnon ratkaistaviksi.

11.2
Vakuutusvalvontavirasto (VVV)

Vakuutusvalvontavirasto hoitaa vakuutus- ja eläkelaitosten, muun muassa yksityisen puolen työeläkelaitosten, sekä muiden vakuutusalaalla toimivien valvontaa ja tarkastusta. Vakuutusvalvontaviraston valvontaoikeus koskee myös Eläketurvakeskusta, LEL Työeläkekassaa, Esiintyvien taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmien eläkekassaa, Merimieseläkekassaa ja Maatalousyrittäjien eläkelaitosta.

Vakuutusvalvontavirasto suorittaa operatiivisia valvontatehtäviä, ratkaisee yksittäistä valvottavaa koskevia asioita ja valvottavien hakemuksista tehtäviä päätöksiä ja poikkeuslupia. Vakuutusvalvontavirasto vahvistaa myös eläkesäätiöiden ja -kassojen säännöt sekä pitää eläkesäätiö- ja kassarekisteriä.

Vakuutusvalvontavirasto on perustettu 1.4.1999 voimaan tulleella lailla (laki Vakuutusvalvontavirastosta 78/1998), jolla sosiaali- ja terveysministeriölle kuuluneita valvontatehtäviä siirrettiin Vakuutusvalvontavirastolle. Vakuutusvalvontavirasto on hallinnollisesti sosiaali- ja terveysministeriön alainen, mutta päätöksenteossään itsenäinen ja ministeriöstä riippumaton.

Yleiskirjeet:

A 32/98	Hallitus esittää Vakuutusvalvontaviraston perustamista
A 6/99	Vakuutusvalvontavirastosta laki ja asetus
A 10/99	Vakuutusvalvontavirastoon liittyviä asetusmuutoksia

Lakiosasto

29.11.2001

11.3

Julkisten alojen eläkelaitosten valvonta

Valtiokonttoria valvoo valtiovarainministeriö, Kuntien eläkevakuutusta sisäasiainministeriö ja Kirkkohallitusta opetusministeriö.

11.4

Eläketurvakeskus (ETK)

Eläkekassojen ja -säätiöiden valvonta on lakisääteisen eläketurvan osalta sosiaali- ja terveysministeriön päätöksillä (1304/95 ja 213/96) siirretty Eläketurvakeskukselle. Päätösten mukaan Eläketurvakeskuksen on erityisesti valvottava, että vakuutettuja ja eläkkeensaajia koskevat työsuhdetiedot ja muut eläketurvan perusteena olevat tiedot rekisteröidään oikein, eläkepäätökset tehdään lainmukaisesti ja niihin liittyvä maksu- ja ilmoitusliikenne hoidetaan ohjeiden mukaisesti. Eläketurvakeskuksen on lisäksi hoidettava muita edellä tarkoitettuihin valvontatehtäviin rinnastettavia tehtäviä.

Eläketurvakeskuksen puoleen voidaan kääntyä myös muuta eläkelaitosta koskevassa asiassa. Asia selvitetään yhdessä kyseisen eläkelaitoksen kanssa.

11.5

Oikeuskansleri (OKA) ja eduskunnan oikeusasiamies (EOA)

Valtioneuvoston *oikeuskansleri* valvoo myös välillisen julkishallinnon piirissä julkisia tehtäviä hoitavia. Oikeuskansleri valvoo, että he julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeuskansleri valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista (PL 10 luku 108 §).

Myös eduskunnan *oikeusasiamies* valvoo välillisen julkishallinnon piirissä julkisia tehtäviä hoitavia. Oikeusasiamies valvoo, että he julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Myös oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista (PL 10 luku 109 §).

Oikeuskanslerilla ja oikeusasiamiehellä on oikeus saada viranomaisilta ja muilta julkista tehtävää hoitavilta laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot (PL 10 luku 110 §).

Oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen valvontavalta ulottuu myös yksityisen puolen eläkelaitosten toimintaan. Työeläkejärjestelmän valvonta kuuluu ensisijaisesti apulaisoikeusasiamiehen tehtäviin.

Kansalaiset voivat osoittaa kantelunsa kummalle tahansa tai molemmille laillisuusvalvojille, valintansa mukaan. Koska valvontavalta on pääl-

Lakiosasto

29.11.2001

lekkäistä, oikeusasiamies ja oikeuskansleri voivat keskenään siirtää molempien toimivaltaan kuuluvan asian.

Oikeusasiamies ei ota tutkittavakseen kantelua, jollei muutoksenhaku-aika ole kulunut umpeen.

Jos oikeusasiamies on kantelun johdosta todennut eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen päätöksen oikeaksi ja kantelun aiheettomaksi, työeläkelaitos ei anna asiassa uutta päätöstä.

Oikeusasiamiehen kirjeestä tai päätöksestä ilmenee, miten eläkelaitoksen yksittäistapauksessa tulee menetellä.

Euroopan oikeusasiamiehelle voi Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen tai jäsenvaltiossa oleskeleva henkilö tehdä kantelun hallinnollisesta epäkohdasta yhteisön toimielimen tai laitoksen toiminnassa. Myös liikeyritykset, yhdistykset tai muut yhteisöt, joiden rekisteröity kotipaikka on unionissa, voivat kannella oikeusasiamiehelle.

Yhteisön toimielimiä, jotka voivat olla kantelun kohteena, ovat muun muassa parlamentti, neuvosto, komissio ja laitoksia muun muassa talous- ja sosiaalikomitea. Kantelun voi tehdä joko suoraan tai Euroopan parlamentin välityksellä. Kantelua ei voi tehdä EY-tuomioistuimen toiminnasta lainkäyttöelimenä.

Euroopan oikeusasiamies ei siis voi käsitellä eläkelaitosten eläkepäätöksiin liittyviä kanteluita. Suomessa eläkeasioissa voi kannella eduskunnan oikeusasiamiehelle tai oikeuskanslerille.

11.6

Euroopan Ihmisoikeustuomioistuin

Euroopan Ihmisoikeustuomioistuin toimii Euroopan Neuvoston yhteydessä. Se vastaanottaa valituksia sellaisilta henkilöiltä, ryhmiltä tai kansalaisjärjestöiltä, jotka katsovat Euroopan ihmisoikeussopimuksessa tai sitä täydentävissä lisäpöytäkirjoissa turvattujen oikeuksiensa tulleen henkilökohtaisesti ja suoranaisesti loukatuiksi.

Ihmisoikeustuomioistuimeen voi valittaa teoista ja laiminlyönneistä, jotka ovat tapahtuneet viranomaisten (lainsäätäjän, hallintoviranomaisen, tuomioistuimen jne.) toiminnassa tai muuten julkista valtaa käytettäessä. Ihmisoikeustuomioistuin ei kuitenkaan voi muuttaa tai purkaa kotimaisten tuomioistuinten päätöksiä tai puuttua välittömästi valituksessa mainitun viranomaisen toimintaan. Sen sijaan Ihmisoikeustuomioistuin voi velvoittaa valtion maksamaan juttunsa voittaneelle korvausta ja korvaamaan hänelle prosessista aiheutuneet kulut.

Lakiosasto

29.11.2001

Jos valitus koskee hallintoviranomaisen tai tuomioistuimen ratkaisua, Ihmisoikeustuomioistuin voi tutkia valituksen ainoastaan, mikäli kaikki kansalliset oikeussuojakeinot on käyty läpi. Valitus on tehtävä kuuden kuukauden kuluessa lopulliseksi katsottavasta ratkaisusta. Määräaika alkaa juosta siitä kun säännönmukaisen muutoksenhaun jälkeen annettu lopullinen päätös on annettu asianosaiselle tiedoksi.

Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaistavaksi voi toimittaa esim. kysymyksen siitä, loukkaako eduskunnan säätämä laki jonkun henkilön ihmisoikeuksia. Sen sijaan Ihmisoikeustuomioistuin ei ratkaise eläkeratkaisun lainmukaisuutta.

Ihmisoikeustuomioistuin tutkii myös, täyttääkö tuomioistuimessa noudatettava menettely Euroopan ihmisoikeussopimuksen vaatimukset (fair trial - vaatimus). Siellä käsitellyn Suomea koskevan tapauksen (20/1994/467/548) seurauksena vakuutusosoikeus joutui muuttamaan kuulemismenettelyään.

Eräässä Suomea koskevassa tapauksessa (49684/99) Ihmisoikeustuomioistuin otti kantaa eläkelautakunnan ja vakuutusosoikeuden täyttä työkyvyttömyyseläkettä koskevaan hylkävään päätökseen ja katsoi, että eläkelautakunnan päätöksen perustelut ja vakuutusosoikeuden menettely hyväksyessään eläkelautakunnan perustelut eivät täyttäneet ihmisoikeussopimuksen fair trial - vaatimusta.

Lakiosasto

29.11.2001

12
LIITTEET

Liitteenä ovat:

1. Lakitekstit

Hallintomenettelylaki 598/1982, HMenL

Hallintolainkäyttölaki 586/1996, HLL

Laki vakuutusoikeudesta 14/1958, VakOL

2. Valitusosoitus

3. Kaaviokuvat

Keskeiset muutoksenhakuelimet

Valituksen kulku

Suullinen käsittely

Lakiosasto

29.11.2001

HALLINTOMENETTELYLAKI 6.8.1982/598

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §**Soveltamisala**

Tätä lakia sovelletaan hallintomenettelyyn. Lain 14–28 §:ää on noudatettava kuitenkin vain, jos hallintomenettelyssä on päätettävä jonkun edusta, oikeudesta tai velvollisuudesta.

Hallintomenettelyllä tarkoitetaan tässä laissa hallintoasian käsittelyä viranomaisessa, ei kuitenkaan hallintolainkäyttöä. Hallintomenettelyä ei ole esitutkinta rikosasiassa, poliisitutkinta eikä ulosotto. (7.4.1995/506)

* Ks. HallintolainkäyttöL 586/1996, L oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997, EsitutkintaL 449/1987 ja UlosottoL 37/1895.

2 §**Lain toissijaisuus**

Jos muussa laissa tai ennen tämän lain voimaantuloa annetussa asetuksessa on tästä laista poikkeavia säännöksiä, noudatetaan niitä tämän lain sijasta.

3 §**Viranomainen**

Viranomaisia, joissa tätä lakia sovelletaan, ovat valtion hallintoviranomaiset, kuntien ja [kuntainliittojen] viranomaiset sekä kansaneläkelaitoksen ja Helsingin yliopiston toimielimet. Tuomioistuimissa lakia sovelletaan oikeushallintoasioiden käsittelyyn.

Tämä laki ei koske tasavallan presidenttiä. Milloin tasavallan presidentin on päätettävä jonkun edusta, oikeudesta tai velvollisuudesta, asian valmistelussa ja esittelyssä on noudatettava 1–13 §:n lisäksi soveltuvin kohdin myös 14–25 §:ää. Asetuksella voidaan säätää, että tätä lakia on noudatettava hallintoasian käsittelyssä myös silloin, kun asian käsittely on itsenäisen julkisoikeudellisen laitoksen, julkisoikeudellisen yhdistyksen, valtionenemmistöisen osakeyhtiön tai yksityisen tehtävänä.

KHO:1985-II-12

4 §**Neuvonta**

Viranomaisen on tarpeen mukaan annettava asianosaiselle ja muullekin henkilölle neuvoja siitä, miten sen toimialaan kuuluva asia pannaan vireille ja miten asiaa käsiteltäessä on toimittava.

5 §**Käsittelyn julkisuus**

Asia käsitellään julkisesti, jos niin on säädetty tai erityisen säännöksen nojalla päätetty.

Asiakirjojen julkisuudesta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999). (21.5.1999/688)

Lakiosasto

29.11.2001

6 §**Asiamies ja avustaja**

Hallintomenettelyssä saa käyttää asiamiestä ja avustajaa. Päämiehen on kuitenkin tultava henkilökohtaisesti paikalle, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi.

Asiamiehen on esitettävä valtakirja, ellei hänen oikeutensa toimia päämiehen puolesta ole epäilyksetön ilman valtakirjaakin.

Jos asiamies tai avustaja osoittautuu tehtävänsä sopimattomaksi, viranomaisen voi kieltää häntä esiintymästä asiassa siinä viranomaisessa. Kiellosta on ilmoitettava päämiehelle.

6 a § (21.4.1995/586)**Asiamiehen, avustajan ja näiden apulaisen salassapitovelvollisuus**

Asiamies, avustaja tai näiden apulainen ei saa luvattomasti ilmaista päämiehen hänelle uskomaa yksityistä tai perheen salaisuutta tai muuta sellaista luottamuksellista seikkaa, josta hän tehtävässään on saanut tiedon.

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

7 §**Vireillepano**

Asia pannaan vireille kirjallisesti. Viranomaisen suostumuksella asian saa panna vireille suullisesti.

Asiaa vireille pantaessa on käytävä ilmi vireillepanijan vaatimus perusteineen.

8 §**Asian siirto**

Viranomaisen, jolle on ilmeisestä erehdyksestä tai tietämättömyydestä toimitettu asiakirja sen toimivaltaan kuulumattoman asian vireille panemiseksi, on pyrittävä selvittämään, mille viranomaiselle asia kuuluu.

Jollei toimivallasta ole epäselvyyttä, viranomaisen on heti siirrettävä asia toimivaltaiseksi katsomalleen viranomaiselle lähettämällä asiakirja sille. Asian tutkimatta jättämisestä ei tällöin tarvitse tehdä päätöstä. Siirrosta on ilmoitettava sille, joka on toimittanut asiakirjan viranomaiselle.

Mitä 1 ja 2 momentissa on säädetty asian vireillepanoa tarkoittavasta asiakirjasta, koskee soveltuvin osin muutakin väärälle viranomaiselle toimitettua asiakirjaa.

Siirrettäessä asiakirja, joka on toimitettava viranomaiselle määräajassa, määräaika katsotaan noudatetun, jos toimivaltainen viranomaisen saa asiakirjan määräajan kuluessa.

9 §**Asiakirjassa olevan puutteen poistaminen**

Jos viranomaiselle toimitetusta asiakirjasta puuttuu säännöksessä tai määräyk-

Lakiosasto

29.11.2001

sessä tarkoitettu tieto tai liite taikka jos asiakirjaa ei ole allekirjoitettu tai sen muodossa on jokin muu puutteellisuus, asiakirjan toimittaneelle on varattava tilaisuus poistaa puute, jollei se ole tarpeetonta.

KHO:1986-II-8, KHO:1998-T-2070

10 §

Esteellisyysperusteet

Virkamies on esteellinen:

- 1) jos hän tai hänen lähisukulaisensa on asianosainen;
- 2) jos asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa hänelle tai hänen lähisukulaiselleen;
- 3) jos hän tai hänen lähisukulaisensa avustaa tai edustaa asianosaista tai sitä, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;
- 4) jos hän on palvelussuhteessa tai käsiteltävään asiaan liittyvässä toimeksiantosuhteessa asianosaiseen tai siihen, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;
- 5) jos hän on hallituksen, hallintoneuvoston tai niihin rinnastettavan toimielimen jäsenenä taikka toimitusjohtajana tai sitä vastaavassa asemassa sellaisessa yhteisössä, säätiössä, julkisoikeudellisessa laitoksessa tai liikelaitoksessa, joka on asianosainen tai jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa; (6.6.1997/543)
- 5 a) jos hän kuuluu viraston tai laitoksen johtokuntaan tai siihen rinnastettavaan toimielimeen ja kysymys on asiasta, joka liittyy tämän viraston tai laitoksen ohjaukseen ja valvontaan; tai (6.6.1997/543)
- 6) jos luottamus hänen puolueettomuuteensa muusta erityisestä syystä vaarantuu.

Lähisukulaisella tarkoitetaan 1 momentissa virkamiehen lapsia, vanhempia, isovanhempia ja sisaruksia sekä näiden puolisoa ja lapsia. Lähisukulaiseen rinnastetaan virkamiehen puoliso ja virkamiehen kanssa avioliitonomaisissa oloissa elävä henkilö, heidän lapsensa, vanhempansa, isovanhempansa ja sisaruksensa, näiden puoliso ja lapset sekä virkamiehen kihlattu. Lähisukulaisena pidetään myös vastaavaa puolisuokulaista.

Esteellisyysperusteita sovelletaan sellaiseenkin henkilöön, joka muuten kuin virkamiehenä käsittelee asioita viranomaisessa.

KHO:1985-II-141, KHO:1986-II-34, KHO:1996-T-145, KHO:1998-T-879, KHO:2000-T-1772

11 §

Esteellisyyden vaikutus

Esteellisenä ei saa käsitellä asiaa eikä olla läsnä sitä käsiteltäessä, paitsi milloin esteellisyys asian laadun vuoksi ei voi vaikuttaa ratkaisuun tai asian käsittelyä ei voida lykätä.

Esteellisyyden johdosta viranomaisessa on viipymättä ryhdyttävä asian käsittelemiseksi tarvittaviin toimiin.

KHO:1996-A-10

12 §

Selvityspyyntö

Lausuntoa ja muuta selvitystä pyydetessä on mainittava, mistä seikoista selvitystä olisi erityisesti esitettävä.

Lakiosasto

29.11.2001

Selvitykset on mahdollisuuksien mukaan pyydettävä samanaikaisesti. Selvitysten antamiselle on asetettava määräaika. Määräajan asettamisesta asianosaiselle säädetään 21 §:ssä.

13 §**Vireilläolosta ilmoittaminen**

Jos asian ratkaisulla voi olla huomattava vaikutus laajalla alueella tai lukuisien henkilöiden oloihin, asian vireilläolosta on ilmoitettava julkisesti.

Tiedossa olevalle henkilölle, joka ei ole asianosainen mutta jonka asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin asian ratkaisu saattaa vaikuttaa huomattavasti, on ilmoitettava asian vireilläolosta. Tästä saa kuitenkin ilmoittaa julkisesti, jos henkilöitä on useita ja heidän voidaan olettaa saavan tiedon julkisesta ilmoituksesta.

Vireilläolosta ei tarvitse ilmoittaa, jos ilmoittaminen vaarantaa ratkaisun tarkoituksen toteutumisen tai aiheuttaa muuta merkittävää haittaa taikka jos ilmoittaminen on ilmeisen tarpeetonta.

Vireilläolosta saa ilmoittaa myös muulla tavoin kuin tiedoksiannosta hallintoasioissa annetussa laissa (232/66) on säädetty. Ilmoituksessa on mainittava, mistä asiassa on kysymys ja miten siitä voidaan esittää tietoja, kysymyksiä ja mielipiteitä viranomaiselle.

KHO:1989-A-85

14 §**Yhdessä käsitteleminen**

Milloin samanaikaisesti vireillä olevissa asioissa vaaditaan sellaista etua tai oikeutta, jota asianosaisten lukuisuuden vuoksi ei voida myöntää kaikille, asiat on valmisteltava yhdessä ja ratkaistava samalla kertaa, jollei yhdessä käsittelemisestä aiheudu haitallista viivytystä.

KHO:1990-A-52

15 §**Asianosaisen kuuleminen**

Asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus antaa selityksensä muiden tekemistä vaatimuksista ja asiassa olevista sellaisista selvityksistä, jotka voivat vaikuttaa asian ratkaisuun (*asianosaisen kuuleminen*).

Asian saa ratkaista asianosaista kuulematta:

- 1) jos vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti tai jos hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista, taikka jos kuuleminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta;
- 2) jos asia koskee palvelussuhteeseen tai vapaaehtoiseen koulutukseen ottamista taikka sellaisen edun myöntämistä, joka perustuu hakijan ominaisuuksien arvioimiseen;
- 3) jos kuuleminen vaarantaa päätöksen tarkoituksen toteutumisen; tai
- 4) jos asian ratkaisemista ei voida lykätä.

Selityksen antamista varten asianosaiselle on annettava tieto myös muusta kuin julkisesta asiakirjasta, jos asianosaisella on viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain nojalla oikeus saada tieto sellaisesta asiakirjasta.

(21.5.1999/688)

Lakiosasto

29.11.2001

* Ks. L viranomaisten toiminnan julkisuudesta [621/1999](#).

[KHO:1989-A-86](#), [KHO:1997-T-2353](#), [KHO:2001-T-1547](#)

16 § (1.4.1999/447)

Vajaavaltaisen puhevalta

Vajaavaltaisen puolesta käyttää puhevaltaa hänen edunvalvojansa, huoltajansa tai muu laillinen edustajansa, jollei tässä pykälässä toisin säädetä.

Vajaavaltaisella on oikeus käyttää yksinään puhevaltaa sellaista tuloa tai varallisuutta koskevassa asiassa, jota hänellä on oikeus vallita.

Vajaavaltainen, joka on täyttänyt 18 vuotta, käyttää itse yksin puhevaltaansa henkilöään koskevassa asiassa, jos hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen. Alaikäisellä, joka on täyttänyt 15 vuotta, ja hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajallaan on kummallakin oikeus erikseen käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäisen henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta.

* Ks. L holhoustoimesta [442/1999](#).

16 a § (1.4.1999/447)

Edunvalvojan oikeus käyttää puhevaltaa

Edunvalvoja, joka on määrätty täysivaltaiselle, käyttää päämiehensä ohella itsenäisesti puhevaltaa asioissa, jotka kuuluvat hänen tehtäviinsä. Jos edunvalvoja ja hänen päämiehensä ovat puhevaltaa käyttäessään eri mieltä, päämiehen kantana on ratkaiseva, jos hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen.

Jos päämiehen toimintakelpoisuutta on rajoitettu muulla tavoin kuin vajaavaltaiseksi julistamalla, edunvalvoja käyttää yksin päämiehen puhevaltaa asiassa, josta päämiehellä ei ole oikeutta päättää. Edunvalvoja ja hänen päämiehensä käyttävät kuitenkin yhdessä puhevaltaa asiassa, josta heidän tulee yhdessä päättää.

16 b § (1.4.1999/447)

Edunvalvojan ja päämiehen kuuleminen

Edunvalvojan käyttäessä puhevaltaa on kuultava hänen päämiestään ja päämiehen käyttäessä puhevaltaa on kuultava edunvalvojaa, jos kuuleminen on tarpeen päämiehen edun vuoksi tai asian selvittämiseksi.

17 §

Selvittämisvelvollisuus

Viranomaisen on huolehdittava asian selvittämisestä.

Asianosaisen on tarvittaessa esitettävä selvitystä vaatimuksensa perusteista. Muiden selvitysten hankkiminen kuuluu viranomaiselle.

Yhdessä käsiteltävissä asioissa sekä asiassa, jossa on useita asianosaisia, viranomaisen on huolehdittava selvittämisestä niin, ettei asianosaisten yhdenvertaisuutta loukata.

18 §

Asianosaisen suullinen lausuma

Jos asianosainen asian vireillä ollessa haluaa esittää suullisesti vaatimuksen tai selvitystä, hänelle on mahdollisuuksien mukaan varattava siihen tilaisuus. Muut asianosaiset on kutsuttava tulemaan samanaikaisesti paikalle, jos siihen on syy-

Lakiosasto

29.11.2001

tä.

19 §**Katselmus ja suullinen todistelu**

Viranomainen voi toimittaa katselmuksen. Asianosaisille on varattava tilaisuus olla läsnä katselmuksessa.

Erityisestä syystä hallintomenettelyssä voidaan kuulla todistajaa valan nojalla ja asianosaista totuusvakuutuksen nojalla. Kuulemisen toimittaa se hallinto-oikeus, jossa kuuleminen voi tapahtua soveliaimmin. Tuomioistuimen käsiteltävässä oikeushallintoasiassa kuulemisen toimittaa kuitenkin asianomainen tuomioistuin. Asianosaisille on varattava tilaisuus olla läsnä kuultaessa todistajaa tai asianosaista, ja heillä on oikeus esittää todistajalle kysymyksiä sekä lausua käsityksensä todistajan kertomuksen johdosta. (26.3.1999/434)

Todistajalle maksetaan korvaus noudattaen soveltuvin osin, mitä valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetussa laissa (666/72) on säädetty. Korvaus maksetaan viranomaisen käytettävissä olevista varoista. Jos siihen on syytä, viranomainen voi velvoittaa asianosaisen kokonaan tai osaksi korvaamaan sille näistä varoista maksetut korvaukset.

20 § (30.4.1987/473)**Eräiden tietojen merkitseminen asiakirjaan**

Suullisesti esitetty vaatimus sekä sellainen suullinen selvitys ja katselmuksessa tehty havainto samoin kuin sellainen [henkilörekisterilaissa (471/87)] tarkoitusta henkilörekisteristä saatu tieto, joka saattaa vaikuttaa asian ratkaisuun, on merkittävä asiakirjaan.

* Ks. Henkilötietol. 523/1999.

21 §**Asianosaiselle asetettava määräaika**

Asianosaiselle on tarvittaessa asetettava kohtuullinen määräaika asiakirjassa olevan puutteen poistamista, selityksen antamista ja selvityksen esittämistä varten sekä samalla ilmoitettava, ettei määräajan noudattamatta jättäminen estä ratkaisemasta asiaa.

22 § (26.7.1996/589)**Tulkitseminen ja kääntäminen**

Viranomaisen on huolehdittava tulkitsemisesta ja kääntämisestä, jos asianosainen asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta, ei osaa viranomaisessa kielilain (148/22) mukaan käytettävää kieltä taikka aisti- tai puhevian vuoksi ei voi tulla ymmärretyksi.

Erityisestä syystä viranomainen voi huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä muussakin kuin 1 momentissa tarkoitettussa asiassa.

Viranomaisen on huolehdittava siitä, että muiden pohjoismaiden kansalaiset saavat sen käsiteltävissä asioissa tarvittavan tulkitsemis- ja käänösavun.

KHO:1988-T-1864

Lakiosasto

29.11.2001

23 §**Päätöksen sisältö**

Päätöksestä on käytävä selvästi ilmi, mihin asianosainen on oikeutettu tai veloitettu taikka miten asia muuten on ratkaistu.

24 §**Päätöksen perusteleminen**

Päätös on perusteltava ilmoittamalla sen perusteena olevat pääasialliset toiseikat sekä säännökset ja määräykset.

Perustelu voidaan jättää esittämättä:

- 1) jos päätöksellä hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista, tai jos perusteleminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta;
- 2) jos asia koskee palvelussuhteeseen tai vapaaehtoiseen koulutukseen ottamista taikka sellaisen edun myöntämistä, joka perustuu hakijan ominaisuuksien arvioimiseen; tai
- 3) jos perustelua ei voida laatia viivyttämättä huomattavasti päätöksen antamista.

KHO:1987-T-529, KHO:1989-A-98

24 a § (26.7.1996/589)**Ohjeet oikaisukeinon käyttämisestä**

Jos ennen valituksen tekemistä päätökseen on vaadittava oikaisua, päätös on saatettava viranomaisen käsiteltäväksi tai asiassa on noudatettava muuta sellaista oikaisumenettelyä, oikaisukeinon käyttämisestä on annettava ohjeet päätöksen yhteydessä.

Valitusosoituksen liittämisestä päätökseen säädetään hallintolainkäyttölain (586/96) 3 luvussa.

25 §**Päätöksen tiedoksianto**

Päätös on annettava tiedoksi asianosaiselle. Tiedoksianto toimitetaan sillä tavoin kuin erikseen on säädetty.

* Ks. L tiedoksiannosta hallintoasioissa 232/1966.

26 §**Asiavirheen korjaaminen**

Jos päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen vääriin lain soveltamiseen, viranomainen voi poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen (*asiavirheen korjaaminen*).

Asiavirhettä ei saa korjata asianosaisten suostumuksetta.

KHO:1984-II-73, KHO:1985-II-72, KHO:1987-T-3230, KHO:1988-B-596

27 §**Kirjoitusvirheen korjaaminen**

Jos päätöksessä on ilmeinen kirjoitus- tai laskuvirhe, päätöksen tehneen viranomaisen on korjattava se (*kirjoitusvirheen korjaaminen*). Virhettä ei saa kuitenkaan korjata, jos korjaaminen johtaa asianosaiselle kohtuuttomaan tulokseen.

Lakiosasto

29.11.2001

28 §**Korjaamismenettely**

Jos päätökseen on vireillä muutoksenhaku, korjaamisasian käsiteltäväksi ottamisesta on ilmoitettava ja siinä tehty päätös toimitettava muutoksenhakuviranomaiselle.

Käsitellessään asia- tai kirjoitusvirheen korjaamista viranomainen voi kieltää päätöksen täytäntöönpanon toistaiseksi.

Korjaamisesta on tehtävä merkintä päätöksen tallekappaleeseen. Korjattu tai uusi toimituskirja on annettava asianosaiselle maksutta.

Päätökseen, jolla viranomainen ei ole hyväksynyt virheen korjaamista tarkoittavaa vaatimusta, ei saa hakea muutosta valittamalla.

29 §**Voimaantulo**

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1983.
HE 88/81, toisen lvk.miet. 3/82, svk.miet. 79/82

Muutossäädösten voimaantulo ja soveltaminen:**30.4.1987/473:**

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1988.
HE 49/86, lvk.miet. 10/86, svk.miet. 254/86

7.4.1995/506:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä lokakuuta 1995.
HE 57/94, HaVM 20/94

21.4.1995/586:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 1995.
HE 94/93, LaVM 22/94, SuVM 10/94

26.7.1996/589:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä joulukuuta 1996.
HE 217/95, LaVM 5/96, EV 75/96

6.6.1997/543:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1998.
HE 26/1997, HaVM 5/1997, EV 46/1997

26.3.1999/434:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä marraskuuta 1999.
HE 114/1998, LaVM 19/1998, EV 217/1998

1.4.1999/447:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä joulukuuta 1999.
HE 146/1998, LaVM 20/1998, EV 234/1998

21.5.1999/688:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä joulukuuta 1999.
HE 30/1998, HaVM 31/1998, EV 303/1998

Lakiosasto

29.11.2001

HALLINTOLAINKÄYTTÖLAKI 26.7.1996/586

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

I OSA**YLEISET SÄÄNNÖKSET****1 luku****Lain soveltamisala ja suhde muihin säännöksiin****1 §****Soveltamisala**

Tätä lakia sovelletaan lainkäyttöön yleisissä hallintotuomioistuimissa.

Tätä lakia sovelletaan myös, kun hallintoasiassa tehtyyn päätökseen haetaan muutosta valittamalla tai ylimääräisellä muutoksenhakukeinolla hallintoviranomaiselta tai muutoksenhakuasioita käsittelemään perustetulta lautakunnalta tai muulta tähän rinnastettavalta erityiseltä viranomaiselta.

2 §**Soveltamisalan rajoitukset**

Tämän lain 37–50 §:ää sovelletaan ainoastaan tuomioistuimissa. Muussa viranomaisessa sovelletaan hallintomenettelylain (598/82) 18–20 §:ää myös valitukseen ja ylimääräiseen muutoksenhakuun.

3 §**Lain suhde muihin säännöksiin**

Jos muussa laissa tai ennen tämän lain voimaantuloa annetussa asetuksessa on tästä laista poikkeavia säännöksiä, niitä sovelletaan tämän lain asemesta.

KHO:1998-T-2538

2 luku**Valitusoikeus ja valitusviranomainen****4 §****Valitusoikeus**

Hallintoasiassa tehdystä päätöksestä saa valittaa sen mukaan kuin tässä laissa säädetään.

5 §**Päätöksen valituskelpoisuus**

Päätöksellä, josta saa valittaa, tarkoitetaan toimenpidettä, jolla asia on ratkaistu tai jätetty tutkimatta.

Valitusta ei saa tehdä hallinnon sisäisestä määräyksestä, joka koskee tehtävän tai muun toimenpiteen suorittamista.

KHO:1996-T-1749, KHO:1996-T-2073, KHO:2000-T-415, KHO:2001-T-2565

Lakiosasto

29.11.2001

6 §**Valittaja**

Päätöksestä saa valittaa se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa.

Viranomaisella on lisäksi valitusoikeus, jos laissa niin säädetään tai jos valitusoikeus on viranomaisen valvottavana olevan julkisen edun vuoksi tarpeen.

KHO:1997-T-1997, KHO:1998-T-1138, KHO:1998-T-1338, KHO:1998-T-153, KHO:1998-T-404, KHO:1999-T-1884, KHO:1999-T-2476, KHO:2000-T-413, KHO:2001-T-1262

7 §**Valitus valtion hallintoviranomaisen päätöksestä**

Valtioneuvoston ja ministeriön päätöksestä saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valituksen saa tehdä sillä perusteella, että päätös on lainvastainen.

Valtioneuvoston alaisen viranomaisen päätöksestä saa valittaa hallinto-oikeuteen. (26.3.1999/433)

KHO:1999-T-3000, KHO:2001-T-182

8 §**Valitus kunnallisen viranomaisen, Ahvenanmaan maakunnan viranomaisen ja kirkollisen viranomaisen päätöksestä**

Valituksesta kunnallisen viranomaisen päätöksestä säädetään kuntalaissa (365/95).

Valituksesta Ahvenanmaan maakuntahallituksen ja sen alaisen viranomaisen sekä Ahvenanmaan kunnallisen viranomaisen päätöksestä säädetään Ahvenanmaan itsehallintolaissa (1144/91).

Valituksesta evankelis-luterilaisen kirkon sekä sen seurakunnan ja seurakuntayhtymän viranomaisen päätöksestä säädetään kirkkolaissa (1054/93). Valituksesta ortodoksisen kirkkokunnan ja sen seurakunnan viranomaisen päätökseen säädetään ortodoksisesta kirkkokunnasta annetussa laissa (521/69).

9 § (26.3.1999/433)**Valitus hallinto-oikeuden päätöksestä**

Hallinto-oikeuden päätöksestä saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

10 §**Valitus muusta päätöksestä**

Oikeudesta valittaa muusta kuin 7–9 §:ssä tarkoitettusta päätöksestä säädetään erikseen.

11 §**Valitusviranomaisen alistusasiassa**

Alistettavassa asiassa valitetaan samalle viranomaiselle, jolle päätös alistetaan.

12 § (26.3.1999/433)**Toimivaltainen hallinto-oikeus**

Valitus tehdään sille hallinto-oikeudelle, jonka tuomiopiirissä on sen viranomaisen toimialue, jonka päätöksestä valitetaan. Jollei tätä perustetta voida käyttää,

Lakiosasto

29.11.2001

valitus tehdään sille hallinto-oikeudelle, jonka tuomiopiirissä päätöksen tehneen viranomaisen päätoimipaikka sijaitsee tai, jollei tätäkään perustetta voida käyttää, sille hallinto-oikeudelle, jonka tuomiopiirissä päätös on tehty.

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään, sellaisen viranomaisen päätöksestä, jonka toimialueena on koko maa, valitus tehdään sille hallinto-oikeudelle, jonka tuomiopiiriin päätös olennaisimmin liittyy sen vuoksi, että tässä tuomiopiirissä sijaitsee pääosa päätöksessä tarkoitettusta alueesta tai kiinteistöstä taikka sen henkilön kotikunta tai sen yhteisön kotipaikka, johon päätös pääosin liittyy.

Jos asiassa ei ole toimivaltaista hallinto-oikeutta 1 ja 2 momentin perusteella, valitus tehdään Helsingin hallinto-oikeudelle.

KHO:1999-T-414, KHO:2001-T-1413

13 §

Valitusoikeuden rajoittaminen

Laissa säädetään erikseen siitä, milloin 7–9 §:ssä tarkoitettun viranomaisen päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla tai milloin valittamiseen korkeimmalle hallinto-oikeudelle tarvitaan valituslupa.

3 luku

Valitusosoitus

14 §

Valitusosoituksen liittäminen päätökseen

Päätökseen, josta saa valittaa, on liitettävä valitusosoitus.

Valitusosoituksessa on mainittava:

- 1) valitusviranomainen;
- 2) viranomainen, jolle valituskirjelmä on toimitettava; sekä
- 3) valitusaika ja mistä se lasketaan.

Valitusosoituksessa on selostettava säännökset valituskirjelmän sisällöstä ja liitteistä sekä valituksen perille toimittamisesta.

Jos asiassa tarvitaan valituslupa, valitusosoituksessa on mainittava myös siitä sekä valituslupaa koskeva lainkohta ja perusteet, joilla valituslupa voidaan myöntää.

15 §

Ilmoitus valituskiellosta

Jos valittaminen on kielletty erityisen säännöksen perusteella, päätöksessä on ilmoitettava valituskiellosta. Ilmoituksessa on mainittava, mihin säännökseen kiello perustuu.

16 §

Valitusosoituksen korjaaminen

Jos valitusosoitusta ei ole annettu tai siinä on virheellisesti ilmoitettu, että päätöksestä ei saa valittaa, viranomaisen on annettava uusi lainmukainen valitusosoitus.

Jos valitusosoitus on muuten kuin 1 momentissa tarkoitettulla tavalla virheellinen, viranomaisen on annettava uusi valitusosoitus, jos sitä pyydetään valitusosoituksessa mainitussa tai säädetyssä valitusajassa.

Lakiosasto

29.11.2001

Valitusaika luetaan siitä, kun uusi valitusosoitus on annettu tiedoksi.

4 luku

Puhevallan käyttäminen

17 § (1.4.1999/446)

Yleissäännös vajaavaltaisen puhevallasta

Vajaavaltaisen puolesta käyttää puhevaltaa hänen edunvalvojansa, huoltajansa tai muu laillinen edustajansa, jollei jäljempänä tässä luvussa toisin säädetä.

18 §

Vajaavaltaisen oikeus käyttää puhevaltaa

Vajaavaltaisella on oikeus käyttää yksinään puhevaltaa sellaista tuloa tai varallisuutta koskevassa asiassa, jota hänellä on oikeus vallita.

Vajaavaltainen, joka on täyttänyt 18 vuotta, käyttää itse yksin puhevaltaansa henkilöön koskevassa asiassa, jos hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen. (1.4.1999/446)

Alaikäisellä, joka on täyttänyt 15 vuotta, ja hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajallaan on kummallakin oikeus erikseen käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäisen henkilöä tai henkilökohtaista etua tai oikeutta.

18 a § (1.4.1999/446)

Edunvalvojan oikeus käyttää puhevaltaa

Edunvalvoja, joka on määrätty täysivaltaiselle, käyttää päämiehensä ohella itsenäisesti puhevaltaa asioissa, jotka kuuluvat hänen tehtäviinsä. Jos edunvalvoja ja hänen päämiehensä ovat puhevaltaa käyttäessään eri mieltä, päämiehen kantana on ratkaiseva, jos hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen.

Jos päämiehen toimintakelpoisuutta on rajoitettu muulla tavoin kuin vajaavaltaiseksi julistamalla, edunvalvoja käyttää yksin päämiehen puhevaltaa asiassa, josta päämiehellä ei ole oikeutta päättää. Edunvalvoja ja hänen päämiehensä käyttävät kuitenkin yhdessä puhevaltaa asiassa, josta heidän tulee yhdessä päättää.

19 § (1.4.1999/446)

Päämiehen ja edunvalvojan tai huoltajan kuuleminen

Edunvalvojan, huoltajan tai muun laillisen edustajan käyttäessä puhevaltaa on kuultava päämiestä ja päämiehen käyttäessä puhevaltaa edunvalvojaa, huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, jos kuuleminen on tarpeen päämiehen edun vuoksi tai asian selvittämiseksi.

19 a § (1.4.1999/446)

Edunvalvojan määrääminen oikeudenkäyntiä varten

Jos asianosainen sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi on kykenemätön valvomaan etuaan oikeudenkäynnissä, tuomioistuin, jossa oikeudenkäynti on vireillä, voi viran puolesta määrätä hänelle edunvalvojan oikeudenkäyntiä varten. Edunvalvojaan sovelletaan holhoustoimesta annetun lain (442/1999) säännöksiä.

Jollei tuomioistuin toisin päättä, edunvalvojan määräys on voimassa myös ylemässä oikeusasteessa, jossa asia tulee vireille muutoksenhaun johdosta.

Lakiosasto

29.11.2001

20 §**Asiamies ja avustaja**

Asianosainen saa käyttää asiamiestä ja avustajaa. Asiamiehenä tai avustajana saa toimia asianajaja tai muu rehellinen ja muuten siihen toimeen sopiva ja kykenevä täysi-ikäinen henkilö, joka ei ole konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu. Asiamiehenä tai avustajana ei kuitenkaan saa toimia se, joka on osallistunut asian käsittelyyn viranomaisessa tai on ollut siinä vastapuolen asiamiehenä tai avustajana. (1.4.1999/446)

Asiamiehen, avustajan ja näiden apulaisen salassapitovelvollisuudesta on voimassa, mitä oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 17 §:ssä säädetään. Asiamieheen ja avustajaan sovelletaan lisäksi oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 3 §:n 2 momenttia ja 10 a §:ää.

21 §**Asiamiehen valtuutus**

Asiamiehen on esitettävä valtakirja, jollei päämies ole valtuuttanut häntä suullisesti valitusviranomaisessa. Valtakirjan puuttuessa sen esittämiseen on tarvittaessa varattava tilaisuus, mikä ei kuitenkaan estä käsittelyn jatkamista tänä aikana. Asianajajan ja yleisen oikeusavustajan tulee esittää valtakirja ainoastaan, jos valitusviranomainen niin määrää.

Asiamies ei saa ilman päämiehen suostumusta siirtää toiselle henkilölle valtuutusta, joka on annettu nimetyille henkilöille.

II OSA**VALITUKSEN TEKEMINEN JA KÄSITTELY****5 luku****Valituksen tekeminen****22 §****Valitusaika**

Valitus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valitusaikaa laskettaessa tiedoksisaantipäivää ei oteta lukuun.

23 §**Valituksen muoto ja sisältö**

Valitus tehdään kirjallisesti. Valituskirjelmässä, joka on osoitettava valitusviranomaiselle, on ilmoitettava:

- 1) päätös, johon haetaan muutosta;
- 2) miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi; sekä
- 3) perusteet, joilla muutosta vaaditaan.

Jos asiassa tarvitaan valituslupa, valituskirjelmässä on ilmoitettava, minkä vuoksi valituslupa tulisi myöntää.

24 §**Henkilö- ja osoitetiedot sekä allekirjoitus**

Lakiosasto

29.11.2001

Valituskirjelmässä on ilmoitettava valittajan nimi ja kotikunta. Jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä tai jos valituksen laatijana on joku muu henkilö, valituskirjelmässä on ilmoitettava myös tämän nimi ja kotikunta.

Valituskirjelmässä on lisäksi ilmoitettava postiosoite ja puhelinnumero, joihin asiaa koskevat ilmoitukset valittajalle voidaan toimittaa.

Valittajan, laillisen edustajan tai asiamiehen on allekirjoitettava valituskirjelmä.

25 §

Valituskirjelmän liitteet

Valituskirjelmään on liitettävä:

- 1) päätös, johon haetaan muutosta valittamalla, alkuperäisenä tai jäljennöksenä;
- 2) todistus siitä, minä päivänä päätös on annettu tiedoksi, tai muu selvitys valitusajan alkamisen ajankohdasta; sekä
- 3) asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.

Asiamiehen on liitettävä valituskirjelmään valtakirja sen mukaan kuin 21 §:ssä säädetään.

26 §

Valituskirjelmän toimittaminen viranomaiselle

Valituskirjelmä on toimitettava valitusajan kuluessa valitusviranomaiselle.

Jos valituskirjelmä on erityisen säännöksen nojalla toimitettava muulle viranomaiselle kuin valitusviranomaiselle, mutta se on toimitettu valitusajan kuluessa valitusviranomaiselle, valitusta ei tämän vuoksi jätetä tutkimatta.

Suljetussa laitoksessa oleva henkilö voi antaa valituskirjelmän valitusajan kuluessa myös laitoksen johtajalle. Tämän on toimitettava valitus viipymättä valitusviranomaiselle tai, jos valituskirjelmä on erityisen säännöksen nojalla toimitettava muulle viranomaiselle, tälle viranomaiselle.

27 §

Valituksen muuttaminen

Valittaja saa valitusajan päättymisen jälkeen esittää vireillä olevassa asiassa ainoastaan sellaisen uuden vaatimuksen, joka perustuu olosuhteiden muutokseen tai valitusajan päättymisen jälkeen valittajan tietoon tulleeseen seikkaan. Valittaja saa vaatia myös täytäntöönpanon kieltämistä tai tehdä muun sivuvaatimuksen.

Valittaja saa valitusajan päättymisen jälkeen esittää uusia perusteita vaatimuksensa tueksi, jollei asia sen johdosta muutu toiseksi.

28 §

Täydennysmenettely

Jos valitus on puutteellinen, valittajalle on varattava tilaisuus täydentää sitä, jollei täydentäminen ole asian käsittelyn kannalta tarpeetonta.

Lakiosasto

29.11.2001

Valittajalle on annettava valituksen täydentämistä varten kohtuullinen määräaika ja samalla ilmoitettava, millä tavoin valitus on puutteellinen.

29 §**Asian siirto**

Jos valitus on ilmeisestä erehdyksestä tai tietämättömyydestä pantu vireille viranomaisessa, jonka toimivaltaan sen käsittely ei kuulu, viranomaisen voi siirtää valituksen toimivaltaiselle viranomaiselle. Jos kysymys toimivaltaisesta viranomaisesta on ilmeisen selvä, valituksen tutkimatta jättämisestä ei tarvitse tehdä päätöstä. Siirrosta on ilmoitettava valittajalle.

Säädettyä määräaikaa katsotaan noudatetun, jos valituskirjelmä on saapunut valitusajan kuluessa oikealle viranomaiselle.

30 §**Virheellisen valitusosoituksen vaikutus**

Jos valitus on puuttuneen tai virheellisen valitusosoituksen vuoksi tehty väärää menettelyä noudattaen, valitusta ei tämän vuoksi jätetä tutkimatta.

Jos valitus on 1 momentissa mainitusta syystä pantu vireille väärässä viranomaisessa tai valituskirjelmä on toimitettu väärälle viranomaiselle, viranomaisen on siirrettävä valituskirjelmä oikealle viranomaiselle. Siirrosta on ilmoitettava valittajalle.

KHO:2000-T-2275, KHO:2001-T-2333

6 luku**Valituksen vaikutus päätöksen täytäntöönpanoon****31 §****Päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus**

Päätöstä, johon saa hakea muutosta valittamalla, ei saa panna täytäntöön ennen kuin se on saanut lainvoiman.

Päätös voidaan kuitenkin panna täytäntöön lainvoimaa vaille olevana, jos laissa tai asetuksessa niin säädetään tai jos päätös on luonteeltaan sellainen, että se on pantava täytäntöön heti, tai jos päätöksen täytäntöönpanoa ei yleisen edun vuoksi voida lykätä

Jos asiassa tarvitaan valituslupa, valitus ei estä täytäntöönpanoa.

32 §**Valitusviranomaisen määräys täytäntöönpanosta**

Kun valitus on tehty, valitusviranomaisen voi kieltää päätöksen täytäntöönpanon tai määrätä sen keskeytettäväksi tai antaa muun täytäntöönpanoa koskevan määräyksen.

Asian käsittelyn lopettavassa päätöksessään valitusviranomaisen on tarvittaessa lausuttava täytäntöönpanoa koskevan määräyksen voimassaolosta. Jos päätöksestä saa valittaa, siinä voidaan määrätä, että täytäntöönpanoa koskeva määräys on voimassa, kunnes päätös on lainvoimainen tai ylempi valitusviranomaisen määrää toisin.

Lakiosasto

29.11.2001

Jos valitusviranomaisen päätöksen kumotessaan palauttaa tai siirtää asian uudelleen käsiteltäväksi, se voi samalla määrätä, että kumottua päätöstä on edelleen noudatettava, kunnes asia ratkaistaan tai sitä käsittelevä viranomaisen määrää toisin.

7 luku

Asian käsittely ja selvittäminen

33 §

Asian selvittäminen

Valitusviranomaisen on huolehdittava siitä, että asia tulee selvitettyksi, ja tarvittaessa osoitettava asianosaiselle tai päätöksen tehneelle hallintoviranomaiselle, mitä lisäselvitystä asiassa tulee esittää.

Valitusviranomaisen on hankittava viran puolesta selvitystä siinä laajuudessa kuin käsittelyn tasapuolisuus, oikeudenmukaisuus ja asian laatu sitä vaativat.

34 §

Asianosaisen kuuleminen

Asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus antaa selityksensä muiden tekemistä vaatimuksista ja sellaisista selvityksistä, jotka voivat vaikuttaa asian ratkaisuun.

Asian saa ratkaista asianosaista kuulematta, jos vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti tai jos kuuleminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta.

Rajoituksista asianosaisen oikeuteen saada tieto viranomaisen asiakirjasta, joka ei ole julkinen, säädetään erikseen.

35 §

Määräaika selityksen antamiseen

Asianosaiselle on varattava kohtuullinen määräaika selityksen antamiseen. Samalla hänelle on ilmoitettava, että asia voidaan ratkaista määräajan jälkeen, vaikka selitystä ei ole annettu.

36 §

Viranomaisen lausunto

Valitusviranomaisen on hankittava lausunto siltä hallintoviranomaiselta, joka on tehnyt asiassa päätöksen, jollei se ole tarpeetonta.

Selvityksen hankkimiseksi voidaan pyytää lausunto myös muulta kuin 1 momentissa tarkoitettulta viranomaiselta.

Lausunnon antamiselle on asetettava määräaika.

37 §

Suullisen käsittelyn toimittaminen

Asian selvittämiseksi toimitetaan tarvittaessa suullinen käsittely. Siinä voidaan kuulla asianosaisia, 36 §:ssä tarkoitettua viranomaista, todistajia ja asiantuntijoita sekä vastaanottaa muuta selvitystä.

Suullista käsittelyä voidaan rajoittaa siten, että se koskee ainoastaan osaa asiasta, asianosaisten käsitysten selvittämistä tai suullisen todistelun vastaanottamis-

Lakiosasto

29.11.2001

ta, tai muulla vastaavalla tavalla.

KHO:2000-T-2342

38 §

Suullinen käsittely asianosaisen pyynnöstä

Hallinto-oikeuden on toimitettava suullinen käsittely, jos yksityinen asianosainen pyytää sitä. Sama koskee korkeinta hallinto-oikeutta sen käsitellessä valitusta hallintoviranomaisen päätöksestä. Asianosaisen pyytämä suullinen käsittely voidaan jättää toimittamatta, jos vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti tai jos suullinen käsittely on asian laadun vuoksi tai muusta syystä ilmeisen tarpeeton. (26.3.1999/433)

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos suullista käsittelyä pyytäneen asianosaisasema perustuu kunnan tai muun yhteisön jäsenyyteen.

Jos asianosainen pyytää suullisen käsittelyn toimittamista, hänen on ilmoitettava, minkä vuoksi sen toimittaminen on tarpeen ja mitä selvitystä hän esittäisi suullisessa käsittelyssä.

39 §

Todistajan kuuleminen

Suullisessa käsittelyssä voidaan kuulla todistajana henkilöä, jonka asianosainen tai päätöksen tehnyt hallintoviranomainen nimeää tai jonka kuulemista valitusviranomainen pitää tarpeellisena. Jos asiassa vedotaan yksityisluonteiseen kirjalliseen todistajankertomukseen, todistajaa kuullaan suullisesti, jollei se ole tarpeetonta tai siihen ole erityistä estettä.

Asianosaista voidaan kuulla totuusvakuutuksen nojalla sellaisista seikoista, joilla on erityistä merkitystä ratkaistaessa asiaa.

Todistajan kuulemisesta on muuten soveltuvin osin voimassa, mitä oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 18–39 §:ssä säädetään, ja asianosaisen kuulemisesta totuusvakuutuksen nojalla, mitä saman luvun 62–65 §:ssä säädetään.

40 §

Asiantuntijan kuuleminen

Valitusviranomainen voi hankkia erityistä asiantuntemusta vaativasta kysymyksestä lausunnon yksityiseltä asiantuntijalta noudattaen soveltuvin osin, mitä oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 46 §:n 2 momentissa, 47 ja 48 sekä 49–52 §:ssä säädetään.

Jos asianosainen nojautuu asiantuntijaan, joka ei ole valitusviranomaisen määräämä, tästä on voimassa, mitä todistajasta säädetään.

41 §

Katselmus

Asian selvittämiseksi voidaan toimittaa katselmus. Katselmuksesta on soveltuvin osin voimassa, mitä tässä laissa säädetään suullisesta käsittelystä.

42 §

Asiakirjan ja esineen esittäminen

Asiakirjan ja esineen esittämisestä valitusviranomaiselle on soveltuvin osin voi-

Lakiosasto

29.11.2001

massa, mitä oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11 b–14 §:ssä sekä 15 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään kirjallisesta todisteesta ja saman luvun 57 §:n 1 momentissa säädetään esineen tuomisesta oikeuteen katsastettavaksi.

8 luku

Täydentäviä säännöksiä asian käsittelystä

43 §

Kutsu suulliseen käsittelyyn

Valitusviranomaisen on kutsuttava suulliseen käsittelyyn asianosaiset, päätöksen tehneen hallintoviranomaisen edustaja ja ne muut henkilöt, joiden läsnäoloa se pitää tarpeellisena. Jos suullista käsittelyä on rajoitettu 37 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla, kutsumatta voidaan jättää ne asianosaiset, joiden läsnäolo on tämän vuoksi ilmeisen tarpeetonta.

Asianosainen tai hänen laillinen edustajansa kutsutaan suulliseen käsittelyyn uhalla, että poissaolo ei estä asian käsittelyä ja ratkaisemista. Hänet voidaan kutsua saapumaan henkilökohtaisesti suulliseen käsittelyyn, jos se on tarpeellista asian selvittämisen kannalta. Tällöin voidaan asettaa sakon uhka.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen henkilöiden samoin kuin todistajan ja asiantuntijan kutsumisesta suulliseen käsittelyyn huolehtii valitusviranomainen noudattaen, mitä tiedoksiannosta hallintoasioissa säädetään. Asianosainen voidaan kutsua suulliseen käsittelyyn myös lähettämällä kutsu asianosaiselle postitse tämän tuomioistuimelle ilmoittamaan osoitteeseen.

44 §

Asianosaisen poissaolo

Jos asianosainen tai hänen laillinen edustajansa, joka on sakon uhalla kutsuttu saapumaan suulliseen käsittelyyn henkilökohtaisesti, ei noudata kutsua tai asettaa asiamiehen sijaansa, valitusviranomaisen on, jos se edelleen pitää asianomaisen henkilökohtaista läsnäoloa välttämättömänä, tuomittava uhkasakko maksettavaksi ja asetettava uusi korkeampi sakon uhka. Uhkasakkoa ei tuomita maksettavaksi, jos asia käsitellään ja ratkaistaan asianomaisen poissaolosta huolimatta.

Jos asianosaisen tai hänen laillisen edustajansa poissaolon esitetään tai tiedetään aiheutuneen laillisesta esteestä tai jos on aihetta otaksua hänellä olevan sellaisen esteen, käsittely on peruutettava tai lykättävä. Asianosaista tai hänen laillista edustajaansa ei tällöin saa tuomita henkilökohtaisen saapumisen noudattamatta jättämisen varalta asetettuun uhkasakkoon, ellei ennen asian käsittelyn päättymistä käy selville, ettei laillista estettä ollutkaan.

45 §

Pöytäkirja

Suullisessa käsittelyssä pidetään pöytäkirjaa, johon merkitään käsittelyyn osallistuneet henkilöt, asia ja muut sellaiset tiedot sekä käsittelyssä esitetyt vaatimukset, tehdyt päätökset ja selostus muusta käsittelyn kulusta.

46 §

Äänittäminen

Todistajan, asiantuntijan ja totuusvakuutuksen nojalla kuultavan asianosaisen kuuleminen on äänitettävä.

Lakiosasto

29.11.2001

Jos äänittäminen ei ole mahdollista tai jos se on lausuman lyhyiden vuoksi ilmeisesti tarpeetonta, pöytäkirjaan on sanatarkasti merkittävä, mitä asiassa on kerrottu. Pöytäkirjattu suullinen lausuma on heti luettava ja pöytäkirjaan on merkittävä lausuman antajan ilmoitus siitä, onko lausuma merkitty oikein pöytäkirjaan.

47 §**Äänite**

Äänitetty lausuma on saatettava kirjalliseen muotoon, jos valitusviranomainen tai, jos sen päätökseen on haettu muutosta, muutoksenhakuviranomainen katsoo sen tarpeelliseksi. Äänitteestä voidaan valmistaa jäljennös tai se voidaan saattaa kirjalliseen muotoon myös, jos asianosainen tai joku muu sitä pyytää.

Äänite on säilytettävä vähintään kuuden kuukauden ajan asian ratkaisemisesta. Jos asiassa on haettu muutosta valittamalla, äänite on kuitenkin säilytettävä, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu.

48 §**Kuuleminen virka-aputeitse**

Valitusviranomainen voi erityisestä syystä päättää, että todistajan tai asianosaisen 39 §:ssä tarkoitetun kuulemisen toimittaa se hallinto-oikeus tai käräjäoikeus, jossa häntä voidaan soveliaimmin kuulla. (26.3.1999/433)

Todistajan ja asianosaisten kutsumisesta kuulemistilaisuuteen on vastaavasti voimassa, mitä heidän kutsumisestaan suulliseen käsittelyyn säädetään 43 §:ssä. Valitusviranomaisen on nimettävä ne asianosaiset, todistajat ja muut henkilöt, jotka on kutsuttava kuulemistilaisuuteen, sekä ilmoitettava, onko asianosaiset määrättävä henkilökohtaisesti saapumaan paikalle ja onko tällöin asetettava sakon uhka. Kutsumisesta huolehtii virka-apua antava tuomioistuin noudattaen, mitä tiedoksiannosta hallintoasioissa säädetään.

Asianosaisella on oikeus esittää kuultavalle kysymyksiä ja lausua käsityksensä tämän kertomuksen johdosta.

49 §**Todistajan kustannusten korvaaminen**

Todistajalla on oikeus saada kohtuullinen korvaus tarpeellisista matka- ja toimeentulokustannuksista sekä taloudellisesta menetyksestä.

Valitusviranomaisen omasta aloitteestaan kutsumalle todistajalle samoin kuin valtion asianosaisena nimeämälle todistajalle maksetaan korvaus valtion varoista sen mukaan kuin valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista erikseen säädetään.

Asianosaisen on suoritettava korvaus nimeämälleen todistajalle. Todistajalla on oikeus saada ennakolta korvaus matka- ja toimeentulokustannuksista. Ennakon suorittamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 40 §:n 4 ja 5 momentissa säädetään.

Edellä 3 momentissa tarkoitetulle todistajalle, jonka on nimennyt muu asianosainen kuin valtio, voidaan maksaa korvaus valtion varoista, jos todistaminen on ollut tarpeen asian selvittämiseksi.

Lakiosasto

29.11.2001

50 §**Muiden todistelukustannusten korvaaminen**

Asiantuntijalle maksetaan kohtuullinen palkkio työstään ja korvaus tarpeellisista kuluistaan valtion varoista. Valitusviranomaisen voi määrätä korvauksen tai jonkin osan siitä maksettavaksi ennakolta asiantuntijalle.

Kun joku muu kuin asianosainen on veloitettu tuomaan valitusviranomaiseen asiakirja tai esine, noudatetaan siitä aiheutuvien kustannusten korvaamisessa vastaavasti, mitä 49 §:ssä säädetään todistajan kustannusten korvaamisesta.

9 luku**Päätöksenteko****51 §****Asian ratkaiseminen**

Valitusviranomaisen on päätöksessään annettava ratkaisu asiassa esitettyihin vaatimuksiin. Valitusviranomaisen tulee harkita kaikkia esiin tulleita seikkoja ja päättää, mihin seikkoihin ratkaisu voidaan perustaa.

Jos valitusta ei ole tehty määräajassa tai jos asian tai siinä esitetyn vaatimuksen ratkaisemiselle on muu este, valitus tai vaatimus jätetään tutkimatta.

52 §**Äänestäminen**

Jos päätöksen tekemiseen osallistuvat jäsenet eivät ole ratkaisusta yksimielisiä, siitä on äänestettävä. Äänestyksessä voittaa mielipide, jota jäsenten enemmistö on kannattanut.

Äänten mennessä tasan voittaa mielipide, jota puheenjohtaja on kannattanut. Kurinpitoasiassa, rangaistuksenluonteista maksua koskevassa asiassa sekä päätettäessä tuomitsemisesta oikeudenkäynnin kulun turvaamiseksi tarkoitetun veloitteen laiminlyönnin johdosta uhkasakkoon, sakkoon tai muuhun erityiseen seuraamukseen voittaa äänten mennessä tasan kuitenkin mielipide, joka on lievempi sille, johon seuraamus kohdistuu.

Äänestämisestä on muuten soveltuvin osin voimassa, mitä äänestämisestä yleisissä tuomioistuimissa säädetään.

53 §**Päätöksen perusteleminen**

Päätös on perusteltava. Perusteluista on ilmentävä, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun ja millä oikeudellisella perusteella siihen on päädytty.

54 §**Päätöksen sisältö**

Päätöksestä on käytävä ilmi:

- 1) valitusviranomaisen nimi ja päätöksen päiväys;
- 2) valittajan nimi ja päätös, josta valitetaan;
- 3) tarpeellisilta osiltaan selostus asian aikaisemman käsittelyn vaiheista;
- 4) selostus asianosaisten vaatimuksista ja tarpeellisilta osiltaan niiden perusteista;

Lakiosasto

29.11.2001

- 5) tarpeellisilta osiltaan selostus asiassa annetuista selvityksistä;
- 6) päätöksen perustelut ja lopputulos; sekä
- 7) päätöksentekoon osallistuneiden henkilöiden nimet sekä, jos asiasta on äänestetty tai esittelijä on ilmoittanut eriävän mielipiteensä, ilmoitus siitä, jolloin eriävät mielipiteet on liitettävä päätökseen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu selostus voidaan kokonaan tai osittain korvata liittämällä päätökseen kokonaan tai tarpeellisilta osin jäljennös alemman viranomaisen päätöksestä, vireillepanoasiakirjasta tai muusta asiakirjasta, jos päätöksen selvyys ei siitä vaarannu.

55 §**Päätöksen tiedoksianto**

Päätös on annettava tiedoksi asianosaiselle siten kuin tiedoksiannosta hallintoasioissa erikseen säädetään.

10 luku**Päätöksen korjaaminen****56 §****Kirjoitusvirheen korjaaminen**

Valitusviranomaisen on korjattava päätöksessään oleva kirjoitus- tai laskuvirhe tai muu niihin verrattava selvä virhe. Virhettä ei kuitenkaan saa korjata, jos korjaaminen johtaa asianosaiselle kohtuuttomaan tulokseen.

Monijäsenisessä valitusviranomaisessa virheen korjaamisesta voi päättää myös asian käsitelleen istunnon puheenjohtaja tai hänen estyneenä ollessaan valitusviranomaisen lainoppinut jäsen.

57 §**Korjaamismenettely**

Jos korjattavasta päätöksestä on valitettu, asian käsiteltäväksi ottamisesta on ilmoitettava ja siinä tehty päätös toimitettava valitusviranomaiselle.

Virheen korjaamista käsitellessään valitusviranomainen voi kieltää päätöksensä täytäntöönpanon tai määrätä sen keskeytettäväksi.

Korjaamisesta on tehtävä merkintä päätöksen tallekappaleeseen ja asianosaiselle annettuun päätökseen. Jollei asianosaiselle annettua päätöstä saada takaisin, hänelle on annettava jäljennös korjatusta päätöksestä maksutta.

Päätöksestä, jolla valitusviranomainen ei ole hyväksynyt virheen korjaamista koskevaa vaatimusta, ei saa valittaa.

III OSA**MUU HALLINTOLAINKÄYTTÖ****11 luku****Ylimääräinen muutoksenhaku**

Lakiosasto

29.11.2001

58 §**Ylimääräiset muutoksenhakukeinot**

Hallintoasiassa tehtyyn lainvoiman saaneeseen päätökseen saa hakea muutosta ylimääräisellä muutoksenhakukeinolla, joita ovat kantelu, menetetyn määräajan palauttaminen ja purku.

KHO:1997-T-2903

59 §**Kantelu**

Päätös voidaan kantelun johdosta poistaa:

- 1) jos sille, jota asia koskee, ei ole annettu tilaisuutta tulla kuulluksi ja päätös loukkaa hänen oikeuttaan;
- 2) jos asiaa käsiteltäessä on tapahtunut muu menettelyvirhe, joka on voinut olennaisesti vaikuttaa päätökseen; tai
- 3) jos päätös on niin epäselvä tai puutteellinen, ettei siitä käy selville, miten asia on ratkaistu.

Päätöksestä ei saa kannella, jos siitä voidaan samalla perusteella tehdä perustevalitus.

KHO:1999-T-2799

60 §**Kantelun tekeminen**

Kantelu tehdään sille viranomaiselle, jolle päätöksestä tämän tai muun lain taikka asetuksen nojalla säännönmukaisesti valitetaan. Jollei tällaista viranomaista ole, kantelu tehdään korkeimmalle hallinto-oikeudelle.

Kantelu on tehtävä 59 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun kantelija sai tiedon päätöksestä, ja 59 §:n 1 momentin 2 kohdassa mainitun seikan perusteella samassa ajassa siitä, kun päätös sai lainvoiman.

KHO:1998-T-257

61 §**Menetetyn määräajan palauttaminen**

Menetetty määräaika voidaan palauttaa sille, joka laillisen esteen tai muun erittäin painavan syyn vuoksi ei ole voinut määräajassa:

- 1) panna vireille lakiin tai asetukseen perustuvaa rahasuoritusta julkisista varoista tarkoittavaa hakemusta;
- 2) hakea muutosta päätökseen; tai
- 3) ryhtyä muuhun toimenpiteeseen hallintomenettelyssä tai hallintolainkäyttömenettelyssä.

KHO:1996-T-1418, KHO:2001-T-1294

62 §**Menetetyn määräajan palauttamisen hakeminen**

Menetetyn määräajan palauttamista haetaan korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Milloin hakemuksen tueksi esitetään laillinen este, hakemus on tehtävä 30 päivän kuluessa esteen lakkaamisesta.

Menetetyn määräajan palauttamista on haettava viimeistään vuoden kuluessa siitä, kun määräaika päättyi. Erytisen painavista syistä määräaika voidaan palauttaa sen jälkeenkin.

Lakiosasto

29.11.2001

63 §**Purku**

Päätös voidaan purkaa:

- 1) jos asiassa on tapahtunut menettelyvirhe, joka on voinut olennaisesti vaikuttaa päätökseen;
- 2) jos päätös perustuu ilmeisesti väärään lain soveltamiseen tai erehdykseen, joka on voinut olennaisesti vaikuttaa päätökseen; tai
- 3) jos asiaan on tullut sellaista uutta selvitystä, joka olisi olennaisesti voinut vaikuttaa päätökseen, eikä hakijasta johdu, että uutta selvitystä ei ole aikanaan esitetty.

Päätöstä ei saa purkaa, ellei se loukkaa yksityisen oikeutta tai julkisen edun katsota vaativan päätöksen purkamista.

Purkua ei saa hakea, jos päätöksestä voidaan samalla perusteella tehdä perustevalitus tai kantelu.

KHO:1997-T-1997, KHO:1999-T-908

64 §**Purun hakeminen**

Päätöksen purkua haetaan korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Korkeimmassa hallinto-oikeudessa vireillä olevan asian ratkaisemisen yhteydessä voidaan siihen liittyvä päätös purkaa ilman hakemusta tai esitystä.

Purkua on haettava viiden vuoden kuluessa siitä, kun päätös sai lainvoiman. Samassa ajassa on suoritettava purku ilman hakemusta tai esitystä. Erityisen painavista syistä voidaan päätös purkaa määräajan jälkeenkin.

KHO:1997-T-1997

65 §**Muutoksenhakukirjelmä**

Ylimääräinen muutoksenhaku on tehtävä kirjallisesti.

Muutoksenhakukirjelmässä, joka on osoitettava asian ratkaisevalle viranomaiselle, on ilmoitettava vaatimus ja sen perusteet. Kirjelmään on liitettävä päätös, jota hakemus koskee, alkuperäisenä tai jäljennöksenä, sekä ne asiakirjat, joihin hakemus nojautuu.

Muutoksenhakukirjelmä on toimitettava hakemuksen ratkaisevalle viranomaiselle tai sille viranomaiselle, joka on tehnyt päätöksen.

66 §**Täytäntöönpanoa koskeva määräys**

Ylimääräistä muutoksenhakua käsittelevä viranomainen voi antaa täytäntöönpanoa koskevan määräyksen noudattaen vastaavasti, mitä 32 §:ssä säädetään täytäntöönpanoa koskevasta valitusviranomaisen määräyksestä.

67 §**Ylimääräiseen muutoksenhakuun annettava päätös**

Päätöksessä, jolla menetetty määräaika palautetaan, on samalla määrättävä, mitä hakijan on noudatettava palautettua määräaika käyttäessään.

Päätös voidaan purkaa tai kantelun johdosta poistaa kokonaisuudessaan tai tarpeellisilta kohdilta. Jos asia on käsiteltävä uudelleen, se palautetaan asian ratkais-

Lakiosasto

29.11.2001

seelle viranomaiselle. Jollei tämä ole toimivaltainen, asia voidaan siirtää oikealle viranomaiselle.

Kantelun johdosta tai purkaessaan päätöksen viranomainen voi välittömästi oikaista päätöstä, jos asia havaitaan selväksi.

68 §**Valitusta koskevien säännösten soveltaminen ylimääräiseen muutoksenhakuun**

Menettelystä ylimääräisessä muutoksenhaussa on muuten soveltuvin osin voimassa, mitä tässä laissa säädetään valituksesta.

KHO:1997-T-1997

12 luku**Hallintoriita-asia ja muu hallintolainkäyttöasia****69 § (26.3.1999/433)****Hallintoriita-asia**

Julkisoikeudellista maksuvelvollisuutta tai muuta julkisoikeudellisesta oikeussuhteesta aiheutuvaa velvollisuutta tai oikeutta koskevan riidan, johon haetaan viranomaisen ratkaisua muuten kuin muutoksenhakuteitse (*hallintoriita-asia*), käsittelee hallinto-oikeus.

Hakemus, jolla hallintoriita pannaan vireille, on toimitettava hallinto-oikeudelle. Hakemuskirjelmässä on mainittava toimenpide, jota vaaditaan, sekä vaatimuksen perusteet.

KHO:1999-T-1295, KHO:1999-T-4399, KHO:1999-T-669, KHO:2001-T-1091

70 § (26.3.1999/433)**Toimivaltainen hallinto-oikeus hallintoriita-asiassa**

Hallintoriita-asia käsitellään siinä hallinto-oikeudessa, jonka tuomiopiirissä sillä asianosaisella, johon tehty vaatimus kohdistuu, on kotipaikka. Jos vaatimus kohdistuu valtioon, kuntaan tai muuhun julkisoikeudelliseen oikeushenkilöön, asian käsittelee se hallinto-oikeus, jonka tuomiopiirissä tällaisen oikeushenkilön puhevaltaa käyttävän viranomaisen tai toimielimen toimipaikka sijaitsee.

Yksityisen henkilön valtioon kohdistama vaatimus saadaan käsitellä myös siinä hallinto-oikeudessa, jonka tuomiopiirissä on henkilön kotipaikka.

Jos hallintoriita-asiassa ei, sen mukaan kuin 1 ja 2 momentissa säädetään, ole toimivaltaista hallinto-oikeutta, asia käsitellään Helsingin hallinto-oikeudessa.

71 §**Perustevalitus**

Veron tai maksun määräämisen tai maksuunpanon perusteesta tehtävästä valituksesta säädetään verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetussa laissa (367/61).

72 §**Muu hallintolainkäytössä käsiteltävä asia**

Muu hallintolainkäytössä käsiteltävä asia kuin valitus, ylimääräinen muutoksenhaku tai hallintoriita-asia pannaan vireille toimittamalla vireillepanoa koskeva asiakirja sille viranomaiselle, jonka toimivaltaan asian ratkaiseminen kuuluu.

Lakiosasto

29.11.2001

73 §**Valitusta koskevien säännösten soveltaminen**

Menettelystä tässä luvussa tarkoitettussa asiassa on muuten soveltuvin osin voimassa, mitä tässä laissa säädetään valituksesta.

IV OSA

ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

13 luku**Oikeudenkäyntikulut****74 §****Korvausvelvollisuus**

Asianosainen on velvollinen korvaamaan toisen asianosaisen oikeudenkäyntikulut kokonaan tai osaksi, jos erityisesti asiassa annettu ratkaisu huomioon ottaen on kohtuutonta, että tämä joutuu pitämään oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan. Mitä tässä pykälässä ja 75 §:ssä säädetään asianosaisesta, voidaan soveltaa myös päätöksen tehneeseen hallintoviranomaiseen.

Harkittaessa julkisen asianosaisen korvausvelvollisuutta on otettava erityisesti huomioon, onko oikeudenkäynti aiheutunut viranomaisen virheestä.

Yksityistä asianosaista ei saa velvoittaa korvaamaan julkisen asianosaisen oikeudenkäyntikuluja, ellei yksityinen asianosainen ole esittänyt ilmeisen perusteetonta vaatimusta.

KHO:1998-T-3080

75 §**Muut säännökset kulujen korvaamisesta**

Asianosaisen erityisestä korvausvelvollisuudesta on voimassa soveltuvin osin, mitä oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 5 §:ssä säädetään, ja asianosaisen edustajan, asiamiehen sekä avustajan korvausvelvollisuudesta, mitä saman luvun 6 §:ssä säädetään.

Oikeudenkäyntikuluista on muuten soveltuvin osin voimassa, mitä oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 7-16 §:ssä säädetään. Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 §:n 2 momentissa tarkoitettu viivästyskorko määrätään kuitenkin siitä lähtien, kun kuukausi on kulunut päivästä, jona päätös on ollut asianosaisen saatavissa.

14 luku**Täydentävät säännökset****76 § (1.6.2001/443)****Esteellisyys**

Valitusasiaa käsittelevän henkilön esteellisyydestä sekä esteellisyysväitteen esittämisestä ja käsittelystä on soveltuvin osin voimassa, mitä tuomarin esteellisyydestä säädetään oikeudenkäymiskaaren 13 luvussa.

Valitusasian käsittelyssä noudatetaan myös, mitä oikeudenkäymiskaaren 1 luvun

Lakiosasto

29.11.2001

6 §:ssä säädetään.

* L:lla 443/2001 muutettu 76 § tulee voimaan 1.9.2001. Aiempi sanamuoto kuuluu:

76 §

Esteellisyys

Valitusasiaa käsittelevän henkilön esteellisyydestä on voimassa soveltuvin osin, mitä tuomarin esteellisyydestä säädetään oikeudenkäymiskaaren 13 luvussa. Valitusasian käsittelyssä noudatetaan myös, mitä oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 6 §:ssä säädetään.

77 §

Tulkitseminen ja kääntäminen

Viranomaisen on huolehdittava tulkitsemisesta ja kääntämisestä, jos henkilö ei osaa viranomaisessa kielilain (148/22) mukaan käytettävää kieltä taikka aisti- tai puhevian vuoksi ei voi tulla ymmärretyksi ja:

- 1) asian aikaisemmassa käsittelyvaiheessa sitä käsitelleen viranomaisen on tullut huolehtia tulkitsemisesta tai kääntämisestä hallintomenettelylain 22 §:n 1 momentin tai muun säännöksen nojalla;
- 2) lainkäyttöasiaa käsittelevä viranomainen toimii ensi asteena asiassa, joka on tullut vireille viranomaisen aloitteesta; tai
- 3) henkilöä kuullaan suullisesti.

Eriyisestä syystä viranomainen voi huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä muussakin kuin 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa.

Tulkkina tai kääntäjänä ei saa käyttää henkilöä, joka on sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua.

Viranomaisen on huolehdittava siitä, että muiden pohjoismaiden kansalaiset saavat sen käsiteltävissä asioissa tarvittavan tulkitsemis- ja käännösavun.

78 §

Laillinen este

Laillisesta esteestä on voimassa, mitä oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 28 ja 29 §:ssä säädetään.

Valitusviranomaiseen kutsutulle henkilölle toimitettavassa kutsussa on mainittava, että hänen on viipymättä ilmoitettava valitusviranomaiselle, jos hänelle tulee laillinen este.

79 §

Valitus muusta kuin käsittelyn lopettavasta päätöksestä

Erikseen valitetaan asian käsittelyn aikana tehdystä päätöksestä, jolla on:

- 1) määrätty todistajan tai muun henkilön oikeudesta korvaukseen tai korvausvelvollisuudesta;
- 2) kielletty asiamiestä tai avustajaa esiintymästä;
- 3) tuomittu oikeudenkäynnin kulun turvaamiseksi tarkoitetun veloitteen laiminlyönnin johdosta uhkasakkoon, sakkoon tai muuhun erityiseen seuraamukseen;
- 4) annettu muutoksenhaunalaisen päätöksen täytäntöönpanoa koskeva määräys; tai
- 5) tuomittu käsittelyn häiritsemisestä tai muusta sellaisesta toiminnasta rangaistukseen.

Lakiosasto

29.11.2001

Valitettaessa erikseen valitus ei estä käsittelyn aikana tehdyn päätöksen täytännönpanoa, ellei päätöksen tehnyt viranomainen tai siitä tehtyä valitusta käsittelevä viranomainen toisin päätä.

KHO:2000-T-642

80 §**Järjestyksenpito**

Järjestyksenpidosta on voimassa, mitä oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 6 §:ssä säädetään. Tuomioistuimessa sovelletaan lisäksi saman luvun 7 §:n rangaistus-säännöstä.

15 luku**Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset****81 §****Voimaantulo**

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä joulukuuta 1996.

Tällä lailla kumotaan muutoksenhausta hallintoasioissa 24 päivänä maaliskuuta 1950 annettu laki (154/50) ja ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoasioissa 1 päivänä huhtikuuta 1966 annettu laki (200/66) niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen.

HE 217/95, LaVM 5/96, EV 75/96

82 §**Siirtymäsäännös**

Tätä lakia ei sovelleta valitukseen eikä alistukseen, joka tehdään ennen tämän lain voimaantuloa annetusta päätöksestä, eikä tällaisen asian käsittelyyn valituksen johdosta ylemmässä valitusviranomaisessa.

Muussa laissa tai asetuksessa oleva viittaus muutoksenhausta hallintoasioissa annettuun lakiin tai ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoasioissa annettuun lakiin tarkoittaa tämän lain voimaantulon jälkeen viittausta tähän lakiin.

Muutossäädösten voimaantulo ja soveltaminen:**26.3.1999/433:**

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä marraskuuta 1999.

Lain 12 §:ää ei sovelleta valitukseen, joka tehdään ennen tämän lain voimaantuloa annetusta päätöksestä.

HE 114/1998, LaVM 19/1998, EV 217/1998

1.4.1999/446:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä joulukuuta 1999.

HE 146/1998, LaVM 20/1998, EV 234/1998

1.6.2001/443:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001.

HE 78/2000, LaVM 6/2001, EV 33/2001

Lakiosasto

29.11.2001

LAKI VAKUUTUSOIKEUDESTA 17.1.1958/14

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 § (29.12.1973/1003)

Vakuutusoikeus on sen käsiteltäviksi määrättyjen sosiaaliturva-asiain tuomioistu-
tuin. Vakuutusoikeudessa on vakinaisia jaostoja ja siihen voidaan perustaa yli-
määräisiä jaostoja.

2 § (18.11.1988/951)

Vakuutusoikeudessa on vakuutusylituomari sekä vanhempia ja nuorempia va-
kuutustuomareita. Vakuutusoikeudessa on lisäksi lääkärijäseniä ja 5 a §:ssä
mainittujen asioiden käsittelyssä muita maallikkojäseniä sekä tarpeellinen määrä
näiden varajäseniä. (5.3.1999/278)

2 momentti on kumottu L:lla 25.2.2000/213.

Vakuutusylituomarin ollessa estynyt hänen tehtäviään hoitaa virassa vanhin
vanhempi vakuutustuomari. Vanhemman vakuutustuomarin sijaisena on vakuu-
tustuomari ja nuoremman vakuutustuomarin sijaisena vakuutustuomari tai va-
kuutusoikeuden määräämä vakuutussihteri.

3 §

Vakuutusylituomarin sekä vanhemman ja nuoremman vakuutustuomarin kelpoi-
suusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa
(205/2000). Vakuutussihterin tulee olla oikeustieteen kandidaatin tutkinnon
suorittanut sekä tuomarin tehtäviin perehtynyt tai vähintään kolme vuotta va-
kuutusoikeuden esittelijänä toiminut. (25.2.2000/213)

Lääkärijäsenen tulee olla laillistettu lääkäri. Muiden maallikkojäsenten kelpoisuu-
desta säädetään 5 b §:ssä. (5.3.1999/278)

3 momentti on kumottu L:lla 25.2.2000/213.

4 §

Vakuutusylituomarin sekä vanhemman ja nuoremman vakuutustuomarin nimit-
tämisestä säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa.
(25.2.2000/213)

2 momentti on kumottu L:lla 25.2.2000/213.

Vakuutussihterin nimittää korkein oikeus viran oltua haettavana ja vakuutusoi-
keuden tehtyä virkaesityksen. (25.2.2000/213)

Muut kuin 1–3 momentissa mainitut vakinaiset virkamiehet nimittää vakuutusoi-
keus. (18.11.1988/951)

Lääkäri- ja muut maallikkojäsenet sekä varajäsenet määrää valtioneuvosto oike-
usministeriön esityksestä kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Heidän paikkansa va-
pautuessa kesken toimikauden määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikau-
deksi. Heidän oikeudestaan pysyä tehtävässään on muutoin voimassa, mitä
tuomarinviran haltijoista säädetään. (5.3.1999/278)

Lakiosasto

29.11.2001

Lääkäri- ja muu maallikkojäsen lukuun ottamatta jäljempänä 5 b §:n 2 momentin 1 ja 12 kohdassa tarkoitettuja maallikkojäseniä on velvollinen eroamaan täytessään 67 vuotta. (5.3.1999/278)

5 §

Oikeudenkäyntiasiat käsitellään vakuutusosoikeuden jaostossa, jossa on puheenjohtajana vakuutusylituomari tai vakuutustuomari ja muina jäseninä kaksi lakimiesjäsentä, taikka asian koskiessa lääkeopillista seikkaa, lakimiesjäsen ja lääkärinjäsen. Lakimiesjäsenenä voi olla myös vakuutussihteeri sen mukaan kuin asetuksella säädetään. Lisäksi asian käsittelyyn osallistuu kaksi maallikkojäsentä sen mukaan kuin 5 a §:ssä säädetään tai jos jaosto edellä sanotussa kokoonpanossaan niin päättää. (5.3.1999/278)

Jos vakuutusosoikeuden ratkaistavalla asialla on periaatteellista merkitystä tai jos jaoston ratkaisu tulisi poikkeamaan aikaisemmasta käytännöstä, voi jaosto päättää tai vakuutusylituomari määrätä sen käsiteltäväksi täysistunnossa, jossa vakuutusylituomari on puheenjohtajana ja jäseninä muut vakuutustuomarit sekä enintään vastaava määrä asianomaisia maallikkojäseniä, niinkuin siitä asetuksella säädetään. Täysistuntoa älköön pidettävä, jos vakuutusylituomari on estynyt eikä hänelle ole määrätty viransijaista taikka jos enemmän kuin kolmasosa vakuutustuomareista on estyneenä. Täysistunnosta estymisen takia poissa olleilla vakuutustuomarilla on oikeus ennen päätöksen tarkistusta antaa lausuntonsa kirjallisesti. Mitä 2 §:n 4 momentissa on säädetty vakuutustuomarin sijaisena olemisesta, ei koske täysistuntoon osallistumista.

Vakuutusylituomari voi määrätä asian otettavaksi puheenjohtajanaan uudelleen käsiteltäväksi myös 1 momentissa tarkoitettussa jaostossa, jolloin jaoston istuntoon tulee hänen ohellaan osallistua asiaa aikaisemmin käsitelleiden lisäksi vanhemmista vakuutustuomareista virassa vanhimman. Jaosto voi jo asiaa käsitellessään päättää asian siirtämisestä edellä sanotuin tavoin laajennetussa jaostossa ratkaistavaksi.

Hallinto- ja talousasioita käsiteltäessä vakuutusosoikeuden puheenjohtajana on vakuutusylituomari sekä muina jäseninä vakuutustuomarit, joista vähintään neljän tulee olla saapuvilla.

Juoksevat asiat ratkaisee vakuutusylituomari.

5 a § (5.3.1999/278)

Maallikkojäsenet osallistuvat vakuutusosoikeudessa asian käsittelyyn:

- 1) kansaneläkelaisissa (347/1956), rintamasotilaseläkelaisissa (119/1977) ja ulkomaille maksettavasta rintamalisästä annetussa laissa (988/1988) tarkoitetuissa asioissa;
- 2) työntekijäin eläkelaisissa (395/1961), lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaisissa (134/1962) sekä taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelaisissa (662/1985) tarkoitetuissa asioissa, jos asiassa on kysymys siitä, oikeuttaako sairaus, vika tai vamma näiden lakien mukaiseen eläkkeeseen;
- 3) maatalousyrittäjien eläkelaisissa (467/1969) tarkoitetuissa asioissa, jos asiassa on kysymys siitä, oikeuttaako sairaus, vika tai vamma tämän lain mukaiseen eläkkeeseen, sekä maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetussa laissa (1317/1990), luopumiseläkelaisissa (16/1974), maatalousyrittäjien luopu-

Lakiosasto

29.11.2001

miskorvauksesta annetussa laissa (1330/1992), maatalousyrittäjien luopumistuesta annetussa laissa (1293/1994), kasvihuonetuotannon ja omenanviljelyn lopettamistuesta annetussa laissa (1297/1994) ja maataloustuotannon lopettamistuesta annetussa laissa (1340/1996) tarkoitetuissa asioissa;

4) yrittäjien eläkelaisissa (468/1969) tarkoitetuissa asioissa, jos asiassa on kysymys siitä, oikeuttaako sairaus, vika tai vamma tämän lain mukaiseen eläkkeeseen;

5) merimieseläkelaisissa (72/1956) tarkoitetuissa asioissa;

6) kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelaisissa (202/1964) tarkoitetuissa asioissa;

7) valtion eläkelaisissa (280/1966), valtion perhe-eläkelaisissa (774/1968), kuka kautta lyhyempien valtion palvelussuhteiden eläketurvan järjestämisestä annetussa laissa (1152/1997), Suomen Pankista annetussa laissa (719/1997), kansaneläkelain 58 a §:ssä, evankelis-luterilaisen kirkon eläkelaisissa (298/1966), evankelis-luterilaisen kirkon perhe-eläkelaisissa (258/1970), kansanedustajain eläkelaisissa (329/1967), kansanedustajain perhe-eläkelaisissa (107/1990) sekä valtioneuvoston jäsenen oikeudesta eläkkeeseen ja hänen jälkeensä suoritettavasta perhe-eläkkeestä annetussa laissa (870/1977) tarkoitetuissa asioissa;

8) tapaturmavakuutuslaissa (608/1948) ja sotilastapaturmalaisissa (1211/1990) tarkoitetuissa asioissa, jos asiassa on kysymys siitä, oikeuttaako ruumiinvamma, sairaus tai kuolema näiden lakien mukaiseen korvaukseen;

9) maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaissa (1026/1981) tarkoitetuissa asioissa, jos asiassa on kysymys siitä, oikeuttaako ruumiinvamma, sairaus tai kuolema tämän lain mukaiseen korvaukseen;

10) työttömyysturvalaisissa (602/1984), työvoimapoliittisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (763/1990), työmarkkinatuesta annetussa laissa (1542/1993), vuorotteluvapaakokeilusta annetussa laissa (1663/1995), pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta annetussa laissa (709/1997) ja työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta annetussa laissa (1402/1997) tarkoitetuissa asioissa sekä asiassa, jossa on työttömyyskassalain (603/1984) nojalla hylätty kassan jäseneksi pääsy tai erotettu jäsen;

11) opintotukilaisissa (65/1994) tarkoitetuissa asioissa; ja

12) sotilasvammalaisissa (404/1948) ja asevelvollisen kuoltua suoritettavasta taoudellisesta tuesta annetussa laissa (1309/1994) tarkoitetuissa asioissa, jos asiassa on kysymys siitä, oikeuttaako ruumiinvamma, sairaus, kuolema tai kaatoaminen näiden lakien mukaiseen korvaukseen.

Jos 1 momentin 2-7 kohdassa mainituissa asioissa on kysymys siitä, oikeuttaako sairaus, vika tai vamma mainittujen lakien mukaiseen eläkkeeseen, asian käsittelyyn osallistuvat sen lain mukaiset maallikkojäsenet, jonka eläketurvan piiriin henkilö on viimeksi kuulunut tai jonka mukaiseen eläketurvaan tuleva aika liitetään. Jos kuitenkin kysymyksessä on yksinomaan työntekijäin eläkelain 10 d §:n 5 momentin soveltamisesta, maallikkojäsenet osallistuvat asian käsittelyyn siten kuin 1 momentin 2-5 kohdassa säädetään. (4.5.2001/384)

* L:lla 384/2001 lisätty 2 momentti tulee voimaan 1.1.2004.

Muusta toimenpiteestä kuin lopullisesta pääasialkaisuudesta vakuutusoikeus voi 1 momentissa tarkoitetuissa asioissa päättää ilman maallikkojäseniä.

5 b § (5.3.1999/278)

Lääkärijäsenten ja lääkäriarajäsenten määräämistä varten sosiaali- ja terveysministeriö tekee ehdotuksen oikeusministeriölle.

Lakiosasto

29.11.2001

Vakuutusosoikeuden muiksi maallikkojäseniksi määrätään:

1) 5 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi eläkettä saavaa tai eläkkeensaajien olosuhteita tuntevaa jäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näillä tulee olla tärkeimmissä ammateissa ja elinkeinoissa tarjoutuvien toimeentulomahdollisuuksien tuntemusta. Heidät määrätään edustavimpien eläkeläisjärjestöjen ehdotuksesta.

2) 5 a §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi työnantaja- ja kaksi työntekijäjäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näiden tulee olla työoloihin perehtyneitä. Vakuutusosoikeuden istuntoon osallistuu heistä samanaikaisesti yksi työnantaja- ja yksi työntekijäjäs. Työnantajajäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään edustavimpien työnantajajärjestöjen sekä työntekijäjäsenet ja heidän varajäsenensä edustavimpien työntekijäjärjestöjen ehdotuksesta.

3) 5 a §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi maatalousyrittäjien eläkelain mukaan vakuutettuja henkilöitä edustavaa jäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Heidät määrätään maatalousyrittäjien taloudellisia etuja valvovien edustavimpien järjestöjen ehdotuksesta.

4) 5 a §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi yrittäjäjäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Heidät määrätään edustavimpien yrittäjäjärjestöjen ehdotuksesta.

5) 5 a §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitetuissa asioissa laivanvarustajajäsen ja merenkulkijajäsen sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näiden tulee olla merenkulkijoiden oloihin perehtyneitä. Laivanvarustajajäsen ja hänen varajäsenensä määrätään laivanvarustajien sekä merenkulkijajäsen ja hänen varajäsenensä merenkulkijoiden tunnustettujen järjestöjen ehdotuksesta.

6) 5 a §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi työnantaja- ja kaksi palkansaajajäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näiden tulee olla virka- tai työsuhteisiin perehtyneitä. Vakuutusosoikeuden istuntoon osallistuu heistä samanaikaisesti yksi työnantaja- ja yksi palkansaajajäsen. Työnantajajäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään Kunnallisen työmarkkinalaitoksen sekä palkansaajajäsenet ja heidän varajäsenensä kunnallisen pääsopimuksen 3 §:ssä tarkoitettujen pääsopijajärjestöjen ehdotuksesta.

7) 5 a §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi työnantaja- ja kaksi palkansaajajäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näiden tulee olla virka- tai työsuhteisiin perehtyneitä. Vakuutusosoikeuden istuntoon osallistuu heistä samanaikaisesti yksi työnantaja- ja yksi palkansaajajäsen. Työnantajajäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään valtiovaraministeriön sekä palkansaajajäsenet ja heidän varajäsenensä valtion virkamiesten ja työntekijöiden edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta.

8) 5 a §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi työnantaja- ja kaksi työntekijäjäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näiden tulee olla työoloihin perehtyneitä. Vakuutusosoikeuden istuntoon osallistuu heistä samanaikaisesti yksi työnantaja- ja yksi työntekijäjäs. Työnantajajäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään edustavimpien työnantajajärjestöjen sekä työntekijäjäsenet ja heidän varajäsenensä edustavimpien työntekijäjärjestöjen ehdotuksesta.

9) 5 a §:n 1 momentin 9 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain mukaan vakuutettuja henkilöitä edustavaa jäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Heidät määrätään maatalousyrittäjien taloudellisia etuja valvovien edustavimpien järjestöjen ehdotuksesta.

10) 5 a §:n 1 momentin 10 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi työnantaja- ja kaksi työntekijäjäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näiden tulee olla työttömyysturva-asioihin hyvin perehtyneitä. Vakuutusosoikeuden istuntoon osal-

Lakiosasto

29.11.2001

listuu heistä samanaikaisesti yksi työnantaja- ja yksi työntekijäjäsen. Työnantajajäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään edustavimpien työnantajajärjestöjen sekä työntekijäjäsenet ja heidän varajäsenensä edustavimpien työntekijäjärjestöjen ehdotuksesta.

11) 5 a §:n 1 momentin 11 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi korkeakouluopintoihin ja kaksi muihin opintotukilain nojalla tuettavaan opintoihin hyvin perehtynyttä jäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Vakuutusosoikeuden istuntoon osallistuu heistä samanaikaisesti yksi korkeakouluopintoihin ja yksi muihin opintoihin perehtynyt jäsen. Opintotuen asiantuntijajäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään opetusministeriön ehdotuksesta.

12) 5 a §:n 1 momentin 12 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi sotilasjäsentä, joiden tulee olla upseerin tai toimiupseerin viran haltijoita, ja kolme korvauksensaajien oloja tuntevaa jäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Vakuutusosoikeuden istuntoon osallistuu heistä samanaikaisesti kaksi korvauksensaajien oloja tuntevaa jäsentä tai yksi sotilasjäsen ja yksi korvauksensaajien oloja tunteva jäsen sen mukaan kuin asian laatu edellyttää. Sotilasjäsen osallistuu käsittelyyn pääsääntöisesti vain, kun on kyse rauhanajan palveluksessa tapahtuneesta vahingoittumisesta, sairastumisesta, kuolemasta tai katoamisesta. Sotilasjäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään puolustusministeriön sekä korvauksensaajien oloja tuntevat jäsenet ja heidän varajäsenensä korvauksensaajien edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta.

Muita maallikkojäseniä kuin lääkärijäseniä koskevan ehdotuksen tulee sisältää kaksi kertaa niin monta ehdokasta kuin jäseniksi tai varajäseniksi tarvitaan.

6 § (18.11.1988/951)

Asian esittelyn vakuutusosoikeudessa toimittavat vakuutussihteerit, myös jäseninä toimiessaan, sekä oikeuden määräämät muut virkamiehet.

7 §

Valtion ja kunnan viranomaiset, yleiset sairaalat ja laitokset ovat vakuutusosoikeuden pyytäessä velvolliset antamaan tietoja ja muuta virka-apua. Vastaava velvollisuus on myös laillistetulla lääkäriillä.

8 §

Vakuutusosoikeus voi käsiteltävänsä asian selvittämiseksi istunnon ulkopuolellakin pyytää maallikkojäsentensä asiantuntija-apua.

2 momentti on kumottu L:lla 5.3.1999/278.

Esittelijä voi asiaa esittelemättä vaatia vakuutusosoikeuden puolesta vastineita ja selityksiä, 7 §:ssä tarkoitettuja tietoja sekä muuta vastaavaa asian ratkaisemista varten tarpeellista selvitystä. (5.3.1999/278)

9 § (5.3.1999/278)

Asian käsittelyssä vakuutusosoikeudessa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä. Vakuutusosoikeudessa toimitetaan tarvittaessa asian selvittämiseksi suullinen käsittely siten kuin hallintolainkäyttölain 37 §:ssä säädetään. Vakuutusosoikeuden on toimitettava suullinen käsittely yksityisen asianosaisen pyynnöstä siten kuin hallintolainkäyttölain 38 §:ssä säädetään.

Vakuutusosoikeuden toimivaltaan kuuluvassa asiassa ei sovelleta hallintolainkäyt-

Lakiosasto

29.11.2001

tölain 11 luvun säännöksiä ylimääräisestä muutoksenhausta. Vakuutusoikeus voi poistaa lainvoimaisen päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi siten kuin siitä erikseen säädetään. Päätöksen poistamista on haettava viiden vuoden kuluessa siitä, kun päätös sai lainvoiman. Eriyisen painavista syistä voidaan päätös poistaa määräajan jälkeenkin tehdystä hakemuksesta.

10 § (5.3.1999/278)

Vakuutusoikeuden jäsenen on ryhtyessään toimeensa vannottava tuomarivala tai annettava tuomarinvakuutus siten kuin oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 6 a ja 7 §:ssä säädetään, jollei hän ole tehnyt sitä aikaisemmin.

11 § (18.11.1988/951)

Vakuutusylituomaria ja vakuutusoikeuden muuta jäsentä syytetään virkavirheestä Helsingin hovioikeudessa.

12 §

Tarkemmat säännökset vakuutusoikeudesta annetaan asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä helmikuuta 1958. sillä kumotaan vakuutusoi-
keudesta 27 päivänä marraskuuta 1942 annettu laki (907/42), sellaisena kuin se
on muutettuna 13 päivänä toukokuuta 1955 annetulla lailla (282/55).

Uudet vakuutustuomarin virat voidaan ensimmäisellä kerralla täyttää ennen lain
voimaantuloa.

Muutossäädösten voimaantulo ja soveltaminen:**29.12.1973/1003:**

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1974.

18.11.1988/951:

Tämä laki tulee voimaan 15 päivänä joulukuuta 1988.

HE 68/88, lvk.miet. 9/88, svk.miet. 98/88

5.3.1999/278:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 1999. Lakia sovelletaan vali-
tusasiaan, joka on tullut vireille lain tultua voimaan.

Vakuutusoikeuteen ennen tämän lain voimaantuloa määrätyt maallikkojäsenet
toimivat vakuutusoikeuden jäseninä, kunnes heidän toimikautensa päättyy. En-
simmäinen tämän lain voimaantulon jälkeen alkava maallikkojäsenten toimikausi
voi olla kolmea vuotta pidempi, ei kuitenkaan pidempi kuin viisi vuotta.

HE 83/1998, LaVM 22/1998, EV 250/1998

25.2.2000/213:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2000.

HE 109/1999, PeVL 13/1999, LaVM 1/2000, EV 21/2000

4.5.2001/384:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

Tätä lakia sovelletaan eläkehakemuksiin, jotka tulevat vireille lain tultua voi-
maan. Lakia ei kuitenkaan sovelleta silloin, kun eläkkeenhakija saa ennen lain
voimaantuloa myönnettyä ja lain voimaan tullessa maksussa olevaa omaan työ-

Lakiosasto

29.11.2001

tai virkasuhteeseen taikka yrittäjätoimintaan perustuvaa työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentin 1–4 tai 10–13 kohdassa mainitun lain mukaista eläkettä siihen saakka, kun eläkettä maksetaan yhdenjaksoisesti tai keskeytettyä eläkettä ryhtytään maksamaan uudelleen.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 19/2001, StVM 5/2001, EV 30/2001

Lakiosasto

29.11.2001

VALITUSOSOITUS: MITEN TÄSTÄ PÄÄTÖKSESTÄ VOI VALITTA**Minne valitetaan**

Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte 30 päivän kuluessa hakea siihen kirjallisesti muutosta eläkelautakunnalta, joka on eläkelaitoksista ja Eläketurvakeskuksesta riippumaton muutoksenhakuelin. Osoittakaa valitus eläkelautakunnalle, mutta toimittakaa se kuitenkin Eläketurvakeskukselle. Se voi itse oikaista päätöksensä, jos se suostuu kaikkiin vaatimuksiinne. Eläketurvakeskuksen postiosoite, käyntiosoite ja puhelinnumero ilmenevät päätöksestä.

Miten valitus tehdään

Valitus on tehtävä kirjallisesti. Ilmoittakaa valituksessa

- että se on tarkoitettu valitukseksi eläkelautakunnalle
- päätös, johon haette muutosta
- miltä kohdin haette päätökseen muutosta
- mitä muutoksia vaaditte siihen tehtäväksi
- perusteet, joilla vaaditte muutosta
- nimenne, henkilötunnuksenne, osoitteenne ja puhelinnumeronne
- edunjättäjän nimi ja henkilötunnus, jos valitus koskee perhe-eläkettä

Liittäkää mukaan Eläketurvakeskuksen päätös tai jäljennös siitä sekä selvitykset, joihin vetoatte. Lisäselvityksiä voitte toimittaa myöhemminkin.

Miten valitus allekirjoitetaan

Valitus on Teidän tai muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ette itse allekirjoita sitä, on mukaan liitettävä allekirjoittamanne valtakirja. Jos valituksen on puolestanne laatinut joku muu, on laatijan nimen lisäksi ilmoitettava myös hänen ammattinsa ja osoitteensa.

Missä ajassa valituksen on oltava perillä

Valituksen on oltava Eläketurvakeskuksessa ennen sen aukioloajan päättymistä viimeistään kolmantenakymmenentenä (30.) päivänä siitä, kun saitte päätöksestä tiedon. Teidän katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä (7.) päivänä päätöksen postituspäivän jälkeen, jollei muuta ilmene.

Miten valitus toimitetaan perille

Valitus voidaan toimittaa Eläketurvakeskukseen henkilökohtaisesti, lähettä käyttäen tai lähettämällä se omalla vastuulla postitse. Lähetyksen on oltava perillä ennen edellä mainitun määräajan päättymistä.

Valituksen siirtyminen eläkelautakunnalle

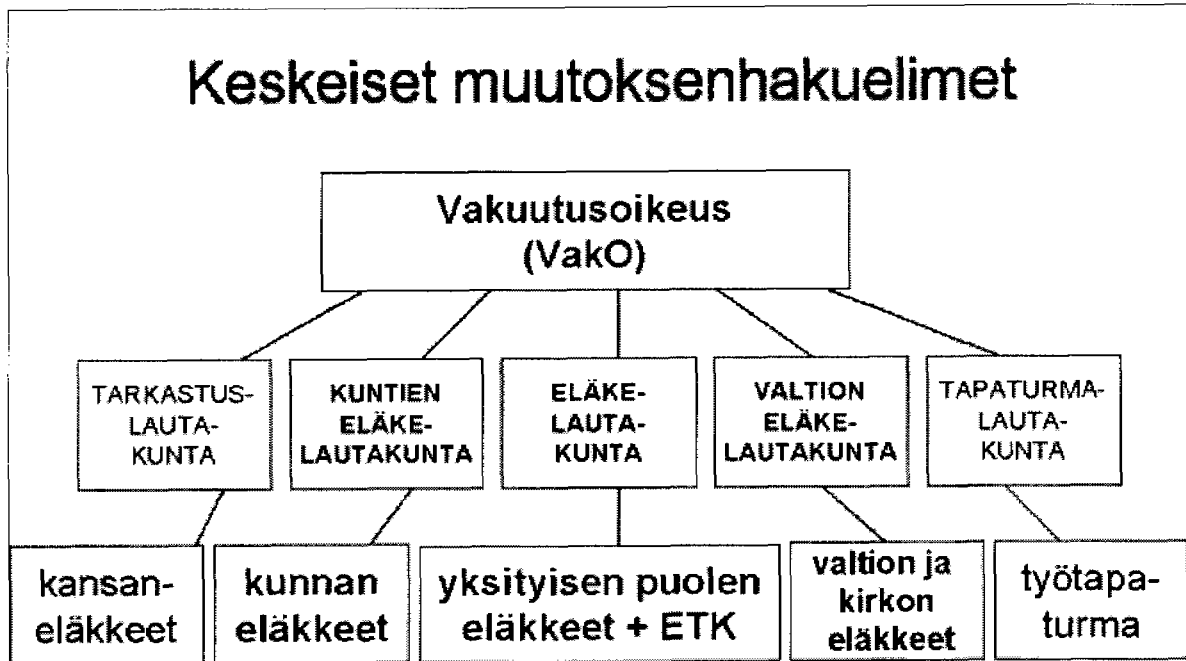
Jos Eläketurvakeskus ei oikaise valituksen kohteena olevaa päätöstä vaatimusten mukaisesti uudella päätöksellä, se lähettää valituksen eläkelautakunnan käsiteltäväksi. Siirrosta ilmoitetaan Teille. Eläkelautakunnan osoite:

ELÄKELAUTAKUNTA
Kirjurinkatu 3, 00520 HELSINKI
Puh. (09) 15 155
Faksi (09) 151 2127
Internet: yhteinen.elakelautakunta@etk.fi

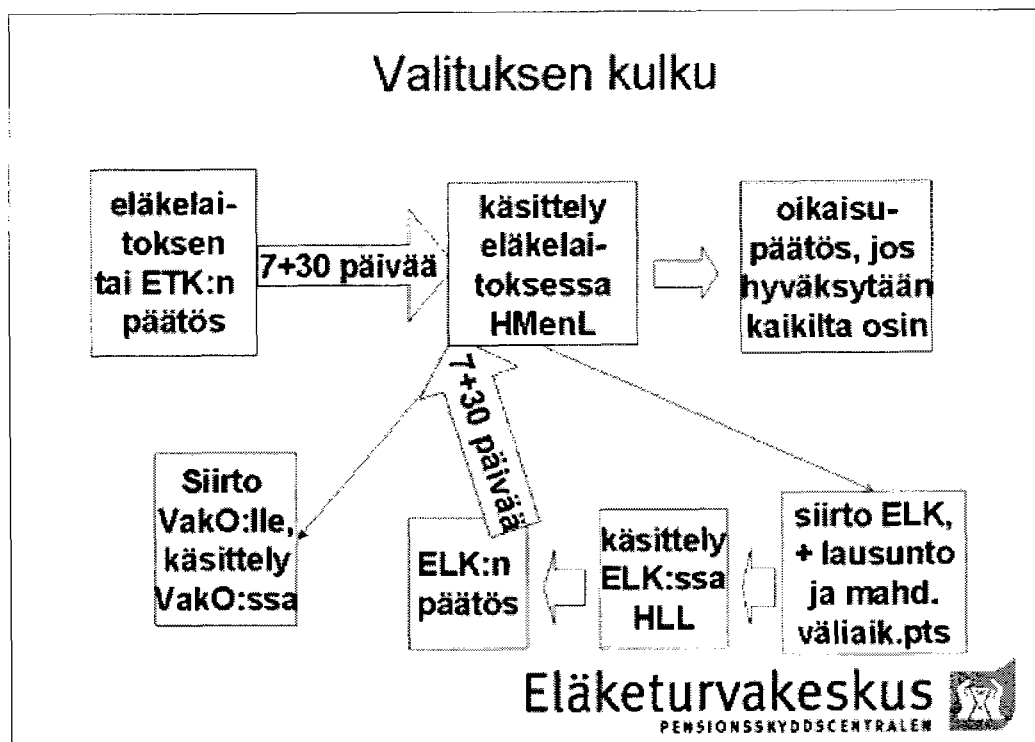
Osoitteenmuutos

Ilmoittakaa osoitteenmuutoksesta Eläketurvakeskukselle ja lisäksi eläkelautakunnalle, jos valituksenne on siirretty sinne.

Keskeiset muutoksenhakuelimet

Valituksen kulku

Lakiosasto

29.11.2001

